

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS

RAMUNĖ BUTKEVIČIENĖ
(SOCIALINIO DARBO MAGISTRANTŪROS STUDIJŲ PROGRAMA)

**SOCIALINIO DARBUOTOJO VAIDMUO ASMENŲ, NUTEISTŲ
LAISVĖS ATĖMIMO BAUSME, RESOCIALIZACIJOS PROCESSE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas:
Prof. dr. Rita Raudeliūnaitė

Vilnius, 2026

TURINYS

IVADAS.....	3
1. ASMENŲ, NUTEISTŲ LAISVĖS ATĖMIMO BAUSME, RESOCIALIZACIJA IR SOCIALINIO DARBUOTOJO VAIDMUO RESOCIALIZACIJOS PROCESSE.....	9
1.1. Resocializacijos paskirtis bausmių vykdymo vietoje.....	9
1.2. Asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos reglamentavimas Lietuvos teisiniuose dokumentuose	12
1.3. Veiksniai, turintys įtakos asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos įgyvendinimui įkalinimo įstaigose	22
1.4. Socialinio darbuotojo veikla asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos procese	29
1.5. Iššūkiai, su kuriais susiduria socialinis darbuotojas, dirbdamas su laisvės atėmimo bausmę atliekančiais asmenimis	36
2. SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ PRAKTINĖ PATIRTIS ĮGYVENDINANT ASMENŲ, NUTEISTŲ LAISVĖS ATĖMIMO BAUSME, RESOCIALIZACIJĄ	40
2.1. Empirinio tyrimo metodologija	40
2.2. Empirinio tyrimo rezultatų analizė	47
2.2.1. Socialinio darbuotojo praktinės veiklos raiška įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializaciją įkalinimo įstaigoje.....	47
2.2.2 Veiksniai, turintys įtakos socialinio darbuotojo veiklai įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializaciją.....	67
2.2.3. Sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos procese ir jų sprendimas.....	75
2.3. Diskusija.....	86
IŠVADOS.....	99
REKOMENDACIJOS.....	101
LITERATŪRA.....	102
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	110
SANTRAUKA (ANGLŲ) KALBA.....	113
PRIEDAI	117
AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA.	144

IVADAS

Temos aktualumas. Laisvės atėmimo bausmę atliekantys asmenys yra viena iš socialiai pažeidžiamų ir socialinę atskirtį visuomenėje patiriančių grupių. Lietuvos kalėjimų tarnybos pateiktais duomenimis 2024 m. pabaigoje Lietuvoje bausmę atlikinėjo 4480 nuteistųjų. Įkalintų asmenų skaičius tenkantis 100 tūkst. gyventojų buvo 155 nuteistieji (Lietuvos kalėjimų tarnyba, 2024). Šis rodiklis kasmet mažėja, tačiau lyginant su kitomis Europos sąjungos valstybėmis jis yra 35 proc. didesnis už Europos Sąjungos vidurkį. Mažėjanti nuteistųjų skaičių įkalinimo įstaigose lėmė reformos vykdomos baudžiamojoje ir bausmių vykdymo politikoje, didelį dėmesį skiriant nuteistųjų resocializacijos proceso efektyvinimui (Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, 2025).

Aleknevičienė ir Kalinauskaitė (2023) pažymi, kad Lietuvos politikos formavimo ir viešojo diskurso kontekste resocializacija įtvirtinama kaip pagrindinis laisvės atėmimo bausmės tikslas. Lietuvos strateginiuose dokumentuose vis daugiau dėmesio skiriama nuteistųjų resocializacijai. Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa (2020), siekiama atnaujinti bausmių vykdymo įstaigas, sutelkiant dėmesį į nuteistųjų resocializacijos gerinimą. Programoje akcentuojama, kad resocializacijos programų analizavimas ir optimizavimas sudarys sąlygas sėkmingai nuteistųjų integracijai į visuomenę bei prisidės mažinant pakartotinio kalinimo atvejus (Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, 2020).

2021 m. pradėta vykdyti bausmių vykdymo sistemos reforma ypatingą dėmesį skiria nuteistųjų resocializacijai. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2021-2030 metų nacionaliniame pažangos plane (2021) vienas ir strateginių tikslų – sumažinti asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, skaičių laisvės atėmimo įstaigose, užtikrinti šių asmenų tinkamas laikymo sąlygas, laikantis nacionalinio ir tarptautinio teisinio reglamentavimo, taikyti modernias resocializacijos priemones (2021-2030 metų nacionalinis pažangos planas, 2021).

Lietuvos Respublikos Vyriausybė, įgyvendindama 2021-2030 metų nacionalinio pažangos plano uždavinius, 2021 metais patvirtino 2021-2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos teisingumo sistemos plėtros programą (2021). Vienas iš programos tikslų – didinti bausmių vykdymo sistemos veiksmingumą, sprendžiant problemą, susijusią su nepakankamu nuteistųjų resocializacijos procesu ir nusikalstamo elgesio prevencijos mechanizmų funkcionavimu bausmių vykdymo institucijose. Programoje identifikuojama, kad bausmių vykdymo sistemos veiksmingumą riboja laisvės atėmimo vietose fragmentuotai įgyvendinami nuteistųjų resocializacijos procesai bei socialinės pagalbos teikimas. Fragmentacijos problematika atsiskleidžia per kelis esminius aspektus: dinaminės priežiūros proceso nebuvimą, nepatvirtintų resocializacijos programų taikymą, ribotą gydymo ir švietimo paslaugų prieinamumą, nepakankamą nuteistųjų užimtumo lygį, institucinių ir tarpinstitucinių bendradarbiavimo mechanizmų trūkumą bei neigiamą visuomenės nuostatų poveikį reintegracijos procesui (2021 –

2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos sistemos plėtros programa, 2021).

Kalėjimų departamento patvirtintoje Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijoje (2021), asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacija „suprantama kaip kompleksinis socialinio mokymosi procesas, kurio metu taikant įvairias individualizuotas ir grupines socialinio darbo, psichologinio konsultavimo, užimtumo, gydymosi ir kitas pozityvų elgesį ugdančias priemones siekiama motyvuoti ir skatinti nuteistąjį savo gyvenimo tikslų siekti teisėtais būdais ir priemonėmis. Resocializacija yra visą gyvenimą vykstančio socializacijos proceso dalis, ji neturi ir negali būti vykdoma prievarta prieš nuteistojo valią ar be jo motyvuoto įsitraukimo“ (Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcija, 2021, 1 skyrius, 2 punktas). Koncepcijoje pabrėžiamas resocializacijos proceso prioritetas, lyginant su bausmės atlikimu bei nustatomi pagrindiniai veiklos principai: žmogaus teisių apsaugos ir humaniškumo standartų užtikrinimas, mokslinėmis žiniomis pagrįstas praktikos taikymas veikloje bei visuomenės saugumo užtikrinimas, kaip efektyvios resocializacijos rezultatas (Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcija, 2021).

Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standartas (2024), sudaro išsamų pagrindą resocializacijos procesui Lietuvos kalėjimuose. Jame aiškiai nurodytos gairės ir normos, kurių laikantis tikimasi pasiekti pageidaujamų rezultatų tiek nuteistiesiems, tiek visuomenei. Lietuvos kalėjimų tarnybos strateginės veiklos gairėse 2022 – 2030 m. (2024), orientuojamasi į resocializacijos procesų modernizavimą, siekiant sumažinti pakartotinį nusikalstamumą ir palengvinti nuteistųjų integraciją į visuomenę.

Lietuvos kalėjimų tarnybos strateginės veiklos gairėse 2022 – 2030 m. (nauja redakcija 2024) orientuotos į Lietuvos kalėjimų sistemos atnaujinimą, kuris įgyvendinamas per infrastruktūrinių išteklių plėtrą ir valdymo optimizavimą, nuteistųjų resocializacijos proceso ir socialinės paramos nuteistiesiems teikimą ir personalo formavimo valdymą. Nuteistųjų resocializacijos proceso ir socialinės paramos sistemos vystymas sudaro strategijos esmę, tiesiogiai darant poveikį nuteistųjų elgesio transformacijai per praktiniu būdu pagrįstas metodikas ir socialinių ryšių atkūrimo iniciatyvas (Lietuvos kalėjimų tarnybos strateginės veiklos gairės 2022 – 2030 m., 2024).

Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje (2024) akcentuojamas pagalbos teikimas bausmę atliekantiems asmenims, siekiant sėkmingos adaptacijos visuomenėje po bausmės pabaigos (Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, 2024).

Pasak Čepienės (2016), asmenys, atliekantys laisvės atėmimo bausmę, yra mūsų visuomenės dalis, todėl svarbu sukurti veikiančią resocializacijos sistemą. Macanović (2024) teigia, kad nuteistų asmenų resocializacijos efektyvumas priklauso nuo visų suinteresuotų grupių, dalyvaujančių šiame procese, maksimalios įtakos, siekiant pakeisti nuteistų asmenų kriminogeninę elgseną. Macanović,

Ramić ir Gudej (2024) pabrėžia, kad resocializacija siekiama ne tik pakeisti nusikaltusių asmenų elgesį, bet ir skatinti asmenybės formavimąsi, užtikrinti jos pozityvius pokyčius ir socialinį įsitraukimą. Pasak autorių, veiksminga resocializacija turi būti grindžiama žmogaus orumo išlaikymu, savarankiškumo ir atsakingo elgesio skatinimu. Almeida, Morandi, Moreira, Buzuku, Sellitto (2022) atliktas tyrimas atskleidžia, kad nuteistų asmenų resocializacijos programų efektyvumas priklauso nuo galimybės mokytis ir dirbti bausmės atlikimo metu, nes tai ženkliai prisideda prie pakartotinio nusikalstamumo mažinimo.

Resocializacija yra kompleksiškas procesas, kuriame svarbus vaidmuo tenka socialiniam darbuotojui, dirbančiam įkalinimo įstaigose. Kavaliauskienė (2010), socialinį darbą įvardija kaip socialinę profesiją, nukreiptą į žmogų, kuriam reikia paramos ar pagalbos sprendžiant problemas. Autorės teigimu, socialinio darbuotojo veikla sukuria svarbią socialinę ir praktinę reikšmę (Kavaliauskienė, 2010). Pasak Nikolajenko (2019), socialinis darbas yra nuolat veikiamas socialinių, kultūrinių, politinių ir ekonominių sąlygų, todėl socialinio darbuotojo profesinė realybė yra nuolat kintanti, profesinė veikla yra nuolat veikiamą kintančios socialinės aplinkos, kintančių žinių, vertybių ir įgūdžių visumos. Socialinis darbas su nuteistaisiais resocializacijos procese ypač aktualus siekiant sugrąžinti jų socialinį statusą, užtikrinti sėkmingą nuteistųjų socializaciją ir integraciją į visuomenę (Nikolajenko, 2019).

Pasak Uscilos (2024), nuteistųjų resocializacijos efektyvumą ir sėkmingą integraciją į visuomenę didina nuteistųjų perkėlimas iš uždaro tipo kalėjimų į pusiau atviro ir atviro tipo kalėjimus. Autorius teigia, jog analizuojant atviro tipo kalėjimų veiklą, išryškėjo jog pagrindinį ir reikšmingą vaidmenį atlieka čia dirbantys socialiniai darbuotojai, kurie dirbdami su nuteistaisiais taiko atvejo vadybos metodą (Uscila, 2024). Gerybaitės (2022) teigimu, nuteistų asmenų resocializacijos procese svarbu komandoje turėti socialinius darbuotojus, turinčius reikiamas kompetencijas, kurie patenkintų nuteistų asmenų socialinius poreikius. Socialinių darbuotojų darbo organizavimas su nuteistais asmenimis detalai reglamentuoti Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašo XVII skyriuje (2024).

Temos ištirtumas ir naujumas. Asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacija įkalinimo įstaigose vis dažniau tampa mokslinių tyrimų objektu. Nuteistųjų resocializacija aktualizuojama užsienio mokslininkų darbuose. Hacin ir Meško (2023) aprašo tyrimą atliktą Slovėnijos kalėjime, kuris rodo, kad kalėjimų darbuotojų (socialinių darbuotojų, psichologų) profesinės kompetencijos, tvirtas pareigos jausmas yra svarbūs veiksniai, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją. Cullen, Jonson ir Mears (2017) analizuoja XXI amžiuje Jungtinėse Amerikos valstijose bendruomenės pataisos įstaigų patiriamus iššūkius ir galimybes. Pasipriešinimas nusikaltusių asmenų įkalinimui, siekiant nuteistųjų integracijos į visuomenę, pakartotinio nusikalstamumo mažinimas, žalos nuteistiesiems, jų šeimoms bei pačioms

bendruomenės mažinimas yra pagrindiniai iššūkiai su kuriais susiduria bendruomenės pataisos įstaigose dirbantys asmenys. Socialinis darbuotojas, kaip tarpininkas tarp nuteistų asmenų ir bendruomenės, padeda jiems sėkmingai reintegrotis į visuomenę. Mokslininkai pateikia dešimt rekomendacijų, padėsiančių įveikti šiuos iššūkius. Yosipiv, Kuzan, Berezhnyska, Boiarchuk ir Maslak (2022) tiria nuteistųjų resocializacijos problemas atsižvelgiant į jų psichologinę būseną, kuri pasikeičia patekus į įkalinimo įstaigą, todėl svarbu sutelkti dėmesį į nuteistojo asmenybę, kad būtų parenkamos veiksmingos priemonės resocializacijos procese, siekiant nuteistojo asmenybės pokyčio. Dünkel (2017) analizuoja, kaip tarptautinių žmogaus teisių standartai formuoja resocializacijos sampratą. Autorius pabrėžia, kad efektyvi resocializacijos sistema remiasi integruotu požiūriu, prioritetą teikiant bausmėms be laisvės atėmimo, atkuriamojo teisingumo principams bei valstybinių ir nevyriausybinių organizacijų įsitraukimu. Miklósi (2020) nagrinėja kalėjimų sistemos neigiamą psichologinį ir socialinį poveikį asmenims, nuteistiems laisvės atėmimo bausme. Autorė pabrėžia svarbų ir reikšmingą socialinių darbuotojų ir socialinių organizacijų vaidmenį, siekiant sėkmingos šių asmenų reintegracijos į visuomenę. Macanović (2024) nagrinėja asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos ir reintegracijos procesus ir aptaria, kaip šiuos procesus reikia pagerinti siekiant sumažinti minėtų asmenų recidyvo tikimybę. Almeida, Morandi, Moreina, Buzuku, Sellitto (2022) atliktas tyrimas rodo, kad įkalinimo įstaigose vykdoma resocializacija sumažina nusikalstamą recidyvizmą, nes resocializacija siekiama reabilituoti nuteistus asmenis, atkurti jų savigarbą ir orumą, didinti profesinį kompetentingumą. Autoriai išskiria mokymosi ir darbo svarbą kalinimo laikotarpiu, kaip lemiamą veiksnių, mažinantį recidyvo tikimybę. Blagden (2022) nagrinėja, kaip kalėjimų klimatas daro įtaką nuteistųjų asmenų resocializacijos procesui. Autorius pabrėžia, kad negatyvi, bauginanti, nesaugi kalėjimo aplinka nemotyvuoja šių asmenų keistis ir tai apsunkina resocializacijos procesą.

Apie Lietuvos kalėjimuose užsibrėžtų tikslų siekimo galimybes resocializacijos procese ir su tuo susijusias problemas nagrinėja Aleknevičienė ir Kalinauskaitė (2023). Nuteistųjų ir darbuotojų sklandaus bendradarbiavimo aspektus laisvės atėmimo įstaigose nagrinėja Sakalauskas (2015). Žmogaus orumą ir teises užtikrinančias kalinimo sąlygas ir jų įtaką, siekiant pozityvaus nuteistųjų elgesio pokyčio, nagrinėja Sakalauskas ir Norvaišytė (2022). Pokytį, kaip vieną svarbiausių socialinio darbo tikslų pabrėžiant asmens stiprybes, nagrinėja Rimkus ir Kreiviniienė (2017). Liukinevičienės ir Mikalausko (2018) atliktas tyrimas atskleidžia resocializacijos proceso veiksmingumą mažinančius veiksnius, tokius kaip nuteistųjų netinkamos buities sąlygos, nepagarbus personalo elgesys, psichologinės paramos trūkumas. Kublickienės (2014) atliktas tyrimas rodo, kad kriminalinė subkultūra yra viena iš esminių kliūčių nuteistųjų resocializacijos procesui įkalinimo įstaigose. Resocializacijos modelius ir jų taikymą, siekiant nusikalstamumo mažinimo ir visuomenės saugumo, nagrinėja Žilinskienė ir Tumilaitė (2011). Pusiaukelės namų veiklą nagrinėja ir juose dirbančių

resocializacijos skyriaus darbuotojų realią patirtį atskleidžia Gerybaitė (2022). Tęsdama tyrimus kalėjimų pusiaukelės namuose, Gerybaitė (2025) atskleidžia nuteistųjų požiūrį į resocializacijos veiksmingumą, kuriame išskyrė reikšmingus resocializacijai veiksnius, tokius kaip personalo profesionalumas, turimos kompetencijos bei personalo rodomas pasitikėjimas nuteistaisiais.

Lietuvoje pastaraisiais metais daug dėmesio skiriama asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijai, turint tikslą sumažinti pakartotinį nusikalstamumą po bausmės atlikimo. Naujausi tyrimai rodo, kad siekiant nuteistų asmenų reintegracijos į visuomenę, būtina psichologinė ir socialinė parama bausmės atlikimo metu. Socialiniai darbuotojai, dirbantys įkalinimo įstaigose, atlieka svarbų vaidmenį nuteistų asmenų resocializacijos procese.

Mokslinė problema. Įgyvendinant Kalėjimų departamento 2021 m. patvirtintą Nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializacijos reformos Lietuvoje koncepciją (toliau – Resocializacijos koncepcija), svarbu atlikti tyrimus, atskleidžiančius nuteistųjų resocializacijos įgyvendinimo Lietuvos kalėjimuose pokyčius, galimybes bei kylančias problemas. Pažymėtina, kad resocializacijos reformos kontekste nemažas dėmesys skiriamas socialinių darbuotojų vaidmeniui nuteistųjų resocializacijos procese. Mokslinių tyrimų analizė rodo, kad stokojama tyrimų, analizuojančių socialinių darbuotojų praktinę patirtį šiame procese. Todėl svarbu analizuoti realias socialinių darbuotojų patirtis, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializaciją. Tyrimo rezultatai gali būti naudingi siekiant gerinti socialinių darbuotojų veiklos kokybę, jų indėlį nuteistųjų resocializacijos procese.

Keliami šie probleminiai klausimai:

1. Kaip socialinis darbuotojas įgyvendina asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializaciją įkalinimo įstaigoje?
2. Kokie veiksniai turi įtakos socialinio darbuotojo veiklai, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializaciją?
3. Su kokiais sunkumais susiduria socialiniai darbuotojai ir kaip juos sprendžia asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos procese?

Tyrimo objektas - socialinio darbuotojo vaidmuo asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos procese.

Tyrimo tikslas – atskleisti teoriniu ir empiriniu aspektu socialinio darbuotojo vaidmenį asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos procese.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos galimybes įkalinimo įstaigoje.
2. Aptarti socialinių darbuotojų veiklą asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos procese.

3. Pateikti socialinių darbuotojų praktinę patirtį, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializaciją įkalinimo įstaigose.

Tyrimo metodai:

Teoriniai metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų, susijusių su tema analizė, siekiant atskleisti teoriniu aspektu asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializacijos ypatumus ir socialinio darbuotojo veiklą įkalinimo įstaigoje šių asmenų resocializacijos procese.

Empiriniai metodai: pusiau struktūruotas interviu metodas, siekiant pateikti socialinių darbuotojų praktinę patirtį, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializaciją įkalinimo įstaigose.

Analizuojant interviu metu gautus duomenis, taikoma kokybinė turinio analizė.

Magistro darbe naudota Digital EuropeLanguage Tools, Deepl translator verčiant tekstus iš anglų bei kitų kalbų į lietuvių kalbą, taip pat verčiant santrauką į anglų kalbą.

Magistro darbas sudarytas iš įvado, dviejų skyrių, išvadų, rekomendacijų, literatūros sąrašo, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis bei priedų. Darbo apimtis – 106 puslapiai be titulinio puslapio, turinio, literatūros sąrašo ir priedų. Magistriniame darbe pateiktos vaizdinės priemonės: 3 lentelės ir 18 paveikslų.

1. ASMENŲ, NUTEISTŲ LAISVĖS ATĖMIMO BAUSME, RESOCIALIZACIJA IR SOCIALINIO DARBUOTOJO VAIDMUO RESOCIALIZACIJOS PROCESSE

Asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, bausmių vykdymo tvarką, sąlygas ir principus nustato Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas. „Šio kodekso paskirtis – nustatyti tokią bausmių vykdymo tvarką, kad atlikę bausmę nuteistieji savo gyvenimo tikslų siektų teisėtais būdais ir priemonėmis“ (Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas, 2002, 1 straipsnis, 2 punktas).

Pasak Stárek ir Víšek (2022), bausmė tai nėra atpildas už nusikaltimo padarymą. Bausmės pagrindinis tikslas yra visuomenės apsauga, nuteistojo elgesio koregavimas, siekiant sumažinti recidyvizmą ir padėti nuteistajam integruotis į visuomenę. Todėl didelis dėmesys turi būti skiriamas asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijai. Žilinskienė ir Tumilaitė (2011) pabrėžia, kad nuteistų asmenų resocializacija yra sudėtingas procesas, apimantis nusikaltusių asmenų socialinę reintegraciją. Resocializacijos programos padeda nuteistiems asmenims įgyti naujų įgūdžių ar atkurti prarastus įgūdžius, atrasti save naujame socialiniame vaidmenyje, kas naudinga tiek visuomenei, tiek nuteistam asmeniui (Žilinskienė, Tumilaitė, 2011). Anot Vaičiūnienės (2017), resocializacijos procese svarbus vaidmuo tenka socialiniam darbuotojui ir kitiems darbuotojams dalyvaujantiems šiame procese, kurie per konstruktyvaus santykio kūrimą su nuteistais asmenimis, juos motyvuoja, skatina, sudomina dalyvauti vykdomose resocializacijos priemonėse, siekiant jų pokyčio.

Šiame skyriuje aptariama resocializacijos paskirtis bausmių vykdymo vietoje, asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos reglamentavimas Lietuvos teisiniuose dokumentuose, veiksniai, turintys įtakos nuteistųjų resocializacijos įgyvendinimui įkalinimo įstaigose, socialinio darbuotojo veikla asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos procese bei iššūkiai su kuriais susiduria socialinis darbuotojas, dirbdamas su laisvės atėmimo bausmę atliekančiais asmenimis.

1.1. Resocializacijos paskirtis bausmių vykdymo vietoje

Asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacija yra šiuolaikinės kriminologinės politikos priemonė, orientuota į recidyvo mažinimą ir visuomenės saugumo užtikrinimą, kuri vykdoma bausmės atlikimo metu ir po paleidimo (Tkachenko, 2025). Autorės teigimu, resocializacijos paskirtis bausmių vykdymo vietoje yra sumažinti neigiamas atskirties nuo visuomenės pasekmes, bei paruošti nuteistus asmenis gyvenimui laisvėje nepažeidžiant įstatymų. Autorė pažymi, kad tai pasiekama per resocializacijos programas ir priemones, kurių taikymas yra individualizuotas, įvertinant asmenų motyvaciją, socialinę aplinką, poreikius, psichologinę būseną.

Siekama atkurti nusikaltusių asmenų socialinius ryšius, koreguoti elgesį, mąstymą, ugdyti asmenis gyventi ir savo poreikius tenkinti teisėtais būdais (Tkachenko, 2025). Tuo pačiu autorė pabrėžia, kad resocializacijos procese nuteistiems asmenims teikiama pagalba, numato laipsnišką šių asmenų sugrįžimą į įprastą gyvenimą, laikantis teisinių normų, bei resocializacijos programų veiksmingumo priklausymą nuo įkalinimo įstaigų infrastruktūros bei profesionalaus personalo paruošimo (Tkachenko, 2025).

Nuteistų asmenų nusikalstamo elgesio koregavimas bausmių vykdymo įstaigose XX amžiaus septintajame dešimtmetyje buvo neveiksmingas, nes vykdomos programos buvo taikomos visiems vienodai, neatsižvelgiant į nuteistų asmenų individualius poreikius, jų motyvaciją dalyvauti programose, nesigilinant į programų efektyvumą, todėl įsigaliojo „niekas neveikia“ doktrina (Vaičiūnienė, Viršilas, 2018, 5 psl.). Autoriai pabrėžia, kad XX amžiaus aštuntajame dešimtmetyje ši doktrina buvo paneigta pradėjus gilintis į vykdomų korekcinį programų mokslinį veiksmingumo pagrindimą, sudarant tinkamas sąlygas, įvertinant rizikas bei pritaikant programas atskiroms nusikaltusių asmenų grupėms. Pradėtas taikyti *Rizikos-poreikio-reakcijos modelis* (angl. Risk-Need-Responsivity Model, sutrump. RNR). Šiame modelyje resocializacijos programos orientuotos į individualų pritaikymą, pašalinant rizikos veiksnus. Priešprieša šiam modeliui susiformavo *Gero gyvenimo modelis* (angl. Good Lives Model, sutrump. GLM), kurio resocializacijos programos siejamos su geresnio gyvenimo siekimu nenusikalstant. Autorių teigimu, Lietuvoje vyrauja RNR modelio taikymas, tačiau pastebima ir GLM požymių. Moksliskai patvirtintų resocializacijos programų taikymas prisideda prie pakartotinio nusikalstamumo mažinimo, nuteistų asmenų integracijos į visuomenę. Autoriai pažymi, kad efektyviausios yra mąstymo ir elgesio keitimo programos bei socialinių kompetencijų ugdymo priemonės, kurios taikomos atsižvelgiant į individualias nuteistojo savybes bei turimus gebėjimus, tačiau būtinas vykdomų programų ir taikomų priemonių veiksmingumo vertinimas siekiant nuteistų asmenų resocializacijos tikslų (Vaičiūnienė, Viršilas, 2018).

Remiantis Bausmių vykdymo kodekso (2002) 52 straipsnio nuostatomis, laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų resocializacija orientuota į šių asmenų nusikalstamo elgesio rizikos valdymą ir kontrolę, bei atkuriamąjį teisingumą, įgyvendinamą per žalos atlyginimą, santykių atkūrimą, siekiant veiksmingos reintegracijos į visuomenę, o ne vien baudimo. Resocializacijos tikslas yra veiksmingas nuteistų asmenų integravimas į visuomenę, bei pakartotinių nusikaltimų atvejų sumažinimas, kuris pasiekiamas sistemingai dirbant su nuteistais asmenimis grupėse ir individualiai, ugdant jų socialinius gebėjimus bei skatinant teisėtą elgesį, užtikrinant psichologinių ir dvasinių poreikių patenkinimą, sprendžiant asmenines ir visuomenines problemas, taikant socialinių įgūdžių ugdymo bei naudingo užimtumo skatinimo priemones, įgyvendinant patvirtintas elgesio pataisos programas, teikiant psichoterapijos paslaugas, psichologinę paramą, organizuojant

priemonės žalos atlyginimui ir susitaikymui su nukentėjusiuoju, bei kitomis palaikančiomis veiklomis, galinčiomis padėti asmeniui pasirengti gyvenimui visuomenėje.

Asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializacijos procesas orientuotas į kalinimo proceso humanizavimą, neigiamo kalinimo poveikio švelninimą, žmogaus orumo apsaugą bei sėkmingą sugrįžimą į laisvę po bausmės atlikimo (Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmė resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcija, 2021).

Remiantis moksliniais šaltiniais, resocializacijos paskirtis bausmių vykdymo sistemoje yra esminė, siekiant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, reintegracijos į visuomenę po bausmės pabaigos. Resocializacijos paskirtis - mažinti pakartotinio nusikalstamumo riziką, apsaugant visuomenę nuo būsimų nusikaltimų, atkurti asmens socialinius ryšius su šeima, bendruomene, nes tai svarbu jo reintegracijai (Stárek ir Víšek, 2022).

Pasak Miklósi (2020), svarbiausias resocializacijos tikslas – sumažinti recidyvo tikimybę, stiprinti asmens psichologinį stabilumą ir socialinius ryšius, taip pat užtikrinti, kad nuteisti asmenys sėkmingai adaptuotųsi visuomenėje po bausmės atlikimo. Autorės teigimu tai pasiekama per nuteistų asmenų asmenybės ir vertybių stiprinimą, socialinių ryšių atstatymą, švietimą ir įgūdžių ugdymą, efektyvų užimtumo organizavimą, kalėjimų režimo švelninimą, bei socialinių organizacijų veiklą kalėjimų sistemoje.

Remiantis Cullen, Jonson ir Mears (2017), XXI a Jungtinių Amerikos Valstijų valstybiniuose kalėjimuose išaugus nuteistųjų skaičiui, politikos formuotojams siūloma rinktis bendruomenės pataisos įstaigas nei kalėjimus, kurios padėtų keisti bendruomenės požiūrį į nuteistuosius, padėtų jiems integruotis į bendruomenę, išlaikyti šeimos ryšius, dirbti už tai mokant vietos jurisdikcijoms. Resocializacijos proceso efektyvumui autoriai siūlo priimti finansinius ir struktūrinius sprendimus, tokius kaip finansinė parama bendruomenės pataisos įstaigoms, pasitarnaujančioms kaip alternatyva kalinimui, o kalėjimuose įkalinti tik pavojingus nusikaltėlius. Pasak autorių, svarbi yra darbuotojų kompetencija ir paslaugų kokybė. Todėl turi būti aiškūs darbuotojų atrankos kriterijai – kompetencijos ir reikalavimai, nuolatiniai mokymai – užtikrinantys resocializacijos procese teikiamų paslaugų kokybę, bei vertinimo sistemos, kuriose atsispindėtų veiklos rezultatas. Autoriai rekomenduoja naudotis įrodymais pagrįsta praktika, siekiant padidinti resocializacijos programų efektyvumą.

Esposito (2021) pabrėžia, kad resocializacija turi būti suprantama kaip individualizuotas procesas, kuriame turi būti užtikrinamas žmogaus orumas, nuteistojo ugdymas, individualus požiūris, socialinės atsakomybės vystymas, recidyvo prevencija, kritinio mąstymo skatinimas, bei ryšių su bendruomene atkūrimas.

Remiantis Hamsir, Zainuddin ir Abdain, (2019), resocializacijos tikslas bausmių vykdymo įstaigose yra padėti nuteistiems asmenims suprasti savo klaidas, ugdytis ir nenusikalsti atlikus

bausmę, pasiruošti sėkmingai integracijai į visuomenę. Autorių teigimu, resocializacijos tikslas pasiekiamas per nuteistiesiems vykdomas resocializacijos priemones bausmės atlikimo metu, t. y., per nuteistų asmenų asmenybės ugdymą, religinį švietimą, teisinių žinių ir įgūdžių lavinimą, siekiant sumažinti pakartotinį nusikalstamumą, kad po bausmės atlikimo gyventų pilnavertį gyvenimą, prisidėtų prie visuomenės vystymosi.

Almeida, Morandi, Moreira, Buzuku, Sellitto (2022) teigia, kad resocializacija siekiama sumažinti pakartotinį nusikalstamumą, atkurti laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų savivertę ir orumą, suteikti galimybes įgyti profesiją, kas sudarytų geresnes sąlygas reintegrotis į visuomenę po bausmės atlikimo.

Macanović, Ramić ir Gudelj (2024) teigia, kad resocializacija yra daugiapakopis ir sudėtingas procesas, reikalaujantis sisteminio požiūrio, apimančio ne tik elgesio korekcijas bet ir asmenybės vertybių bei socialinių įgūdžių ugdymą. Pasak Macanović (2024), resocializacijos tikslas yra pakeisti nuteisto asmens asmenybę, išmokant jį gerbti socialines vertybes, ugdant įgūdžius, reikalingus gyventi nenusikalstant šeimoje, visuomenėje.

Apibendrinant galima teigti, kad resocializacijos paskirtis bausmių vykdymo vietoje yra asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, įgalinimas gyventi nenusikalstant ir sėkmingai integruojantis į visuomenę po bausmės pabaigos. Resocializacijos procesas reikalauja humaniško požiūrio į atliekamą bausmę, bausmės atlikimo sąlygas, užtikrinančias žmogaus teises ir orumą, siekiant nuteistų asmenų pokyčio. Asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializacijos proceso individualizavimas suteikia galimybę šiems asmenims ugdyti ar atstatyti socialinius įgūdžius, vertybes, įgyti išsilavinimą ar profesiją, atkurti ir (ar) sustiprinti socialinius ryšius su šeima, su visuomene, gydyti priklausomybes, keisti elgesį, mąstymą. Resocializacijos proceso veiksmingumo rodiklis yra pakartotinis nusikalstamumo sumažėjimas ir sėkmingas asmenų integravimasis į visuomenę.

1.2. Asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializacijos reglamentavimas

Lietuvos teisiniuose dokumentuose

Lietuva yra įsipareigojusi tarptautinėms organizacijoms užtikrinti bendrus reikalavimus, taikomus bausmių vykdymo srityje, kadangi priklauso Europos Sąjungai bei kitoms tarptautinėms organizacijoms (Aleksnevičienė, Kalinauskaitė, Matačiūtė, 2021). Pasak autorių, tarptautinių organizacijų taisyklėse, rekomendacijose akcentuojamas visuomenės saugumo užtikrinimas, kuris pasiekiamas nuteistajam laipsniškai integruojantis į visuomenę, motyvuojant nuteistąjį nenusikalsti, siekiant sumažinti pakartotinį nusikalstamumą (Aleksnevičienė, Kalinauskaitė, Matačiūtė, 2021). Tarptautinių organizacijų reikalavimai, taisyklės, įpareigoja Lietuvą juos užtikrinti, įgyvendinti nacionaliniame lygmenyje.

Lietuvos teisiniuose dokumentuose akcentuojama asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializacija, siekiant padėti šiems asmenims integruotis visuomenėje, mažinti nusikalstamų veikų recidyvą. Lietuvos Respublikos Seimo 2002 m. birželio 27 d. priimtas įstatymas Nr. IX-994 „Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso patvirtinimo įstatymas“. Šio įstatymo 51 str. pabrėžiama, kad laisvės atėmimo vietų įstaiga turi įgyvendinti laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų resocializaciją, pasitelkiant vidinius resursus, taip pat įtraukiant kitas įstaigas, organizacijas ir savanorius. Šio įstatymo 52 str. sutelkiamas dėmesys į resocializacijos priemones, apimančias individualų ir grupinį darbą su nuteistaisiais, jų dvasinių ir socialinių poreikių tenkinimą, pagalbą sprendžiant asmenines ir socialines problemas, socialinių įgūdžių lavinimą ir pozityvaus užimtumo skatinimą, aprobuotų elgesio pataisos programų įgyvendinimą, individualią ar grupinę psichoterapiją, psichologinę pagalbą ir kitas priemones, padedančios asmeniui sėkmingai resocializuotis. 53 str. reglamentuoja resocializacijos planavimą, kuris vyksta pagal individualų resocializacijos planą, sudaromą atsižvelgiant į nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo rezultatus. Sudarant individualų resocializacijos planą turi dalyvauti nuteistasis, taip pat į planą gali būti įtraukiamos kitos įstaigos, organizacijos ar savanoriai, kurių dalyvavimas gali padėti nuteistajam resocializuotis.

Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo (2006) 26 str. 3 punkto, 4 dalyje pabrėžiama, kad socialinis darbuotojas dirbdamas su nuteistaisiais turi siekti jų resocializacijos ir socialinės integracijos.

Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo sistemos įstatyme (2018) reglamentuojama, kad Lietuvos kalėjimų tarnyba ir Lietuvos probacijos tarnyba yra bausmių vykdymo sistemos įstaigos, kurios atsakingos už asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializacijos ir reintegracijos į visuomenę procesą. Įstatymo 6 str. akcentuojamas bausmių vykdymo sistemos įstaigų bendradarbiavimas, įgyvendinant nuteistųjų resocializaciją. Pabrėžiama, kad bendradarbiaudamos bausmių vykdymo sistemos įstaigos turi kartu planuoti, diegti ir įgyvendinti resocializacijos priemones, vertinti jų veiksmingumą. Įstatymo 10 str. pabrėžiamas resocializacijos ir pakartotinio nusikalstamumo mažinimo prioritetas, kuris vykdomas per socialinį darbą su nuteistais asmenimis, užtikrinant jų užimtumą. Laisvės atėmimo vietos įstaigos saugumo užtikrinimas sukuria saugią aplinką resocializacijos priemonių taikymui šioje įstaigoje. Bausmių vykdymo sistemos įstatymu priimtos nuostatos akcentuoja integracinį ir prevencinį požiūrį į asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializaciją, siekiant efektyvios reintegracijos į visuomenę.

Siekiant tobulinti asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializacijos procesą Kalėjimų departamentas prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (nuo 2023 m. sausio 1 d. – Lietuvos kalėjimų tarnyba (toliau – LTK) patvirtintoje Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmė resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijoje (2021), pateikia teorinį pagrindą ir nustato kryptis bei standartus reformos realizavimui 5–10 metų perspektyvoje. LKT patvirtintame Nuteistųjų laisvės

atėmimo bausmė resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos įgyvendinimo plane (2021), numatyti konkretūs veiksmai, skirti išsamiai ištirti nuteistųjų resocializacijos procesus, apibendrinti duomenis, sukurti rekomendacijas bei veiksmų planus, kurie kuo labiau atlieptų nuteistųjų individualius poreikius, sumažintų pakartotinio nusikalstamumo tikimybę, palengvintų reintegraciją į visuomenę. Įgyvendinant Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmė resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos įgyvendinimo planą (2021), LKT direktoriaus 2024 m. birželio 6 d. įsakymu Nr. V-454 patvirtintas Laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų resocializacijos standartas, kurio tikslas apibrėžti, kaip vykdoma resocializacija, patvirtinti resocializacijos procesus, veiklos metodus, darbuotojų veiklai ir infrastruktūros kūrimui taikomus standartus ir reikalavimus, privalomus laikytis LKT kalėjimuose, siekiant resocializacijos tikslų. Siekiama užtikrinti, kad nuteistųjų resocializacija būtų aiškiai suprantama ir įgyvendinama visuose kalėjimuose, nustatant sąlygas ir reikalavimus aplinkai ir infrastruktūrai, gyvenimo sąlygoms bei procesų valdymui (Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standartas, 2024, 1 – 8 p.).

LKT direktoriaus 2024 m. birželio 5 d. įsakymu Nr. V-446 patvirtintas Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašas, nustato LKT kalėjimų Resocializacijos skyrių darbuotojų veiklos organizavimo procedūras, dokumentų rengimo bei derinimo mechanizmus ir ryšį su kitais LKT skyriais. Atskleidžia individualizuotą, komandinį resocializacijos modelį, nukreiptą į rizikos valdymą, socialinę reintegraciją, psichologinę adaptaciją, kurio stiprioji pusė yra visapusiškas požiūris, stebėseną ir tikslinimas, kuriam gali turėti įtakos žmogiškieji ištekliai, nuteistų asmenų motyvacija ir jų atsisakymai dalyvauti resocializacijos priemonėse (Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašas, 2024).

Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmė resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos (2021) 27 p. pabrėžiama, kad darbuotojų profesionalumas turi įtakos nuteistųjų resocializacijos sėkmei, todėl ypatingas dėmesys skiriamas personalo kvalifikacijai, darbo pasitenkinimui, motyvacijai. Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmė resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos (2021) II skyrius reglamentuoja personalo mokymą bei kvalifikacijos kėlimą už kurį atsakingas Mokymo centras (nuo 2023 m. sausio 1 d. – Kompetencijų valdymo valdyba). Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standarto (2024) 11 – 16 p. apibrėžti resocializacijos skyriaus darbuotojams taikomi specialūs reikalavimai išsilavinimui bei kompetencijoms, kurios reguliariai tikrinamos, sudaromos sąlygos kvalifikacijos tobulinimui. Analizuojant LKT 2023 ir 2024 metų veiklos ataskaitas, pastebimas įstaigos didėjantis dėmesys darbuotojų, dirbančių įkalinimo įstaigose, kvalifikacijos kėlimui. 2023 metais LKT Kompetencijų ugdymo valdyba, siekiant kelti bausmių vykdymo sistemoje dirbančių asmenų kvalifikaciją, suorganizavo 227 kvalifikacijos kėlimo mokymus, kuriuose dalyvavo 6643 pareigūnai, valstybės tarnautojai bei darbuotojai, dirbantys pagal

darbo sutartis, bei parengė ir patvirtino 11 mokymo programų (LKT 2023 m. veiklos ataskaita, 2024). LKT Kompetencijų ugdymo valdyba 2024 m. organizavo 262 kvalifikacijos kėlimo renginius, kuriuose dalyvavo 7347 pareigūnai, valstybės tarnautojai bei darbuotojai, dirbantys pagal darbo sutartis bei 22 parengtos ir patvirtintos mokymo programos, siekiant nuosekliai kelti personalo kvalifikaciją (LKT 2024 m. veiklos ataskaita, 2025).

Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos (2021) 55 – 56 p. pabrėžiama, kad darbas laisvės atėmimo vietų įstaigose reikalauja aukšto profesinio ir emocinio pasirėngimo, komunikacijos ir konfliktų sprendimo įgūdžių, gebėjimų spręsti kasdienes nuteistųjų problemas. Taip pat pabrėžiama, kad siekiant darbo kokybės, svarbios tampa darbuotojų darbo refleksijos ir supervizijos (Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcija, 2021).

Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos (2021) III skyriuje apibrėžiama personalo struktūra ir numatomas priežiūros/saugumo funkcijų atskyrimas nuo resocializacinio darbo, sukuriant resocializacijos padalinį kiekvienoje įkalinimo įstaigoje, kurį sudaro keturios komandos, turinčios joms priskirtas funkcijas. 1 lentelėje pateikiama Resocializacijos padalinio struktūra, t. y. suskirstymas į komandas, kiekvienai komandai priskiriant funkcijas.

1 lentelė. *Resocializacijos padalinio komandos ir jų funkcijos*

Komanda	Pagrindinės funkcijos
Kontaktinių pataisos pareigūnų (KPPK)	Užtikrina kasdienę, be tarpiską nuteistųjų priežiūrą. Lydi nuteistuosius ir dalyvauja renginiuose, pildo dokumentaciją. Kartu su nuteistuoju planuoja kasdienį individualų užimtumą, paskirstant laiką įvairioms veikloms (darbui, mokymuisi, pasimatymams, skambučiams ir t.t.)
Socialinio darbo ir psichologinės intervencijos (SDPIK)	Individualus ir grupinis darbas su nuteistaisiais. Planuoja ir įgyvendina resocializacijos programas. Elgesio keitimo ir kitų specializuotų programų vykdymas. Motyvuoja, konsultuoja nuteistuosius, koordinuoja atvejo vadybą. Socialiniai darbuotojai atlieka socialinį darbą, psichologai vykdo psichologines intervencijas.
Vertinimo ir analizės (VAK)	Atlieka pirminį bei pakartotinį individualų nuteistojo pažangos, elgesio pokyčių ir recidyvo rizikos vertinimą bei analizuoja taikytų priemonių veiksmingumą. Teikia siūlymus dėl nuteistųjų perkėlimų, lygtinio paleidimo.
Užimtumo (UK)	Organizuoja nuteistųjų užimtumą įstaigoje ir už jos ribų (įdarbinimas, individuali veikla, mokymasis, kvalifikacijos kėlimas)

Šaltinis: parengta remiantis Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos (2021) 20-23 punktais.

Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standarto (2024) 9 p. nustatytos Resocializacijos skyrių darbuotojų, suskirstytų į komandas (KPPK, SDPIK, VAK, UK) funkcijos, ribos bei privalomos turėti kompetencijos. Pabrėžiama, kad komandų bendradarbiavimas užtikrina sklandų resocializacijos procesą. Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašas (2024) nustato resocializacijos procese dalyvaujančių komandų atliekamų funkcijų operacines procedūras bei dokumentavimo/derinimo mechanizmus.

Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos (2021) 29 – 36 punktai numato nuteistųjų paskirstymą į laisvės atėmimo vietų įstaigas bei jų perkėlimą į sektorius/grupes įstaigoje. Tikslas - palengvinti ryšių palaikymą su artima aplinka, tikslingai taikyti suplanuotas priemones ir programas, mažinti kriminalinių grupių poveikį. Paskirstant, svarbu atsižvelgti į įkalinimo įstaigos artumą nuteistojo gyvenamajai vietai, į lytį, amžių, bausmės trukmę, kalinimo patirtį, asmenines savybes, negalią, kalbą, saugumo poreikius, todėl būtinas kuo ankstesnis resocializacijos poreikių nustatymas ir planavimas (Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcija, 2021). Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standarto (2024) 22 p. taip pat akcentuojama, kad nuteistų asmenų paskirstymo į kalinimo įstaigas ir kalinimo įstaigų viduje tikslas yra sukurti palankias sąlygas nuteistiems asmenims socialinių ryšių palaikymui su šeima ir artimaisiais, dalyvavimui įvairiuose resocializacijos programose, siekiant sumažinti kriminalinės subkultūros poveikį.

Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos (2021) 37 – 40 p. nurodoma, kad individualūs planai rengiami kartu su nuteistaisiais, siekiant jų maksimalaus užimtumo, laipsniško elgesio keitimo. Pažymima, kad turi būti užtikrintas planų tęstinumas perkeltant nuteistąjį į kitą įstaigą ar lygtinai paleidžiant. Individualaus darbo su nuteistais asmenimis planavimas reglamentuojamas ir Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standarto (2024) 27 punkte, siekiant maksimaliai juos įtraukti į resocializacijos procesą ir skatinti elgesio pokyčius. Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašo (2024) VI skyriuje nustatytos individualaus resocializacijos ir adaptacijos planų sudaryme, pirminiame psichologiniame bei pakartotinio nusikalstamumo rizikos vertinimuose, rizikos valdyme ir intervencijų planavime ir plano įgyvendinimo stebėsenoje dalyvaujančių komandų darbuotojų pareigos bei atsakomybės. Šiame teisės akte pabrėžiamas nuteisto asmens dalyvavimas individualaus resocializacijos, adaptacijos bei nusikalstamo elgesio rizikos valdymo planų sudaryme. Specializuotos atviro tipo bausmės atlikimo vietos veiklos aprašo (2023) 30 ir 31 punktai akcentuoja perkeltų nuteistų asmenų į pusiaukelės namus, individualių resocializacijos planų peržiūrėjimą, kartu su nuteistuoju bei tolimesnį jo vykdymą.

Lietuvos teisiniuose dokumentuose daug dėmesio skiriama nuteistų asmenų užimtumui resocializacijos procese. Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje

konceptijos (2021) 41 – 45 punktuose akcentuojamas investavimas į šiuolaikišką nuteistųjų užimtumo infrastruktūrą, nes didesnės įsidarbinimo galimybės, gaunamas atlygis už atliktą darbą, sukuria nuteistiems asmenims finansinį stabilumą, pasitarnauja turimų įsiskolinimų dengimui bei prisideda prie jų sėkmingos reintegracijos į visuomenę. Akcentuojama, kad mokymasis, siekiant įgyti išsilavinimą ar kvalifikaciją prilyginamas darbinei veiklai. Nuteistųjų dalyvavimas grupinėse ir individualiose konsultacijose užtikrina prasmingą užimtumą bei resocializacijos proceso palaikymą (Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcija, 2021). Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standarto (2024) 28 – 29 punktai numato, kad nuteistų asmenų įtraukimas į užimtumo veiklas truktų ne mažiau kaip 5 valandas per dieną, atsižvelgiant į jų asmeninius poreikius, į darbinę veiklą ir darbą, įgūdžių ugdymui ir galimybei užsidirbti. Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašo (2024) XI – XIII skyriuose reglamentuojami resocializacijos procese dalyvaujančių komandų darbuotojų veiksmai, organizuojant nuteistų asmenų užimtumą, mokymąsi, bei nuteistų asmenų individualios veiklos vykdymo galimybę laisvės atėmimo įstaigoje, kuri prilyginama darbinei veiklai. Specializuotos atviro tipo bausmės atlikimo vietos veiklos aprašo (2023) 8 – 7 punktuose pabrėžiama nuteistų asmenų pareiga dirbti ir (ar) mokytis, atliekant bausmę pusiaukelės namuose. Savarankiškas nuteistų asmenų vykimas į darbą ar mokymo įstaigą, pagal iš anksto sudarytą dienotvarkę, palengvina šių asmenų adaptavimąsi visuomenėje (Specializuotos atviro tipo bausmės atlikimo vietos veiklos aprašas, 2023). Suimtųjų ir arešto ar laisvės atėmimo bausmėmis nuteistų asmenų įtraukimo į darbą ir darbo organizavimo tvarkos aprašas (2026) reglamentuoja nuteistųjų įtraukimo į darbinę veiklą, jos organizavimą, individualios veiklos vykdymo sąlygas, tvarką, atsakomybes bei kontrolę.

Nacionaliniuose teisės aktuose pabrėžiama nuteistųjų asmenų turimų priklausomybių gydymo svarba jų resocializacijos procesui. Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos (2021) 46 – 47 punktuose pabrėžiama, kad didžioji dalis nuteistųjų kenčia nuo priklausomybių, kurios mažina reintegracijos į visuomenę tikimybę, todėl nuteistieji turi būti aktyviai skatinami kreiptis pagalbos, aprūpinami reikalingomis gydymo sąlygomis, užtikrinamas platus paslaugų spektras ir tęstinumas. Pažymima, kad negydomos priklausomybės, ar atliekant bausmę įgytos priklausomybės, silpnina resocializacijos priemonių veiksmingumą, formuoja neigiamas perspektyvas gyvenimui po bausmės atlikimo. Akcentuojama, kad visos laisvės atėmimo vietų įstaigos privalo užkardyti narkotinių medžiagų patekimą į įstaigą, užtikrinti priklausomybių ankstyvą nustatymą ir veiksmingą gydymą. Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standarte (2024), Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyrių veiklos tvarkos apraše (2024) taip pat pabrėžiamas nuteistų asmenų skatinimas gydytis turimas priklausomybių ligas.

Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos (2021) 48 – 49 punktuose išryškinamas trumpalaikių išvykų vaidmuo, pabrėžiant, kad tai yra reikšminga

resocializacijos priemonė, užtikrinanti sėkmingą nuteistųjų reintegraciją į visuomenę, kadangi trumpalaikių išvykų metu, vyksta prisitaikymas gyvenimui laisvėje, stiprinama asmeninė atsakomybė, formuojamas pasitikėjimas, vertinamas gebėjimas gyventi savarankiškai.

Siekiant didinti asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė motyvaciją dalyvauti resocializacijos procese, Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmė resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos (2021) 50 – 51 p. akcentuojamas individualizuotų skatinimo priemonių taikymas, atsižvelgiant į kiekvieno nuteisto asmens poreikius. Akcentuojamas drausmės priemonių taikymas, tik siekiant teigiamo nuteistojo elgesio pokyčio (Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmė resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcija, 2021). Drausminių priemonių taikymas tik kraštiniais atvejais, proporcingas padarytam nusižengimui, numatomas ir Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standarto (2024) 32 – 33 punktuose. Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašo (2024) 22 ir 23 punktuose reglamentuojama suimtųjų ir nuteistųjų skatinimo bei drausminimo priemonių skyrimo tvarka, kuri užtikrina šių priemonių teisėtumą bei teisingumą visų nuteistųjų atžvilgiu ir tai prisideda prie nuteistųjų motyvacijos laikytis nustatytos tvarkos, dalyvauti resocializacijos procese.

Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmė resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijoje (2021), akcentuojama bendradarbiavimo svarba nuteistųjų resocializacijos procese, įsitraukiant visoms šios sistemos struktūroms, bendradarbiaujant tarp padalinių, siekiant vieningo tikslo, efektyviai komunikuojant ir planuojant, aptariant sisteminės problemas. 53 p. numatoma resocializacijos koordinavimo tarybos veikla, kurios paskirtis reguliariai svarstyti resocializacijai aktualius klausimus, dalintis informacija tarp padalinių, koordinuoti sprendimus, siekiant vieningo tikslo, kad visi sprendimai tarnautų nuteistųjų resocializacijai.

Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmė resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos (2021) 54 p. numatomas oficialus nuteistųjų interesų atstovas – nuteistųjų tarybos, veikiančios atsižvelgiant į saugumo reikalavimus. Nuteistųjų tarybų paskirtis padėti spręsti resocializacijos problemas ir potencialius konfliktus, vertinti ir identifikuoti sisteminės problemas, skatinti diskusijas tarp nuteistųjų ir administracijos, plėtoti tarpusavio bendradarbiavimą, informuoti nuteistuosius apie administracijos sprendimus ir jų priėmimo pagrindą. Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standarte (2024), bei Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyrių veiklos tvarkos apraše (2024) taip pat akcentuojama Nuteistųjų kolektyvo tarybos veiklos svarba sprendžiant laisvės atėmimo metu kylančias problemas.

Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standarto (2024) III skyrius nustato sistemingą resocializacijos procesą, resocializacijos proceso etapus (pirminis psichologinis, nusikalstamo elgesio rizikos vertinimai, adaptacijos bei individualaus resocializacijos planų sudarymai, motyvavimas, intervencijos, pakartotinis vertinimas), bei įgyvendinimą, kurį užtikrina

resocializacijos procese dalyvaujančių komandų darbuotojų darbas su nuteistais asmenimis. Pabrėžiama, kad nuteistų asmenų individualių poreikių vertinimas, kriminogeninių rizikų mažinimas, aktyvus užimtumas (darbas, mokslai, veikla), programų bei terapijos taikymas, šeimos bei bendruomenės įtraukimas, bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis, savanoriais, dvasininkais, subkultūros apraiškų mažinimas yra priemonės, kurias privalo taikyti darbuotojai vykdydami nuteistų asmenų resocializaciją (Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standarto, 2024)

Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašo (2024) VI skyriuje reglamentuojama asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializacijos proceso planavimo ir organizavimo tvarka bei procese dalyvaujančių darbuotojų veiksmai, susiję su individualaus resocializacijos plano sudarymu, adaptacijos proceso organizavimu, rizikos vertinimu ir valdymu bei stebėseną. Pabrėžiamas nuteistų asmenų įtraukimas į resocializacijos priemonių planavimą, sudarant individualų resocializacijos planą, kuris koreguojamas pagal nuteisto asmens elgesio pokyčius ir pasiekimus. Resocializacijos proceso intensyvumas priklauso nuo individualių nuteistųjų poreikių (Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašas, 2024).

Individualus resocializacijos planas reguliariai peržiūrimas ir koreguojamas pagal nuteistų asmenų poreikius ir asmenims atliekantiems bausmę Pusiaukelės namuose, siekiant palaipsniui asmenis integruotis į visuomenę, leidžiant jiems išvykti už pusiaukelės namų teritorijos ribų (darbas, mokslas, intervencinės programos ir kitos veiklos) pagal sudarytą dienotvarkę (Specializuotos atviro tipo bausmės atlikimo vietos veiklos aprašas, 30 – 40 p., 2023). Siekiant sėkmingos nuteistų asmenų integracijos į visuomenę Lietuvos kalėjimų tarnyba bendradarbiauja su Lietuvos probacijos tarnyba (Specializuotos atviro tipo bausmės atlikimo vietos veiklos aprašas, XI skyrius, 2023).

Pabrėžiamas palydėjimo modelio taikymas iš laisvės atėmimo vietos paleidžiamiesiems asmenims, siekiant jų sėkmingos integracijos į visuomenę, bei resocializacijos proceso efektyvumo analizavimas, atliekant kriminogeninius tyrimus (Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standartas, 2024).

Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmė resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos (2021) 57 – 61 punktuose pabrėžiamas savanorystės bei nevyriausybinių organizacijų vaidmuo nuteistųjų resocializacijos procese. Akcentuojamas savanorystės skatinimas visose įkalinimo įstaigose, suteikiant kuo geresnes sąlygas, neribojant veiklos, užtikrinant saugumo reikalavimus. Nevyriausybinių organizacijų turi tapti baudžiamosios vykdymo sistemos partneriu, teikiančiu reikiamas paslaugas sutarčių pagrindu. Pabrėžiama, kad savanoriškos veiklos organizavimas pripažįstamas kaip vienas iš kalinimo įstaigų veiklos kokybės rodiklių (Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmė resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcija, 2021).

Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašo (2024) 103 p. nustatomas socialinio darbuotojo bendradarbiavimas su įvairiomis institucijomis ir fiziniais asmenimis, siekiant suteikti nuteistiems asmenims visapusišką socialinę paramą ir pagalbą. Bendradarbiaujama su Migracijos departamentu dėl asmens dokumento pagaminimo, savivaldybėmis dėl gyvenamosios vietos suradimo ir deklaravimo, piniginės paramos gavimo dokumentų sutvarkymo, su Lietuvos antstolių rūmais dėl įsiskolinimų grąžinimo, su Lietuvos kalėjimų tarnybos Sveikatos pirminės asmens sveikatos priežiūros skyriumi dėl nuteistųjų priklausomybių ligų gydymo, dėl sveikatos ir socialinės priežiūros paslaugų poreikio nustatymo, su nevyriausybėmis organizacijomis, labdaros ir paramos fondais dėl maisto ir drabužių paramos nuteistiesiems. Siekiant atstatyti socialinius ryšius, bendradarbiauja su Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba ir nevyriausybėmis organizacijomis pagal gyvenamąją vietą, kurioje planuoja gyventi atlikus bausmę. Esant poreikiui, Lietuvos kalėjimų tarnybos Turto valdymo skyrius aprūpina nuteistus asmenis drabužiais, avalyne, padengia atlikusių bausmę nuteistų asmenų vykimo į namus kelionės išlaidas (Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašas, 2024).

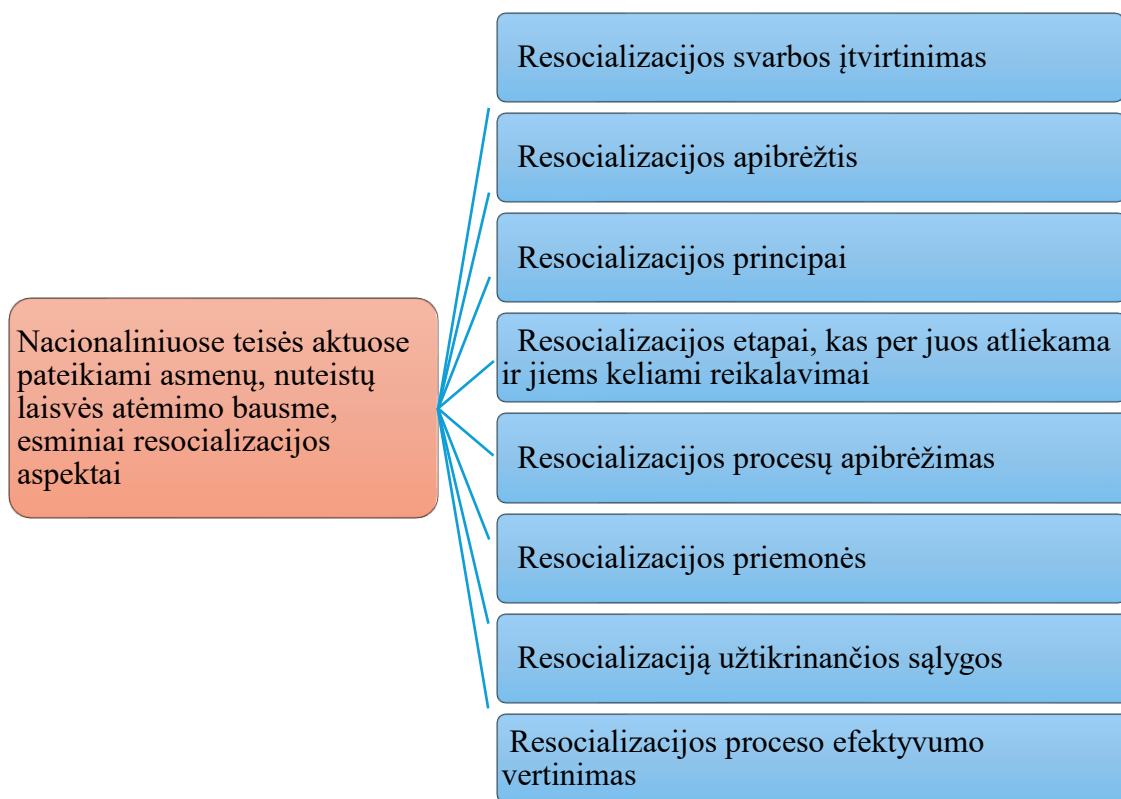
Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašo (2024) 104 p. reglamentuoja, kad socialinis darbuotojas socialinį darbą su iš kalinimo įstaigos į laisvę išeinančiais asmenimis, organizuoja vadovaujantis Iš laivės atėmimo bausmės atlikimo vietų paleidžiamų (paleistų) asmenų socialinės integracijos tvarkos aprašu (2022), kuris apibrėžia paleidžiamų asmenų socialinės integracijos procesą, siekiant užkirsti pakartotinio nusikalstamumo atvejus ir palengvinti jų prisitaikymą visuomenėje. Procesas organizuojamas dviem etapais, pirmasis vyksta kalėjime, antrasis – laisvėje. Pirmame etape vyksta pasirengimas išėjimui į laisvę, taikomos socialinės integracijos priemonės, išanalizavus asmens poreikius ir įvertinus rizikas, bendradarbiaujama su savivaldybėmis, nevyriausybėmis organizacijomis, probacijos tarnyba, palaikomas ryšys su šeimos nariais ir artimaisiais. Už pirmojo etapo įgyvendinimą atsakingas LKT socialinis darbuotojas, kurio vaidmuo šiame etape yra esminis ir kompleksiškas. Antrasis etapas apima socialinės integracijos priemonių tęstinį taikymą asmenims, paleistiems iš laisvės atėmimo vietos, už kurią atsakingos savivaldybės, bendradarbiaujant su LPT (Iš laivės atėmimo bausmės atlikimo vietų paleidžiamų (paleistų) asmenų socialinės integracijos tvarkos aprašas, 2022).

Nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos (2021) 71 – 73 p. bei Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standarto (2024) 44 p. nustatyta, kad resocializacijos proceso efektyvumas vertinamas kriminologiniais tyrimais. Pagrindiniai tyrimo objektai: recidyvo rizikos, apsauginių veiksmų analizė, kriminogeninių procesų tyrimai, bausmių vykdymo veiksmingumo tendencijos. Numatyta nuolatinė ir sisteminga informacijos sklaida apie tyrimo rezultatus, išvadas (Nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcija, 2021).

Lietuvos kalėjimų tarnybos strateginėse veiklos 2022 - 2030 m. gairėse (2022) pažymima, kad iki šiol vykdomos reformos, t. y. laisvės atėmimo vietų modernizavimas, įkalinimo įstaigų renovavimo ir įkalinimo įstaigų humanizavimo programos, plėtros strategijos, tačiau nenuoseklus šių reformų vykdymas ir per mažas finansinis ir politinis dėmesys Lietuvos kalėjimų tarnybai (toliau – LKT) valstybei brangiai kainavo tiek ekonomine, tiek visuomenės saugumo prasme. Pažymima, kad apie 67% asmenų, atliekančių laisvės atėmimo bausmę, kali ne pirmą kartą. Ši situacija reikalauja kompleksinio matymo, t. y. investicijos reikalingos ne tik šių asmenų išlaikymui, bet ir kokybiškam darbui su asmeniu, ugdant jo socialinius įgūdžius, gydant priklausomybes, vykdant elgesio keitimo programas ir kita. Taigi, reikšmingai pagerinus asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializaciją, investuojant į LKT personalo kvalifikacijos kėlimą, bei infrastruktūrą, galima sumažinti šių asmenų pakartotinį nusikalstamumą, kurių išlaikymas valstybei brangiai kainuoja (Lietuvos kalėjimų tarnybos strateginėse veiklos 2022 - 2030 m. gairės, 2022).

Nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos (2021) XIII skyriuje numatoma modernizuoti laisvės atėmimo įstaigas ir stiprinti resocializacijos procesą per infrastruktūros atnaujinimą, finansavimo principus. Pabrėžiama, kad laisvės atėmimo įstaigose turi būti atsisakoma bendrabutinio tipo patalpų ir formuojama vienviečių ir dviviečių gyvenamųjų patalpų sistema, padėsianti užtikrinti nuteistųjų saugumą ir sistemingą resocializaciją. Numatoma atvirų kalinimo formų plėtra (atviros kalinimo įstaigos, pusiaukelės namai, reabilitacijos centrai), kuriems turi būti sukurtas teisinis pagrindas, nustatantis atrankos bei gyvenimo juose kriterijus (Nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcija, 2021). Lietuvos kalėjimų infrastuktūros modernizavimas, kaip priemonė numatyta ir Vyriausybės patvirtintoje 2021–2030 plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos teisingumo sistemos plėtros programoje (2021), kad gyvenimo sąlygos įkalinimo įstaigose būtų tinkamos bei saugios. Tačiau, Valstybės kontrolės 2024 m. kovo 29 d. vertinimo ataskaitoje (19 – 20 psl.) „Vyriausybės projekto „Naujos kartos bausmių vykdymo įstaigos“ įgyvendinimo vertinimas“ Nr. VRE-1 pabrėžiama, kad virš 10 metų vykstantis reikšmingos infrastruktūros modernizavimo projektų vykdymas bei vykdymo terminų atidėjimas, neužtikrina strateginiuose dokumentuose planuotų priemonių įgyvendinimo, todėl gyvenimo sąlygų gerinimas kalinimo vietose užtrunka ilgiau nei buvo planuota.

Išanalizavus nacionaliniuose teisės aktuose asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos reglamentavimą, galime išskirti esminius juose akcentuojamus aspektus: resocializacijos svarbos įtvirtinimas, resocializacijos apibrėžtis, principai, etapai, kas per juos atliekama ir jiems keliami reikalavimai, resocializacijos organizavimo procesai, juose taikomos priemonės, resocializacijos procesą užtikrinančios sąlygos, bei resocializacijos proceso efektyvumo vertinimo svarba (1 pav.)

1. pav. *Resocializacijos teisinio reglamentavimo pagrindiniai aspektai*

Apibendrinant galima teigti, kad resocializacijos reglamentavimui Lietuvos teisiniuose dokumentuose įtakos turi Lietuvos priklausymas tarptautinėms organizacijoms, kurios bausmių vykdymo sistemai kelia bendrus reikalavimus, nustato taisykles, teikia rekomendacijas. Tarptautinių organizacijų reikalavimai, taisyklės, įpareigoja Lietuvą juos užtikrinti, įgyvendinti nacionaliniame lygmenyje. Nacionalinių teisės aktų analizė atskleidė, kad 2021 m. pradėta vykdyti bausmių vykdymo sistemos reforma, siekiant strateginių pasikeitimų. Galima pastebėti, kad Lietuvos teisiniuose dokumentuose pabrėžiamas asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos proceso prioritetizavimas, kai nuteistųjų resocializacija tampa bausmės tikslu.

1.3. Veiksniai, turintys įtakos nuteistųjų resocializacijos įgyvendinimui įkalinimo įstaigose

Moksliniuose šaltiniuose vis dažniau pabrėžiamas sisteminis (sistemų teorijos) požiūris į resocializacijos procesą, akcentuojant jo daugiamatiškumą, makro, mezo, mikro lygmenyse veiksniai, turinčius įtakos šiam procesui.

Makro lygmenyje nuteistų asmenų resocializacijos įgyvendinimui įtakos turi valstybėje vykdoma baudžiamoji politika, žmogaus teisių užtikrinimas, finansavimas, resursai, tarpinstitucinis suderinamumas, stigmatizacija, diskriminacija. Almeida, Morandi, Moreira, Buzuku, Sellitto (2022) atlikta sisteminė analizė atskleidžia resocializacijos proceso sudėtingumą, kuris reikalauja

kompleksinio požiūrio ir strateginio valdymo. Autorių teigimu, efektyvi resocializacija gali sumažinti pakartotinį nusikalstamumą. Jie ieško alternatyvų, kurios stiprintų nuteistųjų resocializacijos programą per studijas ir darbą kalėjime. Atliktas tyrimas atskleidė, kad lėšų trūkumas trukdo siekti sumažinti recidyvą, todėl jie siūlo gerinti kalėjimų infrastruktūrą, nuteistųjų darbo sąlygas bei mokymosi galimybes, kelti kalėjime dirbančio personalo kvalifikaciją. Tai sąlygotų resocializacijos veiksmingumą bei užkirstų kelią recidyvui. Taip pat autorių teigimu, visuomenės skepticizmas trukdo nuteistųjų resocializacijai. Jų manymu, visuomenės nežinojimas ir išankstinis nusistatymas prieš nuteistųjų darbą už kalėjimo ribų bei studijavimą, sąlygoja nuteistųjų savivarbos jausmą, nusikalstamą elgesį, turimų finansinių įsipareigojimų nemažėjimą, t. y. neigiamai veikia nuteistųjų resocializacijos veiksmingumą. Visuomenės skepticizmas įveikiamas, informuojant visuomenę apie resocializacijos naudą bei rezultatus, kurie veda link recidyvo mažėjimo bei visuomenės saugumo užtikrinimo (Almeida, Morandi, Moreira, Buzuku, Sellitto, 2022).

Nikoleishvili (2025) nagrinėja nuteistų asmenų teisę į reabilitaciją, reglamentuotą tarptautiniuose standartuose bei nacionaliniuose teisės aktuose, per mikro - nuteistų asmenų individualios patirties ir makro – poveikio visuomenei lygmenis. Pasak autoriaus, pagrindinis bausmės tikslas yra reabilitacija, tai tokia bausmės forma, kai užtikrinamas nuteistų asmenų žmogiškumas ir orumas. Autorius apžvelgia skirtingus reabilitacijos modelius. Autoritarinį/paternalistinį, kai nuteisti asmenys reabilituojami pagal iš anksto nustatytą asmenybės modelį, kuriam būdingas tam tikras elgesys ir mąstymas, taikomas kaip drausminimo priemonė mikro lygmeniu. Humanistinis reabilitacijos modelis padeda bausmę atliekantiems asmenims geriau save suprasti, savo vaidmenį visuomenėje, atsakomybę. Orientuojamasi į nuteistųjų teises, jų teisių pripažinimą, suteikia šiems asmenims pasitikėjimo bausmių vykdymo sistema, savęs vertinimo jausmą, t. y. nuteistų asmenų įgalinimas, pripažįstant jų prigimtines teises, suteikiant sąlygas teigiamiems pokyčiams, prisiimant asmeninę atsakomybę. Humanistinis reabilitacijos modelis vertinamas mikro lygmeniu, nes orientuojamasi į kokybinį reabilitacijos procesą, akcentuojant prigimtines žmogaus teises bei teigiamų pokyčių galimybes. Autorius nagrinėja reabilitacijos poveikį makro lygmeniu, kuris sprendžia visuomenėje įsitvirtinusias socialines ir ekonomines nelygybės problemas. Autorius pabrėžia, kad reabilitacijos vykdymas sistemiškai gali prisidėti prie recidyvo mažinimo bei visuomenės saugumo užtikrinimo. Makro lygio reabilitacija siejama su utilitariniu požiūriu, kai ieškoma nauda visuomenei. Analizuojamos reabilitacijos sąnaudos ir gaunama nauda, labiau atsižvelgiant į visuomenės interesus, nei į individualius nuteistų asmenų interesus. Autorius pabrėžia, kad valstybės įsipareigojimas vykdyti nuteistų asmenų reabilitaciją turi būti vertinamas makro ir mikro lygmeniu, siekiant visapusiškai įvertinti reabilitacijos efektyvumą, veiksmingumą. Visapusiškas vertinimas gali atskleisti skirtumus tarp deklaruojamo teisinio reguliavimo, bausmių vykdymo politikos tikslų ir realios situacijos, vertinant kokybines nuteistųjų patirtis. Reabilitacijos

procesas yra sudėtingas, reikalaujantis vykdomos politikos bei žmogiškos realios situacijos derinimo (Nikoleishvili, 2025).

Įkalinčių asmenų kalinimo sąlygos reglamentuojamos nacionaliniuose ir tarptautiniuose teisiniuose dokumentuose, kuriuose pabrėžiama, kad kalinimo metu turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir orumas. Europos komisijos rekomendacijoje dėl įtariamųjų ir kalinamųjų, kuriems taikomos kardomasis kalinimas, procesinių teisių ir dėl materialinių kalinimo sąlygų (2022) 11 punkte, pabrėžiama tinkamų kalinimo sąlygų svarba, nes apsaugo jų teises ir orumą, bei veikia prevenciškai prieš kankinimą, nežmonišką ir žeminantį elgesį bei smurtą (Dėl įtariamųjų ir kalinamųjų, kuriems taikomos kardomasis kalinimas, procesinių teisių ir dėl materialinių kalinimo sąlygų, 2022). Europos kalėjimų taisyklėse (2006) išskiriami pagrindiniai principai, užtikrinantys žmogaus teises laisvės atėmimo metu. Tai yra teisė į pagarbą elgesį, į geras kalinimo sąlygas, kurios prilygtų gyvenimui visuomenėje ir taip padėtų integruotis į visuomenę po bausmės atlikimo (Europos kalėjimų taisyklės, 2006). Europos Parlamento rezoliucijoje dėl kalėjimų sistemos ir sąlygų kalėjimuose (2017) matomas susirūpinimas dėl nežmoniškų kalinimo sąlygų, kurios atspindi Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą ataskaitose, dėl kalėjimų perpildymo, nes neužtikrinamos tinkamos orios kalinimo sąlygos, neužtikrinamas saugumas. Kalėjimuose dirbančio personalo gebėjimai, profesionalumas, kvalifikacijos tobulinimas daro įtaką gerų kalinimo sąlygų užtikrinimui, nes kvalifikuotas darbuotojas gebės spręsti problemas, tokias, kaip radikalėjimas, smurto mažinimas bausmės atlikimo vietose (Europos Parlamento rezoliucija dėl kalėjimų sistemos ir sąlygų kalėjimuose, 2017).

Nuteistųjų resocializacijos įgyvendinimui įkalinimo įstaigose įtakos turi įvairūs veiksniai. Stárek ir Víšek (2022) atliktas tyrimas atskleidžia, kad kalėjimo aplinka, t. y. izoliacija nuo visuomenės, ryšių su artimaisiais praradimas, žmogaus orumo neužtikrinimas, turi neigiamą, demotyvuojantį poveikį nuteistiesiems, pasireiškiantį pasyviu dalyvavimu resocializacijos programose, atsisakymu bendradarbiauti. Gyvenimo kokybės Pravieniškių 1-ajame kalėjime tyrimo 2024 metais baigiamojoje ataskaitoje (2024) akcentuojama, kad vienas svarbiausių veiksmų įtakojančių nuteistųjų resocializaciją yra socialinių santykių su šeima, artimaisiais palaikymas bausmės atlikimo metu, kas motyvuoja nuteistuosius dalyvauti resocializacijos procese bei padeda lengviau adaptuotis laisvėje, po bausmės pabaigos.

Žmogaus teisių ir orumo užtikrinimo problemas, nuteistų asmenų bausmės atlikimo metu, nagrinėja Sakalauskas ir Norvaišytė (2022). Autorių teigimu, Lietuvoje visuomenės nusistatymas prieš nusikaltusius asmenis, vyraujanti šių asmenų baudimo kultūra yra sovietmečio palikimas. Autoriai pabrėžia, kad siekiant bausmių vykdymo tikslo – nuteistųjų resocializacijos ir socialinės integracijos, didžiausias dėmesys turi būti skiriamas žmogaus teisių ir orumo užtikrinimui bausmės atlikimo metu. Laisvės netekimas, pats savaime yra psichologiškai ir fiziškai gniuždantis, todėl turi

būti tinkamos gyvenimo sąlygos kalėjime, užtikrinančios žmogaus teises ir orumą. Tai apima tinkamas gyvenamas patalpas, apšvietimą, vėdinimą, maitinimą, higienines ir materialines sąlygas, privatumo užtikrinimą. Tai yra veiksniai, veikiantys nuteistus asmenis visą bausmės atliko laiką kalėjime, o gerų gyvenimo sąlygų užtikrinimas mažina jų nepasitenkinimą, bejėgiškumo jausmą ir nusivylimą, bei smurto atvejus, tiek iš nuteistųjų, tiek iš darbuotojų pusės. Autoriai teigia, kad įkalinimo įstaigos personalo bendradarbiavimas su bausmę atliekančiais asmenimis, rūpinimasis šiais asmenimis, veikia prevenciškai prieš smurtą, todėl svarbus yra personalo profesionalumas ir turimos kompetencijos. Pabrėžiama, kad Lietuvos bausmių vykdymo sistema, siekiant teigiamo pokyčio nuteistų asmenų elgesyje, sėkmingos šių asmenų integracijos į visuomenę, turi daug pastangų įdėti, užtikrinant nuteistų asmenų teises ir orumą. Reikia atnaujinti kalėjimų infrastruktūrą, kas užtikrintų žmogaus orumą nežeminančias sąlygas, bei sukurtų geras darbo sąlygas įkalinimo įstaigų darbuotojams, o tai sudarytų palankias sąlygas nuteistų asmenų resocializacijai (Sakalauskas, Norvaišytė, 2022).

Stárek ir Víšek (2022) teigimu, įtaką nuteistųjų resocializacijai daro ir socialinė aplinka iš kurios kilęs nuteistasis, turimi praktiniai įgūdžiai, psichikos sutrikimai, įvairios priklausomybės, socialinė stigmatizacija, vidinės motyvacijos keistis nebuvimas. Autorių teigimu, sėkmingam nuteistųjų resocializacijos įgyvendinimui įkalinimo įstaigose įtakos turi profesionalių darbuotojų bendradarbiavimas tarpusavyje, kuris prisideda prie nuteistųjų pasirengimo gyvenimui laisvėje po bausmės atlikimo (Stárek, Víšek, 2022).

Selak (2017) taip pat socialinę aplinką išskiria kaip svarbų veiksnių resocializacijai. Anot autoriaus, kiekvienas asmuo patenkantis į įkalinimo įstaigą yra skirtingas amžiumi, lytimi, išsilavinimu, turimomis vertybėmis, gebėjimais, psichologine būseną bei socialine aplinka iš kokios nuteistas asmuo patenka į įkalinimo vietą, tačiau svarbi yra aplinka, į kurią patenka atlikti bausmę asmuo bei asmens psichinės ir fizinės savybės. Autorius pabrėžia, kad kiekvienas nuteistasis dalyvauja ne tik savo resocializacijos procese, bet tuo pačiu ir kitų nuteistųjų resocializacijoje, t. y., bausmės atlikimo metu nuteistųjų elgesys ar veikimas, turi įtakos kitiems nuteistiesiems, jų elgesiui, pokyčiui. Pasak autoriaus, kalėjime susiformuoja nuteistųjų bendruomenė, turinti neformalią sistemą, kuri intensyviai priešinasi formaliai kalėjimo sistemai. Neformalių nuteistųjų grupių buvimas kalėjime sudaro sąlygas nutiestiesiems mokytis vieniems iš kitų nusikalstamo elgesio, ką kalėjimo personalas nuteistųjų resocializacijos procese stengiasi nuteistojo asmenyje pakeisti. Autoriaus teigimu, nuteistųjų pasipriešinimas keisti savo vertybes, įpročius, poreikius, motyvus, tam tikrus įsitikinimus yra savaime suprantamas, dėl jų izoliavimo nuo visuomenės. Taip pat akcentuoja, kad nuteistųjų integracija į visuomenę priklauso ne tik nuo resocializacijos įkalinimo įstaigoje, bet ir nuo socialinių-politinių, ekonominių veiksnių, kurie sąlygoja tam tikrus neramumus, krizes, turinčias įtakos asmenų nusikalstamumui (Selak, 2017).

Remiantis Macanović (2024), nuteistų asmenų resocializacijos veiksmingumas priklauso nuo įkalinimo įstaigoje taikomų resocializacijos programų kokybiškumo ir kaip jos pritaikomos kiekvienam asmeniui individualiai. Anot autoriaus, taikant individualizuotus resocializacijos planus ir programas, kurios atliepia nuteistų asmenų poreikius, galima jiems padėti pasiekti teigiamų pokyčių, įgyti naujų socialinių vertybių, atsisakyti nusikalstamos veiklos, sėkmingai reintegrotis į visuomenę bei šeimą ir pakartotinai nenusikalsti. Pasak autoriaus, tai apima bendrąjį ir profesinį ugdymą, vertybinės sistemos atstatymą, darbinę veiklą ir kokybišką laisvalaikio praleidimą. Autoriaus teigimu, resocializacijos įgyvendinimui neigiamą įtaką daro kalėjime platinami narkotikai, nuteistų asmenų nustatytos taisyklės, smurto naudojimas, reketas, nes visa tai sukuria neigiamą atmosferą ir psichologinę įtampą. Autorius pabrėžia, kad resocializacijos veiksmingumas priklauso nuo įvairių kriminogeninių veiksnių, tokių kaip narkotikų prieinamumas, kuris sunkina priklausomybių gydymą o tuo pačiu ir resocializacijos procesą. Taip pat, neformalių kalėjimo taisyklių perėmimas, kalėjimo kodekso principų laikymasis, siekiant prisitaikyti prie aplinkos ir išvengti smurto, sukuria psichologinę įtampą, kuri neigiamai įtakoja resocializacijos procesą. Bei nusikalstamo elgesio perėmimas, atliekant bausmę bendrabučio tipo patalpose, kuriose vienu metu bausmę atlieka už įvairius nusikaltinus nuteisti asmenys, neprideda prie nuteistųjų resocializacijos sėkmės (Macanović, 2024).

Miklósi (2020) teigimu nuteistų asmenų įkalinimas, izoliavimas neigiamai juos veikia. Pasak autorės, socialinių ryšių, laisvės, pasirinkimo teisės praradimas sukelia asmenybės psichologinės ir socialinės būsenos pablogėjimą, pasikeičia vertybinis požiūris, o tai neigiamai veikia nuteistų asmenų resocializacijos procesą. Autorės teigimu, nuteistų asmenų jaučiami praradimai, apribojimai ar trūkumai kalinimo metu, ir verčia juos perimti neformalias kalėjimo taisykles, siekiant prisitaikyti prie aplinkos ir sąlygoja subkultūros kūrimąsi kalėjime, o tai kenkia resocializacijai. Taip pat, nuteistų asmenų nepakankamas išsilavinimas, turimi įgūdžiai sumažina jų galimybes dalyvauti įvairiuose edukaciniuose ir socialiniuose projektuose, kas turi įtakos jų galimybėms sėkmingai reintegracijai. Pasak autorės, nuteistų asmenų dalyvavimas švietimo ir įgūdžių ugdymo programose yra teigiami veiksniai, skatinantys socialinę integraciją ir recidyvo tikimybės mažinimą (Miklósi, 2020). Djubina ir Vilks (2024) atliktas tyrimas atskleidžia, kad siekiant veiksmingos nuteistųjų resocializacijos įkalinimo įstaigoje būtina pasitelkti kuo įvairesnių priemonių, metodų, programų, kurios įgalintų nuteistuosius gyventi savarankiškai, t. y. dirbti, mokytis, gyventi socialinį gyvenimą, pasirūpinti savo sveikata po bausmės pabaigos. Autorių teigimu, iššūkių nuteistųjų resocializacijai kelia menkas nuteistųjų mokėjimas rašyti, skaityti, skaičiuoti, nes tai trukdo nuteistiesiems prisitaikyti bei sąlygoja nusikalstamą elgesį. Taip pat pabrėžia kalėjimų perpildymo problemą, bei dėl to kylančio darbo krūvio padidėjimą darbuotojams, kas neigiamai veikia nuteistųjų resocializacijos procesą bei darbuotojų darbo kokybę. Autoriai įvardija, kad nepakankamas nuteistųjų švietimas, vykdant jų

resocializaciją, sąlygoja nuteistųjų sugrįžimą prie nusikalstamos veiklos. Pasak autorių technologinė pažanga vystosi labai greitai, todėl bausmės atlikimo metu būtina suteikti galimybę nuteistiesiems įgyti išsilavinimą, profesiją, kuri padėtų susirasti darbą, integruotis į visuomenę bei kurti ateitį be nusikaltimų (Djubina, Vilks, 2024).

Vaičiūnienės (2017) teigimu, kalėjimo subkultūros atsiradimą lemia nuo sovietinių laikų likęs nuteistųjų bausmės atlikimas bendrabučio tipo patalpose, kuriantis palankias sąlygas subkultūrai reikštis. Tokios bausmės atlikimo sąlygos yra nepatenkinamos, žemina žmogaus orumą bei neužtikrina nuteistųjų saugumo. Kalėjimo subkultūros hierarchinė sistema reguliuoja nuteistų asmenų gyvenimą kalėjime, jų tarpusavio sąveiką bei veikia kalėjimo aplinką. Autorė pabrėžia, kad subkultūros diktuojamos taisyklės sąlygoja nuteistųjų nenorą bendradarbiauti su įkalinimo įstaigos personalu, priimti jiems siūlomą pagalbą, užsiimti darbine veikla, mokytis ir dalyvauti organizuojamose resocializacijos priemonėse. Autorės teigimu, subkultūros buvimas kalėjimuose skatina nuteistuosius priešintis kalėjimo vidaus tvarkos taisyklėms, tai lemia draudžiamą jų elgesį atliekant bausmę bei moko nusikalstamo elgesio, kuris praktikuojamas atlikus bausmę. Pasak autorės, bausmės atliko laikas, turi įtakos nuteistųjų psichologinei būsenai ir norui adaptuotis visuomenėje. Taip pat ilgos bausmės nemotyvuoja siekti pokyčių, o sukelia vilties netekimo, ignoravimo jausmus. Nuteistųjų resocializacijai turi įtakos jų pačių noras siekti pokyčių savo gyvenime, palankių sąlygų sudarymas ryšiams su artimaisiais palaikyti bei užsiimti darbine ir užimtumo veiklomis. Nuteistuosius demotyvuoja įkalinimo įstaigose dirbančio personalo neigiamos nuostatos jų atžvilgiu. Iš personalo jie tikisi empatijos, komunikacijos, žmogiškumo, o ne smerkiančio požiūrio ir sumenkinimo. Autorė pabrėžia, kad prie resocializacijos veiksmingumo reikšmingai prisideda steigiami pusiaukelės namai, kurie padeda nuteistiesiems integruotis į visuomenę, bei kalėjimuose vykdoma dinaminė apsauga, kurianti draugišką santykį personalo su nuteistaisiais (Vaičiūnienė, 2017).

Hamsir, Zainuddin ir Abdain (2019) pabrėžia, kad sėkminga resocializacija priklauso nuo nuteistų asmenų gyvenamosios aplinkos sąlygų, teikiamų programų kokybės, nuo nuteisto asmens asmenybės, jo turimos patirties ir socialinių įgūdžių, nuo šeimos palaikymo ir bendradarbiavimo su religinėmis institucijomis, taip pat nuo įkalinimo įstaigoje organizuojamų resocializacijos programų trūkumo ar jų neatitikimo nuteistų asmenų poreikiams.

Hacin ir Meško (2023), teigimu reikšmingos įtakos nuteistųjų resocializacijai turi kalinimo įstaigų darbuotojų pareigos jausmas atliekant savo pareigas, teikiant paramą nuteistiesiems. Darbuotojų geri santykiai su nuteistaisiais sukuria palankų socialinį klimatą, padedantį geriau jaustis, prisitaikyti kalėjimo aplinkoje ir pasiruošti grįžimui į visuomenę po bausmės pabaigos. Kalėjimų darbuotojai, kurie rūpinasi ir palaiko nuteistuosius, labiau prisideda prie šių asmenų resocializacijos. Pabrėžiama, kad bendradarbiavimo stoka neužtikrina visapusiškos nuteistųjų resocializacijos.

Esposito (2021) teigimu, profesionali socialinių darbuotojų parama nuteistiesiems turi įtakos jų resocializacijai. Autoriaus teigimu, teigiamus nuteistųjų pokyčius skatina individualiai pritaikytos resocializacijos programos, atsižvelgiant į kiekvieno nuteistojo poreikius, jų socialinę aplinką, skatinančios prisiimti atsakomybę už padarytus nusikalstamus veiksmus, atlyginti padarytą žalą. Bendradarbiavimas su savanoriais ir įvairiomis organizacijomis žymiai prisideda prie nuteistųjų resocializacijos. Šeimos palaikymas taip pat svarbus nuteistojo resocializacijos veiksnys (Esposito, 2021).

Blagden (2022) akcentuoja kalėjimo klimato svarbą resocializacijos efektyvumui. Autoriaus teigimu, kalėjimo kultūra, nuostatos, filosofija formuoja kalėjimo aplinką. Teigiamas, palaikantis, saugus kalėjimo klimatas skatina nuteistus asmenis keistis, dalyvauti resocializacijos programose, kurios turi būti prieinamos ir kokybiškos. Teigiamai kalėjimo aplinkai įtakos turi nuteistų asmenų ir darbuotojų pozityvios nuostatos į resocializacijos procesą, nuteistųjų asmenų motyvacija įsitraukti į resocializacijos procesą, darbuotojų atsidavimas savo darbui, siekis profesionaliai ir kokybiškai įgyvendinti nuteistųjų resocializaciją. Anot autoriaus, kalinių hierarchija kalėjime, nesaugi ir agresyvi aplinka mažina šių asmenų motyvaciją siekti pokyčių, dalyvauti kalėjime vykdomose resocializacijos programose (Blagden, 2022).

Harding (2014) teigia, kad kalėjimuose vykdomų patvirtintų veiksmingų reabilitacijos programų veiksmingumas priklauso nuo socialinio klimato kalėjime. Jo manymu, tai priklauso nuo visų nuteistų asmenų reabilitacijos procese dalyvaujančių pusių, t. y. nuo pačių nuteistųjų, kalėjimo darbuotojų, vadovybės, bendruomenės. Autorius pabrėžia, kad kalėjimų socialinio klimato vertinimo reikšmė suprantama kaip kalėjimų valdymo instrumentas ir kaip humanišκών sąlygų užtikrinimo rodiklis. Kalėjimas, kuriame dirbantis personalas nepatenkintas darbo sąlygomis, vadovybe, neigiamai veiks ir nuteistus asmenis. T. y., jeigu socialinis klimatas teigiamas, teigiamai veikia ir nuteistiems asmenims teikiamas paslaugas, pagerina reabilitacijos programų poveikį, tačiau atliktas tyrimas parodė, kad siekiant dar geresnių rezultatų, reikia ne tik veiksmingų reabilitacijos programų ir gero socialinio klimato, bet ir programose dalyvaujančių nuteistų asmenų atrinkimo pagal vienodus kriterijus, atsižvelgiant į jų individualius poreikius, rizikas, asmeninį pasiruošimą (Harding, 2014).

Aleknevičienės ir Kalinauskaitės (2023) tyrimas atkleidžia žmogiškwjų išteklių trūkumą kalėjimuose vedant elgesio korekcijos programas, t. y. trūksta turinčių kompetenciją vesti šias programas, dėl to susidaro laukiančiųjų nuteistųjų eilės, kas demotyvuoja nuteistuosius resocializacijos procese. Pasak autorių, nesant programų efektyvumo stebėsenos, sunku pasakyti kas yra veiksminga resocializacijos procese, o ką reikia tobulinti.

Apibendrinant galima išskirti veiksnis, turinčius įtakos nuteistųjų resocializacijos įgyvendinimui įkalinimo įstaigoje makro, mezo ir mikro lygmenyse. Makro lygmenyje nuteistųjų resocializacijai turi įtakos politiniai, socialiniai bei ekonominiai veiksniai. Sisteminiis požiūris į

sudėtingą resocializacijos procesą, užtikrina šio proceso veiksmingumą. Mezo lygmenyje nuteistų asmenų resocializacijos įgyvendinimui įtakos turi veiksniai susiję: su įkalinimo įstaiga (įstaigos klimatas, saugumo užtikrinimas); programų parinkimas atsižvelgiant į kriminogeninius poreikius; resocializacijos įgyvendinimo kokybė, kuri priklauso nuo personalo turimų kompetencijų, mokymų kompetencijoms kelti, supervizijų; teikiamų paslaugų prieinamumas (psichikos ir priklausomybių ligų gydymas, elgesio keitimo programos, švietimas ir profesinis rengimas), siekiant didesnio užimtumo; išėjimo į laisvę planavimas ir ryšys su bendruomene. Nuteistųjų resocializacijos įgyvendinimui mikro lygmenyje įtakos turi humaniškas požiūris į nuteistuosius, atsižvelgiant į nuteistojo individualius poreikius, užtikrinant geras gyvenamąsias sąlygas, kurios nežemintų jų orumo, teigiamus kalėjimo personalo ir nuteistųjų santykius. Taip pat turi įtakos nuteistųjų turimas išsilavinimas, subkultūros laikymasis, nusikaltimo neigimas, motyvacija, turimos priklausomybės, šeimos palaikymas bei netinkamas elgesys.

1.4. Socialinio darbuotojo veikla asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos procese

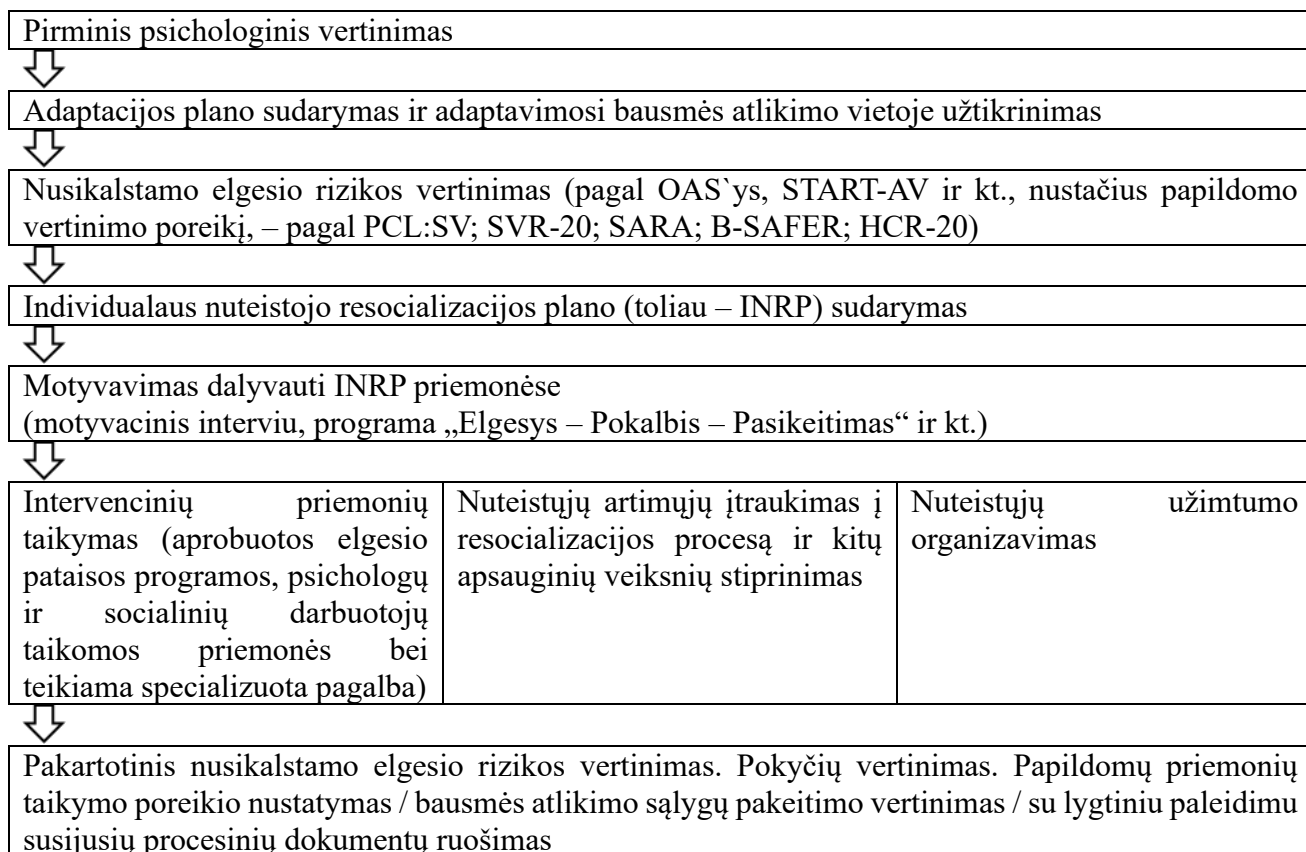
Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymu (2006), socialinis darbuotojas, dirbdamas socialinį darbą teisėtvarkos srityje, siekia nuteistųjų resocializacijos bei integracijos į visuomenę. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymo (2006) 26 str. 4 punkte pabrėžiama, kad socialinis darbuotojas savo darbe vadovaujasi asmens garbės ir orumo apsaugos principu bei: „šiais socialinio darbo įgyvendinimo principais: 1) sąžiningumo – socialinis darbuotojas veikia sąžiningai, patikimai, empatiškai, pirmenybę teikdamas geriausiems asmens (šeimos) interesams; 2) bendradarbiavimo – socialinis darbuotojas siekia kurti, palaikyti ir stiprinti santykius tarp asmenų, šeimų, bendruomenių ir santykius visuomenėje, kurdamas ir skatindamas dialogą, asmens, šeimos, bendruomenės ir visuomenės dalyvavimą ir įsitraukimą; 3) profesionalumo užtikrinimo – socialinis darbuotojas analizuoja savo profesinėje veikloje priimamus sprendimus, atliekamus veiksmus, pasiektus rezultatus ir nuolat tobulina profesinę kompetenciją“.

Įkalinimo įstaigose socialiniai darbuotojai dirba socialinį darbą su asmenimis, nuteistais laisvės atėmimo bausme, vadovaudamiesi pareigybės aprašyme nustatytomis funkcijomis (Dėl tipinių Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyriaus socialinių paslaugų srities darbuotojų pareigybių aprašymų patvirtinimo, 1.3. p., 2023). Remiantis pareigybės aprašymu, socialinis darbuotojas vykdo individualias ir grupines konsultacijas, motyvuoja dalyvauti kompleksinės bei prevencinės pagalbos teikimo procese bei elgesio pataisos programose, įvertinus individualius nuteistų asmenų poreikius. Socialiniai darbuotojai bendradarbiauja su valstybinėmis įstaigomis, nevyriausybėmis organizacijomis bei fiziniais asmenimis, siekiant suteikti nuteistiems asmenims reikiamą socialinę paramą, pagalbą. Padeda atstatyti ar sustiprinti socialinius ryšius su artimaisiais.

Socialinis darbuotojas vertina bausmę atliekančių asmenų turimus įgūdžius, gebėjimus, jo galimybes bei kartu su asmeniu aptaria resocializacijos priemones, kurios atlieptų jo poreikius. Vykdydami pareigybės aprašyme numatytas funkcijas, socialiniai darbuotojai renka ir teikia statistinius duomenis, kartu su skyriaus vadovu, su vyriausiąja socialine darbuotoja ir kitais darbuotojais sprendžia nuteistų asmenų problemas (Dėl tipinių Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyriaus socialinių paslaugų srities darbuotojų pareigybių aprašymų patvirtinimo, 2023).

Pasak Virbalienės (2023), pastebimas vis didėjantis socialinio darbuotojo vaidmuo asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializacijos procese. Autorės teigimu, svarbus yra individualizuotų resocializacijos priemonių taikymas siekiant efektyvaus resocializacijos proceso. Pasak autorės, socialinis darbuotojas atlieka daug vaidmenų: „gali būti tarpininkas ir patarėjas, informacijos teikėjas, rizikos vertintojas ir intervencijos dizaineris, perdraudikas ir koordinatorius, advokatas ir bendruomenės organizatorius“ (Virbalienė, 2023, 103 p.).

Nuteistojo resocializacijos procesas įkalinimo įstaigoje prasideda jam patekus į įkalinimo įstaigą ir užtikrinamas komandiniu darbu. Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyriai savo veiklą bei sąveiką su kitais skyriais organizuoja vadovaudamiesi Lietuvos kalėjimų tarnybos Kalėjimų resocializacijos skyrių veiklos aprašu (2024), kuriame reglamentuojamos Resocializacijos skyriuose veikiančių komandų (kontaktinių pareigūnų, vertinimo ir analizės, užimtumo, socialinio darbo ir psichologinės intervencijos) funkcijos. Socialinis darbuotojas yra Socialinio darbo ir psichologinės intervencijos komandos narys. (Lietuvos kalėjimų tarnybos Kalėjimų resocializacijos skyrių veiklos aprašas, 2024). Resocializacijos procesas įkalinimo įstaigose taikomas vadovaujantis Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standarte (2024) nustatytais priemonėmis (2 pav.).

2 pav. *Standartinis resocializacijos priemonių paketas*. Šaltinis: Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standartas (2024)

Standartinis resocializacijos priemonių paketas, kuris pavaizduotas 2 paveiksle, nustato standartines priemones, kurių imasi Resocializacijos skyriuje veikiančios komandos įgyvendinant resocializacijos procesą įkalinimo įstaigoje. Resocializacijos planavimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (2002) 53 straipsnis, kuriame pažymima, kad atsižvelgiant į nuteisto asmens nusikalstamo elgesio rizikos vertinimą, per 15 dienų nuo bausmės atlikimo pradžios sudaromas individualus resocializacijos planas.

Individualaus resocializacijos plano sudaryme dalyvauja socialinis darbuotojas kartu su nuteistuoju, kurie konsultacijų metu aptaria priemones, kurios padėtų sumažinti nuteistojo kriminogeninius veiksmus bei motyvuoja nuteistąjį aktyviai dalyvauti resocializacijos procese (Lietuvos kalėjimų tarnybos Kalėjimų resocializacijos skyrių veiklos aprašas, 2024). Virbalienė (2023) teigia, nuteistųjų motyvavimas labai svarbus sklandžiam resocializacijos procesui, nes motyvuoti asmenys noriai dalyvauja programose bei siekia pokyčio savo gyvenime.

Valstybės kontrolės Vyriausybės projekto „Naujos kartos bausmių vykdymo įstaigos“ įgyvendinimo vertinimo ataskaitoje (2024) pateikiama, kad Lietuvos įkalinimo įstaigose taikomos šios aprobuotos elgesio pataisos programos: Tik tu ir aš – tai kognityvinė elgesio keitimo programa, kuri vedama individualiai. Šią programą sudaro trys moduliai: nusikalstamo elgesio prevencijos,

psichotropinių medžiagų vartojimo prevencijos, bei smurto prevencijos; Equip – tai elgesio korekcijos programa skirta jaunuoliams, linkusiems nusikalsti, kurios metu jie mokomi mąstyti ir elgtis atsakingai; Elgesys-Pokalbis-Pasikeitimas (EPP) – individualių motyvacinių pokalbių metu skatinama atsisakyti nusikalstamo elgesio, turimų priklausomybių; Seksualiai nusikaltusių asmenų terapijos programa (SeNAT) – skirta prevencijai prie pakartotinius seksualinius nusikaltimus prieš vaikus; Priklausomų nuo psichiką veikiančių medžiagų asmenų reabilitacijos programa – skirta gydyti turimas priklausomybes ir mokyti nuteistuosius gyventi nenusikalstant, laikantis tvarkų, įstatymų, kas padėtų integruotis į visuomenę po bausmės pabaigos; Dailės terapijos programa „R.A.K.T.A.S“ vedama grupėje, skirta lavinti socialinius emocinius įgūdžius per dailės terapiją, skatina pozityvius pokyčius gyvenime; Nuteistųjų socialinių įgūdžių ugdymo programa – skirta padėti išmokyti adaptuotis visuomenėje ir elgtis pozityviai, spręsti kasdienes problemas, tenkinti poreikius; Jaunimas ir psichoaktyvios medžiagos – prevencinė programa taikoma jaunimo švietimui, siekiant suteikti žinių apie elgesio normas, nuostatas, kurios padeda gyventi sveikai; Ankstyvoji intervencija – skirta jaunuoliams, kurie dar neturi priklausomybės, bet jau yra vartoję psichotropines medžiagas, supažindinti su šių medžiagų kenksmingu poveikiu ir vartojimo pasekmėmis; Intervencinė programa smurtautojams šeimoje – grupinė edukacinė programa, skirta ugdyti asmenis, santykius šeimoje kurti be smurto. Taip pat Lietuvos Kalėjimų tarnyba 2024 metais aprobavo Pykčio valdymo programą, Programą, skirtą asmenims, kurie vairavo transporto priemonę būdami apsvaigę bei Programą, skirtą asmenims, piktnaudžiaujantiems psichiką veikiančiomis medžiagomis (Dėl pykčio valdymo programos, programos, skirtos asmenims, kurie vairavo transporto priemonę būdami apsvaigę, ir programos, skirtos asmenims, piktnaudžiaujantiems psichiką veikiančiomis medžiagomis, aprobavimo, 2024). Pasak Vaičiūnienės, Viršilo (2018), individualizuotas intervencijų taikymas nuteistojo resocializacijos procese, konstruktyvaus santykio kūrimas, taikant resocializacijos priemones bei nuteistojo motyvacija turi įtakos nuteistojo resocializacijos veiksmingumui. Lietuvos kalėjimų tarnyba 2026 metų veiklos plane (2026) suplanavusi iki 2026 metų pabaigos įdiegti ir taikyti Tėvystės įgūdžių lavinimo programą, taip pat taikyti Dialektinę elgesio terapiją, bei kalėjimuose atlikti vykdomo socialinio ir psichologinio darbo stebėseną, nusimatant priemones veiklos efektyvinimui. Taigi, planuojama plėsti resocializacijos priemones ir jų taikymą įkalinimo įstaigose (Lietuvos kalėjimų tarnybos 2026 metų veiklos planas).

Valstybės kontrolė Vyriausybės projekto „Naujos kartos bausmių vykdymo įstaigos“ vertinimo ataskaitoje (2024) pabrėžiama, kad daugelis įkalinimo įstaigose taikomų resocializacijos priemonių yra neapčiuotos, nėra aiškaus turinio, programų vedimo struktūros, bei nėra žinomas šių programų veiksmingumas siekiant nuteistojo resocializacijos. Taip pat pabrėžiama, kad nėra vykdoma ir aprobuotų programų stebėseną, nevertinamas programų veiksmingumas, todėl yra tikimybė, kad taikomos programos taikomos netikslingai ir jos neveikia. Tą patvirtino ir Vaičiūnienės,

Viršilo (2018) atliktas tyrimas, kuris atskleidė, kad aprobuotų ir neaprobuotų programų veiksmingumo tyrimai įkalinimo įstaigose nėra atliekami, programų vedimas nėra dokumentuojamas, o Resocializacijos skyriaus pateikiamose ataskaitose fiksuojamas pravesių programų skaičius.

Valstybės kontrolės Vyriausybės projekto „Naujos kartos bausmių vykdymo įstaigos“ vertinimo ataskaitoje, taip pat akcentuojamas nepakankamas įkalinimo įstaigų rūpinimasis nuteistųjų integracija į visuomenę. Nepakankamas įkalinimo įstaigų bendradarbiavimas su savivaldybėmis, kai ieškoma nuteistiesiems gyvenamosios vietos, renkama informacija apie įsidarbinimo galimybes po bausmės pabaigos, apie priklausomybių gydymo galimybes, pasirūpinimu priklausančia socialine parama, asmens dokumentų bei socialinių ryšių atstatymu, apsunkina nuteistųjų socialinę integraciją po bausmės pabaigos (Vyriausybės projekto „Naujos kartos bausmių vykdymo įstaigos“ įgyvendinimo vertinimas, 2024). Stárek ir VÍšek, (2022) pabrėžia, kad prieš išeinant nuteistajam į laisvę, socialinio darbuotojo tikslas yra padėti nuteistajam išspręsti problemas, susijusias su apgyvendinimu, turimomis skolomis, finansiniais resursais, rizika turėtoms priklausomybėms.

Įkalinimo įstaigose dirbantys socialiniai darbuotojai atsakingi už bendradarbiavimą su savivaldybėmis, įgyvendinant nuteistųjų palydėjimo modelį, padedant jiems integruotis į visuomenę. Pasak Virbalienės (2023), sklandžiai nuteistųjų integracijai į visuomenę užtikrinti, reikalinga sėkminga nuteistųjų resocializacija, kurios sėkmė priklauso nuo socialinio darbuotojo profesionalumo, nuo jo turimų kompetencijų. Stárek ir VÍšek (2022) teigimu, siekiant teigiamų rezultatų asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijoje yra itin svarbios socialinių darbuotojų turimos kompetencijos. Pasak autorių, socialiniai darbuotojai turi būti empatiški ir kantrūs, gebėti dirbti komandoje, turėti administracinių, bendravimo ir nuteistųjų motyvavimo įgūdžių, turėti stiprias teises ir socialines žinias, gebėti spręsti įvairias nusikaltusių asmenų problemas (Stárek, VÍšek, 2022). Hacin ir Meško (2023) pabrėžia, socialiniams darbuotojams atliekant savo funkcijas, svarbu suvokti savo kompetencijos svarbą, jos įtaką resocializacijos veiksmingumui.

Virbalienės (2023) atliktas tyrimas atskleidžia, kad socialiniam darbuotojui, kaip profesionalui, įgyvendinant nuteistojo resocializacijos procesą, reikalinga turėti bendravimo įgūdžių, siekiant įgyti kliento pasitikėjimą, užmegzti ryšį, kad tinkamai atliepti kliento poreikius. Pasak autorės, konstruktyvūs socialinio darbuotojo ir nuteistojo santykiai, nuteistajam sukuria saugumo, pasitikėjimo jausmą. Rimkus, Kreiviniene (2017) akcentuoja, kad siekiant kliento įgalinimo, labai svarbus yra socialinio darbuotojo ir kliento užmegztas kontaktas, ryšys, glaudus bendradarbiavimas sprendžiant jo problemas. Večkienė, Eidukevičiūtė (2016) komunikaciją apibūdina, kaip sąveiką tarp socialinio darbuotojo ir kliento, kurioje susiduria skirtingos asmenų vertybės, požiūriai, tam tikri įsitikinimai, mąstymas ir elgesys tam tikrose situacijose, todėl suvokimas, kad kiekvienas individas yra skirtingas, ir gebėjimas bendrauti, padeda teikti, organizuoti reikiamą pagalbą. Jackaitės,

Kreiviniienės (2024) atliktas tyrimas atskleidė komunikacijos ir bendravimo patirties svarbą socialiniame darbe. Pasak autorių, gebėjimas komunikuoti, bendrauti, empatijos taikymas gali prisidėti prie socialinio darbuotojo profesinės veiklos veiksmingumo dirbant su klientais, motyvuojant juos pokyčiams.

Socialinio darbuotojo rodoma tolerancija, pagarba ir kantrybė nuteistojo atžvilgiu sukuria pasitikėjimu grįstus santykius, kas įgalina jį savarankiškai priimti sprendimus, įsitraukti į resocializacijos procesą (Virbalienė, 2023). Taip pat autorė pabrėžia būtinybę atliepti individualius nuteistojo poreikius. Vaičiūnienė, Viršilas (2018) taip pat akcentuoja, kad resocializacijos priemonių veiksmingumas priklauso nuo resocializacijos priemonių, kurios turi būti parenkamos pagal individualius nuteistųjų poreikius, bei pabrėžia, kad personalo motyvacija yra veiksnys, lemiantis vedamų resocializacijos programų nuteistiesiems efektyvumą.

Vaičiūnienės, Viršilo (2018) tyrimas atskleidžia, motyvavimo sistemos nebuvimą įkalinimo įstaigose bei pabrėžia, kad tinkamos darbo sąlygos, bei socialinį darbą vykdančio darbuotojo pripažinimas ir vertinimas, kaip savo profesijos profesionalo, motyvuotą darbuotoją dirbti šį darbą. Kavaliauskienės ir Nikolajenko (2017) tyrimas atskleidžia, kad socialinio darbuotojo motyvacijai įtakos turi darbuotojo nuostatos, kad jis gali nustatyti kliento poreikius, sudaryti planą poreikių tenkinimui, teikti pagalbą įgalinant klientus bei įvertinti teikiamas paslaugas. Tvirtos nuostatos dėl savo gebėjimų užtikrina socialinio darbuotojo profesinę sėkmę. Taip pat tyrimas atskleidė, kad darbuotojo nuostatos dėl darbo aplinkos, turi įtakos socialinio darbuotojo motyvacijai. Nikolajenko (2019) teigia, kad socialinio darbuotojo motyvacija susideda iš vidinės ir išorinės motyvacijos. Autorės teigimu, vidinė motyvacija priklauso nuo asmeninių poreikių, tikslų, įsitikinimų bei nuostatų dėl savo gebėjimų, o išorinė motyvacija yra įtakojama darbo sąlygų, darbo aplinkos, santykių su bendradarbiais ir vadovais, jų palaikymo. „Socialinio darbuotojo veiksmingas profesinis veikimas motyvaciniam konstrukte vertinamas kaip nuolatinės profesinės veiklos vertingumo poreikis, profesinės saviraiškos siekis ir profesionalumo rodiklis“ (Nikolajenko, 2019, 93 p.). Taigi, siekiant konstruktyvaus ir profesionalaus resocializacijos proceso, motyvuoti turi būti ir socialiniai darbuotojai ir nuteistieji. Taip pat atlikti tyrimai rodo, kad socialių darbuotojų profesionalumui įtakos turi mokymai, supervizijos ir intervizijos. Pasak Kiaunytės (2012), socialiniai darbuotojai savo praktinėje veikloje susiduria su įvairiomis situacijomis, kurias reikia spręsti. Pasak autorės, socialinio darbuotojo situacijos sprendimo būdo pasirinkimas priklauso nuo asmeninių savybių, išsilavinimo. Vyresnio amžiaus socialiniai darbuotojai ir neturintys reikiamo išsilavinimo labiau linkę prisitaikyti, bendradarbiauti linkę tie, kurie turi pakankamai teorinių žinių ir taiko jas praktikoje, kontroliuoti situaciją linkę tie, kurie neteikia svarbos teorinėms žinioms ir jų taikymui praktikoje bei netinkamai organizuoja savo laiką, streso reguliuoti nesugebantys, linkę vengti konfliktinių situacijų arba jas kontroliuoti. Autorės teigimu, supervizijos padeda socialiniam darbuotojui suprasti, analizuoti

situacijas, kurių metu kyla įvairūs jausmai, stresas bei padeda mokytis kaip to išvengti, kaip tinkamai reaguoti į kylančias situacijas, kaip jas spręsti (Kiaunytė, 2012). Supervizijos padeda keisti požiūrį, tobulėti, sužinoti ir kitus problemų sprendimo būdus, kas pasak Abromaitienės (2018), socialiniam darbuotojui suteikia daugiau motyvacijos, pasitikėjimo savo profesinėje veikloje. Tai patvirtina ir Naujalienės, Eidukevičiūtės, Ruškaus (2018) atliktas tyrimas, kuriame supervizija skirstoma pagal funkcijas į administracinę, mokomąją ir palaikančiąją, t. y., ugdo gebėjimus spręsti problemas profesinėje veikloje, įgyja naujų žinių, susijusių su profesine veikla, kas suteikia pasitikėjimo, taikant įvairius darbo metodus su klientais, padeda suprasti save bei kitus iškilusiose situacijose, gerina bendravimo įgūdžius, padeda jaustis išgirstam, kas padeda įveikti stresą, perdegimo sindromą.

Užsienio mokslininkų tyrimai taip pat parodo svarbų socialinio darbuotojo darbą nuteistųjų resocializacijos procese. Pasak Stárek ir Víšek, (2022), socialinio darbuotojo veikla, asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos procese yra esminė, siekiant sėkmingos jų reintegracijos į visuomenę, kuri susideda iš įvairių funkcijų, metodų ir specifinių kompetencijų. Autoriai teigia, kad siekiant sėkmės nuteisto asmens resocializacijoje, svarbiausia atrasti asmens stimulą keistis dėl savęs. Į socialinio darbuotojo funkcijas dar įeina nuteisto asmens socialinis vertinimas, individualių resocializacijos planų rengimas, konsultavimas individualiai ir grupėse, socialinių ryšių palaikymas su nuteistojo aplinka, tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Minėti autoriai pažymi, kad individualaus darbo metodai dirbant su nuteistaisiais svarbūs, siekiant spręsti jų problemas, nustatyti poreikius ir tikslus, motyvuoti aktyviai dalyvauti resocializacijos procese.

Remiantis Hacin ir Meško (2023), socialinių darbuotojų darbo efektyvumas priklauso nuo taikomų metodų dirbant su nuteistaisiais. Autorių teigimu, individualus konsultavimas padeda nuteistiesiems spęsti asmenines problemas ir nusistatyti tikslus, grupiniai užsiėmimai ugdo socialinius įgūdžius, moko valdyti emocijas, spęsti konfliktus, padeda pasiruošti gyvenimui po įkalinimo bausmės pabaigos, nuteistųjų švietimas padeda jiems įgyti naujų žinių, išmokyti naujų įgūdžių, padedančių integruotis į darbo rinką. Socialinių darbuotojų bendradarbiavimas su kitais įkalinimo įstaigos specialistais padeda suteikti visapusišką pagalbą nuteistiesiems. Pasak autorių, socialinių darbuotojų funkcijos yra emocinės, psichologinės ir socialinės paramos teikimas, streso valdymas, pasitikėjimo ir pagarba paremtas bendradarbiavimas, individualių planų kūrimas, resocializacijos programų įgyvendinimas, socialinių įgūdžių ugdymas, nuteistųjų asmeninio augimo palaikymas. Remiantis autorių pastebėjimais, resocializacijos procese dalyvaujančių darbuotojų ir nuteistų asmenų teigiami ir palaikantys santykiai, teigiamai veikia resocializacijos efektyvumą, o neigiami, griežtai formalūs santykiai, sukuria priešišumą tarp nuteistų asmenų ir darbuotojų, ir tai neigiamai veikia jų resocializaciją (Hacin ir Meško, 2023).

Remiantis Esposito (2021), nuteistiesiems padėti sėkmingai integruotis į visuomenę, bei sumažinti recidyvo riziką, gali socialinių darbuotojų veikla įkalinimo įstaigoje. Šiose įstaigose

dirbantys socialiniai darbuotojai renka informaciją apie nuteistojo socialinę aplinką, atlieka socialinį šeimos ir jo aplinkos tyrimą, kuris reikalingas individualiam resocializacijos planui parengti, bendradarbiauja su teisėsaugos institucijomis, bendruomenėmis, nevyriausybėmis organizacijomis ir savanoriais. Autoriaus teigimu, siekiant suprasti nuteistųjų poreikius, galimybes, tikslus, socialiniai darbuotojai vykdo apklausas, konsultuoja nuteistuosius ir jo šeimos narius, vertina gyvenamąją aplinką, santykius su šeima, ieško pagalbos ir paramos tinklų. Autorius pabrėžia, kad atliekant socialinio darbuotojo pareigas, svarbu gebėti efektyviai bendrauti su nuteistaisiais ir jų socialine aplinka, būti empatišku, suprantančiu, turėti problemų sprendimo įgūdžių, gebėti bendradarbiauti su kitais specialistais, siekiant visapusiško nuteistųjų problemų sprendimo, turėti teisinių žinių, išmanyti socialinę politiką, gebėti planuoti, organizuoti, bei koordinuoti savo veiklą (Esposito, 2021).

Apibendrinant galima teigti, kad socialinio darbuotojo veikla asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, įgyvendinant resocializacijos procesą įkalinimo įstaigoje yra esminė. Socialinis darbuotojas atsižvelgdamas į nuteistojo individualius poreikius bei nustatytus kriminogeninius veiksnius, kartu su nuteistuoju sudaro individualų nuteistojo resocializacijos planą ir nusimato priemones, kurios bus vykdomos. Mokslinių šaltinių analizė atskleidė, kad socialiniai darbuotojai taiko įvairius metodus nuteistųjų resocializacijos procese, t. y. motyvacinis interviu, individualios ir grupinės konsultacijos, individualios ir grupinės programos, taiko įvairias technikas. Daugiausiai dėmesio skiriama nuteistojo motyvavimui aktyviai dalyvauti resocializacijos procese, siekiant įgalinti nuteistąjį, kad jis pats norėtų keisti savo elgesį, požiūrį, mąstymą, kas padėtų nuteistajam sklandžiai integruotis į visuomenę po bausmės pabaigos ir toliau gyventi nenusikalstant. Taip pat socialinio darbuotojo motyvacija, darbo prasmės jautimas profesinėje veikloje turi įtakos darbo kokybei, profesionalumui, todėl socialinio darbuotojo motyvavimas, profesinių kompetencijų ugdymas turi įtakos nuteistojo resocializacijos procesui.

1.5. Iššūkiai su kuriais susiduria socialinis darbuotojas, dirbdamas su laisvės atėmimo bausmę atliekančiais asmenimis

Socialinis darbas su laisvės atėmimo bausmę atliekančiais asmenimis kelia nemažai iššūkių socialiniams darbuotojams. Gyvenimo kokybės Pravieniškių 1-ajame kalėjime tyrimo 2024 metais baigiamojoje ataskaitoje (2024) pateikiama, kad darbuotojams kelia iššūkių kalėjimo aplinka bei neprognozuojamas nuteistųjų elgesys, baiminantis dėl savo saugumo, dėl nuteistųjų manipuliacijų. Tyrime akcentuojamas darbuotojų atsargumo laikymasis bendraujant su nuteistaisiais, siekiant nenukentėti fiziškai nuo agresyvaus elgesio, bet tuo pačiu sukuriamas barjeras, kuris neužtikrina konstruktyvaus bendradarbiavimo tarp nuteistojo ir socialinio darbuotojo, kas apsunkina resocializacijos procesą, nes sukuria nepasitikėjimą. Gyvenimo kokybės Vilniaus kalėjime tyrimo 2024 metais baigiamojoje ataskaitoje (2024) taip pat akcentuojama, kad dirbant kalėjime visada reikia

būti budriems dėl savo saugumo, tačiau pabrėžia, kad pagarbus elgesys su nuteistaisiais neprovokuoja jų agresijos, konfliktų, jeigu išlaikais ribas, leidžiančias konstruktyviai bendradarbiauti su nuteistuoju. Todėl iššūkių kelia darbuotojų profesionalių bendradarbiavimo įgūdžių neturėjimas, neigiamas nusistatymas prieš nuteistuosius, tai trukdo ryšio užmezgimui bei palaikymui įgyvendinant resocializacijos procesą (Gyvenimo kokybės Vilniaus kalėjime tyrimo 2024 metais baigiamoji ataskaita (2024)).

Aleknevičienės, Kalinauskaitės (2023) tyrime pabrėžiama, kad neigiamas socialinis klimatas įkalinimo įstaigose turi įtakos nuteistųjų resocializacijai, todėl svarbu užtikrinti ne tik nuteistųjų saugumą, tinkamas kalinimo sąlygas, suteikiant galimybę nuteistiesiems tobulėti, bet ir humanišką darbuotojų elgesį su nuteistaisiais. Sakalauskas (2015) teigia, kad nuteistųjų resocializacijai įkalinimo įstaigoje būtinas naujų santykių, ryšių kūrimas, nes nuo to priklauso asmens pokyčiai bei galimybė save pristatyti nauja, pasikeitusia asmenybe. Autorius išskiria nuteistųjų santykių su nuteistaisiais, su artimaisiais bei su įkalinimo įstaigos personalu svarbą. Pasak autoriaus, „tik sukurtas abipusiu pasitikėjimu grįstas darbuotojo ir kliento santykis gali keisti pastarojo gyvenimą, o būtent tokio pokyčio ir norima siekiant asmens integracijos“ (Sakalauskas, 2015, 57 p.). Tačiau, palankių nuteistųjų ir personalo santykių kūrimui reikalingos tinkamos sąlygos, aiškus santykių reglamentavimas įkalinimo įstaigoje bei būtina tuos santykius nuolat reflektuoti, nes tiek nuteistųjų, tiek įkalinimo įstaigoje dirbančio personalo asmenybės yra įtakotos socialinės aplinkos iš kurios jie kilę. Pasak autoriaus, socialinis darbas su nuteistuoju įkalinimo įstaigoje labai priklauso nuo darbuotojo požiūrio į nuteistojo nusikalstamą elgesį, jo bausmės tikslo suvokimo, savo darbo tikslo suvokimo, motyvacijos dirbti šį darbą ir jausti pasitenkinimą, įvertinimo, bendradarbiavimo santykių su kolegomis bei vadovybe palaikymo, taip pat nuo asmeninių gebėjimų bei turimų kompetencijų (Sakalauskas, 2015). Darbuotojų darnaus bendradarbiavimo bei komunikacijos trūkumo neigiama įtaka skyriaus darbui išryškėjo Gyvenimo kokybės Pravieniškių 1-ajame kalėjime tyrimo 2024 metais baigiamajoje ataskaitoje (2024). Taip pat ataskaitoje pabrėžiama, kad neaiškus darbuotojų darbo funkcijų pasidalinimas ar neatskyrimas, kuria neigiamą mikroklimatą, nepasitenkinimą darbu bei mažina motyvaciją dirbti. Lleshi (2024) tyrimas atskleidė, kad socialinis darbuotojas pagalbos teikimo nuteistajam procese bei siekiant įgalinti nuteistąjį turi išmanyti finansinius, emocinius, psichologinius, teisinius klausimus, bei šiais klausimais bendradarbiauti su kitais specialistais. Pasak autorės, tik bendradarbiaujant su įvairių sričių specialistais galima suteikti visapusišką pagalbą sprendžiant nuteistojo problemą, ko negalėtų padaryti vienas socialinis darbuotojas nebendradarbiaudamas su kitų sričių specialistais. Autorė pabrėžia socialiniam darbuotojui reikalingų praktinių įgūdžių nuolatinį lavinimą, siekiant suprasti, atpažinti klientus pagal jų gyvenimo būdą bei jiems būdingas charakteristikas, nes tai svarbu teikiant jiems pagalbą. Taip pat svarbus etiškas elgesys bei konfidencialumo užtikrinimas dirbant su nuteistaisiais. Praktikoje šių principų užtikrinimas

dažnai kelia iššūkių socialiniam darbuotojui, norint neprarasti nuteistojo pasitikėjimo, bet siekiant užtikrinti socialinį teisingumą (Lleshi, 2024).

Taip pat ir Hacin ir Meško (2023) pažymi, kad iššūkiai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai resocializacijos procese Slovėnijos kalėjimuose, yra teigiamų, pasitikėjimu grįstų santykių kūrimas su nuteistaisiais. Darbas su nuteistaisiais yra emociškai ir psichologiškai įtemptas, todėl gebėjimas valdyti stresą ir emocinio stabilumo išlaikymas yra iššūkiai, kuriuos turi įveikti socialiniai darbuotojai. Pažymima, kad bendradarbiavimas tarp tarnybų yra labai svarbus, tačiau dėl nevienodo darbuotojų požiūrio į resocializacijos tikslus, skirtingų kompetencijų turėjimas, apsunkina nuteistųjų resocializacijos procesą. Minėtų autorių teigimu iššūkių kelia ir augantis užsieniečių skaičius Slovėnijos kalėjimuose. Socialiniai darbuotojai susiduria su kultūriniais skirtumais, kalbos barjeru, kuris apsunkina pasitikėjimu grįsto ryšio kūrimą su nuteistuoju, jo poreikių tenkinimą ir tai kelia iššūkių resocializacijos procesui.

Gyvenimo kokybės Pravieniškių 1-ajame kalėjime tyrimo 2024 metais baigiamojoje ataskaitoje (2024) pabrėžiama, kad darbuotojų trūkumas, per didelis darbo krūvis blogina darbo kokybę, mažina darbuotojų motyvaciją, kas atsiliepia ir nuteistiesiems. Tai pabrėžiama ir Gyvenimo kokybės Vilniaus kalėjime tyrimo 2024 metais baigiamojoje ataskaitoje (2024).

Stárek ir Víšek (2022) atliktame tyrime išskiria iššūkius su kuriais susiduria socialinis darbuotojas, dirbdamas su laisvės atėmimo bausmę atliekančiais asmenimis, tokius kaip administracinė našta, t. y. iki 60 proc. darbo laiko socialinis darbuotojas skiria administraciniam darbui, o ne darbui su nuteistuoju. Pasak autorių, nuteistųjų nenoras bendradarbiauti, siekiant teigiamo jų pokyčio, bei kalėjimo aplinka demotyvuoja nuteistuosius, kas apsunkina socialinių darbuotojų darbą, siekiant suteikti jiems pagalbą. Gerybaitės (2022) atliktas tyrimas rodo, kad socialinių darbuotojų darbo krūvis yra didelis, nes atlieka darbus nepriskirtus jų atliekamoms funkcijoms, o pagrindinėms funkcijoms laiko pritrūksta, kas gali sąlygoti darbuotojų perdegimą, pavargimą ar stresą. Pasak autorės, didelis darbo krūvis kelia iššūkių laiku ir gerai atlikti savo funkcijas, susijusias su pagalbos teikimu nuteistiesiems jų resocializacijos procese (Gerybaitė, 2022).

Esposito (2021) tyrinėjo socialinio darbuotojo vaidmenį bausmių vykdymo sistemoje. Autoriaus teigimu, socialinis darbuotojas, dirbdamas su laisvės atėmimo bausmę atliekančiais asmenimis, susiduria su iššūkiais derinant priežiūros ir pagalbos funkcijas – kontroliuojant, stebint juos ir tuo pačiu skatinant jų resocializaciją. Vienas iš sunkiausių iššūkių yra pasitikėjimo ryšių formavimas su nuteistaisiais, nes pradžioje nuteistieji demonstruoja nepasitikėjimą. Pasak Esposito (2021), būtina atsižvelgti į kiekvieno asmens gyvenimo istoriją, šeimos situaciją, padarytų nusikaltimų specifiką. Sisteminiu lygmeniu autorius išskiria tarpinstitucinio bendradarbiavimo sudėtingumą, kai reikia koordinuoti veiklą su įvairiomis institucijomis, taip pat socialiniam darbuotojui iššūkį kelia administracinis krūvis, rengiant sudėtingas ataskaitas ir dokumentus.

Autorius išskiria emocinius ir etinius iššūkius, tokius kaip profesionalaus objektyvumo išlaikymas, dirbant su sudėtingomis situacijomis, kas gali sukelti emocinį išsekimą, o socialinio darbuotojo veiklos vertinimas tampa problemiškas, nes resocializacijos rezultatai atskleidžia tik per ilgesnį laikotarpį (Esposito, 2021).

Gerybaitė (2022) pabrėžia, kad nuteistojo laisvės suvaržymas bei atskyrimas nuo socialinės aplinkos, sukelia vieną iš didžiausių sunkumų, ryšių su šeima palaikymui, atkūrimui ar stiprinimui. Pasak autorės, socialinė izoliacija neigiamai veikia nuteistųjų motyvaciją ir tai yra iššūkis su kuriuo susiduria socialinis darbuotojas dirbant su laisvės atėmimo bausmę atliekančiais asmenimis.

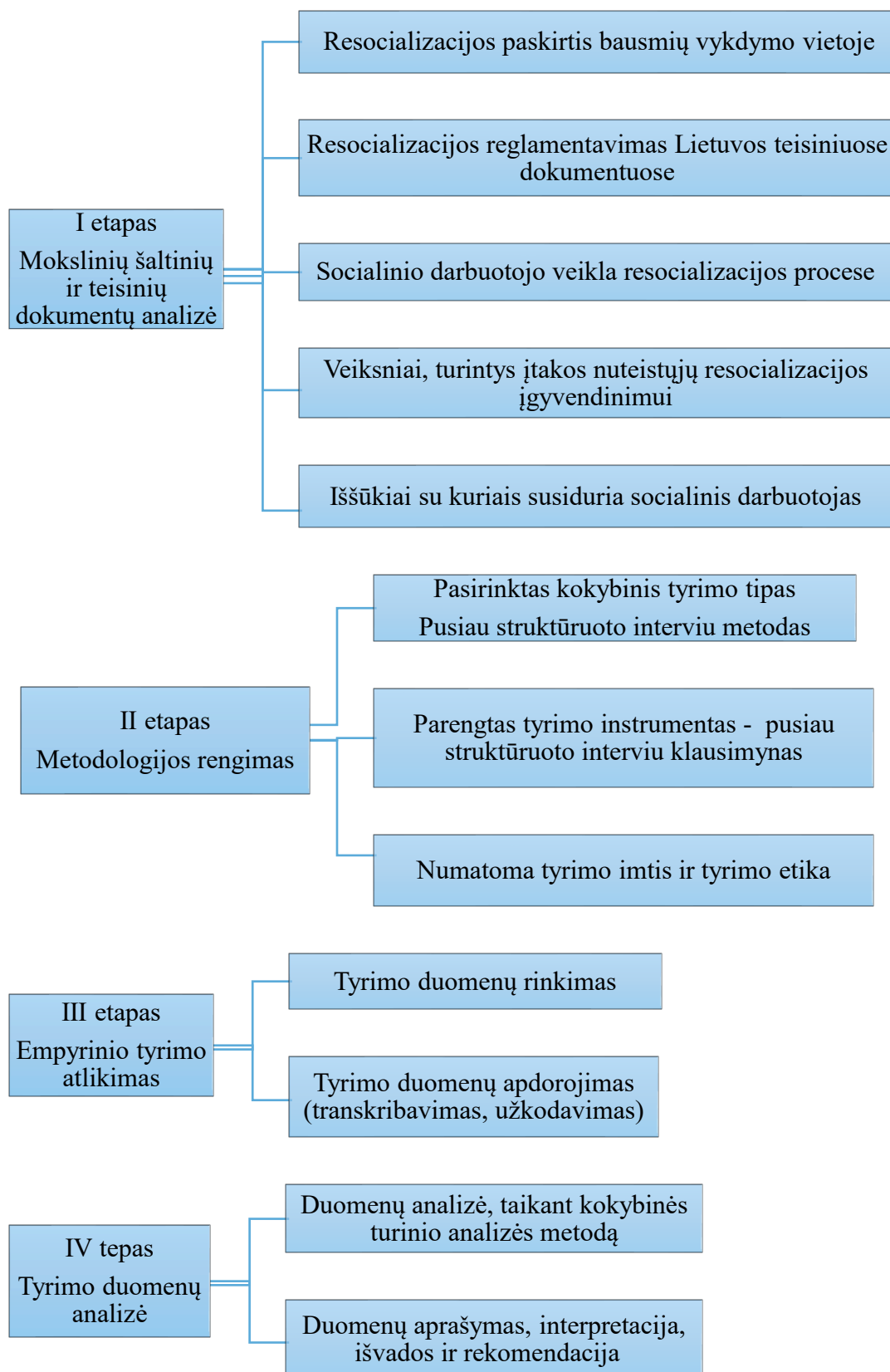
Mokslinės literatūros analizė rodo, kad socialiniam darbuotojui kyla nemažai iššūkių, dirbant su laisvės atėmimo bausmę atliekančiais asmenimis. Tai, visų pirma, iššūkių kelia kalėjimo aplinka, neigiamas socialinis klimatas, saugumo jausmo užtikrinimas. Socialiniam darbuotojui reikia būti atsargiam, budriam dėl nuteistųjų rodomos agresijos, manipuliacijų, todėl svarbu nubrėžti ribas dirbant su nuteistais asmenimis. Tačiau ribų brėžimas reiškia barjero pastatymą tarp nuteistojo ir socialinio darbuotojo, kurį reikia įveikti norint konstruktyvaus, pasitikėjimu grįsto santykio su nuteistuoju, kuris svarbus nuteistųjų resocializacijos procese. Taigi, neigiamos nuostatos nuteistųjų atžvilgiu, bendradarbiavimo įgūdžių neturėjimas, kelia iššūkių socialiniam darbuotojui dirbant su nuteistaisiais. Taip pat išryškėjo didelio darbo krūvio, darbuotojų trūkumo, kalėjimų perpildymo problemos su kuriomis susiduria socialinis darbuotojas. Visa tai kelia įtampą, stresą, nuovargį, mažina darbuotojo motyvaciją, blogina darbo kokybę, neigiamai veikia resocializacijos procesą, nes neskiriant pakankamai dėmesio nuteistajam, mažėja jo motyvacija dalyvauti resocializacijos programose. Be to, socialinis darbuotojas, dirbdamas su laisvės atėmimo bausmę atliekančiais asmenimis turi būti emociškai atsparus, nes įkalinimo įstaigoje dažnai kyla įvairios sudėtingos situacijos, kurių sprendimo veiksmingumas priklauso nuo socialinio darbuotojo gebėjimų valdyti emocijas, gebėjimo spręsti konfliktines situacijas.

2. SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ PRAKTINĖ PATIRTIS ĮGYVENDINANT ASMENŲ, NUTEISTŲ LAISVĖS ATĖMIMO BAUSME, RESOCIALIZACIJĄ

2.1. Empirinio tyrimo metodologija

Tyrimo metodologinė prieiga. Empiriniu tyrimu siekiant atskleisti socialinių darbuotojų praktinę patirtį įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją įkalinimo įstaigose, buvo pasirinkta kokybinė strategija, nes tyrimu siekiama atskleisti ne skaičius, o praktikoje patiriamus išgyvenimus, jiems suteiktas prasmės ir pačius procesus (Žydzūnaitė, Sabaliauskas, 2017). Pasak Gaižauskaitės, Valavičienės (2016), kokybinio tyrimo laukas yra kasdieniniame gyvenime vykstantys procesai, todėl šis tyrimo tipas tinka atskleisti socialinių darbuotojų patirtis dirbant su asmenimis, atliekančiais laisvės atėmimo bausmę, jų resocializacijos procese. Dzogovic, Bajrami (2023) pabrėžia, kad kokybinis tyrimas ir taikomi metodai geriausiai atskleidžia individualius patyrimus, nes tyrimo centre yra individas, jo pozicija, jo interpretacija apie tam tikrą procesą, problemą ar reiškinį, remiantis jo patirtimi. Kokybiniai tyrimai suteikia galimybę tyrėjui visapusiškai įsigilinti ir suprasti proceso, problemos ar reiškinio esmę ir gautus duomenis interpretuoti (Dzogovic, Bajrami, 2023). Kokybiniuose tyrimuose taikoma metodika, užduodant tyrimo dalyviams atvirus klausimus ir skatinant laisvai reikšti savo mintis, siekiama suprasti tyrimo dalyvius jų aplinkoje, suprasti jų nuostatas, vertybes, įsitikinimus, o gauti atsakymai pateikia daug naudingo turinio, kuris pritaikomas praktikoje (Panda, 2019). Kokybinio tyrimo proceso lankstumas leidžia tyrimo eigoje etapus peržiūrėti, koreguoti, tikslinti (pvz. duomenų rinkimo instrumentą), siekiant surinkti pakankamai duomenų tyrimo išvadoms padaryti (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Tyrimo loginė seka. Tyrimas buvo atliktas pagal sudarytą tyrimo loginę seką (3 pav.)

3 pav. Tyrimo loginė schema

Pirmas etapas – mokslinių šaltinių ir teisinių dokumentų analizė. Šiame etape buvo atrenkami bei analizuojami moksliniai šaltiniai ir teisiniai dokumentai, siekiant atskleisti resocializacijos paskirtį bausmių vykdymo vietoje, asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos

reglamentavimą nacionaliniuose teisiniuose dokumentuose, veiksnius turinčius įtakos resocializacijos įgyvendinimui įkalinimo įstaigose, bei socialinių darbuotojų veiklą nuteistų asmenų resocializacijos procese ir kylančius iššūkius.

Antras etapas – metodologijos rengimas. Tyrimui atlikti pasirenkamas kokybinis tyrimo tipas. Tyrimo duomenų rinkimui taikytas pusiau struktūruotas interviu metodas. Parengiamas pusiau struktūruoto interviu klausimynas. Numatoma tyrimo imtis, pasirenkant tikslinės atrankos metodą ir tyrimo etika. Suplanuojamas tyrimo organizavimas.

Trečias etapas – empirinio tyrimo atlikimas. Pagal parengtą metodologiją atliekamas empirinis tyrimas. Tyrimo metu gauti duomenys apdorojami (transkribuojami, užkoduojami).

Ketvirtas etapas – tyrimo duomenų analizė, taikant kokybinės turinio analizės metodą. Duomenys aprašomi, interpretuojami, parengiamos išvados ir rekomendacijos.

Empirinio tyrimo duomenų rinkimo metodas. Tyrimo duomenų rinkimui buvo taikomas kokybinio tyrimo metodas – pusiau struktūruotas interviu. Pusiau struktūruotas interviu – tai bendravimo būdas tarp tyrėjo ir tyrime dalyvaujančių asmenų, kai klausimai užduodami kryptingai, pagal numatomas interviu gaires, kurios sudarytos remiantis tyrimo problemineis klausimais (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). Šis duomenų rinkimo metodas pasirinktas, dėl šio metodo lankstumo, kuris leidžia tyrėjui prisitaikyti prie interviu eigos, keisti klausimų eiliškumą ar formulavimą, užduoti papildomus klausimus (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Tyrimo instrumentas. Buvo parengtas pusiau struktūruoto interviu klausimynas, skirtas socialiniams darbuotojams, įgyvendinantiems asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją įkalinimo įstaigose (žr. 1 priedas). Klausimynas parengtas remiantis teorinėje dalyje analizuotais moksliniais šaltiniais, dokumentais, susijusiais su nagrinėjama tema. Jį rengiant buvo siekta atsakyti į probleminius klausimus:

1. Kaip socialinis darbuotojas įgyvendina asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją įkalinimo įstaigoje?
2. Kokie veiksniai turi įtakos socialinio darbuotojo veiklai, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją?
3. Su kokiais sunkumais susiduria socialiniai darbuotojai ir kaip juos sprendžia asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializacijos procese?

Tyrimo instrumento pagrindimas pateiktas 2 lentelėje. Tyrimo atlikimui buvo numatytos pagrindinės interviu klausimų temos/gairės, pateikiami atviri klausimai. Pusiau struktūruoto interviu klausimyną sudaro keturios klausimų temos/gairės (2 lentelė ir 1 priedas):

1. Socialinio darbuotojo praktinės veiklos raiška įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją įkalinimo įstaigoje apima šešis klausimus, susijusius su socialinio darbuotojo pasirinkimu dirbti su nuteistaisiais įkalinimo įstaigoje, socialinio darbuotojo darbo svarba

įkalinimo įstaigoje, jo veiklos ypatumais, darbe taikomais metodais, bendradarbiavimu bei gaunama pagalba įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją.

2. Veiksniai, turintys įtakos, socialinio darbuotojo veiklai, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją apima keturis klausimus skirtus atskleisti socialinio darbuotojo veiklai turinčius įtakos veiksnius.

3. Sunkumai su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializacijos procese apima tris klausimus, padedančius identifikuoti sunkumus su kuriais susiduria dirbant su nuteistais asmenimis, kaip šie sunkumai reiškiasi bei, kaip sunkumai sprendžiami.

2 lentelė. Tyrimo instrumento pagrindimas.

Klausimų temos/gairės	Klausimai	Pagrindimas <i>Sąsaja su teorine dalimi, moksliniais šaltiniais</i>
1. Socialinio darbuotojo praktinės veiklos raiška įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją įkalinimo įstaigoje	1. Papasakokite, kas jus paskatino rinktis darbą su nuteistaisiais įkalinimo įstaigoje?	1.1, 1.3, 1.4 poskyriai. Moksliniai šaltiniai: J. Aleknevičienė ir I. Kalinauskaitė (2023); V. Kavaliauskienė (2010); E. Nikolajenko (2019); V. Kavaliauskienės ir E. Nikolajenko (2017); M. Miklósi (2020); M. Esposito (2021); R. Hacin ir G. Meško (2023); F. T. Cullen, C. L. Jonson ir D. P. Mears (2017); G. Sakalauskas (2015); V. Tkachenko (2025); R. Vaičiūnienės (2017); R. Vaičiūnienė, V. Viršilas, (2018); L. Stárek ir J. Víšek (2022); A. Kiaunytė (2012); H. Hamsir, Z. Zainuddin, A. Abdain, (2019); N. Macanović (2024); N. Macanović, A. Ramić ir N. Gudelj (2024); E. Djubina ir A. Vilks (2024); F. B. de Almeida, M. I. Morandi, W. A. Moreira, S. Buzuku, M. A. Sellitto (2022); G. Sakalauskas ir G. Norvaišytė (2022);
	2. Papasakokite, kuo socialinio darbuotojo darbas įkalinimo įstaigoje svarbus?	
	3. Papasakokite, koks yra socialinis darbuotojo darbas įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją įkalinimo įstaigoje? Ką ir kaip jis daro?	
	4. Papasakokite, kokius metodus ir kaip taikote dirbant su asmenimis, nuteistais laisvės atėmimo bausmę?	
	5. Su kuo ir kaip bendradarbiaujate įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją?	
	6. Papasakokite, kokią jūs, kaip socialinis darbuotojas, gaunate pagalbą, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją.	

		G. Selak (2017); N. Blagden (2022); N. Nikoleishvili (2025); R. Harding (2014); R. Virbalienės (2023); V. Rimkus ir B. Kreivinienė (2017); N. P. Večkienė, J. Eidukevičiūtė (2016); S. Jackaitės, B. Kreivinienės (2024); L. Abromaitienė (2018); R. Naujalienė, J. Eidukevičiūtė, J. Ruškus (2018).
2. Veiksniai, turintys įtakos, socialinio darbuotojo veiklai, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją	1. Papasakokite, pateikiant pavyzdžius, kokie įkalinimo įstaigos veiksniai ir kaip turi įtakos socialinio darbuotojo veiklai asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializacijos procese?	1.5 poskyris. Moksliniai šaltiniai: L. Liukinevičienė ir D. Mikalauskas (2018); G. Gerybaitė (2025); L. Stárek ir J. Víšek (2022); N. Blagden (2022); M. Esposito (2021); G. Selak (2017); M. Miklósi, 2020; N. Macanović (2024); N. Macanović, A. Ramić ir N. Gudelj (2024); K. Nikoleishvili (2025); J. Aleknevičienė ir I. Kalinauskaitė (2023); F. T. Cullen, C. L. Jonson ir D. P. Mears (2017); F. B. de Almeida, M. I. Morandi, W. A. Moreira, S. Buzuku, M. A. Sellitto (2022).
	2. Papasakokite, pateikiant pavyzdžius, kokie jūsų, kaip profesionalo veiksniai, ir kaip turi įtakos jūsų veiklai, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją?	
	3. Papasakokite, pateikiant pavyzdžius, kokie individualūs asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, veiksniai ir kaip turi įtakos jų resocializacijai?	
	4. Papasakokite, pateikiant pavyzdžius, kokie išoriniai veiksniai ir kaip turi įtakos jūsų veiklai, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją?	
3. Sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializacijos procese	1. Papasakokite su kokiais sunkumais susiduriate dirbant su nuteistais asmenimis resocializacijos procese? Papasakokite, kaip šie sunkumai reiškiasi? Kaip sprendžiate kilusius sunkumus?	1.5 poskyris. Moksliniai šaltiniai: G. Sakalauskas (2015); S. Lleshi (2024); L. Stárek ir J. Víšek (2022); R. Hacin ir G. Meško (2023); M. Esposito (2021); R. Harding (2014); G. Gerybaitė (2022).

Tyrimo imtis ir tyrimo organizavimas. Tyrimo dalyviai atrinkti naudojant tikslinės atrankos metodą. Tai atrankos metodas, kai tyrėjas renkasi tuos dalyvius, kurie suteikia giliausią supratimą

apie tiriamą reiškinį (Creswell, 2014). Kadangi tyrimo objektas yra socialinio darbuotojo vaidmuo asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos procese, buvo pasirinkti tyrimo dalyviai socialiniai darbuotojai, turintys patirties dirbant su nuteistais asmenimis jų resocializacijos procese. Buvo numatyti tyrimo dalyvių atrankos kriterijai. Kriterijais pagrįsta tyrimo dalyvių atranka užtikrina tyrimo duomenų kokybę (Žydžiūnaitė, Sabaliauskas, 2017).

Tyrimo dalyvių atrankos kriterijai:

- socialiniai darbuotojai, turintys aukštąjį socialinio darbo išsilavinimą;
- socialiniai darbuotojai dirbantys su asmenimis, nuteistais laisvės atėmimo bausmės, kurie bausmę atlieka uždaro ir pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietose;
- turintys ne mažiau kaip 2 metų darbo patirties dirbant su asmenimis, nuteistais laisvės atėmimo bausmės, jų resocializacijos procese.

Tyrimo dalyvių charakteristika pateikiama 3 lentelėje.

3 lentelė. *Tyrimo dalyvių charakteristika* (sudaryta autorės)

Tyrimo dalyviui suteiktas kodas	Išsilavinimas	Pareigybė	Patirtis dirbant su asmenimis, nuteistais laisvės atėmimo bausmės, įkalinimo įstaigoje
D1	Aukštasis universitetinis	Vyriausiasis socialinis darbuotojas	6 metai
D2	Aukštasis neuniversitetinis	Socialinis darbuotojas	4 metai
D3	Aukštasis neuniversitetinis	Vyriausiasis socialinis darbuotojas	5 metai
D4	Aukštasis universitetinis	Vyriausiasis socialinis darbuotojas	2 metai
D5	Aukštasis neuniversitetinis	Vyriausiasis socialinis darbuotojas	2 metai
D6	Aukštasis neuniversitetinis	Socialinis darbuotojas	2 metai
D7	Aukštasis neuniversitetinis	Vyriausiasis socialinis darbuotojas	4 metai
D8	Aukštasis universitetinis	Socialinis darbuotojas	3 metai
D9	Aukštasis universitetinis	Socialinis darbuotojas	3 metai

2025 m. gruodžio mėnesį buvo kreiptasi į Lietuvos kalėjimų tarnybą dėl leidimo atlikti tyrimą, siekiant atskleisti socialinių darbuotojų praktinę patirtį įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją įkalinimo įstaigose. Tyrimas vyko gruodžio – sausio mėnesiais. Atliekant tyrimą vadovautasi prisotinimo principu. Pasak Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016), prisotinimo principo laikymasis atliekant kokybinį tyrimą svarbus, nes garantuoja tyrimo metu surinktų duomenų patikimumą, kai naujas interviu nepateikia naujos informacijos, bet jo metu pasitvirtina ankstesniu interviu gauta informacija. Tyrime dalyvavo devyni socialiniai darbuotojai. Tyrimo duomenys buvo renkami kontaktiniu būdu,

bendraujant tiesiogiai su tyrimo dalyviais, taip pat nuotoliniu būdu naudojant „Microsoft Teams“ programą. Interviu truko nuo 40 min iki 1 valandos.

Tyrimo etika. Žydžiūnaitė, Sabaliauskas (2017) pabrėžia, kad tyrėjo ir tyrimo dalyvių tiesioginis bendravimas, siekiant suprasti jų aplinką, surinkti informaciją ir ją interpretuoti tyrimo dalyvių žodžiais bei užtikrinti jų anonimiškumą ir konfidencialumą yra reikalaujantis iš tyrėjo etiško elgesio kompetencijų turėjimo, kurios ne mažiau svarbios nei tyrėjo kokybinių tyrimų metodologijos būdų taikymo įvaldymas.

Atliekant tyrimą vadovautasi Žydžiūnaitės, Sabaliausko (2017) pateiktais etikos principais: „pagarbos asmens privatumui principas; konfidencialumo ir anonimiškumo principas; geranoriškumo ir nusiteikimo nekenkti tiriamam asmeniui principas; teisingumo principas“ (341 p.).

Gavus Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus leidimą atlikti tyrimą, buvo apklausti socialiniai darbuotojai, dirbantys Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimuose. Gerbiant tyrimo dalyvių privatumą su tyrimo dalyviais susisiekti asmeniškai, pristatytas tyrimo tikslas bei uždaviniai, gautas tyrimo dalyvių sutikimas savanoriškai dalyvauti tyrime, kuris interviu metu fiksuotas garso įrašuose. Interviu buvo atliekami dalyviams patogiu laiku. Žydžiūnaitė, Sabaliauskas (2017) pabrėžia, kad tyrimo dalyvių sutikimas dalyvauti tyrime, tai pagarbos ir pasitikėjimo ženklas vienas kitu. Pasak Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016), tyrėjas gavęs tyrimo dalyvių sutikimą dalyvauti tyrime, įsipareigoja tyrimo dalyviams užtikrinti saugumą, teisę į privatumą, konfidencialumą ir anonimiškumą.

Interviu metu tyrimo dalyviai buvo informuoti, kad bus užtikrintas anonimiškumas ir konfidencialumas. Tyrime dalyvių vardai ir pavardės neskelbiami, jiems suteikti kodai. Tyrimo metu pateikta informacija prieinama tik tyrėjui. Apibendrinti tyrimo duomenys naudojami tik moksliniais tikslais.

Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016) akcentuoja tyrimo etikos svarbą kokybiniams tyrimams, kuriuose taikomas duomenų rinkimas interviu metodu. Autorių teigimu, tyrimo etikos turi būti laikomasi dėl artimo tyrėjo ir tyrimo dalyvių sąveikavimo interviu metu, privalu užtikrinti dalyvių saugumą, duomenų apsaugą, anonimiškumą.

Tyrimo dalyvių buvo prašoma pasidalinti savo patirtimi apie socialinio darbuotojo vaidmenį asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos procese, kuri yra svarbi siekiant visapusiškai atskleisti socialinių darbuotojų patirtis, bei pabrėžtas savanoriškas dalyvavimas tyrime, nesiekiant asmeninės naudos.

Tyrimo duomenų analizės metodas. Tyrimo metu surinktų duomenų analizei taikytas kokybinės turinio analizės metodas. Žydžiūnaitės, Sabaliausko (2017) teigimu, surinktų duomenų kokybinė turinio analizė leidžia tyrėjui suprasti tiriamą reiškinį, atsižvelgiant į tyrimo dalyvių pateiktas nuomones, patirtis. Pabrėžia, kad tyrimą atlikusio asmens, kaip tyrėjo kompetencijos

atsiskleidžia kokybinio tyrimo metu surinktų duomenų analizės rezultatuose. Kokybinė turinio analizė atlikta remiantis Gaižauskaitės ir Valavičienės (2016) pateiktais žingsniais:

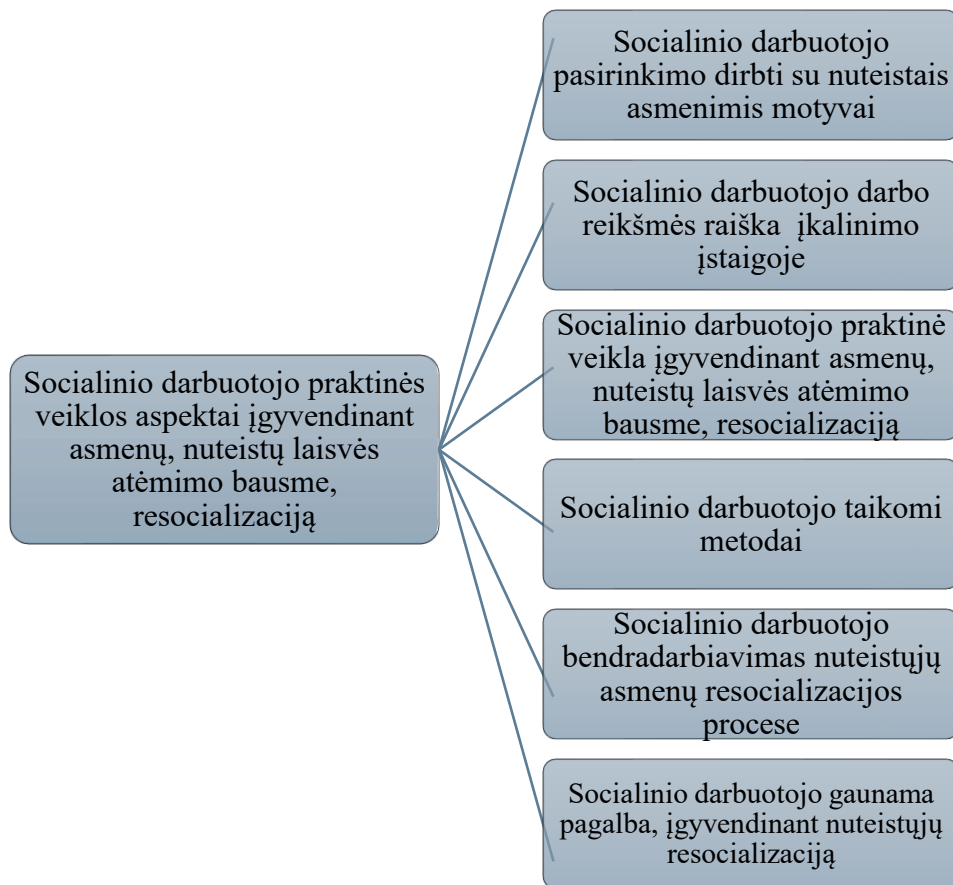
1. Transkribuotų interviu garso įrašų skaitymas;
2. Gautų tyrimo duomenų kodavimas ir grupavimas į subkategorijas ir kategorijas;
3. Tyrimo duomenų aprašymas ir interpretacija.

Tyrimo ribotumai. Tyrimo dalyvių laiko stoka, dėl didelių darbo krūvių, kėlė sunkumų organizuojant tyrimą. Interviu buvo organizuojami darbo dienomis, ne visi tyrimo dalyviai galėjo skirti pakankamai laiko ir išsamiai atsakyti į interviu klausimus. Tai galėjo turėti įtakos tyrimo duomenų kokybei, atsakymų gilumui. Ribotumų tyrimui kėlė ir mano kaip tyrėjo patirties neturėjimas atlikti kokybinį tyrimą bei interpretuoti tyrimo duomenis.

2.2. Empirinio tyrimo rezultatų analizė

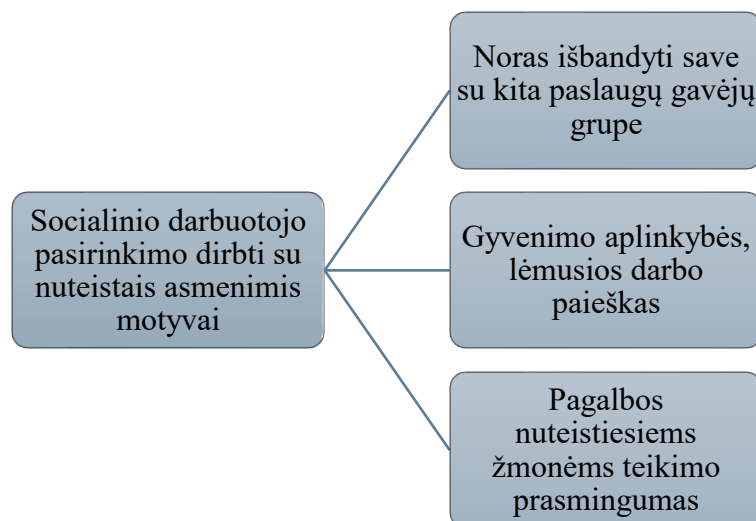
2.2.1 Socialinio darbuotojo praktinės veiklos raiška įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją įkalinimo įstaigoje

Atliekant tyrimą, buvo svarbu atskleisti socialinio darbuotojo praktinę veiklą įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją. Išanalizavus tyrimo duomenis buvo sudarytos šešios kategorijos ir dvidešimt septynios subkategorijos, kurios atskleidžia socialinio darbuotojo pasirinkimo dirbti su nuteistais asmenimis motyvus, socialinio darbuotojo darbo reikšmės raišką įkalinimo įstaigoje, socialinio darbuotojo praktinę veiklą įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją, socialinio darbuotojo taikomus metodus, socialinio darbuotojo bendradarbiavimą nuteistųjų asmenų resocializacijos procese bei socialinio darbuotojo gaunamą pagalbą, įgyvendinant nuteistųjų resocializaciją (4 pav., 2 priedas, 1 lentelė).

4 pav. Socialinio darbuotojo praktinės veiklos aspektai įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją

Socialinio darbuotojo pasirinkimo dirbti su nuteistais asmenimis motyvai. Tyrimo duomenys atskleidė socialinio darbuotojo pasirinkimo dirbti su nuteistais asmenimis motyvus: noras išbandyti save su kita paslaugų gavėjų grupe, gyvenimo aplinkybės, lėmusios darbo paieškas, pagalbos žmonėms teikimo prasmingumas (5 pav., 2 priedas, 1 lentelė).

5 pav. Socialinio darbuotojo pasirinkimo dirbti su nuteistais asmenimis motyvai

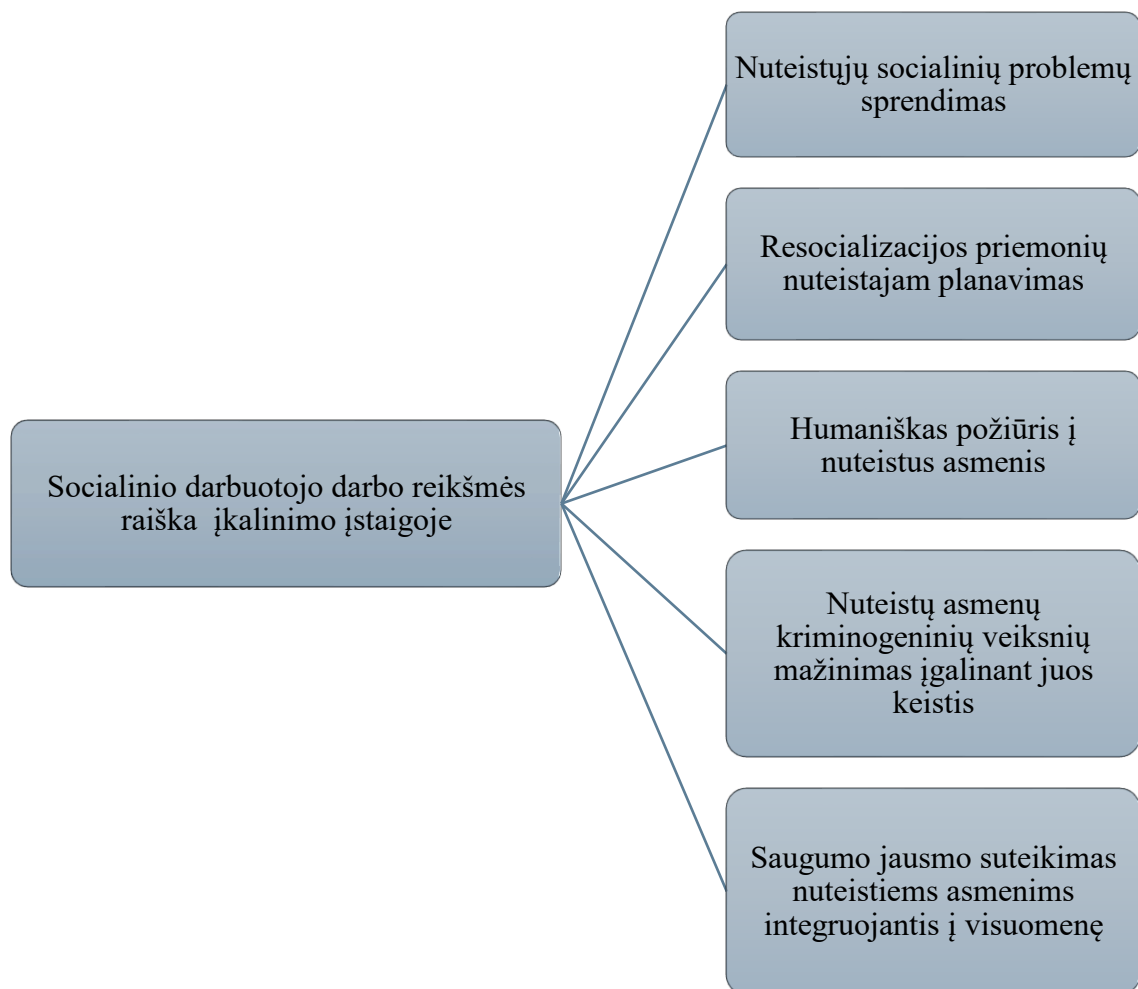
Tyrimo rezultatai rodo, kad ***noras išbandyti save su kita paslaugų gavėjų grupe*** buvo vienas iš pasirinkimų dirbti socialinį darbą su nuteistais asmenimis. Tyrimo dalyviai teigė: „<...> *dirbau ilgą laiką su socialinės rizikos šeimomis, šiaip 20 metų ir kažkaip gal truputėlį norėjosi pakeisti darbo sritį ir padirbėti su kita tiksline grupe*“ (D1), „*Nes ilgą laiką dirbau su viena paslaugų gavėjų grupe ir ilgai, ilgai svarsčiau ir priėmiau tą sprendimą, kad siekti kažkur tų pokyčių, tobulėjimo, keisti paslaugų gavėjų grupę ir taip gavosi, kad aš esu šiuo metu čia. <...> „Tikrai, tikrai naudingi, įdomūs pokyčiai, kurie padėjo tobulėti kaip specialistei*“ (D4), „*Dirbusi su skirtingomis klientų grupėmis ir tiesiog su šita klientų grupe nesu dirbusi. Ir tas galbūt paskatino iš tikrųjų išbandyti save su kita klientų grupe*“ (D5), „<...> *ieškojau visiškai naujai darbo, bet kažkaip pamačiau šitą skelbimą ir sakau, vat dar aš nemėginau dirbti su šita grupe, nors gal truputėlį gąsdino, bet surizikavau*“ (D6), „*Dar kas paskatino, kad tas profesinis laukas toks įdomesnis, buvo įdomu, kas čia per vieta, koks čia darbas*“ (D8). Tai rodo, kad pasirinkimas dirbti su nuteistais asmenimis, sąlygotas siekiant pokyčių gyvenime, keisti darbo sritį, noro išbandyti save su kita paslaugų gavėjų grupe, kas skatina tobulėti kaip specialistą. Taip pat smalsumas, sietinas su socialiniu darbu įkalinimo įstaigoje, nes socialinis darbas su nuteistais asmenimis yra neįprastas, dėl griežtų taisyklių, saugumo reikalavimo laikymosi bei uždaras plačiai visuomenei.

Tyrimas rodo, kad ***gyvenimo aplinkybės, lėmusios darbo paieškas***, taip pat kai kuriuos tyrimo dalyvius paskatino įsidarbinti įkalinimo įstaigoje. Pasak jų: „*Paskatino aplinkybės. Buvau bedarbė ir atsirado galimybė įsidarbinti šioje įstaigoje*“ (D2). „*Labai asmeninis iš tikrųjų motyvas, nes prieš tai dirbau aptarnavimo srityje o pradėjo siausti Kovidas. Ir mano sritis tapo labai nestabili, kurioje dirbu. <...> Tai pradėjau ieškoti skelbimų. Ir kaip tik buvo naujai įsteigta pareigybė kalėjime socialinio darbuotojo*“ (D3). Iš pateiktų tyrimo dalyvių atsakymų galima spręsti, kad darbo su nuteistais asmenimis pasirinkimo motyvai buvo tiesiog atsitiktiniai, paskatinti išorinių veiksnių, tokių kaip bedarbystė. Tyrimo dalyviams reikėjo finansinių resursų, o skelbimai apie socialinių darbuotojų poreikį įkalinimo įstaigoje motyvavo rinktis darbą su nuteistais asmenimis įkalinimo įstaigoje.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad ***pagalbos nuteistiesiems žmonėms teikimo prasmingumas*** lėmė pasirinkimą dirbti su asmenimis. Pasak tyrimo dalyvių: „*Tai kažkaip visuomet norėdavau padėti tiems žmonėms, kuriems tos pagalbos reikia, o įkalinimo įstaigoje, kai pamačiau, kad atsirado naujos pareigybės įsteigtos socialinio darbuotojo, tai iš tikrųjų va tas mane labai traukė*“ (D7), „*Turbūt manau, kad paskatino pirmiausia prasmingumo jausmas. Nu toks prasmingas darbas, kad mes padedam žmonėms, kurie padarė kažkada kažkokių klaidų gyvenime. Tiesiog, savo darbu mes jiems padedam grįžti į visuomenę, nes jie vis tiek grįš į visuomenę*“ (D8), „*I šį darbą atėjau todėl, kad norėjau dirbti su žmonėmis, kurie turi rimtų gyvenimo sunkumų ir kuriems pagalba yra būtina. Mane traukė darbas, kuriame galiu matyti pokyčius ir prisidėti prie to, kad žmogus išėjęs į laisvę turėtų*

daugiau galimybių gyventi kitaip. Supratau, kad nuteistiesiems dažnai trūksta palaikymo, todėl norėjau būti tuo žmogumi, kuris padeda jiems susivokti ir keistis“ (D9). Tai rodo, kad vienas iš motyvų tyrimo dalyvių dirbti su nuteistais asmenimis buvo jų vidinė motyvacija, kuri pasireiškia noru padėti žmonėms, kuriems reikia pagalbos, kurių gyvenimas sudėtingas dėl padarytų klaidų, kuriems reikia palaikymo. Teikiamos pagalbos rezultatų matymas paslaugų gavėjų teigiamuose pokyčiuose, suteikia prasmingumo jausmą.

Socialinio darbuotojo darbo reikšmės raiška įkalinimo įstaigoje. Tyrimo duomenys rodo įvairiopą socialinio darbuotojo darbo reikšmę įkalinimo įstaigoje: nuteistųjų socialinių problemų sprendimas, resocializacijos priemonių nuteistajam planavimas, humaniškas požiūris į nuteistus asmenis, nuteistų asmenų kriminogeninių veiksnių mažinimas įgalinant juos keistis, saugumo jausmo suteikimas nuteistiems asmenims integruojantis į visuomenę (6 pav., 2 priedas, 1 lentelė).

6 pav. Socialinio darbuotojo darbo reikšmės raiška įkalinimo įstaigoje

Tyrimu atskleista, kad socialinio darbuotojo darbo svarba pasireiškia per **nuteistųjų socialinių problemų sprendimą**. Tyrimo dalyviai teigė: <...> „dabar, kai socialiniai darbuotojai jau yra pareigybė visuose kalėjimuose ir ne vienerius metus, tai matyti akivaizdi nauda, kad padeda spręsti

nuteistiesiems jų socialines problemas, kadangi nuteistieji yra nelaisvėje ir jie negali daug ko daryti ir negali susisiekti ir laisvai kontaktuoti su reikiamomis įstaigomis, ar netgi bendrauti pakankamai su artimaisiais ir atkurti ryšius. Tai va čia visur ateina socialinis darbuotojas, toks tarpininkas, tarp, nuteistojo ir laisvėje esančių įstaigų, žmonių, kurie jam svarbus, artimųjų“ (D1), „Taip, konsultuojant, tarpininkaujant, palytint, informuojant. Padedam su antro etapo socialiniu darbuotoju susisiekti, tai irgi labai svarbus momentas. <...> Tai vadinasi, dažniausiai visais įmanomais klausimais, kreipia pas mus, nes arba mes žinom kur tiksliai nukreipti, arba mes atsakom nuteistajam. Tai tikrai socialinio darbuotojo darbas yra labai svarbus“ (D3), „Mes socialiniai darbuotojai turbūt esame tie tokie, kaip atrama, pagalba nuteistajam. Kurie išklauso tam tikrose situacijose. Padeda jiems išspręsti tam tikrus kylančius sudėtingus klausimus, kas liečia socialinę sritį, padeda atstatyti bendravimo ryšius su savo artimaisiais“ (D4), „Tiesa, esame be tos aprangos žmogus, ne pareigūnas, ne tas, kur baudžia, o tas toks labiau, kur padeda, tiesiog išklauso ir toks suteikiantis pagalbą ir tą moralinę ir emocinę, ir visa ta kokia jiems reikalinga čia būnant. Tai tiesiog informavimas, konsultavimas. Tai jie mus vertina tokį vat, kaip tikrai tokį žmogų, kuris padės tikrai“ (D6), „Socialinis darbas padeda nuteistiesiems spręsti socialines, galbūt psichologines problemas, taip pat palaikyti ryšius su artimaisiais, planuoti gyvenimą po paleidimo“ (D7). Tyrimo dalyviai pabrėžė, kad socialinio darbuotojo darbas įkalinimo įstaigoje yra labai svarbus todėl, kad padeda nuteistiems asmenims įvairiais klausimais: sprendžia jų socialines problemas, konsultuoja, tarpininkauja, informuoja, palydi. Socialinio darbuotojo darbas suteikia moralinę, emocinę pagalbą, padeda atkurti ryšius su artimaisiais. Socialinis darbuotojas yra arčiausiai nuteistojo, todėl jie yra kaip atrama, kai reikia išklausti, padėti o tai labai svarbu kai asmens laisvė yra suvaržyta, socialiniai ryšiai riboti ar nutrūkę.

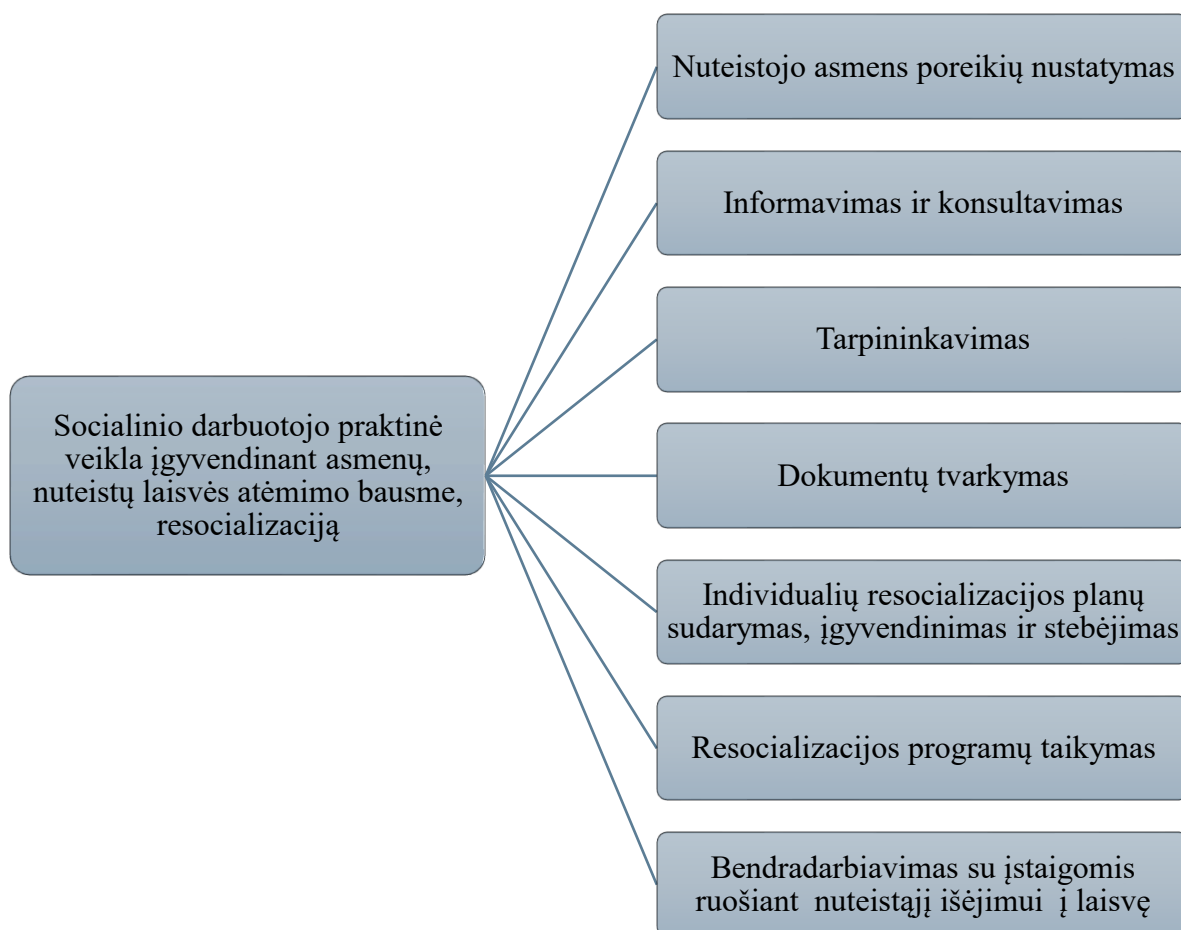
Tyrimo duomenys atskleidė, kad socialinių darbuotojų, dirbančių įkalinimo įstaigoje, darbe svarbią vietą užima **resocializacijos priemonių nuteistajam planavimas**. Tyrimo dalyvių teigimu: „Taip pat pastaraisiais metais socialinių darbuotojų reikšmė dar labiau išaugo, kai mes pradėjome, perėmėme iš kitų resocializacijos specialistų, individualių nuteistųjų resocializacijos planų sudarymą. Kas reiškia, kad pradėjome planuoti priemones, kurių reikia nuteistajam resocializuotis. Numatydavom programas, reikiamas konsultacijas, rezultatą įrašydavom, kokio tikimės“ (D1), „Tuose planuose atkreipiam dėmesį į kriminogeninius poreikius, kad nuteistasis galėtų juos mažinti ir parenkame priemones. Tai būna įvairios priemonės“ (D3). Tai rodo, kad socialinio darbuotojo darbo reikšmė dar labiau išaugo, kai pradėjo planuoti resocializacijos priemones nuteistiems asmenims, atsižvelgiant į jų individualius poreikius siekiant juos atliepti. Individualiame resocializacijos plane numatomos priemonės, mažinančios nuteistųjų kriminogeninius poreikius, numatomas rezultatas kokio tikimasi. Tai rodo, kad vykdomas šio plano stebėjimas, siekiant užtikrinti resocializacijos efektyvumą.

Analizuojant tyrimo duomenis išryškėjo ir **humaniško požiūrio į nuteistus asmenis** svarba. Tyrimo dalyviai įvardija: „*Tai visų pirmiausia, kad nuteistieji, galbūt apskritai tas socialinis darbas tai įneša to tokio žmogiškumo į įkalinimo įstaigas, nes socialinis darbuotojas yra darbuotojas, dirbantis su žmonėmis <...>. Apskritai tai yra darbas su žmogumi, tai yra kalėjimuose žmogiškumo faktorių įneša. <...> Pačiam kalėjime labai daug tų pareigūnų, dirbančių, tarkim daug metų, jie tų senų pažiūrų, nesupranta kas tas yra socialinis darbas“ (D5), „*Tai tiesiog, vertinant, gal per žmogiškąją prizmę, kad kiekvienam žmogui, kuris turi tam tikrų bėdų ar problemų, kurių negeba pats savarankiškai išsispręsti, reikalinga pagalba. Ir manyčiau, kad ta pagalba jiems užtikrina tam tikrą gyvenimo kokybę tokioj struktūruotoj aplinkoj“ (D2). Taigi, socialinis darbas, visų pirmiausia yra darbas su žmonėmis, todėl įkalinimo įstaigoje, dirbant su nuteistais asmenimis, kurioje yra griežtos taisyklės, labai svarbus yra humaniškas požiūris į nuteistus asmenis, užtikrinant jo teises ir orumą, teikti jiems reikalingą pagalbą. Tyrimas atskleidė, kad kalėjime yra daug pareigūnų, kurie nuteistuosius mato, kaip nusikaltėlius. Jie nesupranta socialinio darbo reikšmės įkalinimo įstaigoje, nesupranta, kad reikia padėti nuteistiesiems spręsti problemas. Todėl, socialinis darbas įkalinimo įstaigoje užtikrina nuteistiesiems humaniškas sąlygas, kai nuteistasis vertinamas kaip žmogus, kuriam reikia pagalbos, o ne kaip nusikaltėlis.**

Tyrimo duomenys atskleidė, kad **nuteistų asmenų kriminogeninių veiksmų mažinimas įgalinant juos keistis** yra svarbus socialinio darbuotojo darbe. Tyrimo dalyviai teigė: „*socialinio darbuotojo funkcijos, ką jis atlieka, tai tikrai prisideda prie rizikos mažinimo, kad nuteistasis pakartotinai nenusikalstų, nes mes užtikrinam, kad nuteistasis išėjęs iš įkalinimo įstaigos turėtų kur gyventi, kad turėtų dokumentą, kad būtų deklaruotas, o čia yra pagrindiniai turbūt dalykai, kad asmuo jaustųsi saugus išėjęs iš įkalinimo įstaigos ir kad jisai nenusikalstų, nes jeigu neturėtų kur gyventi, tai žinoma eitų vogti, kažkur pakampiais gulėtų žmogus“ (D7), „*Mano darbas svarbus todėl, kad nuteistieji dažnai turi daug kriminogeninių veiksmų, kurie skatina nusikalsti, ir be pagalbos jie patys jų nepakeistų. Aš padedu jiems suprasti savo elgesį ir jo pasekmes, o kartu ieškome būdų, kaip tuos veiksmus sumažinti. <...> Pagrindinė pagalba – individualūs pokalbiai, socialinės programos priklausomybių mažinimui, emocijų valdymui ir socialinių įgūdžių ugdymui. Grupiniuose užsiėmimuose nuteistieji mokosi bendradarbiavimo, konfliktų sprendimo ir atsakomybės“ (D9). Tyrimo rezultatai rodo, kad socialinis darbuotojas pasirūpina nuteistojo gyvenamosios vietos suradimu ir deklaravimu, asmens dokumento pagaminimu siekiant užtikrinti jo saugumą išėjus iš įkalinimo įstaigos po bausmės pabaigos. Kitu atveju kyla rizika nuteistojo pakartotiniam nusikalstamumui. Tyrimu atskleista, be pagalbos teikimo nuteistiesiems mažai tikėtinas nuteistųjų kriminogeninių veiksmų mažėjimas. Tai pasiekama per individualius pokalbius, grupinius užsiėmimus, vedant programas, konsultuojant, padedant nuteistiesiems asmenims suvokti savo elgesio pasekmes, ieškant būdų sumažinti kriminogeninius veiksmus.**

Tyrimas atskleidė, kad socialinio darbuotojo darbas įkalinimo įstaigoje reikšmingas dėl **saugumo jausmo suteikimo nuteistiems asmenims integruojantis į visuomenę**. Pasak tyrimo dalyvių: „*Padedam iš tikrųjų ir tą tokią pagrindą susikurti. Kas liečia ten dėl darbinio užimtumo, dėl gyvenamosios vietos suradimo išeinant iš laisvės atėmimo vietos*“ (D4), „*<...> mes labai prisidedam prie jų integracijos į visuomenę. Tai pirmiausia tvarkome visus dokumentus, kas liečia asmens tapatybės dokumentus, kad žmogus išėjęs į laisvę galėtų gauti paslaugas įvairias, nes be asmens tapatybės dokumentų, jisai nieko negauna*“ (D8), „*Padedame tvarkyti socialinius dokumentus, susijusius su apgyvendinimu, išsilavinimu, dokumentų tvarkymu ar sveikatos priežiūra, kad sudarytume sąlygas sėkmingai integracijai*“ (D9). Tai rodo, kad socialinio darbuotojo darbas įkalinimo įstaigoje padeda nuteistiems asmenims išėjus į laisvę integruotis į visuomenę, kadangi dar atliekant bausmę įkalinimo įstaigoje jiems sutvarkomi dokumentai, kurie bus reikalingi išėjus į laisvę. Taip pat socialiniai darbuotojai patarpininkauja dėl kreipimosi į užimtumo tarnybą, sveikatos priežiūros įstaigas, dėl gyvenamosios vietos suradimo, kas suteikia saugumo jausmą nuteistiems asmenimis integruojantis į visuomenę po bausmės pabaigos.

Socialinio darbuotojo praktinė veikla įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją. Tyrimo duomenys atskleidė socialinio darbuotojo darbo praktiką įgyvendinant nuteistųjų resocializaciją įkalinimo įstaigoje: nuteistojo asmens poreikių nustatymas, informavimas ir konsultavimas, tarpininkavimas, dokumentų tvarkymas, individualių resocializacijos planų sudarymas, įgyvendinimas ir stebėjimas, resocializacijos programų taikymas, bendradarbiavimas su įstaigomis ruošiant nuteistąjį išėjimui į laisvę (7 pav., 2 priedas, 1 lentelė).

7 pav. Socialinio darbuotojo praktinė veikla įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją

Tyrimas parodė, kad **nuteistojo asmens poreikių nustatymas** yra vienas iš pirmųjų socialinio darbuotojo darbų įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją. Tyrimo dalyviai teigė: „<...> išsiaiškinu poreikius, kokios pagalbos reikia šiuo metu, ar gali reikėti ateityje ir taip susipažįstu su nuteistuoju, užmezgu ir pradinį toki kontaktą“ (D1), „<...> žmogus atvyksta į įkalinimo įstaigą, tai turim konsultacijas. Pasiklausinėjam kokios pagalbos jam gali reikėti <...>“ (D8). Taigi nuteistajam atvykus į įkalinimo įstaigą, socialinis darbuotojas susipažįsta su nuteistuoju, užmezga kontaktą ir išsiaiškina jo poreikius, kokios pagalbos jam reikia. Socialinis darbuotojas išsiaiškinęs nuteistojo poreikius gali taikyti individualizuotas resocializacijos priemones atliepiančias jo poreikius.

Tyrimas atskleidė, kad **informavimas ir konsultavimas** yra socialinio darbuotojo kasdienė veikla įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją įkalinimo įstaigoje. Tyrimo dalyviai teigė: „Tai pirmiausia yra individualus konsultavimas tam tikromis aktualiomis temomis. Aišku yra ir tų bendrųjų tokių socialinių paslaugų, tai kaip informavimas, neretai tenka tik suteikti nuteistajam reikiamą informaciją, padėti gauti telefono kontaktus, adresą, įstaigų adresus ir panašiai“ (D1), „Individualių konsultacijų metu labai detalai asmens konkrečiosios problemos,

klausimai, emocijos yra analizuojamos, aptiriamos“ (D4), „<...> pagrindinis yra individualus konsultavimas. Konsultacijos svarbios, nes žmogaus gali pasikalbėti, išsikalbėti ir pasakyti savo problemą, su kuria susiduria ir kaip norėtų tą problemą išspęsti“ (D8), „Dirbdama su nuteistaisiais daugiausia naudoju individualius pokalbius. Stengiuosi suprasti jų situaciją, elgesio priežastis ir tai, kas skatina nusikalsti. <...> siekiu padėti nuteistiesiems atrasti vidinę motyvaciją keistis ir suprasti savo elgesio pasekmes“ (D9). Tai rodo individualių konsultacijų svarbą, nes jų metu sprendžiamos individualios, konkrečios nuteistų asmenų situacijos, problemos, kurių metu asmenys gali išsikalbėti, taip pat teikiama informacija jiems rūpimais klausimais. Konsultacijų metu socialinis darbuotojas stengiasi suprasti nuteistojo elgesį ir priežastis, emocijas bei padėti jiems atrasti vidinę motyvaciją keisti savo elgesį.

Tyrimo duomenys parodė, kad **tarpininkavimas** taip pat yra viena iš funkcijų, ką daro socialiniai darbuotojai nuteistųjų resocializacijos procese. Tyrimo dalyvių buvo įvardyta: „<...>, tarpininkavimo paslaugą irgi teikiame, ypatingai su migracijos skyriumi. Mes pateikiame prašymus, kad jie atvyktų dėl mobilies paslaugos ir tada atvyksta į kalėjimą ir užsako asmens dokumentą, kurio nuteistajam reikia, pasibaigęs arba pamestas“ (D1). Galima teigti, kad asmens dokumento turėjimas garantuoja nuteistajam išėjus į laisvę reikiamų paslaugų gavimą. Socialinių darbuotojų teikiama tarpininkavimo paslauga su migracijos skyriumi ypatingai svarbi nuteistajam, nes padeda užtikrinti galiojančio asmens dokumento turėjimą.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad **dokumentų tvarkymas** yra labai svarbus įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją įkalinimo įstaigoje. Tyrimo dalyviai akcentavo: „Tai mes esame tie, kurie padeda pildyti dokumentus, formas įvairiausias, užklausas, gauti pažymą, deklaruotis, įsigyti asmens tapatybės dokumentą“ (D3), „Pildome dokumentaciją, <...>, dėl asmens tapatybės dokumentų, deklaracijos prie savivaldybių, dėl socialinio būsto, <...>. <...>, dėl nakvynės namų, tada dokumentų tvarkymai su antstoliais, migracija“ (D8), „Ruošimasis paleidimui vyksta nuosekliai: kartu su nuteistuoju vertiname, kokių dokumentų jam reikia, padedame juos paruošti ir užpildyti, <...>. Tai svarbu, nes tinkamai sutvarkyti dokumentai sumažina streso situacijas, kai asmuo išeina į laisvę, ir padeda jam sklandžiau integruotis į visuomenę“ (D9). Svarbu akcentuoti, kad socialiai darbuotojai, atliepdami nuteistųjų poreikius, pildo įvairią dokumentaciją, t. y. ne tik dėl asmens dokumento gavimo, bet siunčia užklausas antstoliams dėl nuteistųjų turimų įsiskolinimų, pildo dokumentus dėl galimybės deklaruoti gyvenamąją vietą prie savivaldybės, dėl socialinio būsto suteikimo, dėl galimybės apsigyventi nakvynės namuose. Tyrimas atskleidė, kad tinkamas nuteistojo dokumentų sutvarkymas, ruošiantis išeiti į laisvę, sumažina stresines situacijas integruotis į visuomenę, todėl socialinių darbuotojų pagalba tvarkant dokumentus yra labai svarbi nuteistųjų resocializacijos procese.

Taip pat tyrimo duomenys parodė, kad **individualių resocializacijos planų sudarymas, įgyvendinimas ir stebėjimas** užima didžiąją dalį socialinio darbuotojo darbo nuteistųjų resocializacijos procese. Tyrimo dalyviai nurodė: „<...> susipažįstu su <.....> kriminogeniniais veiksniais, kokie yra nustatyti ir <.....> pažįstant nuteistąjį, socialinis darbuotojas gali dėti planą su juo, ką jis turės per artimiausią pusmetį įgyvendinti, kokios priemonės jam bus skirtos, kokiose veiklose jis turės dalyvauti, kokio rezultato tikimasi ir kas turėtų pasikeisti. Planas peržiūrimas kas pusę metų, ar nuteistas įvykdė ar ne“ (D1), „Atvyksta žmogus pas mus, suradom resocializacijos planą. Jį reikia sudaryti pirmiausia su juo, parenkant ties kuo jis turi dirbti. Tai paskui mes pagal savo kompetencijas, pagal savo baigtus mokymus pritaikom, ką galim jam taikyti. Tai yra arba individualios konsultacijos, individualus darbas arba grupinės intervencinės programos“ (D6), „Tai planas apskritai susideda iš to, kad kai asmuo atvyksta į įstaigą, kontaktinis pareigūnas užveda planą. Tuomet psichologai per penkias darbo dienas padaro adaptacinį planą, kaip sėkmingiau nuteistajam adaptuotis kalėjime. Po adaptacinio plano sudarymo asmeniui yra sudaromas rizikos vertinimas, nusikalstamos rizikos vertinimas, ką atlieka vertintojai. Jie nustato kriminogenines sritis, su kuriomis reikia dirbti ir kad mažinti nusikalstamo elgesio riziką. Ir mes paskui ketvirtojo daly, pagal vertintojo vertinimą sudarome jam planą. Numatome priemones, kad jisai galėtų mažinti savo nusikalstamo elgesio riziką, tai arba kažkokią programą numatom tam tikram laikotarpiui lankyti arba numatome lankyti, kokias konsultacijas“ (D7), „Individualus planas sudaromas vertinant kriminogeninius veiksnius, motyvaciją, įgūdžius ir poreikius. Nustatomi trumpalaikiai ir ilgalaikiai tikslai, priemonės priklausomybių mažinimui, socialinių įgūdžių ugdymui ir profesiniam mokymuisi. Planas suteikia struktūrą, leidžia sekti progresą ir koreguoti veiksmus“ (D9). Taigi, atsižvelgiant į vertintojų nustatytus nuteistojo asmens kriminogeninius veiksnius, socialinis darbuotojas kartu su nuteistuoju sudaro individualų resocializacijos planą, kuriame planuoja priemones, mažinančias nusikalstamo elgesio riziką. Labai svarbu, kad šiame plane socialinis darbuotojas, atsižvelgiant į nuteistojo motyvaciją, įgūdžius ir poreikius, skiria individualias priemones, t. y., individualias konsultacijas, individualias ar grupines programas, mažinančias nuteistojo nusikalstamo elgesio riziką. Svarbu pabrėžti, kad parengtas nuteistojo individualus resocializacijos planas suteikia nuteistojo resocializacijos procesui struktūrą, nes planas sudaromas pusei metų, nusimatomi tikslai, ko bus siekiama, atliekami vertinimai, kas padaryta, ko pasiekta, stebimi nuteistojo pokyčiai, bei esant poreikiui planas koreguojamas. Tyrimas atskleidė, kad socialinio darbuotojo, dirbančio įkalinimo įstaigoje, individualaus resocializacijos plano sudarymas, įgyvendinimas ir stebėjimas prisideda prie asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, nusikalstamo elgesio rizikos mažinimo.

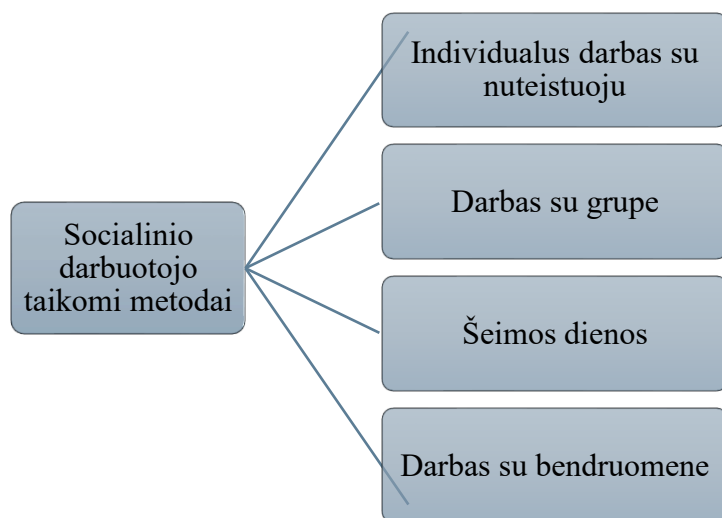
Tyrimas atskleidė, kad **resocializacijos programų taikymas** padeda socialiniams darbuotojams siekti nuteistojo pokyčių. Tyrimo dalyviai teigė: „<...> vedam įvairias programas, kurios jam skirtos“ (D1), „Esam apmokyti taikyti įvairias intervencines programas. Jas taikome

grupėmis, individualiai“ (D3), „<...>, intervencinės programos, per kurias, iš tikrųjų, labai gera galimybė žmogui atsiverti, rasti ir artimesnį kontaktą su klientu, žinoma, priklauso nuo žmogus, kiek kuris įsitraukia į tą programą, kiek kuris mato naudos iš tos programos, kiek būna atviras, kiek pasitiki tavim arba nepasitiki“ (D2), „Aš asmeniškai vedu programa Elgesys Pokalbis Pasikeitimas <...> yra motyvacinė programa, užmotyvuoti arba išsiaiškinti motyvaciją. Yra individuali programa Tik Tu ir Aš, labiau į kaltę orientuota, į pačio nusikaltimo suvokimą ir tuos gilesnius momentus“ (D3), „Elgesys Pokalbis Pasikeitimas tai yra individuali programa, tai yra penki šeši užsiėmimai, tai ji nėra struktūruota. <...> Pats vedantysis pasirenka, kaip labiau tinka, nes kas tinka vienam netinka kitam“ (D5), „Elgesys. Pokalbis, Pasikeitimas, tai šita programa yra parengta motyvacinio pagrindu. Mes per šią programą galime numatyti nuteistojo motyvaciją ir norą įsitraukti į kitas veiklas“ (D7), „aš vedu grupinės socialinių įgūdžių ir pykčio valdymo programą. <...> „O pykčio valdymo programa, tai čia yra norvegų programa, kurią čionai apmokė. <...> esmė yra tame, kad atpažinti pyktį, kada pajauti, kaip žinot, kada pyktis kyla, ten per save analizę labai daug, per pastebėjimus, per situacijų analizę, per savirefleksiją“ (D2), Aš asmeniškai vedu <...> ir grupinę programą dialektinio elgesio keitimo terapiją. <...> apie emocijų valdymą, apie savo emocijų pažinimą, apie agresijos, pykčio protrūkių valdymą, apie mokėjimą, turėjimą žinių, kas yra iš viso tos emocijos, kaip jo kyla, kaip jas galima tiesiog nieko neatskiriant valdyti. Mokom turėti tam tikrų įrankių dėžę. Tai yra įvairūs metodai, kaip save nuraminti, atsipalaiduoti, suvokti situaciją, pagauti save čia ir dabar situacijoje“ (D3). Taigi, socialiniai darbuotojai asmenims, nuteistiems laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos procese taiko įvairias resocializacijos programas, numatytas nuteistojo individualiame resocializacijos plane. Svarbu pabrėžti, kad programos skiriamos atsižvelgiant į nuteistojo motyvaciją, bei kriminogeninius veiksnius. Tyrimas atskleidė, kad intervencinės programos taikomos tiek individualiai, tiek grupėmis. Įvardintos individualiai taikomos programos: Elgesys-Pokalbis-Pasikeitimas, siekiant motyvuoti keistis nuteistąjį; Tik Tu ir Aš kognityvinė elgesio keitimo programa. Grupinės programos: socialinių įgūdžių, pykčio valdymo, dialektinio elgesio keitimo terapija. Taigi, tyrimas parodė, kad socialiniai darbuotojai įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją įkalinimo įstaigoje taiko programas, skirtas motyvuoti nuteistuosius siekti pokyčio savo gyvenime, keisti savo elgesį, mąstymą, atpažinti bei valdyti emocijas.

Tyrimas parodė, kad socialinio darbuotojo, dirbančio įkalinimo įstaigoje, **bendradarbiavimas su įstaigomis ruošiant nuteistąjį išėjimui į laisvę** yra reikšmingas įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją įkalinimo įstaigoje. Tyrime dalyvavę socialiniai darbuotojai teigė: „Šiaip, dar kitas momentas, ką mes, kaip socialiniai darbuotojai darome, tai pradedame intensyviai rengti asmenį paleidimui į laisvę kai lieka metai iki lygtinio paleidimo arba bausmės termino pabaigos. Palaikome ryšį, konsultuojamės su savivaldybėmis, kad asmeniui jam grįžus būtų

suteikta pagalba“ (D4), „Siunčiam pranešimus į savivaldybę prieš pusę metų ir pranešam savivaldybei, kad toks žmogus gali išeiti į laisvę. Tam pranešime žmogus užsipildo poreikį, kokios pagalbos jam gali reikėti, kai jisai išeis. Pranešime stengiamės kuo detaliau aprašyti, jeigu žmogui bus reikalingas įdarbinimas, tai kokias jisai specialybes turi, ką yra įgijęs, darbo patirtis. Tai va ten žmogus pažymi, kokios jam pagalbos gali prireikti, Toliau iki asmens paleidimo į laisvę bendradarbiaujant su savivaldybės socialinis darbuotojas ar NVO atstovu“ (D8). Tai rodo, kad socialinis darbuotojas reikšmingai prisideda prie nuteistojo pasiruošimo išeiti į laisvę, kuris prasideda likus metams iki išėjimo. Tyrimas atskleidė, kad bendradarbiavimas su savivaldybėmis užtikrina nuteistajam reikiamą pagalbą išėjus iš bausmės atlikimo vietos, nes socialinis darbuotojas siunčia pranešimus ir informuoja savivaldybes apie nuteistojo paleidimą, apie jo poreikius bei kokios pagalbos jam gali reikėti laisvėje. Tai yra didžiulė pagalba nuteistajam, kurios gavimą užtikrina socialinio darbuotojo bendradarbiavimas su savivaldybėmis ruošiant nuteistąjį išėjimui į laisvę.

Socialinio darbuotojo taikomi metodai. Tyrimo duomenys parodė socialinio darbuotojo praktikoje taikomus metodus įgyvendinat asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializaciją įkalinimo įstaigoje: individualus darbas su nuteistuoju, darbas su grupe, šeimos dienos, darbas su bendruomene (8 pav., 2 priedas, 1 lentelė).

8 pav. Socialinio darbuotojo taikomi metodai

Tyrimo atskleista, kad **individualus darbas su nuteistuoju** yra vienas iš pagrindinių metodų, kurį taiko socialiniai darbuotojai. Jie teigė: „<...> taikoma yra intensyviai darbo su nuteistuoju ir jo šeima technikos, naudojant meninio pobūdžio priemonės. Tai kada yra šiek tiek pažeista šeimos struktūra, ar nutrūkę, ar trūkinėjantys ryšiai su artimaisiais, tai šie užsiėmimai labai tinka, nes nagrinėjama tiek pati šeimos struktūra, tiek ryšiai, tiek daug kalbama apie visus svarbius šeimos narius“ D1, „Vienas iš pagrindinių metodų tai yra individualios konsultacijos. <...> kalbėdami <...> individualiai, jie gal saugiau jaučiasi, jie gali būti atviresni, jie galimai mažiau manipuliuoja“ (D2),

„Tai pagrindinis yra individualus konsultavimas. Konsultacijos svarbios, nes žmogus gali pasikalbėti, išsikalbėti ir pasakyti savo problemą, su kuria susiduria ir ko norėtų tą problemą išspęsti“ (D8), „<...> individualūs pokalbiai skatina savirefleksiją – nuteistasis geriau supranta savo elgesio pasekmes, atsakomybę už savo veiksmus ir galimas alternatyvas ateityje. Tai padeda formuoti atsakingesnį požiūrį, didina motyvaciją keistis ir prisideda prie sėkmingesnės resocializacijos. Tokiu būdu individualūs pokalbiai tampa pagrindiniu įrankiu, leidžiančiu pritaikyti resocializacijos planus prie kiekvieno asmens poreikių, stiprina pasitikėjimą darbuotoju ir sukuria sąlygas veiksmingai koreguoti elgesį“ (D9), „Jeigu individualiai, tai taikome technikas, padedančias stiprinti, atstatyti ryšį su šeima. Pritaikomos per meninę terapiją <...> aptarinėjame nutrūkusius ryšius, piešiame genogramas. Atranda priemones, būdus, kaip galėtų turėti tų resursų atstatyti tuos ryšius <...>“ (D4), „Dabar socialinis darbuotojas irgi yra apsimokytas taikyti motyvacinio interviu metodą. Yra individualiai dirbama su nuteistuoju, tam, kad jis motyvuojamas iš pradžių priimti pagalbą, išsikelti sau klausimą, kokia ta mano problema? Koks tas mano elgesys yra netinkamas ir koks elgesys man nuolat kliudo, pavyzdžiui, visuomenėje ar būnant čia, netgi būnant atliekant bausmę čia, tai yra įvairūs motyvai“ (D5). „Taikau motyvacinį interviu, kad dažnai tenka motyvuoti nuteistuosius, kad jie norėtų įsitraukti į resocializacijos procesą, norėtų keisti savo elgesį, gyvenimo būdą. <...> Dar vedu tik Tu ir Aš programą. Ji yra individuali. Ateina žmogus ir mes tiesiog kalbame apie jo nusikaltimus, kodėl jis tuo metu taip pasielgė, apie jo mąstymą, elgesį, kas galėjo jį įtakoti. Apie šeimą pakalbame, apie vaikystę, kaip augau, kokį pavyzdį matė“ (D8), „Dirbdama su nuteistaisiais daugiausia naudoju individualius pokalbius. Stengiuosi suprasti jų situaciją, elgesio priežastis ir tai, kas skatina nusikalsti. Per šiuos pokalbius kalbamės apie tai, kaip jų veiksmai veikia juos pačius ir kitus, aptariame konkrečias situacijas, kuriose jie priėmė netinkamus sprendimus, ir ieškome būdų, kaip galima elgtis kitaip. Taip pat siekiu padėti nuteistiesiems atrasti vidinę motyvaciją keistis ir suprasti savo elgesio pasekmes.<...>Be pokalbių, dirbdami individualiai su nuteistuoju taikome refleksiją, situacijų analizę ir elgesio planavimą. Tai darome klausdami, kaip jis elgtųsi skirtingose situacijose, kartu aptardami galimas pasekmes ir alternatyvius sprendimus. Tokiu būdu nuteistasis geriau supranta savo elgesį, mokosi priimti atsakingus sprendimus ir ugdo gebėjimą keistis, kas padeda sėkmingiau reintegrotis į visuomenę“ (D9). Galima pastebėti, kad tyrimo dalyviai akcentuoja individualaus darbo su nuteistuoju svarbą. Šį metodą įvardija, kaip vieną iš pagrindinių socialinio darbuotojo, dirbančio įkalnimo įstaigoje, darbinėje praktikoje taikomų metodų. Tyrimo dalyviai pabrėžia, kad individualus darbas su nuteistuoju suteikia jiems saugumo jausmą, padeda jiems atsiverti, išsikalbėti apie slegiančias problemas, skatina savirefleksiją, analizuoja situacijas, kas padeda nuteistajam geriau suprasti savo elgesio pasekmes, atsakomybę už savo veiksmus. Motyvacinio interviu metodo taikymas padeda nuteistajam įveikti vidinius prieštaravimus, dėl teikiamos pagalbos priėmimo bei įvardinant kokios pagalbos jam reikia. Motyvacinis interviu

motyvuoja nuteistuosius įsitraukti į resocializacijos procesą, motyvuoja norėti keisti savo elgesį. Tyrimo duomenys parodė, kad individualus darbas stiprina nuteistojo pasitikėjimą socialiniu darbuotoju, didina nuteistojo vidinę motyvaciją keistis, padeda socialiniam darbuotojui parinkti tinkamiausias individualias priemones įgyvendinant nuteistojo resocializaciją įkalinimo įstaigoje, kas padeda veiksmingiau integruotis į visuomenę.

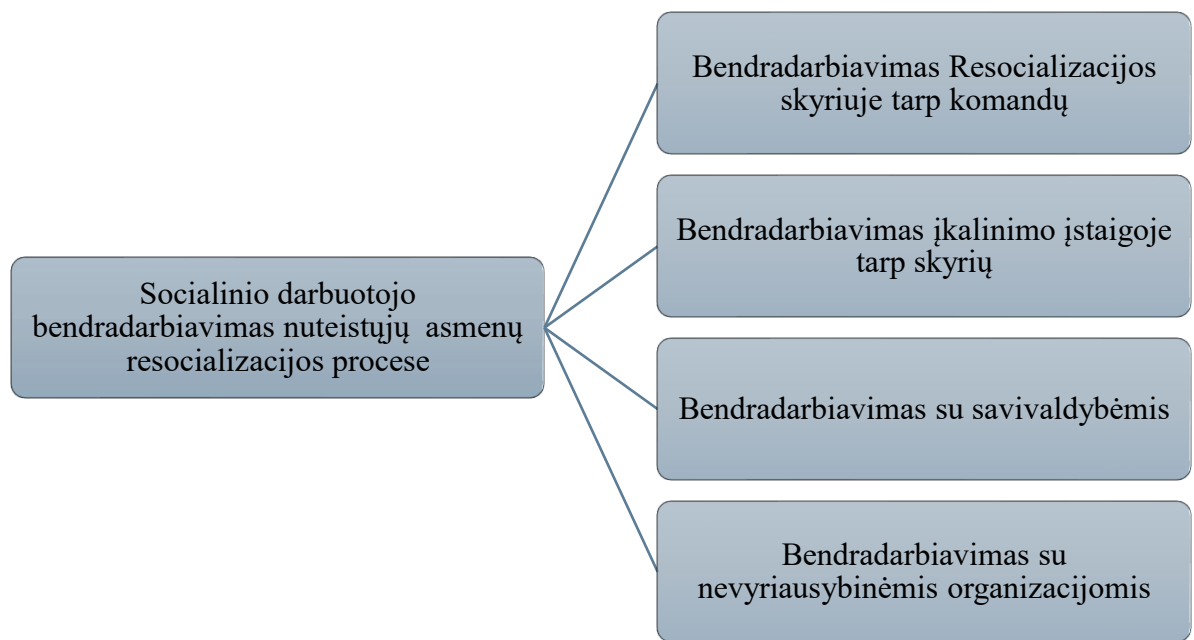
Taip pat tyrimas parodė, kad socialinių darbuotojų, dirbančių įkalinimo įstaigoje, naudojamas metodas yra ***darbas su grupe***. Tyrimo dalyviai teigė: „*Darbas grupėje vyksta reguliariai, dažniausiai pagal iš anksto sudarytą tvarkaraštį, su keliomis nuteistųjų grupėmis vienu metu. Naudojame įvairius metodus: diskusijas, kuriose aptariamos asmeninės patirtys ir problemos, situacijų analizę, vaidmenų žaidimus bei praktines užduotis, imituojančias realias gyvenimo situacijas. <...> Kartais taikau kognityvinius-elgesio metodus, kad nuteistieji galėtų atpažinti mąstymo klaidas ir ieškoti naujų sprendimo būdų. Visa tai daroma ne tam, kad pamokytume, o kad padėtume jiems patiems suprasti savo elgesį ir keistis*“ (D9), „*dirbam su grupe ir vesdami grupines programas. Yra tokia socialinių įgūdžių ugdymo programa paruošta, yra daug užsiėmimų, dirbam grupėj, daug skirtingų temų, yra teorija, yra praktiniai užsiėmimai, yra namų darbai, yra lankomumas aktualu. Mes susitinkame kaip grupė, mes tampam tokia bendra, mums taip jaučiau su kiekvienu kartu, nes grupėj būna daugiau negu dešimt žmonių, mes susitinkam kokį pusmetį, tai toks irgi pokytis. Ir bandai vis tiek visą grupę stebėti, nes vieni yra tylėsniai žmonės, ar ne, kiti aktyvesni, bet visas tas įtraukimas, ir reikia atrinkti, kad žmogui tiktų. <...> Turim dar dialektinę elgesio terapiją, truputėlį mažiau imam žmonių, nes ten irgi su savi žala ir su emocijų valdymu, atvirumas*“ (D6), „*<...> socialiniai įgūdžiai <...> kiekvienam nuteistajam yra reikalinga šita programa, nes ji apima labai daug sričių. Yra temos, susijusios su bendravimo įgūdžiais su konfliktų valdymo įgūdžiais, su problemų sprendimo įgūdžiais. Iš tikrųjų irgi emocijų atpažinimo temos, savivertės pastiprinimo irgi temos įvairios*“ (D7), „*Socialinių įgūdžių programa. Vyksta grupėje <...>. <...> Apie jų mąstymą, elgesį, bendravimą, tada finansai, darbo paieškos, kaip parengti CV, kaip save pateikti, kaip pristatyti. Viskas, ko gali reikėti žmogui, kuris išeina iš įkalinimo įstaigos ir nori integruotis į visuomenę*“ (D8), „*Grupėse žmonės dalijasi patirtimi, diskutuoja ir nagrinėja situacijas, kuriose susidūrė su sunkumais. Tai padeda jiems pamatyti savo elgesį iš šalies, suprasti, kaip jo sprendimai veikia kitus, ir ugdyti socialinius įgūdžius, savikontrolę bei atsakomybę. Grupinis darbas suteikia galimybę mokytis iš kitų patirties ir stiprina bendravimo įgūdžius*“ (D9). Tyrimo duomenys atkleidė, kad socialinis darbuotojas praktinėje veikloje taiko ir darbo su grupe metodą, veda grupines programas. Tyrimo dalyviai išskyrė socialinių įgūdžių grupinę programą, kuri naudinga kiekvienam nuteistajam, nes programa apima daug aktualių nuteistajam temų. Ši programa ugdo bendravimo, konfliktų valdymo, problemų sprendimo įgūdžius, moko atpažinti emocijas, mąstymo klaidas, tvarkyti finansus, parengti CV aprašymą, kaip save reprezentuoti ieškant darbo, kas padeda nuteistajam integruotis visuomenėje išėjus į laisvę. Darbas

grupėje organizuojamas diskusijų forma, kas padeda nuteistiesiems klausytis bei mokytis iš kitų patirties, stiprina bendruomeniškumo jausmą, moko ieškoti konfliktų sprendimo būdų. Taigi, darbo su grupe metodas įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializaciją padeda siekti nuteistojo pokyčio, kad išėjęs į laivę nenusikalstų.

Tyrimo duomenys parodė, kad nuteistiesiems reikšmingos **šeimos dienos** įkalinimo įstaigoje. Pasak tyrimo dalyvių: „Paprastai į metus būna nuo dviejų iki keturių šeimų dienų įvyksta kalėjime. Tai renginys, kuris skirtas nuteistiesiems turintiems vaikų, vaikus atlydi artimieji. Tame renginyje tėvai įkalintis turi galimybę stiprinti ar atnaujinti ryšius su savo vaikais“ (D1), „<...> šeimų dienos šventę organizuojam. Tai čia labiau apie darbą irgi su šeima. Pasikviečiam nepilnamečius, mažamečius vaikus į įstaigą. Tėvai, mūsų nuteistieji, ruošiasi, puošiasi, įsitraukia labai gražiai į tą šventę. Gaunam labai gražių atsilepimų, <...>. <...>. Po tokių renginių nutiestieji ateina su emocijomis, su padėka. <...>. Per tokius momentus gali truputėli stumtelt, kad nu stenkis, vykdyk planą, eik dirbti. Ir užsimotyvuoja žmonės, labai stipriai. <...>. Tikrai gražių istorijų matom“ (D3). Taigi, socialinių darbuotojų organizuojamos šeimos dienos įkalinimo įstaigoje, motyvuoja nuteistuosius keisti savo elgesį, stiprinti, atnaujinti ryšius su savo šeima, skatina pozityvų užimtumą, kas teigiamai veikia jų resocializacijos procesą.

Tyrimu identifikuota, kad socialinis darbuotojas taiko ir **darbo su bendruomene** metodą. Tyrime dalyvavusieji įvardijo: „<...>dirbam ir su bendruomene, nes skleidžiam informaciją apie nuteistuosius, konferencijų metų pristatinėjam informaciją. Nuteistieji daro įvairiausių gražius darbelius, dalyvauja akcijose, pavyzdžiui, kojineles naujagimiams mezga“ (D3). „Darbo su bendruomene, tai žinoma, bendradarbiaujam su nevyriausybiniomis įvairiomis organizacijomis, kurios irgi įsitraukia į veiklą, padedant nuteistiesiems sėkmingai integruotis į visuomenę“ (D7). Taigi, socialinio darbuotojo darbas su bendruomene, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė resocializaciją, mažina visuomenės nusistatymą prieš nuteistuosius. Tyrimas atskleidė, kad nuteistųjų dalyvavimas įvairiose gerumo akcijose bei informacijos sklaida apie jų gerus darbus, padeda jiems lengviau integruotis visuomenėje po bausmės pabaigos.

Socialinio darbuotojo bendradarbiavimas nuteistųjų asmenų resocializacijos procese. Tyrimo duomenys atskleidė su kuo ir kaip socialinis darbuotojas bendradarbiaus nuteistųjų resocializacijos procese: bendradarbiavimas Resocializacijos skyriuje tarp komandų, bendradarbiavimas įkalinimo įstaigoje tarp skyrių, bendradarbiavimas su savivaldybėmis, bendradarbiavimas su nevyriausybiniomis organizacijomis (9 pav., 2 priedas, 1 lentelė).

9 pav. Socialinio darbuotojo bendradarbiavimas nuteistųjų asmenų resocializacijos procese

Tyrimo duomenys parodė esant glaudų **bendradarbiavimą Resocializacijos skyriuje tarp komandų**. Tyrimo dalyviai akcentavo: „*Tai jeigu kalbant įstaigoje, tai yra skirtingos komandos, su kuriomis bendradarbiaujame ir be kurių nu neišsivaizduojame to ir mūsų darbo. <...> yra resocializacijos skyriaus kontaktiniai pareigūnai, kurie labai gerai žino nuteistuosius ir suteikia paprastai žinių. Taip pat yra užimtumo komanda, kurie organizuoja įvairius užimtumus ir darbinę jų veiklą. Taip pat, vertintojai, kurie sudaro individualų resocializacijos planą iš savo pusės, jie numato kriminogeninius veiksnius ir mes galim su jais susipažinti ir atitinkamai pagal tai planuoti priemones, ko kiekvienam nuteistajam reikia ir koks rezultatas galėtų būti*“ (D1), „*<...> aš esu komandos žmogus, man labai patinka komandinis darbas ir labai jaučiuosi gerai ir labai sklandžiai vyksta, jeigu tas komandinis darbas gerai vyksta. Tai tikrai galim tą resocializacijos procesą vykdyti gerai, vykdyti kokybiškai ir efektingai*“ (D2), „*Taip, tai mes, kadangi esam komanda ir mūsų resocializacijos skyrių sudaro pakankamai daug komandų, tai ir kontaktinių pareigūnų, ir vertintųjų analizės grupė, ir užimtumo specialistai. Mes, kaip socialiniai darbuotai, turim savo komandoje ir psichologus. Tai su visais išvardintais tikrai bendraujam*“ (D3), „*Jeigu vietoje čia bendradarbiaujam, tarkim, tai prasideda aišku, <...> nuo mūsų komandos, tada bendradarbiaujam su užimtumo komanda su kontaktinių pareigūnų komanda, su vertintųjų komanda <...>*“ (D5), „*Resocializacija tai apskritai yra toksai mūsų didelis skyrius. Tai resocializaciją apima ne tik socialiniai darbuotojai, bet ir psichologai dirba su tuo ir užimtumo tarnybos specialistai ir vertintojai, taip pačiai, kaip ir kontaktiniai pareigūnai prie to prisideda. Tai tikrai mes visi stengiamės glaudžiai bendradarbiauti, kad nuteistajam, kad tas va individualus resocializacijos planas būtų sudarytas pagal jo rizikos lygį ir rizikos vertinimą*“ (D7), „*Tai jeigu kalėjimo viduje, tai bendradarbiaujam tiek su kontaktiniais*

darbuotojais, tiek su vertintojais, užimtumo specialistais. Esame komanda, kurioje mes tiesiog dalinamės informacija, kalbam apie tuos asmenis“ (D8). Tai rodo Resocializacijos skyriuje esančių komandų bendradarbiavimo svarbą, įgyvendinant nuteistųjų resocializaciją, įkalinimo įstaigoje. Kontaktiniai pareigūnai suteikia reikiamą informaciją apie nuteistuosius socialiniams darbuotojams. Vertinimo ir analizės komanda nustato nuteistojo kriminogeninius veiksnius, pagal kuriuos socialinis darbuotojas planuoja resocializacijos priemones nuteistajam. Užimtumo komanda organizuoja užimtumą ir darbinę veiklą nuteistiesiems. Socialinio darbo ir psichologinės intervencijos komanda dirba individualų ir grupinį darbą su nuteistaisiais, planuoja ir vykdo resocializacijos programas. Taigi, visų komandų bendradarbiavimas, turimos informacijos dalinimasis tarpusavyje užtikrina efektyvų nuteistųjų resocializacijos procesą.

Taip pat tyrimas atkleidė, kad vyksta socialinių darbuotojų ***bendradarbiavimas įkalinimo įstaigoje tarp skyrių***. Tyrimo dalyviai nurodė: „*Tai yra pareigūnai, yra saugumo valdymo skyrius, kurie rūpinasi saugumu, <...>. Tai turbūt... kalėjime su visais, net ir su sveikatos priežiūros skyriumi irgi tenka, tenka turėti kartais tam tikrų bendrų taškų, bendravimo, tai kalėjime su visais“ (D1), „<...>, su įstaigos kitų skyrių specialistais labai glaudžiai, su saugumo valdymo skyriaus specialistais labai reikia bendradarbiauti. <...> Tai vyksta bendradarbiavimas, reikia suderinimo, kad galėtum dirbti, užimtumą vesti su tam tikru klientu. <...> organizuoti kažkokį susitikimą su mūsų socialiniais partneriais (D2), „<...> su saugumo valdymo skyriumi, nes yra momentų, kada reikia bendrauti dėl tam tikros informacijos gavimo, pavyzdžiui, ar vieni nuteistieji gali bendrauti su kitais nuteistaisiais, būti grupinėse programose. Ar gali išleisti vienus su kitais. <...>, su visais skyriais kalėjime reikia bendradarbiauti“ (D3). „Jeigu įžvelgiam, kad nuteistasis konsultacijos metu išsako kažkokią mintį dėl savižalos, ar nuteistajam pasireiškia agresija, tai mes tą informaciją dalinamės bendradarbiaudami su kolegomis iš saugumo valdymo skyriaus. <...> Su įskaitos skyriumi bendradarbiaujame, jeigu reikia kokio dokumento. <...>, įskaitos skyrius persiunčia informaciją dėl lygtinių paleidimų, su datomis ir visa reikalinga informacija, nes mes, atsižvelgdami į tas datas kreipiamės į savivaldybes, siunčiame pranešimus <...>, tai labai, labai svarbus tas glaudus bendradarbiavimas“ (D4), „Visas kalėjimas bendradarbiauja tarpusavyje, dėl tos sėkmingos resocializacijos“ (D5). Taigi, išryškėjo glaudus socialinių darbuotojų bendradarbiavimas su Saugumo valdymo skyriumi, kuris suteikia informaciją apie save žalojančius ar agresyvius nuteistuosius bei užtikrina saugumą organizuojant resocializacijos programas nuteistiesiems. Tyrimo dalyviai taip pat išskiria bendradarbiavimą su Įskaitos skyriumi, kuris socialiniams darbuotojams teikia informaciją apie galimo nuteistojo lygtinio paleidimo datas, kas yra labai aktualu, nes turi būti pradėtas vykdyti intensyvus nuteistojo pasirengimas išėjimui į laisvę. Taigi, socialiniai darbuotojai bendradarbiauja įkalinimo įstaigoje ir tarp skyrių dėl sėkmingos nuteistųjų resocializacijos.*

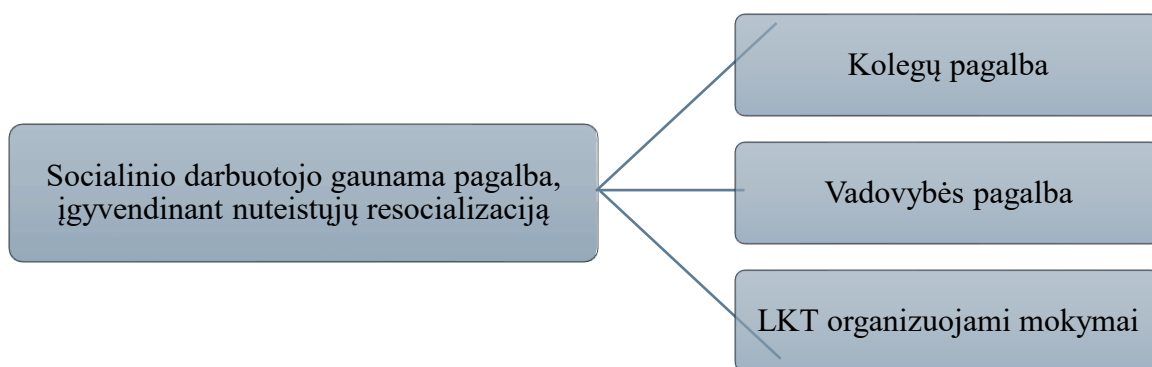
Tyrimo duomenys parodė, kad socialinių darbuotojų **bendradarbiavimas su savivaldybėmis** įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializaciją ypatingai svarbus šių asmenų integracijai į visuomenę, pasibaigus laisvės atėmimo bausmei. Tyrimo dalyviai akcentavo: „*Tai mes esam pirmo integracijos etapo socialiniai darbuotojai. Bendradarbiaujam su antro etapo socialiniais darbuotojais. Tą darom per savivaldybę, kurioje asmuo yra deklaruotas arba į kurią ruošiasi grįžti gyventi*“ (D3), „*Už mūsų įstaigos ribų glaudžiai bendradarbiaujame su savivaldybėmis, nes antram integracijos etape pagalbos asmeniui teikimą perima savivaldybės, <...> bendradarbiaujam dėl pačių įvairiausių klausimų. <...> Taip pat, Socialinių paslaugų centrai. <...> Dėl socialinių paslaugų, jeigu tarkim nuteistojo šeimai yra taikoma atvejo vadyba, tai tenka bendradarbiauti su socialiniais darbuotojais, dirbančiais socialinių paslaugų centre, su vaiko teisių skyriaus specialistais, jeigu asmens šeimai yra taikoma atvejo vadyba arba jeigu asmuo atlieka laisvės atėmimo bausmę už tam tikras bylas, kur yra įtraukti nepilnamečiai*“ (D4), „*<...> mes išsiunčiam tą pranešimą apie <...> asmens paleidimą į savivaldybę, į kokią <...> grįžta, mes iš ten ir gaunam atsakymą, kad laisvėje jam bus priskirtas socialinis darbuotojas ir su juo mes užmezgame ryšį, ir duodam tam nuteistajam jo kontaktus, turime arba telefoninius pokalbius, arba nuotolinius, kad tam žmogui truputėlį būtų drąsiau. Ir jie užmezga tą ryšį*“ (D6), „*Su savivaldybėmis, kuriose būna paskirtas antrinis socialinis darbuotojas, vyksta nuotolinės konsultacijos kartu su nuteistuoju ir kartu kalbam kokios jam gali pagalbos reikėti, kai jisai išeis. Kad ir savivaldybės darbuotojas būtų pasirengęs padėti ir kad nuteistasis žinotų, kad jis gali kreiptis*“ (D8), **Bendradarbiavimas <...> yra labai svarbus, nes leidžia užtikrinti, kad nuteistiesiems būtų suteikta visa reikalinga pagalba ir sudaromos geresnės sąlygos sklandžiai integracijai į visuomenę po laisvės atėmimo bausmės**“ (D9). Tai rodo įkalinimo įstaigų socialinių darbuotojų bendradarbiavimo svarbą su savivaldybėmis. Intensyvus nuteistųjų ruošimas išėjimui į laisvę pradedamas likus metams iki bausmės pabaigos, už kurį atsakingi įkalinimo įstaigos socialiniai darbuotojai, tačiau siekiant sklandžios integracijos į visuomenę, socialinis darbas turi būti tęsiamas ir išėjus į laisvę, todėl siunčiami pranešimai apie jų paleidimą savivaldybėms, į kurias po bausmės pabaigos grįžta nuteistieji. Tyrimo dalyviai pabrėžė, kad bendradarbiavimas su savivaldybe padeda nuteistajam užmegzti kontaktą su savivaldybės socialiniu darbuotoju, kuris jam būna paskirtas. Vyksta nuotolinės konsultacijos kartu su nuteistuoju, kurių metu dalinamasi informacija apie nuteistojo poreikius, apie reikalingą pagalbą laisvėje, kas padeda nuteistajam integruotis į visuomenę.

Tyrimo duomenimis, **bendradarbiavimas su nevyriausybėmis organizacijomis** taip pat prisideda prie nuteistųjų integracijos į visuomenę antriniame etape. Tyrimo dalyviai teigė: „*<...> ir ypatingai, kada lieka metai <...> iki bausmės pabaigos arba iki galimo lygtinio paleidimo, tada įsitraukia antrinę integraciją vykdančios organizacijos, kaip Caritas, nes būna, kad savivaldybė paskiria NVO atstovą atsakingą už antrojo socialinės integracijos etapo priemonių įgyvendinimą*“

(D1), „<...> bendradarbiaujam su Caritu, nes atvyksta socialiniai darbuotojai priskirti antrame resocializacijos etape nuteistųjų integracijos“ (D5), „Iš Carito <...> atvyksta gyvai, <..>. Tai jie turi gyvą kontaktą, gyvą bendravimą, individualų <...>. Bendrauja ir aptarinėja, kokios jiems pagalbos reikės išėjus, ten kažkam gal ir ryšius atkurti socialinius, kažkokias išmokas. <...> tokių ryšių užmezga ir tam žmogui pasikreipti išėjus į laisvę didesnė tikimybė, kad jis nukeliaus pas tą savo socialinį darbuotoją ir prašys tos pagalbos“ (D6). Tyrimo dalyviai akcentuoja nevyriausybinių organizacijų įsitraukimą antriniame integracijos etape. Caritas yra viena iš tų organizacijų, kuris paskiria socialinį darbuotoją padedantį nuteistajam išėjus į laisvę gauti socialines paslaugas, kurios jam priklauso. Sklandi nuteistojo integracija visuomenėje mažina pakartotinio nusikalstamu riziką, ko ir siekiama įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją įkalinimo įstaigoje.

Socialinio darbuotojo gaunama pagalba, įgyvendinant nuteistųjų resocializaciją.

Tyrimas atskleidė, kokią socialinis darbuotojas gauną pagalbą nuteistųjų resocializacijos procese: kolegų pagalba, vadovybės pagalba, socialinio darbo koordinatorės pagalba, LKT organizuojami mokymai (10 pav., 2 priedas, 1 lentelė).

10 pav. Socialinio darbuotojo gaunama pagalba, įgyvendinant nuteistųjų resocializaciją

Tyrimo duomenys parodė **kolegų pagalbos** aktualumą socialiniam darbuotojui įgyvendinant nuteistųjų resocializaciją. Tyrimo dalyviai atskleidė: „Ir su kolegomis irgi gali pasikalbėti, nes visi čia žino tuos pačius nuteistuosius. Va tas ir informacijos dalinimasis labai gerai, kad su kolegomis gali pasidalinti informacija. Ir kartais ir tą atsakomybę pasidalinti. Ir lengviau būna dirbti“ (D1), „Iš kolegų pagrindinė pagalba, <...> mes labai <...> dalinamės ir žiniom, ir viskuo, ir palaikymas, ir, nu, kaip sakant, komandiškai dirbam <...>“ (D2), „Mūsų komanda yra tokia glaudi ir tampri vienu metu. Tai, jeigu ir ne intervizijos laikas, ar asmuo, ar darbuotojos turi kažkokią iškilusią problemą, sprendžiam čia, dabar ir vietoj. Tai tų įrankių mes turim ir turim į ką kreiptis. Bet ir turim pakankamai tą jau tokią „skūrą“ pasiauginę. Kartas nuo karto dalykai kartojasi ir mes jau žinom kuo remtis, žinom ko griebtis, bet jeigu dar kyla kažkokių neaiškumų, turim ir į ką pasikreipti“ (D3), „Jeigu man reikia tos pagalbos, tai aš kreipiuosi į kolegas, į vyr. socialinį darbuotoją, į skyriaus viršininką galiu pasikreipti jeigu man neaišku. <...> viską sprendžiam viduje, kažkaip su kolegom, nes vis tiek verdi

toj pačioj sriuboj, tai kažkaip ir mes išsisprenžiam tikrai taip vat draugiškai“ (D6), „Tai iš tikrųjų jo mes stengiamės vienas kitą palaikyti. Nors, aišku, galbūt komandoje visokių ten dalykų būna, <...>, bet tikrai stengiamės vienas kitą palaikyti, padėti, kartu bendradarbiauti, kalbėtis tarpusavyje (D7), „Pagalbą gaunu visą laiką dirbdama su kolegomis – aptariame sudėtingas situacijas, patariame vieni kitiems. Kolegų pagalba ypač reikalinga tuomet, kai susiduriama su sudėtingomis situacijomis nuteistųjų gyvenime, pavyzdžiui, konfliktų tarp asmenų, agresyvaus elgesio ar psichologinių krizių atvejais. Ji taip pat svarbi organizuojant grupinius ar individualius užsiėmimus, tvarkant dokumentus ar ruošiant nuteistuosius paleidimui“ (D9). Tai rodo, kad kolegų pagalba, kurią gauna socialinis darbuotojas įgyvendinant nuteistųjų resocializaciją, jam yra svarbi. Su kolegomis aptaria sudėtingas situacijas, pataria vieni kitiems, pasikalba, pasidalina informacija, pagelbėja, palaiko vieni kitus, bendradarbiauja tarpusavyje. Kolegų pasidalinimas savo patirtimi, palaikymas, pagalba suteikia žinių, kaip spręsti kylančias problemas. Taigi, padeda išmokyti naujų problemų sprendimo būdų, įgyti naujų įrankių, tobulėti, kelti socialinio darbuotojo kvalifikaciją.

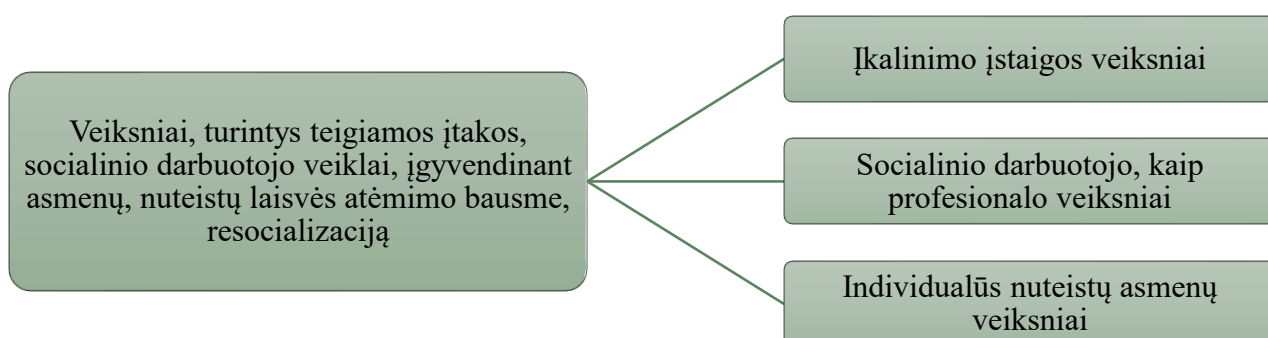
Tyrimo duomenys atskleidė, kad **vadovybės pagalba** padeda socialiniams darbuotojams spręsti sudėtingesnes situacijas. Tyrimo dalyviai teigė: *„Ir, aišku su vadovybe gali pasitarti, kaip spręst sudėtingesnius atvejus“ (D1), „Kuo tikrai galim pasididžiuoti, tai vadovais, <...>. Tikrai daug palaikymo, padėsinimo sulaukiam, tai tas labai motyvuoja“ (D3), „Tai jeigu kažkas ir iškyla, kažkokios pagalbos reikia, tai aišku, socialiniai darbuotojai, kreipiasi jau į viršininkus, tada tie viršininkai tą problemą sprendžia. Jeigu neišeina spręst, tai jau kreipėmės į kalėjimų tarnybą, kad iškilo kažkokia va situacija“ (D7). Tai rodo, kad pagalbos iš vadovybės jie sulaukia sprendžiant sudėtingus atvejus. Socialiniai darbuotojai jaučia vadovybės palaikymą, padėsinimą bei motyvavimą, kas yra labai svarbu siekiant efektyvaus darbo skyriuje.*

Tyrimo duomenys rodo, kad **LKT organizuojami mokymai** yra labai svari pagalba socialiniam darbuotojui nuteistųjų resocializacijos procese. Tyrimo dalyviai teigė: *„Kas labai gerai, kad Lietuvos kalėjimų tarnyba tikrai organizuoja mums daug mokymų ir skatina dalyvauti“ (D1), „Galima registruotis patiems, kokie mokymai man aktualūs, yra siūlymai ir mes galim rinktis“ (D6), „<...> paprastai būna apie naujas programas, apie naujus darbo metodus ir mes visada turime ir išsibandyti, turime tą praktikai skirtą laiką išbandyti, tai visada pabandome vesti su nuteistaisiais. <...>, tai va taip atėjo ne viena, ne kelios tos programos. Ir dabar jau jos tampa nuolatinėmis ir labai svarbios“ (D1), „Aš iš kiekvienų mokymų atrandu kažką tai sau, netgi iš tokių, kur būna tikrai teorija <...>“ (D2), „<...>, nuolat reikia pakrauti savo žinių bagažą. Naujų resursų turėti, kuo tu galėsi padėti asmeniui. Nes jeigu tu neturėsi resursų, neturėsi žinių bagažo, instrumentų, tai tu negalėsi asmeniui padėti“ (D4), „Praktiškai, ką išmokom, tą ir naudojame. Pagiliname ir teorines žinias, praktinių užsiėmimų gauname ir tas žinias kiek įmanoma mes praktikoje pritaikome konsultacijų metu, programų metu“ (D6), „Kuo daugiau žinių, tuo daugiau yra supratimo ir savim pasitikėjimo, nes*

jautiesi tiesiog stipresnis specialistas“ (D8). Tai rodo, LKT organizuojamų mokymų svarbą, nes mokymai socialiniam darbuotojui suteikia instrumentus dirbti su nuteistaisiais resocializacijos procese, t. y., naujos programos, nauji darbo metodai, naujos žinios, kas padeda tobulėti, suteikia pasitikėjimo bei motyvacijos dirbti. Tyrimas atskleidė, kad socialiniai darbuotojai yra skatinami dalyvauti LKT organizuojamose mokymuose, kelti kvalifikaciją, plėsti turimas žinias. Sudaroma galimybė pasirinkti mokymų temas, kokios yra aktualios socialiniam darbuotojui, ką galima išbandyti praktikoje dirbant su nuteistais asmenimis. Tai rodo, kad mokymai padeda socialiniams darbuotojams tobulėti savo profesiniame lauke dirbant su nuteistaisiais.

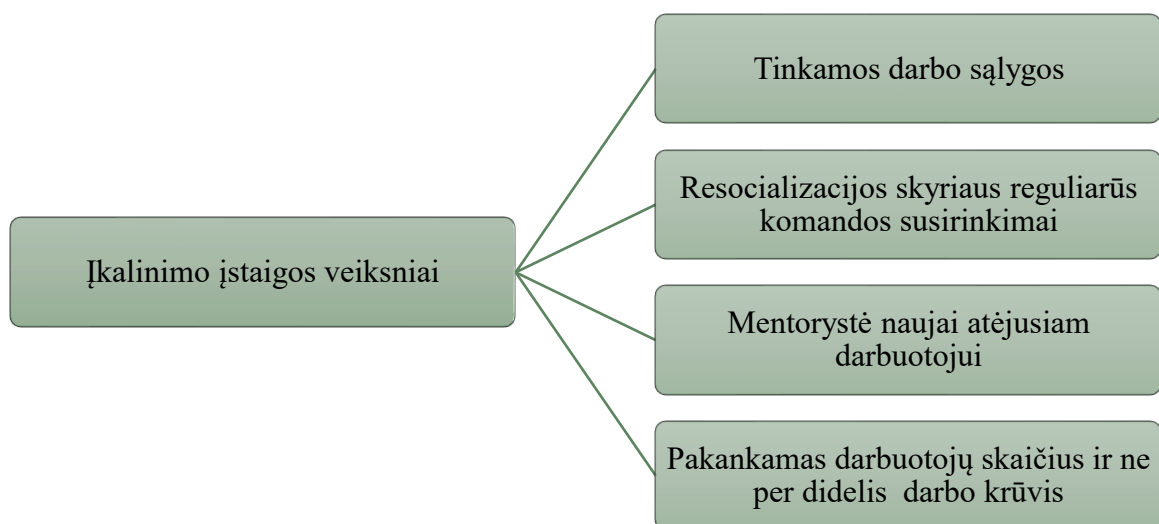
2.2.2. Veiksniai, turintys teigiamos įtakos socialinio darbuotojo veiklai įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją

Tyrimo metu siekta atskleisti kokie veiksniai turi teigiamos įtakos socialinio darbuotojo praktinei veiklai įkalinimo įstaigoje nuteistųjų resocializacijos procese. Išanalizavus tyrimo duomenis buvo išskirtos trys kategorijos ir jų subkategorijos, kurios atspindi veiksnius, turinčius įtakos socialinio darbuotojo veiklai įkalinimo įstaigoje: socialinio darbuotojo, kaip profesionalo veiksniai bei individualūs nuteistų asmenų veiksniai (11 pav. 2 priedas, 2 lentelė).

11 pav. *Veiksniai, turintys teigiamos įtakos, socialinio darbuotojo veiklai, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją*

Įkalinimo įstaigos veiksniai. Tyrimo duomenys atskleidė įkalinimo įstaigos veiksnius: tinkamos darbo sąlygos, Resocializacijos skyriaus reguliarūs komandos susirinkimai, mentorystė naujai atėjusiam darbuotojui, pakankamas darbuotojų skaičius ir ne per didelis darbo krūvis (12 pav., 2 priedas, 2 lentelė).

12 pav. Įkalinimo įstaigos veiksniai

Tyrimo duomenys atskleidė, kad **tinkamos darbo sąlygos** teigiamai veikia socialinio darbuotojo, dirbančio įkalinimo įstaigoje, praktinę veiklą, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją. Tyrimo dalyviai teigė: „*Aš gaunu darbo vietą, kompiuterį, telefoną, sėkmingai jų resocializacijai, kuriuos man suteikia kalėjimo tarnyba. <...> Kas liečia kabinetus, tai aš kabinetą turiu, viskas tvarkoj, jeigu man reikia kažkokių priemonių, aš visada kreipiuosi į atitinkamus skyrius. Man tos priemonės yra suteikiamos, jeigu kreipėmės dėl transporto vykti į kažkokių mokymus, tai šiai dienai ir viskas mums suteikiama arba apmokama*“ (D5), „*Patalpų trūkumas gali apsunkinti grupinius užsiėmimus. <...>, nes dažnai tenka riboti dalyvių skaičių arba pritaikyti veiklas prie mažesnės erdvės, o tai sumažina užsiėmimų kokybę ir nuteistųjų įsitraukimą. Be to, ne visos veiklos gali vykti efektyviai, jei nėra tinkamos erdvės praktiniams užsiėmimams ar diskusijoms. Šis veiksnys įtakoja resocializaciją, nes nuteistiesiems sunkiau išmokyti bendradarbiavimo, socialinių įgūdžių ir atsakomybės, o ribotos sąlygos gali mažinti jų motyvaciją dalyvauti ir gauti naudos iš programų*“ (D9). Taigi, netinkamos patalpos ar jų trūkumas gali turėti neigiamos įtakos vedamų programų efektyvumui, nes netinkamos erdvės parinkimas užsiėmimams gali sumažinti nuteistųjų motyvaciją įsitraukti į resocializacijos programas, jiems sunkiau atsiverti, bendrauti. Socialiniam darbuotojui įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją tinkamų darbo sąlygų suteikimas, t. y., reikiamų darbo priemonių, tinkamų darbo kabinetų ar patalpų programų vedimui, turi teigiamos įtakos nuteistųjų resocializacijos procesui.

Tyrimas parodė, kad **Resocializacijos skyriaus reguliarūs komandos susirinkimai** teigiamai veikia socialinio darbuotojo praktinę veiklą nuteistųjų resocializacijos procese. Pasak tyrimo dalyvių: „*<...> esame nusimatę, pasitvirtinę kalėjime resocializacijos skyriuje, tarkim, kiekvienos komandos, kada vyksta susirinkimai, kada vyksta susirinkimas su skyriaus viršininku ir kada vyksta susirinkimas su kalėjimo viršininku esame nusimatę. Tai ta tokia struktūruota veikla, struktūra irgi priveda prie to,*

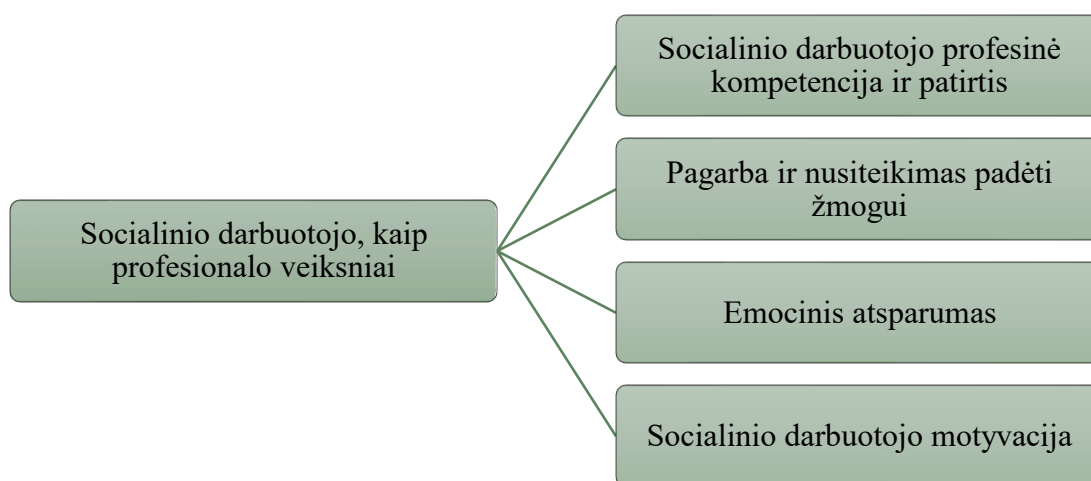
kad problemos kylančios, <...> neišsiplečia į didelį konfliktą dėl to, kad mes galim spręsti komandoje čia ir dabar. Tai gali turėti tos tokios teigiamos įtakos, <...>“ (D5). Tai rodo, kad socialinio darbuotojo veiklai teigiamą įtaką daro reguliarūs Resocializacijos skyriaus komandos susirinkimai, nes kylančios problemos išsprendžiamos laiku, neleidžiant išsirutulioti didesniui konfliktui, kas teigiamai veikia resocializacijos procesą.

Interviu duomenys atskleidė, kad **mentorystė naujai atėjusiam darbuotojui** turi įtakos jo sprendimui tęsti praktinę veiklą įkalinimo įstaigoje. Pasak tyrimo dalyvio: „*Ateina nauji specialistai, kurie nėra taip apmokami greitai, tuo labiau didelė darbuotojų kaita. Manau didelę įtaką turi. Nauji specialistai atėję, jie dar neturi to tokio багаžo, pastiprinimo, tų priemonių, programų apsimokinę, jiems reikalingas palydėjimas*“ (D4). Tyrimas atskleidė, kad įkalinimo įstaigoje yra didelė darbuotojų kaita. Naujai atėjusiems darbuotojams organizuojami įvairių priemonių, programų vedimo mokymai, suteikiamos žinios, reikalingos dirbant su nuteistaisiais. Naujų įgūdžių ugdymui reikia laiko, todėl darbo pradžioje yra labai svarbu šiuos asmenis palaikyti, palydėti naujoje profesinėje veikloje. Jausmas, kad esi komandos žmogus teigiamai veikia apsisprendimą tęsti pradėtą darbą. Taigi, mentorystė naujai atėjusiam darbuotojui suteikia motyvacijos dirbti šį darbą, kas teigiamai veikia darbo kokybę.

Tyrimo duomenys parodė, kad **pakankamas darbuotojų skaičius ir ne per didelis darbo krūvis** turi teigiamos įtakos socialinio darbuotojo veiklai. Tyrimo dalyviai atskleidė: „*Darbo krūviai yra pakankamai sudėtingi. Tai realiai taip, kad dėliojame darbus, sprendžiami pagrindiniai svarbiausi klausimai degantys, kur čia ir dabar reikia spręsti. <...>. Dalykai užsivilkina. Ne taip greitai sprendžiami, kur galbūt norėtusi ir patiems nuteistiesiems, tiek ir mums kaip specialistams*“ (D4), „*<...>, kad man, kaip vienam asmeniui per daug turiu tų pačių nuteistųjų. Tai aš tiesiog fiziškai nespėju. <...>. Tai tiesiog tas laiko planavimas, nes kai turi daug žmonių ir jų tas spektras didelis, kaip gali padėti tam asmeniui, reikia ir vieną, ir kitą, ir trečią ir kažkaip. <...> Tai automatiškai, kad kažkas tada kenčia. Dažniausiai nu tas žmogus kenčia, nes aš neturiu, nes man jeigu čia labai reikia, tai kažkur kažką nu turėsiu aš nustumti tolyn*“ (D6), „*Tai pagrinde gal įtaką daro tai ir didelis nuteistųjų skaičius, nes iš tikrųjų labai yra daug nuteistųjų, o specialistų dirbančių nu tikrai nėra per daugiausiai, tai tas darbas toksai labiau gaunasi kaip kiekybinis, o ne kokybinis. <...>. Tai mes vedame konsultacijas, mes vedam ir programas, dar papildomai kiti darbai, kas susideda, tai iš tikrųjų ir laiko stoka, ir žmogiškųjų išteklių stoka*“ (D7), „*Sakyčiau, galbūt darbuotojų trūkumas turi įtakos, nes tada krūviai didesni, žmogus automatiškai nespėja priimti visų nuteistųjų, tada nepatenkinti būna*“ (D8), „*Didelis darbo krūvis dažnai apsunkina resocializacijos procesą, nes sumažina laiką, kurį galima skirti individualiam darbui su nuteistaisiais ir nuodugniam jų stebėjimui. Dėl to sunkiau atidžiai planuoti pokalbius, parengti individualius planus ar stebėti pažangą, o tai gali lemti, kad kai kurie nuteistieji negauna reikiamos pagalbos laiku. Be to, didelis darbo krūvis*

didina darbuotojo nuovargį ir stresą, todėl mažėja darbo kokybė, sumažėja kūrybiškumas taikant metodus ir gali kilti sunkumų išlaikyti nuoseklų palaikymą nuteistųjų motyvacijai bei resocializacijos tikslams“ (D9). Taigi, siekiant veiksmingos nuteistųjų resocializacijos įkalinimo įstaigoje, turi dirbti pakankamas socialinių darbuotojų skaičius, kas užtikrintų, kad darbas būtų atliktas ne paskubomis, atliepiant nuteistųjų poreikius, o kokybiškai. Tyrimo dalyviai akcentavo, kad esant per dideliu darbo krūviui socialiniai darbuotojai dirba tik neatidėliotinus darbus, sprendžia tik tas problemas, kurios turi būti išspęstos čia ir dabar, tuo tarpu kitų nuteistųjų problemos lieka neišspęstos arba sprendžiamos paviršutiniškai. Per didelis darbo krūvis bei socialinių darbuotojų trūkumas neužtikrina veiksmingo nuteistųjų resocializacijos proceso. Trūksta laiko, kurį darbuotojas galėtų skirti nuteistajam, individualiam darbui su juo, kad suteikti jam reikiamą pagalbą. Dideli darbo krūviai bei darbuotojų trūkumas socialiniams darbuotojams kelia stresą, didina nuovargį, dėl ko blogėja darbo kokybė. Taigi, pakankamas darbuotojų skaičius ir ne per didelis darbo krūvis teigiamai veikia socialinio darbuotojo praktinę veiklą, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją.

Socialinio darbuotojo, kaip profesionalo veiksniai. Tyrimas atskleidė šiuos socialinio darbuotojo, kaip profesionalo veiksnys: socialinio darbuotojo profesinė kompetencija ir patirtis, pagarba ir nusiteikimas padėti žmogui, emocinis atsparumas, socialinių darbuotojų motyvacija (13 pav., 2 priedas, 2 lentelė).

13 pav. Socialinio darbuotojo, kaip profesionalo veiksniai

Tyrimas atskleidė, kad **socialinio darbuotojo profesinė kompetencija ir patirtis** yra labai svarbus socialinio darbuotojo, kaip profesionalo veiksnys, įgalinantis savarankiškai vertinti ir užtikrintai priimti sprendimus praktinėje veikloje. Tyrimo dalyviai teigė : „<...>mes vykdom tą intervenciją ir galim susipažinti su įvairia medžiaga, ją įvertinti ir nuspręsti, kokią individualų resocializacijos planą nuteistajam sudaryti. Tai <...> gebėjimas sisteminti informaciją. Gebėjimas susikoncentruoti į tai, kas svarbiausia. <...> Gebėjimas rinkti informaciją iš skirtingų šaltinių, tai čia

kas kalbant dėl planų ir toliau irgi tos kompetencijos, kad mes pačios vedame įvairias programas ir tiesiogiai bendraujam su nuteistaisiais ir įsivertinam jų dalyvavimo rezultatus. Ir dar turbūt padeda tai, kad žinome socialinės paramos sistemą, žinome mieste, koks yra socialinės paramos tinklas, į kokiais organizacijas galime kreiptis, kad gaut reikiamą tuo metu pagalbą“ (D1), „Daugeliui kyla tam tikri iššūkiai, kuomet socialinis darbas tai yra apie tą empatiją, apie supratimą žmogaus, apie aiškių ribų nubrėžimą, bet tuo tarpu ir prisileidimą, kaip žmogaus prie savęs, kad tą pasitikėjimą įgauti. O turint įkalinimo įstaigoje griežtas tvarkas, mes tų dalykų peržengti negalime. Tai yra tokia vidinė dvikova, kaip tą žmogų prisigerinti prie savęs, nepažeidžiant taisyklių. Tai tas labai sudėtinga iš tikrųjų yra“ (D3), „Tai turbūt resursų, žinių багаžo turėjimas, kažkokių priemonių, įrankių, kuomet tu gali padėti nuteistiesiems, didelę įtaką turi. Nes jeigu naujas ir jaunas specialistas, tik tai atėjęs, neturėdamas tam tikrų žinių багаžo, reikia laiko, kad tam tikrą klausimą išspręsti, negu tam specialistui, kuris jau turi tam tikrų resursų ir galimybių padėti“ (D4), „<...>darbinė patirtis. Bet čia susideda visos tos savybės, komunikacija, greita reakcija. <...> Aš laikau ganėtinai save profesionaliu socialiniu darbuotoju, kadangi turiu didelį socialinio darbo stažą, tai tas toksai galbūt profesionalumas“ (D5), „<...> mano patirtis ir profesinės žinios. Kuo daugiau jų turiu, tuo lengviau atpažįstu kriminogeninius veiksnius ir suprantu, kaip su jais dirbti. Patirtis padeda pastebėti, kada žmogus tik imituoja motyvaciją, o kada tikrai nori keistis. Bendravimo įgūdžiai taip pat labai svarbūs. Aiškus, pagarbus ir nuoseklus bendravimas padeda sukurti pasitikėjimą. <...>. <...>, svarbu gebėti planuoti ir organizuoti darbą. Tinkamas laiko išdėstymas leidžia reguliariai susitikti su nuteistaisiais, vesti grupes ir laiku tvarkyti dokumentus. Geras planavimas užtikrina, kad nuteistasis gautų pagalbą, reikalingą ruošiantis paleidimui, ir kad resocializacijos procesas vyktų sklandžiai“ (D9). Tyrimo dalyvių atsakymai atskleidė reikiamus turėti socialiniam darbuotojui įgūdžius, kurie turi tokos jų veiklai įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją. Analitiniai įgūdžiai būtini renkant, sisteminant, analizuojant, vertinant informaciją apie nuteistuosius bei išskiriant svarbiausius dalykus. Šių įgūdžių turėjimas padeda socialiniam darbuotojui sudaryti individualų nuteistojo resocializacijos planą pagal nuteistajam nustatytus kriminogeninius veiksnius, kai reikia parinkti tinkamiausias priemones nuteistojo resocializacijai, vertinti jo įgyvendinimą. Taip pat svarbūs ir laiko planavimo bei darbo organizavimo įgūdžiai, kurie padeda planuojant bei organizuojant resocializacijos priemones. Svarbią reikšmę turi bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai, kurie reikalingi bendraujant su nuteistuoju konsultacijų metu, vedant programas nuteistiesiems, bendradarbiaujant su kolegomis, su įstaigomis. Tyrimo dalyvių nuomone, įkalinimo įstaigoje dirbančiam socialiniam darbuotojui svarbu mokėti nubrėžti ribas dirbant su nuteistaisiais, kas kartais sunku padaryti. Sunkumą kelia empatijos taikymas ir tuo pačiu griežtų įkalinimo įstaigos taisyklių laikymasis, kad žmogus tau atsivertų, pasipasakotų, pasitikėtų, siekiant kuo efektyvesnės pagalbos suteikimo. Tyrimo dalyviai akcentuoja, kad įvairiuose mokymuose įgytos žinios, bei

socialinio darbo patirtis padeda atpažinti nuteistųjų manipuliacijas, nuteistojo kriminogeninius veiksmus, bei padeda pasirinkti tinkamus darbo įrankius nuteistųjų resocializacijos procese.

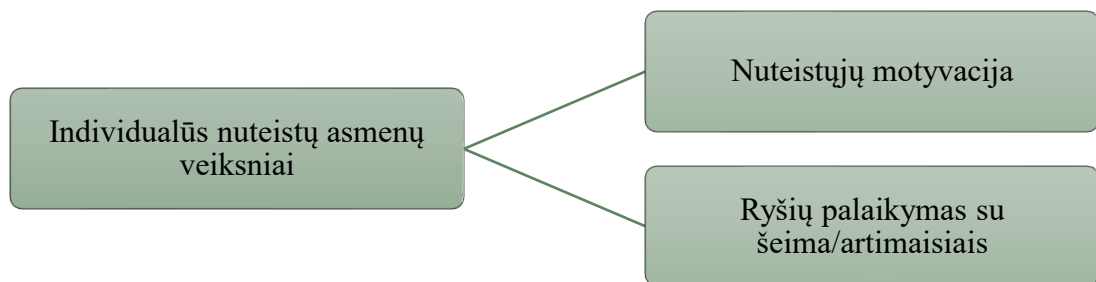
Tyrimo duomenys atskleidė **pagarbos ir nusiteikimo padėti žmogui** įtaką socialinio darbuotojo veiklai. Tyrimo dalyviai teigė: „*Tai, manau, kad pagarbos laikymasis, nes ne paslaptis, kad klientai ateina visokie ten ir pikti, ir nepatenkinti, tai išlaikyti tą pagarbą. Žiūrėti kaip į žmogų, kad šiuo metu gal patiria kažkokią įtampą ar kažką, dėl ko jisai yra piktas. Motyvuoti keistis, kalbėtis. <...>. Žmogus išsipasakos, jei nors kažkiek pasitikės specialistu, tad jeigu specialistas bus abejingas ir jam žmogus bus neįdomus, tai jis tiesiog neišsipasakos. Tai mūsų toks darbas, mes turim išklaudyti, turim parodyti, kad mums rūpi*“ (D8), „*Tiesiog žmogiškumo, supratimo, išklausymo, to neteisimo iškart, kažkokių išankstinių neturėti nuostatų*“ (D6). Tyrimas rodo, kad pagalbos teikime svarbu laikytis pagarbos, nesvarbu, kas yra tavo klientas, kokia jo būseną. Socialinių darbuotojų neabejingumas, rūpesčio parodymas, gebėjimas prakalbinti, motyvuoti keistis, padeda žmogui atsiverti, išsikalbėti. Socialiniam darbuotojui svarbu parodyti žmogiškumą, supratimą, išklaudyti ir neteisti, neturėti išankstinių nuostatų. Socialinio darbuotojo pagarba ir nusiteikimas padėti žmogui kuria pasitikėjimu grįstus santykius, kurie yra svarbus pagalbos nuteistajam teikimo procese.

Tyrimo duomenys atskleidė socialinio darbuotojo, kaip profesionalo, **emocinio atsparumo** svarbą. Tyrimo dalyviai pabrėžė: „*Svarbus ir emocinis atsparumas. <...>. Jei sugebu išlaikyti ramybę, situacija nesikomplicuoja ir galiu tęsti darbą konstruktyviai*“ (D9), „*<...> asmeninių tokių dalykų, kaip gebėjimo atsilaikyti nuo tų manipuliacijų, tokio tvirtumo nepasiduoti provokacijoms, manipuliacijoms. Sakyčiau, kad tikrai ypatingai svarbu šioje vietoje*“ (D4), „*<...> nes reikia mokėti reaguoti į kiekvieną nuteistąjį, nes jie tikrai yra neprognozuojami. Vienas gali būti agresyvus, kitas čia šaukti, kitas galbūt kaip tik ramiai bendrauti, tai reikia išlaikyti tas ribas. Reikia mokėti juos priimti, su jais, bendrauti ir komunikuoti*“ (D7). Taigi, socialiniam darbuotojui svarbu būti emociškai atspariam dirbant su nuteistaisiais, kurie gali būti agresyvūs, neprognozuojami, manipuliuojantys, provokuojantys. Pasak tyrimo dalyvių, ramybės išlaikymas stresinėse situacijose neišprovokuos didesnio konflikto, kas yra svarbu bendraujant su nuteistaisiais bei teikiant jiems pagalbą.

Tyrimo dalyvių nuomone **socialinio darbuotojo motyvacija** taip pat turi įtakos nuteistųjų resocializacijai. Tyrimo dalyviai akcentavo: „*Tai, vėlgi, manau, kad kiekvienas iš dirbančiųjų, kiek savyje motyvacijos turėsi, kiek ugnelės turėsi, tiek kažką ir kitą šildysi. Tai, ta vat ugnelė iš daug ko susideda. Tai nuo motyvacijos, nuo noro dirbti, nuo kaip į tave vadovai žiūri. Kokias viduj pas tave kompetencijos yra. Ar turi dar motyvacijos, ar nori padėti žmogui, ar jau kažkas blėsta ir ne itin malonu dirbti*“ (D3), „*Mano motyvacija ir nusiteikimas tiesiogiai veikia, kaip vyksta nuteistųjų resocializacija. Kai esu susikaupusi ir motyvuota, pokalbiai būna produktyvesni, lengviau įvertinu situaciją ir galiu padėti nuteistajam rasti tinkamus sprendimus. Jei jaučiuosi pavargusi ar nepilnai susikaupusi, pokalbiai vyksta lėčiau, o nuteistasis gali mažiau atsiverti*“ (D9). Tyrimu atskleista, kad

socialiniam darbuotojui, kaip profesionalui ypatingai svarbi jo motyvacija. Darbas įkalinimo įstaigoje, su sudėtingomis asmenybėmis, kurie izoliuoti nuo visuomenės, jaučia visuomenės nusistatymą, reikalauja daug socialinio darbuotojo motyvacijos. Humaniškas elgesys ir noras padėti nuteistiesiems, tikint jų galimybe pasikeisti tai yra socialinio darbuotojo motyvacijos šaltinis. Tai rodo, kad socialinio darbuotojo motyvacija tai vidinė jėga, susidedanti iš pagalbos teikimo nuteistiesiems asmenims, iš savęs realizavimo profesinėje veikloje, iš savo darbo prasmės jautimo bei asmeninių vertybių, turimų kompetencijų. Taip pat tyrimas atskleidė, kad socialinio darbuotojo motyvacija priklauso nuo darbdavio palaikymo, požiūrio į jų darbą. Taigi, socialinio darbuotojo motyvaciją gali veikti tiek vidiniai, tiek išoriniai veiksniai. Vidinės darbuotojo nuostatos, turimos kompetencijos, bei gebėjimas susikonscentruoti į nuteistojo problemą padeda socialiniam darbuotojui praktinėje veikloje. Taip pat socialinio darbuotojo motyvaciją kelia ir darbo aplinka bei vadovo palaikymas.

Individualūs nuteistų asmenų veiksniai. Tyrimo metu atskleista, kad nuteistųjų motyvacija, ryšių palaikymas su šeima/artimaisiais yra svarbūs veiksniai, turintys įtakos jų resocializacijai (14 pav., 2 priedas, 2 lentelė).

14 pav. Individualūs nuteistų asmenų veiksniai.

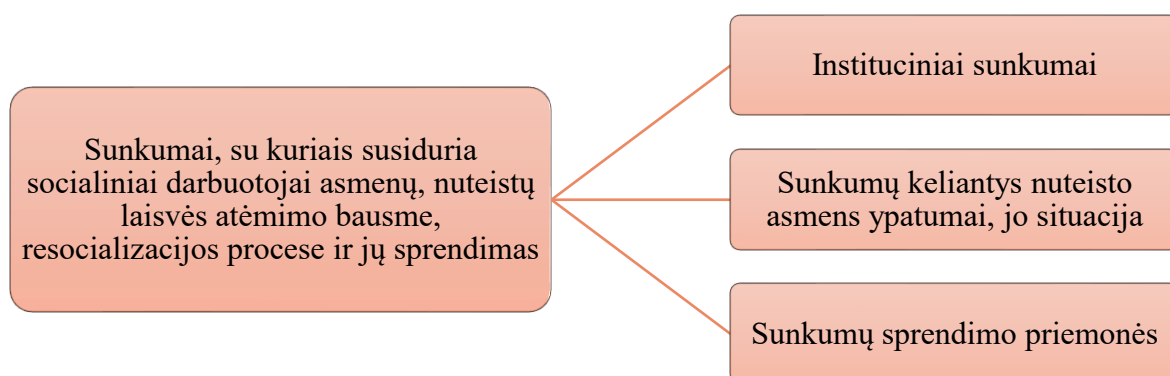
Tyrimo duomenys atskleidė, kad **nuteistųjų motyvacija** yra svarbus veiksnys nuteistųjų resocializacijos procese. Tyrimo dalyviai teigė: „<...>, reikalingas kalėjime yra aktyvus nuteistojo dalyvavimas. Tiek siūlomuose specialistų konsultacijose, psichologo, socialinio darbuotojo, tiek įvairiose programose, tiek įsitraukiant į darbinę veiklą. Nes nuo to <...> priklauso resocializacijos sėkmė“ (D1), „Praktiškai numeris vienas tai yra žmogaus motyvacija, kaip jisai nori. Nes per prievartą tai mes nieko nedarom. Kadangi <...>, jie žino <...> pasekmes, tai jie būna <...> eina tik dėl "pliusiuko", <...>. Tai tas labai jaučiasi ir tą rezultatą pasiekti sunku“ (D3), „<...> paties asmens motyvacija. Čia greičiausiai esminis dalykas. Nes jeigu žmogus neturi jokios motyvacijos, tai jis ir nedarys. O jeigu žmogus turi motyvacijos, turi kažkokius tikslus, siekius, kuriuos nori įgyvendinti. Turėti, sakykime, gerą ateitį išėjus iš laisvės atėmimo vietos, keistis, nesugrįžti prie to gyvenimo būdo, kur gyveno iki tol, iki ateidamas į laisvės atėmimo vietą, tai žmogus tikrai to pasieks“ (D4), „<...> jie patys sau klijuoja etiketes, tas labai turi įtakos. Jie nuolat akcentuoja, kad mes jiems klijuojame

etiketes, kad čia iš manęs nieko nesitiki, aš nuteistasis, aš išeisiu nuteistuoju, bet jie patys nenorėdami tam tikrų dalykų daryti arba, tarkim, dalyvauti programoje <...>, jie patys sau dėl patogumo klijuoja etiketes, kad jiems nereiktų dirbti su savimi. Tai ta žema motyvacija, žema savivertė, nepasitikėjimas savo jėgomis“ (D5), „Tai galbūt jų pati motyvacija labai yra svarbu, nes dalis nuteistųjų yra nemotyvuoti. Tai mūsų darbas yra juos motyvuoti, padėti už motyvuoti. <...>. <...> motyvuoti asmenys, <...> aktyviau įsitraukia į resocializaciją į programas“ (D7), „Turbūt pirmiausia tai, kad jis pats norėtų keistis, pats norėtų pakeisti savo elgesį, suprastų ką ne taip darė ir nuo ko tai prasidėjo“ (D8), „Vienas svarbiausių – motyvacija. Jei žmogus nori keistis, jis aktyviai dalyvauja pokalbiuose ir grupėse, o be motyvacijos vengia susitikimų, todėl procesas stringa“ (D9). Tyrimas atskleidė, kad nuteistojo resocializacijos procesas būtų sėkmingas, tai visų pirma nuteistasis turi būti motyvuotas siekti pokyčių, aktyviai dalyvauti resocializacijos procese, priimti jam teikiamą pagalbą. Tyrimo duomenys atskleidė vidinę ir išorinę nuteistojo motyvaciją ir jų įtaką resocializacijos procesui. Tačiau svarbu akcentuoti, kad išorinė nuteistojo motyvacija, kai resocializacijos planą vykdo tik dėl įkalinimo įstaigoje nustatytos tvarkos, bet ne dėl to, kad pats nori pokyčių savo gyvenime, tai resocializacijos sėkmė mažai tikėtina. Vidinės motyvacijos stoką sąlygoja nuteistojo žema savivertė, nepasitikėjimas savo jėgomis, ateities perspektyvos neturėjimas, visuomenės neigiamos nuostatos. Todėl, socialinio darbuotojo resocializacijos tikslas yra motyvuoti nuteistuosius, individualių konsultacijų, programų vedimo pagalba. Tai rodo, kad svarbiausia yra vidinė nuteistojo motyvacija, noras keisti savo elgesį, suprasti padarytas klaidas ir jų nekartoti. Nuteistųjų įsitraukimas į darbinę veiklą, aktyvus dalyvavimas įvairiose programose užtikrina veiksmingą resocializacijos procesą.

Tyrimo duomenys parodė, kad nuteistųjų **ryšių palaikymas su šeima/artimaisiais** taip pat teigiamai veikia nuteistojo resocializacijos procesą. Tyrimo dalyviai pabrėžė: „<...> įtakos turi nuteistųjų asmeninis gyvenimas, nepaisant to, kad jie yra į kalinimo įstaigoje. Jie palikę vaikus, žmonas, tėvus ir jei ryšys su jais geras, tai labai padeda“ (D3), „Taip pat įtakos turi artimųjų palaikymas. Jei šeima palaiko ryšį, žmogus dažniau motyvuotas keistis. O jei ryšių nėra, jis jaučiasi vienišas ir mažiau įsitraukia į procesą“ (D9). Galima pastebėti, asmeninio gyvenimo, turėto laisvėje, bei artimų ryšių su šeima ir artimaisiais palaikymo, atliekant bausmę, įtaką resocializacijos procesui. Šeima yra socialinis pagrindas, kur dalinamasi atsakomybėmis, teikiamas emocinis palaikymas, todėl šeima nuteistajam yra labai svarbi ne tik bausmės atlikimo laikotarpiu, bet ir išėjus į laisvę po bausmės pabaigos. Geri santykiai su šeima, artimųjų palaikymas motyvuoja nuteistąjį keisti savo nusikalstamą elgesį, aktyviai dalyvauti resocializacijos procese, kas prisideda prie sėkmingos integracijos į visuomenę. Nutrukę ryšiai su šeima/artimaisiais, sąlygoja nuteistojo vienišumą, mažina motyvaciją keisti savo elgesį, nes neturi paramos, emocinio palaikymo iš artimos aplinkos.

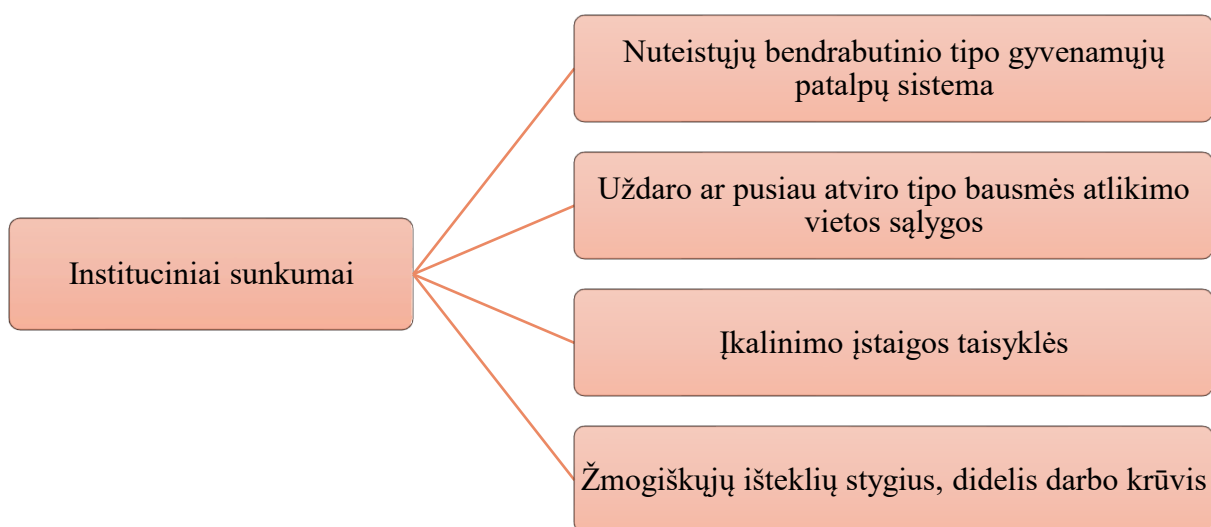
2.2.3. Sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializacijos procese ir jų sprendimas

Tyrimu siekta atskleisti su kokiais sunkumais susiduria socialiniai darbuotojai dirbant su nuteistaisiais resocializacijos procese bei kaip sprendžia kilusius sunkumus. Išanalizavus tyrimo rezultatus buvo išskirtos trys kategorijos ir keturiolika subkategorijų, atskleidžiančių sunkumus, kylančius institucijos lygmenyje ir sunkumus, sietinus su nuteisto asmens ypatumais, jo situacija bei sunkumų sprendimo priemonės (15 pav., 2 priedas, 3 lentelė).

15 pav. *Sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializacijos procese ir jų sprendimas.*

Instituciniai sunkumai. Tyrimo duomenys atskleidė institucinius sunkumus: nuteistųjų bendrabutinio tipo gyvenamųjų patalpų sistema, uždaro ar pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietos sąlygos, įkalinimo įstaigos taisyklės, žmogiškųjų išteklių stygius ir didelis darbo krūvis (16 pav., 2 priedas, 3 lentelė).

16 pav. *Instituciniai sunkumai.*

Tyrimo duomenys atskleidė, kad **nuteistųjų bendrabutinio tipo gyvenamųjų patalpų sistema** apsunkina socialinių darbuotojų praktinę veiklą dirbant su nuteistaisiais resocializacijos procese. Tyrimo dalyviai teigė: „*Galbūt čia vis tiek ta aplinka tokia, kad daug nuteistųjų, kad nepasiduoti įtakai kitų nuteistųjų*“ (D8), „*Manau, kad tas atskyrimas jų pačių ir mums būtų lengviau, nes matom tikrai, kad yra jaunuolių, kurie patenka, tai yra 18, 19, 20 metų pirmą kartą į įstaigą patenka ir jie kartu gyvena su jau, pavyzdžiui, 18 kartų teistu, kuriam viskas čia tinka, patinka ir dar devynioliktą kartą čia atvažiuos ir nemato tame problemos. Tai vat tai resocializacijai tikrai neprideda daug plusų*“ (D3). Taigi, bausmės atlikimo sąlygos, kai bausmės atlikimo laikotarpiu nuteistieji, turintys įvairią nusikalstamą praeitį, įkalinimo įstaigose apgyvendinami bendrabutinio tipo patalpose, sukuriamos sąlygos blogosios praktikos sklaidai nuteistųjų tarpe. Bendrabutinio tipo gyvenamųjų patalpų sistema įkalinimo įstaigoje sukuria kolektyvinio kalinimo sąlygas, kuriomis sunku užtikrinti kontaktų tarp nuteistųjų ribojimą. Tyrimas rodo, kad tai daro neigiamą įtaką nuteistiesiems, kurie pirmą kartą patenka į įkalinimo įstaigą ir gyvena kartu su daug nusikalstamos patirties turinčiais nuteistaisiais. Tokia gyvenamųjų patalpų sistema sukuria palankias sąlygas subkultūros reiškimuisi įkalinimo įstaigoje. Nuteistieji patiria spaudimą laikytis neformalių nuteistųjų taisyklių, yra linkę pažeidinėti įkalinimo įstaigos tvarką, pasyviai dalyvauja jiems taikomose resocializacijos priemonėse. Taigi, nuteistųjų bendrabutinio tipo gyvenamųjų patalpų sistema įkalinimo įstaigose kelia sunkumų socialinių darbuotojų darbui, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializacijos procesą.

Taip pat tyrimo duomenys parodė, kad **uždaro ar pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietos sąlygos** sukelia sunkumų nuteistųjų resocializacijos procesui. Pasak tyrimo dalyvio: „*<...> uždaras tipas tai gerokai sudėtingiau išspręsti tam tikrus klausimus negu atvirame, ar padėti žmonėms kurie yra laisvėje. Dėl tų pačių priklausomybių, tikrai yra gerokai mažesni resursai pagalbos, negu, kad tarkim žmogus, kuris atlieka laisvės atėmimą atviruose namuose <...>. O uždarame, pusiau atvirame, resursai yra labai riboti. Tenka spręsti kitus klausimus. Žmogus gali pasikliauti tik specialistu, o ne pats kažkokius klausimus spręsti. Tas irgi labai apriboja, kas galėtų jį įgalinti, kad jis pats labiau spręstų, darytų, jis viską perleidžia, perduoda specialistui* (D4). Tai rodo, kad uždaro ar pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietose nuteistiesiems sumažėja resocializacijos priemonių prieinamumas, kuriais gali pasinaudoti nuteistieji, bausmę atliekantys atviro tipo sąlygomis. Taigi, pagalbos priemonių ribotumas sukelia sunkumų socialiniam darbuotojui įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją. Uždaro tipo bausmės atlikimo vietose nuteistieji izoliuoti nuo visuomenės, gyvena pagal įkalinimo įstaigos nustatytą tvarką, dienotvarkę, reikiamą pagalbą gauna iš įkalinimo įstaigoje dirbančių darbuotojų, todėl mažėja nuteistųjų savarankiškumas. Dėl resocializacijos priemonių ribotumo, kuriuos sukelia uždaro ar pusiau atviro tipo bausmės atlikimo

sąlygos, socialiniams darbuotojams sunkiau nuteistuosius įgalinti patiems spręsti savo problemas, kas sukelia sunkumų integruojantis į visuomenę po bausmės pabaigos.

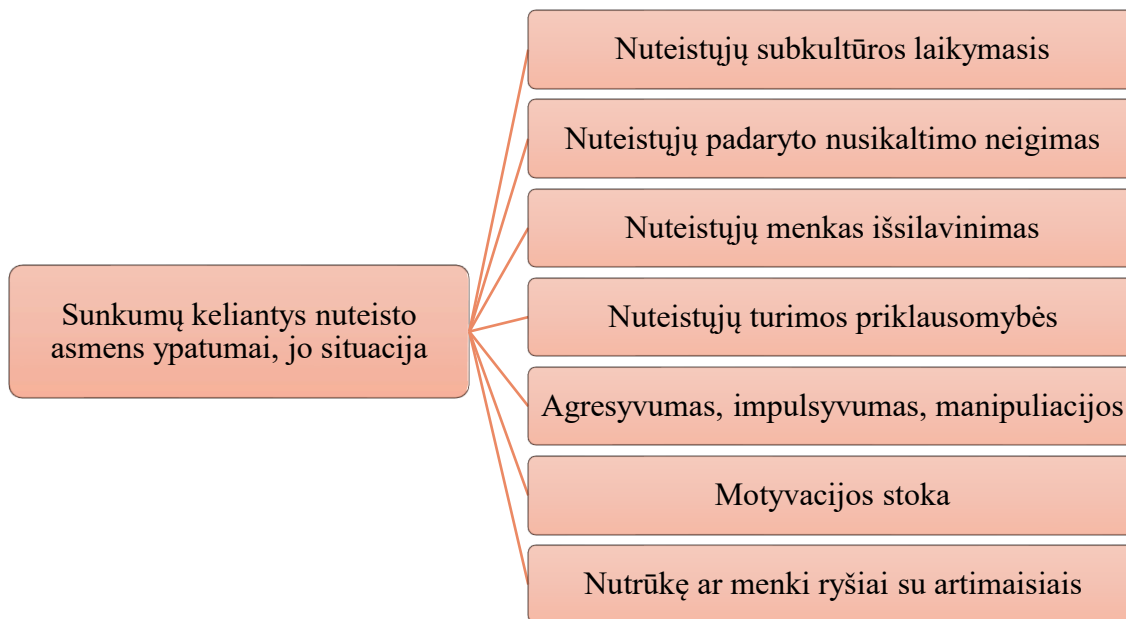
Tyrimo metu atskleista, kad *įkalinimo įstaigos taisyklės* kelia sunkumų socialiniam darbuotojui, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją. Tyrimo dalyviai atskleidė: „<...> dirbam uždaroje teritorijoje su labai griežtomis taisyklėmis ir tų taisyklių nevalia pažeisti ne tik nuteistiesiems, bet ir darbuotojams. <...>. Taip, taisyklių reikia, viskas tvarkoje, bet tam tikri momentai kertasi, tokia vidinė dvikova atsiranda. Kaip pavyzdį galiu pasakyti, yra dailės terapija Raktas, jinai grupinė ir paskutinis užsiėmimas yra dvyliktas, kuomet dalyviai su grupės vadovu susirenka gerti arbatos, valgyti sausainių, saldainių. Atrodo, kad, nu o kas čia tokio? Bet, pas mus įkalinimo įstaigoje tai yra griežtas taisyklių pažeidimas ir mes jokiais būdais negalim to leisti, nepaisant to, kad mes esam apmokyti tokias grupinės programos vesti. Ir atsimušam iš karto į standartą, kad žinom, kaip gali būti ir tą ryšį kaip galim tikrai gražiai palaikyti, bet negalim sau to leisti“ (D3), „Galbūt va, kaip ir minėjau, tas saugumo valdymo skyrius, kadangi ten irgi yra griežtos taisyklės, kurios galbūt riboja individualų darbą bei grupinį darbą ir jų galimybes“ (D7), „Režimo taisyklės kartais neleidžia susitikti su žmogumi tada, kada reikia. <...> riboja mūsų susitikimų su nuteistaisiais dažnumą, trukmę ir vietą, nes viskas privalo vykti pagal nustatytas įkalinimo įstaigos procedūras, kad būtų užtikrintas saugumas ir tvarka. <...>, šis veiksnys yra svarbus resocializacijai, nes reikia rasti būdus, kaip efektyviai naudoti turimą laiką, planuoti individualius ir grupinius užsiėmimus bei išmokyti nuteistuosius disciplinos ir atsakomybės, kas yra svarbi jų sėkmingai reintegracijai į laisvę (D9). Tai rodo, socialinio darbuotojo veikloje taikomų resocializacijos priemonių priklausymą nuo įkalinimo įstaigos griežtų taisyklių. Svarbu akcentuoti, kad griežtos įkalinimo įstaigos taisyklės galioja tiek nuteistiesiems, tiek darbuotojams, siekiant užtikrinti tvarką bei saugumo reikalavimus. Tyrimas rodo, kad įkalinimo įstaigoje svarbiausia užtikrinti saugumą, kas kartais kertasi su resocializacijos vykdymu. Griežtos įkalinimo įstaigos taisyklės riboja socialinio darbuotojo taikomų programų vedimą, taip, kaip yra išmokyti. Pavyzdžiui, programą užbaigti neformalioje aplinkoje, prie arbatos puodelio. Socialiniam darbuotojui resocializacijos procese svarbu užmegzti bei palaikyti kontaktą su nuteistuoju, siekiant įgyti nuteistojo pasitikėjimą, motyvuoti dalyvauti resocializacijos programose. Taigi, įkalinimo įstaigos taisyklės, riboja ryšio užmezgimą su nuteistuoju, nes siekiant užtikrinti saugumą, tiek individualiose, tiek grupinėse konsultacijose dalyvauja pareigūnai. Trečiųjų asmenų dalyvavimas resocializacijos programose, individualiose konsultacijose kelia įtampą nuteistiesiems, mažėja pasitikėjimas socialiniu darbuotoju, krinta motyvacija aktyviai dalyvauti programoje. Taip pat įkalinimo įstaigos taisyklės koreguoja socialinio darbuotojo darbo organizavimą, nes siekiant užtikrinti įkalinimo įstaigoje tvarką ir saugumą, nerandama saugios patalpos praveisti resocializacijos priemonės nuteistiesiems, trumpinamas konsultacijų laikas, koreguojamas jų skaičius, neatsižvelgiant į nuteistojo poreikius.

Taigi, įkalinimo įstaigos taisyklės neleidžia socialiniam darbuotojui efektyviai išnaudoti viso suplanuoto laiko nuteistųjų resocializacijai, kas neigiamai veikia nuteistuosius, mokinant juos disciplinos ir atsakomybės ir tai neprisideda prie jų sėkmingos integracijos į visuomenę.

Tyrimo rezultatai rodo, kad **žmogiškųjų išteklių stygius, didelis darbo krūvis** kelia iššūkių socialiniam darbuotojui įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją. Tyrimo dalyviai teigė: „<...>, kad man, kaip vienam asmeniui per daug turiu tų pačių nuteistųjų. Tai aš tiesiog fiziškai nespėju. <...>. Tai tiesiog tas laiko planavimas, nes kai turi daug žmonių ir jų tas spektras didelis, kaip gali padėti tam asmeniui, reikia ir vieną, ir kitą, ir trečią ir kažką. <...> Tai automatiškai, kad kažkas tada kenčia. Dažniausiai nu tas žmogus kenčia, nes aš neturiu, nes man jeigu čia labai reikia, tai kažkur kažką nu turėsiu aš nustumti tolyn“ (D6), „Tai pagrįste gal įtaką daro tai ir didelis nuteistųjų skaičius, nes iš tikrųjų labai yra daug nuteistųjų, o specialistų dirbančių nu tikrai nėra per daugiausiai, tai tas darbas toksai labiau gaunasi kaip kiekybinis, o ne kokybinis. <...>. Tai mes vedame konsultacijas, mes vedam ir programas, dar papildomai kiti darbai, kas susideda, tai iš tikrųjų ir laiko stoka, ir žmogiškųjų išteklių stoka“ (D7), „Sakyčiau, galbūt darbuotojų trūkumas turi įtakos, nes tada krūviai didesni, žmogus automatiškai nespėja priimti visų nuteistųjų, tada nepatenkinti būna“ (D8), „Didelis darbo krūvis dažnai apsunkina resocializacijos procesą, nes sumažina laiką, kurį galima skirti individualiam darbui su nuteistaisiais ir nuodugniai jų stebėjimui. Dėl to sunkiau atidžiai planuoti pokalbius, parengti individualius planus ar stebėti pažangą, o tai gali lemti, kad kai kurie nuteistieji negauna reikiamos pagalbos laiku. Be to, didelis darbo krūvis didina darbuotojo nuovargį ir stresą, todėl mažėja darbo kokybė, sumažėja kūrybiškumas taikant metodus ir gali kilti sunkumų išlaikyti nuoseklų palaikymą nuteistųjų motyvacijai bei resocializacijos tikslams“ (D9). Taigi, galima teigti, kad žmogiškųjų išteklių trūkumas įkalinimo įstaigose, bei didelis nuteistųjų skaičius, tenkantis vienam specialistui, sukelia sunkumų socialiniam darbuotojui efektyviai vykdyti praktinę veiklą nuteistųjų resocializacijos procese. Esant dideliame nuteistųjų skaičiui ir darbuotojų trūkumui, socialiniam darbuotojui tenka planuoti savo darbo laiką ir rinktis, kuriam nuteistajam šiuo metu pagalba yra reikalingiausia, tuo tarpu kitiems nuteistiesiems resocializacijos priemonės atidedamos ateičiai. Dėl didelio darbo krūvio nukenčia socialinio darbuotojo darbo kokybė, kuri yra labai svarbi nuteistųjų resocializacijos procese. Tai neigiamai veikia nuteistųjų resocializaciją, nes socialiniam darbuotojui trūksta laiko kiekvieno nuteistojo poreikių tenkinimui, pagalbos teikimui, dėl ko kyla nuteistųjų nepasitenkinimas. Taip pat žmogiškųjų išteklių stygius, didelis darbo krūvis neigiamai veikia ir socialinio darbuotojo savijautą. Jaučiamas nuovargis, patiriamas stresas gali sukelti perdegimo sindromą, kas neigiamai veikia socialinio darbuotojo darbo kokybę. Taigi, žmogiškųjų išteklių stygius, didelis darbo krūvis, mažina nuteistųjų resocializacijos efektyvumą, nes socialinis darbuotojas sprendžia tik skubius klausimus. Nelieta laiko pasigilinti į kiekvieno nuteistojo individualią situaciją, skirti jam reikiamas resocializacijos priemones bei stebėti

jų poveikį nuteistajam. Tai, socialiniam darbuotojui kelia sunkumų, įgyvendinant resocializacijos procesą įkalinimo įstaigoje.

Sunkumų keliantys nuteisto asmens ypatumai, jo situacija. Tyrimo duomenys atskleidė, kad socialiniams darbuotojams, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją, sunkumų kelia šie nuteisto asmens ypatumai, jo situacija: nuteistųjų subkultūrų laikymasis, nuteistųjų padaryto nusikaltimo neigimas, nuteistųjų menkas išsilavinimas, nuteistųjų turimos priklausomybės, agresyvumas, impulsyvumas, manipuliacijos, motyvacijos stoka, nutrūkę ar menki ryšiai su artimaisiais (17 pav., 2 priedas, 3 lentelė).

17 pav. Sunkumų keliantys nuteisto asmens ypatumai, jo situacija.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad **nuteistųjų subkultūros laikymasis** kelia sunkumų socialinio darbuotojo praktinei veiklai nuteistųjų resocializacijos procese. Tyrimo dalyviai teigė: „*Aišku, vienas iš jų būna subkultūrų laikymasis, kas tikrai neprisideda prie geresnės resocializacijos. Tam tikri įsitikinimai, tam tikros nuostatos. Jie ten būna ir atsisako dalyvauti ir nu skaito, kad kažko tai jiems nereikia. Arba kažkaip demonstratyvus tas toksai bendravimas gali būti. Nelinkę atvirauti ir taip nebūna ta sėkminga ta tokia pagalba*“ (D1), „*subkultūra turi įtakos nuteistųjų resocializacijai. Labai matosi, kada žmogus yra užspaustas ir jam yra pakankamai sunku būt kalėjime vis tiek, jeigu gavęs ne vienus metus, tas buvimas yra sudėtingas, žmogus pasikeičia, užsidaro, nesikalba. Ir visą tą pyktį kaupia savyje ir išėjus į laisvę visa tai niekur nedingsta, todėl svarbiausia kalbėtis*“ (D8). Galima teigti, kad nuteistieji būna užspausiti kitų nuteistųjų laikytis jų nustatytų taisyklių, perimti mąstymą, elgesį, kuris prieštarauja įkalinimo įstaigos taisyklėms. Su nuteistaisiais, kurie atliekant bausmę laikosi subkultūros, socialiniams darbuotojams sunkiau dirbti, nes jų įsitikinimai ir nuostatos verčia

juos priešintis įkalinimo įstaigos tvarkai, jie nelinkę bendrauti, pasitikėti socialiniu darbuotoju. Todėl socialiniam darbuotojui reikia įdėti daugiau pastangų nuteistą individualiai konsultuojant, motyvuojant keisti savo mąstymą bei elgesį, kad įkalinimo metu sukauptas pyktis nebūtų išlietas išėjus į laisvę. Nuteistųjų subkultūros laikymasis tai kliūtis, kurią socialiniam darbuotojui reikia įveikti, siekiant efektyvios resocializacijos bei sėkmingos integracijos.

Tyrimu nustatyta, kad **nuteistųjų padaryto nusikaltimo neigimas** taip pat kelia iššūkių socialiniam darbuotojui įgyvendinant nuteistojo resocializacijos procesą. Pasak tyrimo dalyvio: „*Neretai pasitaiko vis dar, kad nuteistieji nepripažįsta nusikaltimo ir tada irgi labai sudėtinga su jais dirbti ir sudėtinga taikyti programas, ir motyvuoti juos keisti elgesį*“ (D1). Tai rodo, kad nuteistojo padaryto nusikaltimo neigimas sukelia sunkumų socialiniam darbuotojui, motyvuojant jį keisti savo elgesį, dalyvauti resocializacijos procese. Neigdamas padarytą nusikaltimą, nuteistasis nepripažįsta asmeninės kaltės, todėl nemato poreikio keisti savo elgesį dalyvaujant resocializacijos programose. Socialiniam darbuotojui sunku užmegzti ryšį, įgyti nuteistojo pasitikėjimą, siekiant suteikti jam reikiamą pagalbą bei planuoti resocializacijos procesą. Taigi, siekiant įtraukti nuteistą į resocializacijos procesą, socialinis darbuotojas turi pasitelkti darbo metodus, kurie paskatintų nuteistą priimti atsakomybę už padarytą nusikaltimą bei motyvuotą nuteistą keisti savo elgesį.

Tyrimo duomenys parodė, kad **nuteistųjų menkas išsilavinimas** taip pat kelia sunkumų. Tyrimo dalyvis teigė: „*Tai ir jų išsilavinimas, nuteistųjų, tai irgi yra toksai, kaip veiksnys vienas iš jų, nes kai kurie ten nei pradinės klasės nebaigę. Tuo labiau nei vidurinės, nei pagrindinės. Tai irgi labai tas įtakoja, jų galbūt nemokėjimas rašyti, komunikuoti, bendrauti*“ (D7). Tai rodo, kad socialiniam darbuotojui kelia iššūkių nuteistųjų įtraukimas į resocializacijos programas, kurios jam per sudėtingos suprasti, vykdyti, dalyvauti, dėl menko jų išsilavinimo. Nuteistieji vengia išsakyti savo nuomonę, jaučia gėdą dėl negebėjimo atlikti raštiškas užduotis, pasyviai dalyvauja grupiniuose bei individualiuose užsiėmimuose. Socialiniams darbuotojams reikia rasti būdų su nuteistaisiais susikalbėti, motyvuoti, įtraukti į resocializacijos procesą jiems suprantama, supaprastinta kalba, kad jie įgytų pasitikėjimą ir priimtų teikiamą pagalbą. Socialinis darbuotojas turi skirti papildomo laiko individualiems nuteistojo poreikiams nustatyti, bei sudaryti sąlygas resocializacijos proceso įgyvendinimui.

Tyrimo metu atskleista, kad **nuteistųjų turimos priklausomybės** yra vienas iš sunkumų, su kuriuo susiduria socialinis darbuotojas savo darbe, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją. Tyrimo dalyviai teigė: „*Dar nuteistų psichoaktyvių medžiagų vartojimas labai didelį įtaką turi, nes jokios resocializacijos nepadarysi, jokio proceso neužkursi, kuomet asmuo yra neadekvatus, yra apsvaigęs, tai tuščiai švaistomas laikas yra, o tokių žmonių nemažai*“ (D3), „*<...>, jeigu žmogus turi priklausomybę ir jis jos niekaip nesprendžia, tu gali pasitelkti visus resursus kokius tik įmanoma, nes tikrai buvo ne vienas, ne du pavyzdžiai, bet dažnas atvejis, jeigu ten turi*

kažkokią priklausomybę ir nėra motyvuotas jos spręsti. <...> . Jis vis tiek gali praeiti keliolika programų, bet vis tiek išėjus iš programos, vartos tam tikras medžiagas, ar alkoholį, ar narkotikus, ar dar kažką“ (D4), „Pagrindinis iš tų neigiamų veiksnių yra labai didelės priklausomybės jų tiek alkoholiui, tiek narkotikams. Galbūt dėl to, kad nėra kas dirba labai intensyviai su ta priklausomybe, aš ir sakau, jeigu būtų labai gerų specialistų ir daug tų specialistų ir dirbtų individualiai su jais, nebūtų galbūt to tokio atkryčio jiems išėjus iš įkalinimo įstaigos“ (D5), „Priklausomybės labai yra stiprus veiksnys, su kuriuo, labai dažnai susiduriame ir kalėjimuose, tai yra labai didelė problema. Ir kas svarbiausia, kad mes neturime specialistų, kas dirbtų su priklausomybėmis, <...>. <...>, nes jeigu asmuo yra priklausomas, tai jisai gali būt, kad jisai arba ateina arba neateina. <...>. Tiesiog, visiškai įtakoja tą jo patį dalyvavimą programoje, nes jisai arba labai daug emocijų būna, arba jisai kaip tik būna piktas, agresyvus arba kaip tik sėdi labai laimingas, išsišiepęs, iš visko juokiasi. Tai tikrai va būna įtakoja“ (D7), „<...> dažnai žmonės turi priklausomybių. Tai, kad suprastų, kad apskritai turi priklausomybių ir reikia galbūt pradėti gydytis, kreiptis pagalbos tada“ (D8), „Priklausomybės apsunkina susitelkimą į pokyčius – jei žmogus turi priklausomybę, pirmiausia reikia spręsti vartojimo problemas“ (D9). Galima teigti, kad nuteistieji, vartojantys psichoaktyvias medžiagas, negali produktyviai dalyvauti resocializacijos procese, kadangi pavartoję asmenys yra neadekvatūs, emociškai nestabilūs, negalintys susikonscentruoti, kontroliuoti savo elgesio. Svarbu pabrėžti, socialinis darbuotojas negali priversti nuteistą gydyti turimas priklausomybes, jis turi pats norėti pasveikti, atrasti savyje tą motyvaciją ir priimti teikiamą pagalbą. Tyrimas rodo, kad turintys priklausomybių nuteistieji dalyvauja priklausomybių gydymo programose, tačiau jeigu neturi motyvacijos pasveikti, nuteistojo resocializacijos tikslas nebus pasiektas. Baigęs programą, jis toliau vartos psichoaktyvias medžiagas, kas socialiniam darbuotojui kelia sunkumų teikiant pagalbą resocializacijos procese. Taip pat tyrimas atkleidė specialistų, gydančių nuteistųjų priklausomybes, trūkumą įkalinimo įstaigose, kurie dirbtų individualiai su šiais nuteistaisiais, pas kuriuos socialinis darbuotojas galėtų nukreipti nuteistuosius. Tai rodo, kad socialiniams darbuotojams kelia daug problemų nuteistųjų turimos priklausomybės, nes jų dalyvavimas programose neduoda rezultatų. Taigi svarbiausia socialinis darbuotojas turi siekti, kad nuteistasis suprastų, jog reikia gydyti turimas priklausomybes, reikia kreiptis pagalbos, nes kitu atveju bus sunku pasiekti nuteistojo pokyčio, resocializacijos efektyvumo bei sumažinti nuteistųjų ligos atkryčius integruojantis į visuomenę.

Tyrimo duomenys parodė, kad socialinio darbuotojo praktinei veiklai sunkumų kelia nuteistojo **agresyvumas, impulsyvumas, manipuliacijos**. Tyrimo dalyviai atskleidė: „<...> pasitaiko taip, kad susierzina klientas, ir agresiją parodo. Ir tokiu atveju, vėlgi turiu vadovautis kompetencijom, kažkaip pokalbį nukreipti taip, kad tas pokalbis kaip galima baigtųsi pozityviau. Kad kažkaip tai vis dėl to, kad sekantį kartą su tavim dar kalbėtų“. <...> Dauguma iš jų yra impulsyvus. Visą laiką, kalbant, reikia galvoti, ką pasakysi, apie ką kalbėsi, atsižvelgti į jo nuotaiką“ (D2), „Tai turbūt kai

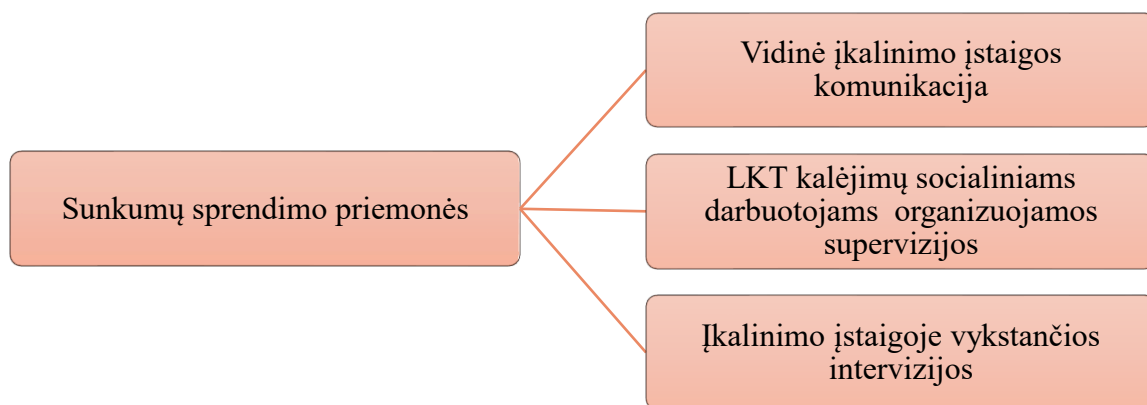
žmogus yra kažkokioje tokioje pykčio būsenoje, tai to konstruktyvaus pokalbio, dialogo, tikrai tikėtis neverta. Dažniausiai tiesiog atsisveikini, pasakai, kad šiuo metu Jūs negalite kalbėti ir <...> sugrįšime prie šito klausimo, kai nusiraminsite“ (D4), „Taip pat nuteistųjų agresyvus elgesys. Pas mus tokių yra. Yra net tokių, kur nu visiškai ten ir puola tuos pareigūnus ir ten nežinau, ko tik ten nevyksta su jais ir tu vis tiek turi su tokiais nuteistaisiais dirbti, kuris net grasina, net ir rašo prašymus, kad aš kažką padursiu, kažką užmušiu ir tu vis tiek turi su tuo nuteistuoju dirbti. Jis vis tiek rašo prašymą, jis turi vykdyti planą ir aš turiu pas jį eiti ir vest konsultacijas“ (D7), „<...> jeigu jie išmoksta manipuliuoti ir gražiai rodytis, nu vėliau išlenda vis tiek“ (D6), „Atskirti kada manipuliuojama, kada yra meluojama, kada nesakoma tiesa. Tai viskas per patirtį ateina. Mes dirbam su pakankamai sunkiais klientais, tai tiesiog mokėti už save pastovėti ir kartais tenka <...>“ (D8). Taigi, nuteistųjų agresyvus, impulsyvus, manipuliuojantis elgesys kelia sunkumų socialiniam darbuotojui vedant individualius pokalbius ir įvairias programas, numatytas individualiame nuteistojo resocializacijos plane. Tyrimas atskleidė, kad kylant nuteistojo pykčiui sunku palaikyti konstruktyvų dialogą, todėl tenka nutraukti konsultaciją ir paskirti susitikimą kitam kartui. Pokalbį stengiamasi, užbaigti pozityviai, motyvuojant nuteistąjį susitikti kitą kartą. Tyrimas atskleidė, kad socialinis darbuotojas praktinėje veikloje patiria nuteistojo grąsinimus susidoroti, kas kelia įtampą, stresą, baimę, tačiau nuteistajam prašant, socialinis darbuotojas toliau vykdo nuteistojo resocializacijos planą, veda konsultacijas. Siekiant suvaldyti nuteistojo impulsyvumą, socialinis darbuotojas turi būti pasiruošęs greitai reaguoti ir savo atsakymu neišprovokuoti nuteistojo pasipriešinimo, konfliktinės situacijos, nes nuteistieji nesuvokia savo veiksmų pasekmių. Taip pat socialinis darbuotojas susiduria su nuteistojo manipuliacijomis, todėl svarbu turėti įgūdžių atpažinti nuteistųjų melą ir įžvelgti tikrąją situaciją. Šie įgūdžiai ateina su patirtimi. Tyrimas rodo, kad nuteistojo agresyvumas, impulsyvumas, manipuliacijos trukdo sukurti konstruktyvų ryšį su nuteistuoju, teikti reikiamą pagalbą bei planuoti priemones, padedančias nuteistajam keisti elgesį, mąstymą. Taigi, socialinio darbuotojo gebėjimas atpažinti nuteistojo manipuliacijas, nepasiduoti nuteistojo provokacijoms, gebėjimas bendrauti bei valdyti konfliktines situacijas, padeda įgyvendinti nuteistųjų resocializacijos procesą.

Tyrimo duomenys atskleidė nuteistojo **motyvacijos stoką** siekti pokyčio savo elgesyje, mąstyme, aktyviai dalyvauti resocializacijos programose, kas sukelia sunkumų socialiniam darbuotojui įgyvendinti asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją įkalinimo įstaigoje. Pasak tyrimo dalyvių: „Pagrindinis tas sunkumas šiandien, padėti žmogui yra jo paties motyvacijos stoka, nes jeigu žmogus pats nenori daryti, tai gali visas technikas jam vis siūlyti ir vis tiek nieko nepadės ir jis nesikeis“ (D4), „Tai nuteistųjų ne motyvacija. Nenoras dalyvauti programose. Pagrindė dalyvauja programos dėl išorinių veiksnių, ne dėl vidinių. Tai ta motyvacija yra išorinė ne vidinėje, kad pasigerinti sąlygas. Ten iš vienos grupės į kitą, galbūt perkelti nu, bet ne dėl savęs, pastebima yra tas“ (D7), „<...> nuteistųjų tos motyvacijos nebuvimas, nes pakankamai yra sudėtinga, kai reikia

motyvuoti ir atrodo jau kaip ir susitarėm, kad judam į priekį ir tada žmogus tiesiog nebeateina, nebenori nieko. Ir tada tampa tiesiog sudėtinga, nes kai žmogus motyvuotas, tada labai smagu dirbti, žmogus užsidegęs, jisai nori, jisai daro. Kada motyvacijos nėra, tada reikia jau rasti būdų ir metodų, kaip tą motyvaciją žmogui sukelti“ (D8), „Vienas pagrindinių – motyvacijos stoka. Dalis nuteistųjų nenori keistis, vengia pokalbių ar grupinių užsiėmimų. Pavyzdžiui, kartais žmogus ateina į susitikimą tik formaliai, bet realiai nedalyvauja ir neatlieka užduočių“ (D9). Taigi, nuteistųjų nenoras keistis, nenoras dalyvauti programose kelia sunkumų socialiniam darbuotojui teikiant pagalbą nuteistajam. Socialinis darbuotojas pasitelkia įvairius būdus motyvuoti nuteistąjį dalyvauti resocializacijos procese. Tyrimas rodo, kad nuteistuosius labiau motyvuoja išoriniai veiksniai, kai dalyvavimas programose padeda užsitikrinti geresnes bausmės atlikimo sąlygas. Vidinės motyvacijos stoką įveikti daug sudėtingiau. Reikia rasti metodų, būdų kaip nuteistuosius sudominti dalyvauti grupiniuose užsiėmimuose, konsultacijose, kad dalyvavimas jose būtų efektyvus, naudingas nuteistajam, o ne formalus pabuvimas. Nuteistojo motyvacijos stoka socialiniam darbuotojui sukelia sunkumų užmegzti kontaktą su nuteistuoju, įgyti jo pasitikėjimą, planuoti resocializacijos priemones. Taigi, pagalbos teikimas nemotyvuotam nuteistajam, kai negaunamas atgalinis ryšys, sukelia bejėgiškumo jausmą, mažina socialinių darbuotojų motyvaciją. Galima teigti, kad siekiant įveikti nuteistojo motyvacijos stoką, socialinis darbuotojas turi pasitelkti empatiją, kantrybę bei tikėjimą, kad nuteistasis gali pasikeisti.

Tyrimo metu atskleista, kad socialinis darbuotojas nuteistojo resocializacijos procese susiduria su dar vienu sunkumu, tokiu kaip nuteistojo ***nutrukę ar menki ryšiai su artimaisiais***. Tyrimo dalyviai teigė: „<...> *neigiami veiksniai, galbūt nutrūkę ryšiai su artimaisiais irgi. <...> jis nebeturi dėl ko stengtis, jis nusivylęs, visuomenė jo nepriims ir taip toliau“ (D5), „Nes būna, kad ir nosisuka artimieji, kai patenka. Turim tų irgi visai atėjusių iš gatvės tų žmonių, vienišų arba jau visi nosisukę žmonės artimieji, tai čia būna vienas, vienišas. Būna penkis, šešis metus, nu nėra niekam paskambinęs. Tai ta socialinių ryšių problema tokia labai aiški, bet tada kaip juos atkurti jeigu jis jau kokių dvidešimt metų taip gyvena. Aišku, baiminasi jisai, nes jam reiks eiti gal į nakvynės namus, <...>“ (D6). Tai rodo nuteistųjų ryšių su artimaisiais svarbą. Asmens patekimas į įkalinimo įstaigą, tai socialinių ryšių su išoriniu pasauliu nutraukimas. Tyrimas rodo, kad asmens patekimas į įkalinimo įstaigą, sąlygoja ryšių su artimaisiais nutrūkimą. Tai nuteistajam kelia vienišumo, nusivylimo jausmą, jis neturi dėl ko stengtis, dėl ko keistis, nes yra įsitikinęs, kad visuomenė ir artimieji jo nepriims. Ilgi metai kalėjime, socialinių ryšių nepalaikymas su artimaisiais, nežinomybė, kaip, kur reikės gyventi išėjus iš įkalinimo įstaigos, artimųjų palaikymo nebuvimas nuteistajam kelia baimę. Taigi, socialiniam darbuotojui reikia išsiaiškinti dėl ko yra nutrūkę, ar menki ryšiai su artimaisiais ir imtis priemonių juos atkurti, jeigu tai įmanoma. Tai paskatintų nuteistuosius aktyviau įsitraukti į resocializacijos procesą, priimti teikiamą pagalbą.*

Sunkumų sprendimo priemonės. Tyrimo metu buvo siekiama išsiaiškinti, kas ir kaip socialiniams darbuotojams padeda įveikti sunkumus, kylančius asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos procese. Tyrimo metu išryškėjo sunkumų sprendimo priemonės: vidinė įkalinimo įstaigos komunikacija, LKT kalėjimų socialiniams darbuotojams organizuojamos supervizijos, įkalinimo įstaigoje vykstančios intervizijos (18 pav., 2 priedas, 3 lentelė).

18 pav. Sunkumų sprendimo priemonės

Tyrimo duomenys parodė, kad **vidinė įkalinimo įstaigos komunikacija** padeda socialiniams darbuotojams spręsti sunkumus su kuriais susiduria nuteistųjų resocializacijos procese. Tyrimo dalyviai teigė: „Dažniausiai pasišnekam tarpusavyje, jeigu reikia kartais krepiamės į įstaigos vadovybę, resocializacijos skyriaus viršininką. Turim koordinatorę Lietuvos kalėjimų tarnyboje, kuri padeda irgi spręsti kažkokius, aišku gal tokias labiau visiems kalėjimams būdingas ten tas tokias problemas išskiria ir net kartais pateikia aiškų tokį atsakymą“ (D1), „Bandom kalbėtis ir su kitais ir tais pačiais vertintojais, nes jiems aktualu. Tai bandai aiškinti, kad žinai yra taip ir taip. Kad tas žmogus jau lankė tą ir tą. Ir taip šituo etapu jisai nieko nelankė, nes nu aš turiu daug naujų žmonių, kurie nieko dar nepradėjo“ (D6). „Kilusius sunkumus sprendžiu derindama profesinius įgūdžius, kantrybę ir nuoseklų darbą su nuteistaisiais. Kai susiduriu su motyvacijos stoka, stengiuosi kalbėtis su žmogumi apie jo tikslus, pasekmes ir tai, ką jis pats laimėtų keisdamasis. <...> Kai kyla emocijų valdymo sunkumų, pati išlaikau ramybę ir stengiuosi nesunkinti situacijos. Jei reikia, pokalbį trumpam nutraukiu ir grįžtu prie jo tada, kai žmogus nusiramina. Tai padeda išvengti konfliktų ir leidžia tęsti darbą konstruktyviai. <...> Priklausomybių atvejais bendradarbiauju su specialistais, nukreipiu į programas ar motyvuoju žmogų įsitraukti į gydymą. Dažnai resocializacija padeda tik tada, kai sprendžiama priklausomybės problema“ (D9). Taigi, darbe kylančias problemas, socialiniai darbuotojai sprendžia skyriaus viduje konsultuojantis su kolegomis, skyriaus viršininku, įstaigos vadovybe. Kylant sisteminėms problemoms, kurios būdingos visiems kalėjimams, pagalbą teikia Lietuvos kalėjimų tarnyba. Taip pat svarbi komunikacija Resocializacijos skyriuje tarp komandų,

pavyzdžiui su vertintojais, siekiant užtikrinti sklandų nuteistojo resocializacijos procesą. Tyrimas rodo, kad socialinio darbuotojo profesiniai įgūdžiai, asmeninės savybės padeda efektyviai komunikuoti su nuteistuoju bei spręsti nuteistojo motyvacijos, agresijos, problemas. Socialinių darbuotojų gebėjimas komunikuoti užtikrina konstruktyvų darbą su nuteistuoju, bei su kitais specialistais pagalbos nuteistajam teikimo procese.

Tyrimu identifikuota dar viena sunkumų sprendimo priemonė – **LKT kalėjimų socialiniams darbuotojams organizuojamos supervizijos**. Tyrimo dalyviai atskleidė: „Iš įstaigos vadovybės ir iš Lietuvos kalėjimų tarnybos tai mes kuo dažniau gausime, kad gauname supervizijas, kurios vyksta beveik kartą per mėnesį. Ten į metus būna numatyta, nežinau, apie 9-10 kartų. Tai akivaizdi nauda, nes gali ir pasikalbėti ir apie tai kaip jautiesi ir kaip išspręsti sudėtingus atvejus“ (D1), „Kiekvienais metais mes turim nemažai supervizijų, kur susirenka specialistai, socialiniai darbuotojai iš kitų kalėjimų ir tiesiog mes kalbame apie tas problemas su kuriom susiduriame darbe. Tai padeda išsiginčioti, galbūt išspręsti tas problemas, kurias atrodo neįmanoma išspręsti“ (D8), „<...>, kas mėnesį vyksta supervizijos, kurios padeda gauti grįžtamąjį ryšį ir patarimus, kaip spręsti įvairias problemas“. „<...> reguliariai vyksta supervizijos, kuriose galiu pasikalbėti apie savo darbą, išsiaiškinti sunkumus ir gauti patarimų, kaip geriau padėti nuteistiesiems“ (D9), „<...> jeigu <...> nebūtų <...> supervizijų, tai tikrai žmogus ir perdegtų, nes reikia išsiventiliuoti, reikia pasikalbėti“ (D7). Tyrimas atskleidė supervizijų naudą socialiniams darbuotojams, kurių metu sprendžiami sudėtingi atvejai, suteikiamas palaikymas, dalinamasi patirtimi. Beveik kas mėnesį LKT organizuojamose supervizijose susitinka skirtingų kalėjimų socialiniai darbuotojai bei sprendžia sunkumus, susijusius su pagalbos teikimu nuteistiesiems. Tai rodo, kad supervizijos padeda išsiginčioti problemas, išsiaiškinti priežastis, gauti patarimų kaip spręsti kylančias problemas, sulaukti kolegų palaikymo, gauti grįžtamąjį ryšį. Taip pat labai svarbu, kad LKT kalėjimų socialiniams darbuotojams organizuojamos supervizijos padeda išsikalbėti bei jaustis išgirstam ir suprastam kolegų, kas padeda išvengti perdegimo, dirbant su nuteistaisiais.

Remiantis tyrimo duomenimis, **įkalinimo įstaigoje vykstančios intervizijos** taip pat padeda spręsti sunkumus, kylančius socialinio darbuotojo praktinėje veikloje. Tyrimo dalyviai teigė: „Taip pat, intervizijas galėčiau įvardyti, ką mes darome komandoje, labai svarbu tobulėjimui, sprendžiam sudėtingus klausimus, dalinamės žiniomis, patirtimi. Tai tikrai labai svarbu profesiniam augimui“ (D4), „Taip pat aš, kaip vyriausioji socialinė darbuotoja, vedu interviziją socialiniams darbuotojams. Tai irgi, kad aptarti tas, galbūt sudėtingas situacijas, kažkokias problemines sritis“ (D7), „Ir turim intervizijas pačiuose kalėjimuose, su vyriausiąja socialine darbuotoja kalbam apie tuos atvejus, su kuriais sunku susidoroti, išspręsti. Tai irgi padeda“ (D8), „Tobulinuosi dirbdama su kitais socialiniais darbuotojais – kas kelis mėnesius vyksta intervizijos, kuriose aptariame sudėtingas situacijas ir dalinamės patirtimi“ (D9). Tai rodo, kad intervizijų metu, socialiniai darbuotojai dalinasi

turimomis žiniomis, patirtimi, sprendžia sudėtingus klausimus, kas padeda socialiniam darbuotojui tobulėti. Kas kelis mėnesius vykstančiose intervizijose, socialiniai darbuotojai analizuoja sudėtingas situacijas, identifikuoja problemines sritis, pasirenka tinkamiausius problemų sprendimo būdus. Taigi, įkalinimo įstaigoje vykstančios intervizijos padeda spręsti sunkumus, bei tobulėti profesinėje veikloje.

2.3. Diskusija

Tyrimas atskleidė socialinio darbuotojo praktinės veiklos raišką įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją įkalinimo įstaigoje. Išryškėjo socialinio darbuotojo pasirinkimo dirbti su nuteistais asmenimis įkalinimo įstaigoje išoriniai ir vidiniai motyvai. Kai kurie jų pasirinko dirbti su nuteistaisiais vedini vidinių motyvų, norėdami išbandyti save su kita paslaugų gavėjų grupe ir norėdami padėti nuteistiesiems jų resocializacijos procese, matydami šios pagalbos prasmingumą. Dalis tyrimo dalyvių darbą su nuteistais asmenimis pasirinko dėl pasikeitusių gyvenimo aplinkybių (nestabilumas darbe, darbo netekimas), lėmusių darbo paieškas. Hacin ir Meško (2024) pabrėžia, kad dirbti įkalinimo įstaigoje pasirinkimą sąlygoja ekonominės (atlygis už darbą, darbo aplinka, karjeros galimybės) bei vidinės (savirealizacija) priežastys. Noras padėti kitiems, jausti prasmę pagalbos teikime, noras tobulėti, parodo darbuotojo požiūrį į darbą, jo pareigingumą, sąžiningumą bei teisingumą. Pasak autorių, savirealizacija yra labai svarbi savęs suvokimui bei motyvacijai dirbti. Pasak Kavaliauskienės ir Nikolajenko (2017), vidiniai socialinių darbuotojų motyvai (asmeninės savybės, nuostatos), bei išoriniai (darbo sąlygos, darbo santykiai) lemia socialinio darbuotojo profesinės veiklos veiksmingumą. Vidinių ir išorinių motyvų sąveikoje formuojasi nuostatos, reikšmingos profesinei veiklai. Pasak autorių, socialinių darbuotojų nuostatų formavimuisi įtakos turi sukaupta patirtis, įgytos žinios ir įgūdžiai, požiūriai. Susiformavę nuostatos ir asmeninės savybės atsispindi žmogaus elgsenoje ir mąstyme bei pasirinkimuose (Kavaliauskienė ir Nikolajenko 2017). Taigi socialinio darbuotojo pasirinkimo dirbti su nuteistaisiais motyvai yra svarbūs, nes tai turi įtakos ir nuteistųjų resocializacijos procesui.

Tyrimas atskleidė socialinio darbuotojo darbo reikšmę įkalinimo įstaigoje, kuri reiškiasi per nuteistųjų socialinių problemų sprendimą, resocializacijos priemonių planavimą, nuteistųjų įgalinimą mažinti kriminogeninius veiksnius, į humanišką požiūrį į nuteistuosius bei saugumo jausmo suteikimą, nuteistiesiems integruojantis į visuomenę. Svarbų socialinio darbuotojo vaidmenį nuteistųjų resocializacijos procese pabrėžia Virbalienė (2023). Autorės teigimu, socialinio darbuotojo vaidmuo yra daugialypis, jis teikia socialinę pagalbą, ženkliai prisideda prie nuteistojo resocializacijos veiksmingumo, kuris palengvina integraciją į visuomenę po bausmės pabaigos. Tyrimu atskleista, kad svarbus pagarbus, žmogaus teises ir orumą užtikrinantis elgesys su nuteistaisiais. Tai pabrėžia ir Sakalauskas (2015), teigdamas, kad humaniškas elgesys su nuteistaisiais

sąlygoja resocializacijos proceso efektyvumą, nes pagarbūs santykiai kuria bendradarbiavimo atmosferą, kuri atsispindi nuteistųjų elgesyje, jų motyvacijoje dalyvauti resocializacijos priemonėse. Pasak autoriaus, humaniškas elgesys su nuteistaisiais bei jų palaikymas turi teigiamos įtakos jų integracijai į visuomenę, bei darbuotojų pasitenkinimui savo profesine veikla.

Tyrimas atskleidė, kad socialinio darbuotojo praktinė veikla įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializaciją yra daugialypė. Tyrimo duomenys rodo, kad didelis dėmesys skiriamas nuteistojo individualių poreikių nustatymui, siekiant teikti tikslinę pagalbą bei skirti resocializacijos priemones, kurios padėtų mažinti nuteistajam nustatytus kriminogeninius veiksnius. Vaičiūnienė, Viršilas (2018) pabrėžia individualių nuteistojo asmens savybių, įgūdžių įvertinimo svarbą. Pasak autorių, tai svarbu siekiant parinkti efektyviausias resocializacijos priemones, programas, kurios padėtų nuteistajam keisti mąstymą, elgesį, ugdytų socialinius įgūdžius. Tkachenko (2025) teigimu, nuteistųjų resocializacijos procese svarbu įvertinti asmenų motyvaciją, socialinę aplinką, poreikius, psichologinę būseną, kad teikiama pagalba padėtų jiems sugrįžti į įprastą gyvenimą ir laikytis teisinių normų. Sarzala (2024) atlikta analizė rodo, kad socialinis darbas įkalinimo įstaigose turi būti vykdomas remiantis visapusišku nuteistojo situacijos ištyrimu. Pasak autoriaus, svarbu išanalizuoti nuteistojo socialinę, ekonominę padėtį, nusikalstamą veiklą lėmusias problemas (turimas priklausomybės, kognityvinius sutrikimus, santykius su artimaisiais, šeima), siekiant veiksmingai pritaikyti socialinio darbo metodus, atsižvelgiant į individualius nuteistojo poreikius.

Taip pat tyrimas parodė, kad socialinis darbuotojas informuoja ir konsultuoja nuteistuosius jiems rūpimais klausimais, siekiant padėti išspręsti jų problemas. Esposito (2021) teigia, kad siekiant suprasti nuteistųjų poreikius, galimybes, tikslus, socialiniai darbuotojai vykdo apklausas, konsultuoja nuteistuosius, vertina gyvenamąją aplinką, santykius su šeima, ieško pagalbos ir paramos tinklų. Tyrimas atskleidė socialinio darbuotojo, kaip tarpininko, vaidmenį nuteistųjų resocializacijos procese. Tarpininko vaidmuo sietinas su pagalba susisiekiant su migracijos tarnyba ar kitomis įstaigomis, esančiomis už laisvės atėmimo vietos ribų. Cullen, Jonson ir Mears (2017) teigia, kad socialinis darbuotojas, kaip tarpininkas tarp nuteistų asmenų ir bendruomenės, padeda jiems sėkmingai reintegruoti į visuomenę.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad dokumentų sutvarkymas, ruošiantis išeiti į laisvę, suteikia saugumo jausmą, mažina stresą integruotis į visuomenę. Asmens dokumento turėjimas nuteistajam garantuoja socialinių paslaugų gavimą išėjus į laisvę. Taip pat socialiniai darbuotojai padeda tvarkyti dokumentus su gyvenamosios vietos deklaravimu, socialinių išmokų gavimu, įsidarbinimu, gydymu. Stárek ir Víšek (2022) atliktas tyrimas taip pat rodo, kad prieš nuteistojo paleidimą į laisvę socialinis darbuotojas pasirūpina, kad nuteistasis turėtų galiojantį asmens dokumentą, gyvenamąją vietą, jeigu

neturi pastovios gyvenamosios vietos, pinigais kelionei į namus, neturintiems pinigų. Taip pat padeda užpildyti prašymus pensijai ar pašalpai gauti.

Tyrimo duomenys rodo, kad labai svarbus socialinio darbuotojo vaidmuo sudarant individualų nuteistojo resocializacijos planą, įgyvendinant jį bei stebint plane numatytų priemonių veiksmingumą nuteistojo pokyčiams. Individualiame resocializacijos plane, atsižvelgiant į nuteistojo motyvaciją, įgūdžius ir poreikius, socialinis darbuotojas skiria individualias priemones (individualias konsultacijas, individualias ar grupines programas), mažinančias nuteistojo nusikalstamo elgesio riziką. Pabrėžtina, kad planavime dalyvauja ir nuteistasis. Individualių resocializacijos planų taikymą pabrėžia ir Macanović (2024). Autorius teigia, kad individualizuotas požiūris į nuteistąjį bei resocializacijos priemonių parinkimas pagal nuteistojo poreikius gali jiems padėti pasiekti teigiamų pokyčių, įgyti naujų socialinių vertybių, atsisakyti nusikalstamos veiklos, sėkmingai reintegrotis į visuomenę. Pasak Sakalausko (2015) individualaus plano sudarymas nuteistajam parodo kryptį, kuria linkme reiks dirbti bausmės atlikimo metu, o darbuotojams suteikia galimybes išnaudoti visus turimus resursus įgyvendinant planą.

Tyrimas atskleidė, kad resocializacijos programų taikymas padeda socialiniams darbuotojams siekti nuteistojo pokyčių. Programos skiriamos atsižvelgiant į nuteistojo motyvaciją, bei kriminogeninius veiksnius. Nuteistojo resocializacijos procese intervencinės programos taikomos tiek individualiai, tiek grupėmis. Programos skirtos motyvuoti nuteistuosius aktyviai dalyvauti resocializacijos programose, siekiant keisti elgesį, mąstymą, ugdyti socialinius įgūdžius, atpažinti bei valdyti emocijas. Žilinskienė ir Tumilaitė (2011) teigia, kad resocializacijos programos padeda nuteistiems asmenims įgyti naujų įgūdžių ar atkurti prarastus įgūdžius, atrasti save naujame socialiniame vaidmenyje, kas naudinga tiek visuomenei, tiek nuteistam asmeniui. Vaičiūnienė, Viršilas (2018) pažymi, kad efektyviausios yra mąstymo ir elgesio keitimo programos bei socialinių kompetencijų ugdymo priemonės, kurios taikomos atsižvelgiant į individualias nuteistojo savybes bei turimus gebėjimus.

Taip pat svarbus ir socialinio darbuotojo bendradarbiavimas su įstaigomis ruošiant nuteistąjį išėjimui į laisvę. Tyrimas atskleidė, kad bendradarbiavimas su savivaldybėmis padeda užtikrinti nuteistojo poreikių tenkinimą, pagalbos teikimą jam išėjus iš įkalinimo įstaigos. Miklósi (2020) teigia, išėjimas į laisvę po bausmės pabaigos nuteistajam kelia stresą, nes jis susiduria su sunkumais, kuriuos kelia būsto, darbo paieška, reikia pasirūpinti savo baziniais poreikiais, kas gali turėti įtakos grįžimui prie nusikalstamos veiklos. Todėl autorė pabrėžia, kad sėkmingai nuteistųjų integracijai į visuomenę labai svarbus įkalinimo įstaigos bendradarbiavimas su valstybinėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, nes dar būnant įkalinimo įtaigoje yra pasirūpinama jo būstu, finansine parama, darbu, kas mažina pakartotinio nusikalstamumo riziką ir užtikrina nuteistajam saugumo jausmą.

Tyrimu atskleista, kad socialiniai darbuotojai taiko individualaus darbo su nuteistuoju, darbo su grupe, darbo su bendruomene metodus bei organizuoja šeimos dienas. Tyrimas atskleidė individualaus darbo su nuteistuoju svarbą, nes jo metu užmezgamas ryšys su nuteistuoju, kuris suteikia nuteistajam saugumo jausmą, atsiranda nuteistojo pasitikėjimas socialiniu darbuotoju, vidinė motyvacija keistis. Stárek ir Víšek (2022) tyrimas atskleidė, kad individualus darbas su nuteistaisiais yra svarbus, nes padeda spręsti problemas atsižvelgiant į jų individualius poreikius, didina nuteistųjų motyvaciją dalyvauti resocializacijos procese. Pasak Macanović (2024), individualizuotų resocializacijos priemonių taikymas atliepiant nuteistųjų poreikius, gali prisidėti prie teigiamų šių asmenų pokyčių.

Taip pat tyrimas atskleidė, kad socialiniai darbuotojai taiko ir darbo su grupe metodą nuteistųjų resocializacijos procese. Atsižvelgiant į nuteistojo kriminogeninius veiksnius socialiniai darbuotojai vykdo grupinius užsiėmimus, kuriuose nuteistieji mokosi bendrauti, spręsti konfliktus, priimti sprendimus. Hacin ir Meško (2023) tyrimas taip pat atskleidė, kad grupinis darbas su nuteistaisiais ugdo jų socialinius įgūdžius, moko konfliktų sprendimo būdų, emocijų valdymo, bendravimo įgūdžių, siekiant sėkmingos integracijos į visuomenę. Tyrimo duomenys atskleidė socialinių darbuotojų organizuojamos šeimos dienos svarbą nuteistųjų resocializacijos procesui, nes ryšių su artimaisiais palaikymas didina nuteistųjų motyvaciją siekti pokyčio savo gyvenime, didina motyvaciją dalyvauti resocializacijos priemonėse. Hamsir, Zainuddin ir Abdain (2019), Esposito (2021) taip pat pabrėžia, kad nuo šeimos palaikymo priklauso resocializacijos sėkmė. Pasak Gerybaitės (2022), nuteistųjų ryšių su šeima palaikymas ar atkūrimas bausmės atlikimo metu labai svarbus veiksnys nuteistojo motyvacijai aktyviai įsitraukti į resocializacijos procesą. Miklósi (2020) teigimu, šeimos vaidmuo nuteistajam atliekant bausmę, atlieka esminį vaidmenį. Pasak autoriaus, ryšių su šeima palaikymas, priklausymo šeimai jausmas ir atsakomybė už šeimos narius padeda nuteistajam keisti nusikalstamą elgesį, palengvina integraciją į visuomenę bei mažina pakartotinį nusikalstamumą.

Tyrimu atskleista ir socialinio darbuotojo darbo su bendruomene svarba, siekiant sumažinti bendruomenės nusistatymą prie nuteistus asmenis bei palengvinti jų integraciją į visuomenę po bausmės pabaigos. Stárek ir Víšek (2022) atliktas tyrimas taip pat pabrėžia socialinių ryšių su bendruomene ir su šeima atkūrimo svarbą, nes tai padeda nuteistiesiems reintegrotis į visuomenę po bausmės pabaigos. Pasak Jackaitės, Kreiviniienės (2024), bendruomenė stigmatizuoja teistus asmenis, todėl nusistovėjusių nuostatų keitimas yra ilgas ir sudėtingas procesas, keliantis daug iššūkių socialiniam darbuotojui. Autorių teigimu, bendradarbiavimas su bendruomene gali padėti keisti nusistovėjusias nuostatas. Pasak autorių, tai pasiekama skatinant nuteistus asmenis įsitraukti ir kartu su bendruomene bei nevyriausybinėmis organizacijomis kurti socialinę gerovę ir taip didinti bendruomenės pasitikėjimą šiais asmenimis (Jackaitė, Kreiviniene, 2024). Bendruomenės įtraukimas

į nuteistųjų resocializacijos procesą reglamentuojamas ir Lietuvos kalėjimų tarnybos teisiniuose dokumentuose.

Tyrimu atskleista socialinio darbuotojo bendradarbiavimo Resocializacijos skyriuje tarp komandų, su kitais įkalinimo įstaigos skyriais, su savivaldybėmis bei nevyriausybinėmis organizacijomis svarba nuteistųjų asmenų resocializacijos procese.

Remiantis tyrimu, Resocializacijos skyriaus komandinis darbas užtikrina sklandų nuteistųjų resocializacijos procesą, nes kiekviena komanda turi savo funkcijas, atsakomybes, todėl resocializacijos procese komandos atsakingai vykdydamos savo funkcijas bei bendradarbiaudamos tarpusavyje užtikrina kokybišką ir efektyvų darbą. Lleshi (2024) tyrimas rodo, kad socialiniai darbuotojai turi atliepti įvairių klientų poreikius, todėl jiems reikalingi gebėjimai įgalinti klientą, jam padėti. Autorės teigimu, tą pasiekti padeda socialinio darbuotojo vykdomas tarpdisciplininis bendradarbiavimas, užtikrinant visapusišką pagalbą klientui. Vaičiūnienės, Viršilo (2018) atliktas tyrimas rodo, kad nuteistojo individualaus plano vykdymas yra bendras resocializacijos skyriaus komandų darbas, pagal poreikį pasitelkiant nevyriausybines organizacijas ar kitus asmenis. Stárek ir Všísek (2022) tyrime dalyvavę socialiniai darbuotojai teigė, kad socialinis darbuotojas yra komandos narys, kurios rezultatas yra bendras visos komandos darbas.

Taip pat ir socialinio darbuotojo bendradarbiavimas su kitais skyriais įkalinimo įstaigoje prisideda prie nuteistųjų resocializacijos sėkmės. Tyrimas atskleidė Saugumo valdymo skyriaus pareigūnų teikiamos pagalbos aktualumą, kai socialiniam darbuotojui reikia informacijos apie agresyvius, save žalojančius nuteistuosius, siekiant pasirūpinti savo saugumu. Taip pat ir Įskaitos skyrius teikia informaciją socialiniam darbuotojui apie nuteistojo galimą lygtinį paleidimą, nes tai aktualu nuteistojo resocializacijos procesui, jo intensyvumui. Remiantis Hacin ir Meško (2023) atliktu tyrimu, socialinių darbuotojų bendradarbiavimas su kitais įkalinimo įstaigos specialistais padeda suteikti visapusišką pagalbą nuteistiesiems. Autoriai pažymi, kad dėl nevienodo darbuotojų požiūrio į resocializacijos tikslus, skirtingų kompetencijų turėjimas, apsunkina nuteistųjų resocializacijos procesą. Sakalausko (2015) atliktas tyrimas taip pat rodo, kad nuteistojo individualios resocializacijos planavime bei plano vykdyme dalyvauja ne tik socialinis darbuotojas, bet ir saugumą užtikrinantys pareigūnai, medicinos darbuotojai.

Tyrimo duomenys atskleidė socialinio darbuotojo bendradarbiavimo su savivaldybėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis aktualumą. Galima teigti, kad bendradarbiavimas užtikrina resocializacijos proceso tęstinumą po bausmės pabaigos. Socialiniai darbuotojai dalinasi informacija su savivaldybės ir nevyriausybėmis organizacijomis apie nuteistojo poreikius, reikalingą socialinę paramą išėjus į laisvę, kas prisideda prie sėkmingesnės nuteistųjų integracijos į visuomenę. Miklósi (2020) teigimu, siekiant užtikrinti nuteistų asmenų švietimą, gydymą, socialinę pagalbą po bausmės pabaigos, labai svarbus yra įkalinimo įstaigų bendradarbiavimas su įstaigomis, galinčiomis pratęsti

nuteistojo poreikių tenkinimą bei pagalbos teikimo tęstinumą. Sakalausko, Jarutienės, Kalpoko ir Vaičiūnienės (2019) atliktas tyrimas rodo, kad siekiant laipsniško nuteistųjų integravimo į visuomenę svarbus įkalinimo įstaigų bendradarbiavimas su įtaigomis, kurios rūpinasi bausmę atlikusiais asmenimis laisvėje.

Socialinių darbuotojų praktinė patirtis atskleidė, kad įkalinimo įstaigos vadovybė, kolegos bei LKT organizuojami mokymai yra pagalba, kurią jie gauna įgyvendindami asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją. Kolegų pagalba jaučiama ypač sudėtingose situacijose, kai kyla konfliktai su nuteistuoju, taip pat agresyvaus elgesio ar psichologinių krizių atvejais. Tokiais atvejais dalinamasi informacija, žiniomis, suteikiama pagalba, palaikymas, vyksta glaudus bendradarbiavimas komandoje. Kolegų palaikymas, pasidalinimas patirtimi, turimomis žiniomis padeda socialiniams darbuotojams tobulėti, tai yra kaip vienas kvalifikacijos kėlimo būdų. Taip pat ir vadovybės teikiama pagalba sudėtingose situacijose padeda socialiniam darbuotojui jaustis saugiau, padrąsina, motyvuoja dirbti ir siekti profesionalumo savo veikloje. Sakalausko, Jarutienės, Kalpoko ir Vaičiūnienės (2019) atliktas tyrimas atskleidė blogus darbuotojų ir vadovybės santykius, kurie susiformuoja dėl skirtingų savo darbo tikslų. Pasak autorių, bloga darbo atmosfera kelia darbuotojams stresą, kuris atsispindi darbo su nuteistaisiais rezultatuose.

Tyrimas atskleidė, kad Lietuvos kalėjimų tarnyba, siekdama darbuotojų profesionalumo, skatina socialinius darbuotojus dalyvauti jų organizuojamuose mokymuose, nes tai turi įtakos resocializacijos sėkmei. Socialinių darbuotojų nuolatinį mokymų aktualumą pabrėžia Cullen, Jonson ir Mears (2017). Autorių teigimu, mokymai užtikrina resocializacijos procese teikiamų paslaugų kokybę. Vaičiūnienės, Višrilo (2018) atliktas tyrimas rodo, kad darbuotojai teigiamai vertina kvalifikacijos galimybes, tačiau mokymai dirbti su programomis vyksta ne taip dažnai. Jackaitės, Kreivinienės (2024) atliktas tyrimas rodo, kad kompetencijų tobulinimo galimybės skatina specialistų asmeninį tobulėjimą, ugdo gebėjimą bendrauti, bendradarbiauti, empatiją. Taigi, Lietuvos kalėjimų tarnybos socialinių darbuotojų skatinimas dalyvauti organizuojamose mokymuose rodo, kad siekiama veiklos profesionalumo bei kokybės.

Tyrimo duomenys atskleidė veiksnius, turinčius teigiamos įtakos socialinio darbuotojo veiklai įkalinimo įstaigoje nuteistųjų resocializacijos procese, sietinus su tinkamomis darbo sąlygomis, reguliariais skyriaus susirinkimais, naujai atėjusio asmens mentoryste bei pakankamu darbuotojų skaičiumi ir ne per dideliu darbo krūviu. Tyrimas rodo, kad tinkamos socialinių darbuotojų darbo sąlygos yra svarbus veiksnys, motyvuojantis tiek darbuotojus, tiek nuteistuosius aktyviai įsitraukti į nuteistojo resocializacijos procesą. Sakalauskas ir Norvaišytė (2022) taip pat pabrėžia būtinybę kurti tiek žmogaus orumą nežeminančias sąlygas nuteistiesiems, tiek geras darbo sąlygas darbuotojams, siekiant palankių sąlygų nuteistųjų resocializacijai. Patalpų trūkumas ar netinkamos erdvės programų vedimui, neužtikrina socialinių darbuotojų darbo kokybės, mažina nuteistųjų motyvaciją įsitraukti į

resocializacijos procesą. Harding (2014) teigia, kad personalas, nepatenkintas savo darbo sąlygomis, neigiamai veikia ir nuteistuosius, jų motyvaciją. Vaičiūnienės, Viršilo (2018) tyrimas atskleidė, kad tinkamos darbo sąlygos motyvuoja darbuotojus realizuoti save profesinėje veikloje.

Tyrimas rodo, kad socialinio darbuotojo veiklą teigiamai veikia ir reguliarūs Resocializacijos skyriaus komandos susirinkimai, kurių metu sprendžiamos problemos. Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyrių veiklos tvarkos apraše (2024) pabrėžiama, kad Resocializacijos skyriaus komandų bendradarbiavimas užtikrina visapusišką bei sklandų pagalbos teikimą nuteistojo resocializacijos procese. Jackaitės, Kreivinienės (2024) teigimu, socialinių darbuotojų problemas padeda spręsti bendradarbiavimas su kolegomis, kai dalinamasi turimomis žiniomis, patirtimi.

Taip pat tyrimas parodė ir mentorystės svarbą naujai atėjusiam darbuotojui. Naujai atėjusio darbuotojo palydėjimas, palaikymas darbo pradžioje suteikia jam motyvacijos dirbti įkalinimo įstaigoje. Jackaitės, Kreivinienės (2024) atliktas tyrimas taip pat atskleidė mentorystės poreikį naujai atėjusiam socialiniam darbuotojui. Autorių teigimu, labai svarbūs mentoriaus ir naujoko santykiai, nes tiek psichologiškai, tiek emociškai padeda įveikiant sunkumus, padeda tobulinti turimus įgūdžius.

Remiantis socialinių darbuotojų patirtimi, pakankamas darbuotojų skaičius ir ne per didelis darbo krūvis daro didelę įtaką jų veiklai. Trūkstant darbuotojų, padidėja dirbančių darbuotojų darbo krūviai, nes padidėja nuteistųjų skaičius, su kuriuo reikia dirbti socialiniam darbuotojui. Darbuotojų trūkumas bei dideli darbo krūviai neužtikrina socialinio darbuotojo darbo kokybės, nes laiko trūkumas atlikti visus darbus, žmogiškųjų išteklių trūkumas neužtikrina resocializacijos proceso kokybės. Djubina ir Vilks (2024) tyrimas atskleidė, kad dideli darbo krūviai dėl didelio nuteistųjų skaičiaus, neigiamai veikia resocializacijos procesą bei darbuotojų darbo kokybę. Pasak Aleknevičienės, Kalinauskaitės (2023), per dideli darbo krūviai riboja resocializacijos įgyvendinimą, nes nepakankamas dėmesys skiriamas pagalbos teikimui bei resocializacijos priemonių taikymui. Autorių teigimu, tai lemia darbuotojų trūkumas. Vujičić (2024) pabrėžia, kad darbuotojų trūkumas turi įtakos nuteistųjų resocializacijos kokybei. Taip pat autorius pabrėžia, kad darbo sąlygų gerinimas darbuotojams galėtų prisidėti prie norinčiųjų dirbti padidėjimo.

Tyrimas atskleidė, kad svarbus veiksnys įgyvendinant resocializaciją yra ir darbuotojų profesionalumas, sietinas su socialinio darbuotojo profesine kompetencija, įgyta patirtimi, pagarba ir nusiteikimu padėti žmogui. Taip pat svarbūs veiksniai yra emocinis atsparumas bei socialinio darbuotojo motyvacija.

Tyrimas rodo, kas socialiniam darbuotojui, dirbant su nuteistaisiais, reikia turėti darbo organizavimo, laiko planavimo, analitinių, bendravimo bei bendradarbiavimo įgūdžių, mokėti nubrėžti ribas, rodyti empatiją. Taip pat labai svarbi patirtis, įgytos žinios, kurios padeda atpažinti kriminogeninius veiksnius, nuteistųjų manipuliacijas bei parinkti tinkamiausias, individualiai pritaikytas resocializacijos priemones. Gerybaitės (2022) tyrimas atskleidė socialinių darbuotojų

kompetencijų svarbą nuteistiesiems teikiamų paslaugų kokybei. Pasak autorės, socialinio darbo išsilavinimo neturėjimas sąlygoja socialinių darbuotojų žemas kompetencijas, kas atsiliepia darbo kokybei. Cullen, Jonson ir Mears (2017) teigia, kad nuo darbuotojų kompetencijos priklauso nuteistųjų resocializacijos proceso kokybė. Socialinių darbuotojų patirtis atkleidė, kad praktinėje veikloje jiems labai praverčia analitinių, laiko planavimo, darbo organizavimo, bendravimo bei bendradarbiavimo įgūdžiai. Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijoje (2021) akcentuojama, kad darbas įkalinimo įstaigoje reikalauja būti emociškai stipriems, profesionaliems, gebantiems spręsti nuteistųjų problemas. Jackaitė, Kreiviniene (2024) pabrėžia, kad analitinių gebėjimų turėjimas socialiniam darbuotojui padeda rinkti informaciją bei ją teisingai interpretuoti. Autorių teigimu, gebėjimas nubrėžti ribas santykiuose su klientu padeda kurti konstruktyvius santykius. Pasak autorių, empatija, kaip vertybė, socialiniam darbuotojui yra svarbiausia jo darbe, nes gebėjimas įsijausti ir suprasti kito padėtį padeda teikti reikiamą pagalbą.

Tyrimas rodo, kad socialinio darbuotojo pagarba ir nusiteikimas padėti žmogui padeda kurti pasitikėjimu grįstus santykius ir padėti nuteistajam įgyvendinant resocializacijos procesą. Virbalienės (2023) teigimu, socialinio darbuotojo rodoma tolerancija, pagarba ir kantrybė nuteistojo atžvilgiu sukuria pasitikėjimu grįstus santykius, kas įgalina jį savarankiškai priimti sprendimus, įsitraukti į resocializacijos procesą. Hacin ir Meško (2023) pažymi, kad pagarba paremtas bendradarbiavimas yra viena iš socialinio darbuotojo funkcijų. Liukinevičienės ir Mikalausko (2018) atliktas tyrimas rodo, kad nepagarbus personalo elgesys mažina resocializacijos proceso veiksmingumą.

Tyrimas rodo, kad socialinio darbuotojo emocinis atsparumas padeda socialiniam darbuotojui konfliktinėse situacijose išlaikyti ramybę. Stárek ir Víšek (2022) teigia, kad socialiniam darbuotojui, dirbančiam įkalinimo įstaigoje, reikalingi turėti socialiniai ir psichologiniai įgūdžiai, gebėjimas taikyti intervenciją krizės atveju, tarpininkaujant įvairiose srityse. Autorių teigimu, labai svarbi empatija, asmens priėmimas toks, koks yra ir pagalbos jam teikimas tokioje struktūrizuotoje kalėjimo aplinkoje. Kiaunytės (2012) atliktas tyrimas rodo, kad socialiniai darbuotojai, kurie geba konfliktinėse situacijose bendradarbiauti, konstruktyviai priimti konflikto sprendimo būdus, sumažina nerimą bei įtampą, kas lemia darbo efektyvumą.

Tyrimas atskleidė, kad socialinio darbuotojo motyvacija priklauso nuo darbo aplinkos, darbdavio požiūrio į jo veiklos reikšmingumą įkalinimo įstaigoje, jo palaikymo ir pagalbos jam sprendžiant sunkumus, socialinio darbuotojo kompetencijų, noro padėti nuteistiesiems. Tai rodo, kad socialinio darbuotojo motyvacija priklauso tiek nuo vidinių, tiek nuo išorinių veiksnių. Kavaliauskienės ir Nikolajenko (2017) tyrimas rodo, kad socialinio darbuotojo motyvacijai įtakos turi darbuotojo nuostatos dėl savo gebėjimų. Autorių teigimu, tai, kad socialinis darbuotojas gali nustatyti kliento poreikius, sudaryti poreikių tenkinimo planą, teikti pagalbą įgalinant klientus bei įvertinti teikiamas paslaugas, užtikrina socialinio darbuotojo profesinę sėkmę. Nikolajenko (2019)

tyrimas rodo, kad socialinio darbuotojo motyvacija susideda iš vidinės ir išorinės motyvacijos. Autorės teigimu, vidinė motyvacija priklauso nuo asmeninių poreikių, tikslų, įsitikinimų bei nuostatų dėl savo gebėjimų, o išorinė motyvacija yra įtakojama darbo sąlygų, darbo aplinkos, santykių su bendradarbiais ir vadovais, jų palaikymo.

Tyrimo identifikuota, kad nuteistųjų resocializacijos procesui svarbūs veiksniai yra nuteistojo motyvacija bei jo ryšių su šeima ir artimaisiais palaikymas. Tyrimo duomenys rodo, kad nuteistojo resocializacijos sėkmė priklauso nuo nuteistojo motyvacijos siekti pakeičių, aktyvaus dalyvavimo resocializacijos procese bei teikiamos pagalbos priėmimo. Tyrimas rodo, kad svarbiausia yra vidinė nuteistojo motyvacija, noras keisti savo elgesį, suprasti padarytas klaidas ir jų nekartoti. Tkachenko (2025) teigimu, nuteistųjų motyvacijos įvertinimas yra svarbus parenkant individualias programas ir priemones resocializacijos procese. Pasak Vaičiūnienės, Viršilo (2018), nuteistojo motyvacija turi įtakos resocializacijos veiksmingumui. Pasak Gerybaitės (2022), socialiniam darbuotojui kelia iššūkių nuteistųjų motyvacijos stoka, kuri atsiranda dėl nuteistųjų socialinės izoliacijos, nutrūkusių ryšių su šeima.

Tyrimo rezultatai rodo, kad ryšių palaikymas su šeima/artimaisiais motyvuoja nuteistąjį keisti nusikalstamą elgesį, aktyviai dalyvauti resocializacijos procese. Sakalauskas, Jarutienė, Kalpokas ir Vaičiūnienė (2019) nagrinėjo nuteistųjų galimybes bendrauti su artimaisiais įkalinimo įstaigose bei priėjo išvados, kad tos galimybės gana ribotos dėl mažo pasimatymų skaičiaus ir jų trukmės per metus. Autoriai akcentuoja, kad artimųjų palaikymas yra svarbus veiksnys, padedantis nuteistajam integruotis visuomenėje atlikus bausmę, todėl siūlo inicijuoti teisės aktų pakeitimus, gerinančius sąlygas ryšiams su šeima palaikyti. Taip pat ir Stárek ir Víšek (2022) atliktas tyrimas rodo, kad stiprūs šeimos santykiai yra svarbus veiksnys nuteistojo socialinei reintegracijai. Pasak Sakalausko (2015), ypatingai svarbu, kokie nuteistųjų santykiai formuojasi su artimaisiais bausmės atlikimo metu, nes artimųjų parama padeda išbūti bausmės laiką ir sėkmingai integruotis po bausmės pabaigos.

Tyrimas atskleidė, kad socialiniai darbuotojai asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos procese susiduria su instituciniais sunkumais, kuriuos kelia nuteistųjų bendrabutinio tipo gyvenamųjų patalpų sistema. Remiantis Macanović (2024), nuteistųjų bausmės atlikimas bendrabučio tipo patalpose, kartu su kitais įvairius nusikaltimus padariusiais asmenimis, sudaro sąlygas vieniems iš kitų mokytis nusikalstamo elgesio ir tai neigiamai veikia nuteistųjų resocializacijos sėkmę. Vaičiūnienės (2017) teigimu, nuteistųjų bendrabutinio tipo gyvenamųjų patalpų sistema, sukuria palankias sąlygas subkultūrai reikštis. Taip pat tyrimas atskleidė, kad uždaro ar pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietos sąlygos sukelia sunkumų nuteistųjų resocializacijos procesui, lyginant su atviro tipo bausmės atlikimo sąlygomis, kai pagalbos nuteistasis gali kreiptis į įvairias įstaigas dėl priklausomybių gydymo, dėl gyvenamosios vietos paieškos ar finansinės paramos. Uždaro ar pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietose socialiniams darbuotojams sunku

užtikrinti resocializacijos proceso veiksmingumą dėl turimų ribotų pagalbos priemonių. Uscilos (2024) teigimu, efektyviai nuteistųjų resocializacijai užtikrinti, būtina sudaryti sąlygas nuteistiesiems bausmę atlikti atviro tipo kalėjime. Autoriaus teigimu, bausmės vykdymas uždaro tipo bausmės atliko sąlygomis, kai asmuo izoliuotas nuo visuomenės, kontroliuojamas įkalinimo įstaigos taisyklių bei priverstas laikytis nuteistųjų subkultūros, neigiamai veikia nuteistojo resocializaciją. Laipsniškas perėjimas nuo uždaro tipo bausmės atlikimo sąlygų prie atviro tipo bausmės atlikimo sąlygų, mažina nuteistojo atskirtį nuo visuomenės, stiprina socialinius ryšius su bendruomene, su šeima. Taip pat suteikia galimybes naudotis platesniu socialinių paslaugų paketu, resocializacijos priemonių įvairove, kas padeda nuteistojo integracijai į visuomenę bei mažina riziką pakartotiniam nusikalstamumui (Uscila, 2024). Gerybaitės (2022) atliktas tyrimas rodo, kad nuteistųjų bausmės atlikimas pusiauinkelės namuose sudaro sąlygas aktyvesniam resocializacijos procesui, nes plačiai bendradarbiaujama su socialiniais partneriais, siekiant padėti nuteistiesiems įsitvirtinti visuomenėje. Taip pat organizuojamas pozityvus užimtumas, taikomos resocializacijos programos, kurios padeda sukurti bausmės atlikimo sąlygas, artimas gyvenimui laisvėje.

Tyrimas parodė, kad įkalinimo įstaigos taisyklės galioja ne tik nuteistiesiems, bet ir darbuotojams. Griežtos įkalinimo įstaigos taisyklės draudžia socialinių darbuotojų taikomų resocializacijos priemonių įgyvendinimą pagal metodinius reikalavimus, kuriuose programos pabaiga pažymima neformalioje aplinkoje. Taip pat tyrimas parodė, kad siekiant užtikrinti įkalinimo įstaigoje tvarką ir saugumą, koreguojamas socialinio darbuotojo darbas ieškant saugios patalpos praveisti konsultacijai, trumpinant konsultacijų laiką, koreguojant jų skaičių, neatsižvelgiant į nuteistojo poreikius. Tai rodo, kad saugumo užtikinimui įkalinimo įstaigoje skiriamas didesnis dėmesys, negu efektyvios nuteistųjų resocializacijos įgyvendinimui. Aleknevičienės ir Kalinauskaitės (2023) atliktas tyrimas taip pat rodo, kad resocializacijos įgyvendinimas įkalinimo įstaigoje lieka antrame plane, saugumo užtikinimui skiriant pirmą vietą, kas neatitinka Lietuvos teisiniuose dokumentuose deklaruojamo bausmių vykdymo tikslo, kur nuteistųjų resocializacija yra prioretizuojama. Pasak autorių, taip yra todėl, kad skirtingi Resocializacijos skyriaus ir Saugumo valdymo skyriaus veiklos tikslai nuteistųjų bausmės vykdymo metu. Pasak Vaičiūnienės, Dainauskaitės (2024), nuteistųjų resocializacija turėtų būti bendras kalėjimo sistemos tikslas, bet dėl skirtingų skyrių vaidmenų ir tikslų, šis tikslas sunkiai įgyvendinamas.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad žmogiškųjų išteklių stygius, didelis darbo krūvis kelia iššūkių socialiniam darbuotojui nuteistųjų resocializacijos procese. Šie iššūkiai neigiamai veikia darbo kokybę, nes neužtikrinamas savalaikis nuteistųjų poreikių tenkinimas bei pagalbos jiems teikimas. Per didelis darbo krūvis kelia nuovargį, stresą bei riziką sukelti perdegimo sindromą. Tai patvirtina ir Vaičiūnienės, Viršilo (2018) atliktas tyrimas, kuris rodo, kad nuolatinis žmogiškųjų išteklių stygius daro neigiamą įtaką vedamų resocializacijos programų kokybei. Pasak

Aleknevičienės ir Kalinauskaitės (2023), sudaromos nuteistųjų eilės dalyvauti elgesio pataisos programose, kas mažina nuteistųjų motyvaciją įsitraukti į resocializacijos procesą. Autorių teigimu, žmogiškųjų išteklių stygius yra priežastis didelio darbo krūvio, kas lemia darbuotojų nusivylimą kalėjimo sistema. Stárek ir Víšek (2022) tyrimas parodė, kad didelis darbo krūvis, nuovargis gali sukelti perdegimo sindromą socialiniam darbuotojui, kuris turi įtakos darbo kokybei.

Tyrimas atskleidė nuteisto asmens ypatumus bei jo situaciją, kurie kelia sunkumų socialiniams darbuotojams įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją. Tyrimas rodo, kad sunkumų kelia nuteistųjų subkultūros laikymasis. Nuteistieji patiria spaudimą iš kitų nuteistųjų laikytis jų nustatytų taisyklių, perimti mąstymą, elgesį, prieštaraujantį įkalinimo įstaigos taisyklėms. Nuteistųjų įsitikinimai ir nuostatos verčia juos priešintis įkalinimo įstaigos tvarkai, jie nelinkę bendrauti, pasitikėti socialiniu darbuotoju. Tai kelia sunkumų socialiniam darbuotojui nuteistąjį konsultuojant, motyvuojant, taikant resocializacijos priemones, skirtas keisti jų elgesį, mąstymą. Atlikti moksliniai tyrimai rodo, kad kriminalinė subkultūra yra viena iš esminių kliūčių nuteistųjų resocializacijos procese (Kublickienė, 2014). Subkultūros neigiamą įtaką nuteistųjų resocializacijai pabrėžia ir Miklósi (2020). Autorės teigimu, subkultūros kūrimąsi įkalinimo įstaigoje sąlygoja nuteistų asmenų jaučiami praradimai, apribojimai ar patiriami trūkumai atliekant bausmę, lemiantys neformalių įkalinimo įstaigos taisyklių priėmimą. Pasak Vaičiūnienės (2017), nuteistųjų subkultūros laikymasis skatina nuteistuosius nusižengti kalėjimo taisyklėms, lemia draudžiamą elgesį, sąlygoja nenorą dalyvauti resocializacijos priemonėse.

Tyrimu nustatyta, kad nuteistųjų padaryto nusikaltimo neigimas taip pat kelia iššūkių socialiniam darbuotojui įgyvendinant nuteistojo resocializacijos procesą. Nusikaltimą neigiantys nuteistieji nepripažįsta reikalingumo keisti savo elgesį, mąstymą, dalyvauti resocializacijos programose, todėl sunku juos motyvuoti siekti pokyčio. Zitha ir Rensburg (2025) tyrimas rodo, kad bausmę atliekantys asmenys neigdami savo kaltę neigia ir savo atsakomybę už padarytus nusikaltimus, bei randa racionalių pateisinimų tokiam savo elgesiui. Pasak autorių, resocializacijos programos skatina nuteistuosius prisiimti atsakomybę už padarytus nusikaltimus, tačiau programų veiksmingumui įtakos turi nuteistojo pasirengimas pripažinti savo elgesį, kaip nusikalstamą. Mpofu, Mkhize ir Akpan (2024) tyrimas rodo, kad nuteistieji, kurie pripažįsta savo kaltę ir gailisi dėl savo elgesio, yra labiau linkę keistis, dalyvauti resocializacijos programose, kas mažina riziką pakartotiniam nusikalstamumui. Gormley (2025) tyrimas rodo, kad jeigu nuteistasis nepripažįsta jam skirtų kaltinimų, jam paskirtos bausmės, mažai tikėtina resocializacijos ir reintegracijos sėkmė. Pasak autoriaus, nusikaltimą neigiančio nuteistojo įsitraukimas į resocializacijos programas yra sudėtingas procesas.

Taip pat tyrimas parodė, kad nuteistų asmenų turimos priklausomybės turi įtakos nuteistųjų resocializacijai. Socialiniam darbuotojui kelia sunkumų šių asmenų motyvavimas gydyti turimas

priklausomybes. Pabrėžiamas nuteistųjų savanoriškas įsitraukimas į gydymo procesą, bei siūlomos pagalbos priėmimas. Aleknevičienės, Kalinauskaitės (2023) atliktas tyrimas pabrėžia, kad prie nuteistųjų resocializacijos nesėkmės labai prisideda nuteistųjų turimos priklausomybės. Nuteistųjų priklausomybių gydymo svarba akcentuojama nacionaliniuose teisės aktuose. Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijoje (2021) pabrėžiama, kad nuteistųjų turimos priklausomybės silpnina resocializacijos priemonių veiksmingumą, mažina reintegracijos į visuomenę tikimybę, todėl nuteistieji turi būti skatinami gydyti turimas priklausomybes.

Tyrimas rodo, kad nuteistųjų motyvacijos stoka dalyvauti resocializacijos programose yra problema, su kuria susiduria socialiniai darbuotojai. Motyvuoti nuteistieji aktyviai dalyvauja resocializacijos programose, siekdami pasikeisti (Virbalienė, 2023). Stárek ir VÍšek (2022) teigimu, neigiamą įtaką nuteistųjų resocializacijai daro vidinės motyvacijos keistis nebuvimas. Pasak autorių, reikia rasti nuteistojo motyvacijos šaltinį ir įtikinti jį, kad pokyčių siekimas yra naudingas jam, o socialinis darbuotojas gali jam padėti ir palaikyti jį. Kublickienės (2014) atliktas tyrimas rodo, nuteistųjų įsitraukimo į resocializacijos procesą priežastis labiau lemia gaunama nauda, pasigerinant bausmės atlikimo ar lygtinio paleidimo sąlygas, bet ne noras keistis. Nuteistųjų motyvacijos stoką, kaip problemą resocializacijos procesui, patvirtina ir Žilinskienės, Tumilaitės (2011) atliktas tyrimas, kuriame teigiama, kad nuteistieji įsitraukia į resocializacijos procesą dėl geresnių atsiliepimų bei paskatinimų.

Menkas nuteistųjų išsilavinimas taip pat kelia sunkumų socialiniam darbuotojui dirbant įkalinimo įstaigoje su nuteistaisiais. Tyrimas rodo, kad nuteistieji, turintys menką išsilavinimą, pasyviai dalyvauja resocializacijos programose. Pasak Miklósi (2020), nuteistų asmenų nepakankamas išsilavinimas, turimi įgūdžiai sumažina jų galimybes dalyvauti įvairiuose programose, o tai turi įtakos jų reintegracijos į visuomenę sėkmei. Pasak Vujičić (2024), įkalinimo įstaigose visiems nuteistiesiems turi būti prieinamas pagrindinis švietimas bei turintiems menką išsilavinimą - profesinis švietimas, kas nuteistiesiems padėtų susirasti darbą po bausmės pabaigos. Pasak autoriaus, išsilavinimas, reikalingos darbo rinkai profesijos turėjimas padėtų integruotis į visuomenę bei mažintų riziką pakartotinai nusikalsti. Djubina, Vilks (2024) teigia, kad nuteistųjų negebėjimas rašyti ar menkas gebėjimas skaityti kelia problemų prisitaikymui ir didina nuteistojo nusikalstamo elgesio riziką, todėl rekomenduojamas šių nuteistųjų dalyvavimas švietimo programose.

Tyrimas parodė, kad socialiniai darbuotojai susiduria su nuteistųjų agresyvumu, impulsyvumu ir manipuliacijomis, todėl reikia būti budriems bei turėti gebėjimų atpažinti nuteistųjų manipuliacijas, gebėti valdyti konfliktines situacijas bei greitai reaguoti į netinkamą nuteistųjų elgesį. Sakalausko, Jarutienės, Kalpoko ir Vaičiūnienės (2019) atliktas tyrimas rodo, kad smurtą, įtampas, konfliktus įkalinimo įstaigoje provokuoja tinkamų kalinimo sąlygų neužtikrinimas bei nepagarbūs personalo santykiai su nuteistaisiais, taip pat smurtinį elgesį gali lemti ir asmeninės nuteistojo

savybės. Autorių teigimu, griežtos įkalinimo įstaigos taisyklės ir nuolatinė kontrolė, siekiant užtikrinti saugumą, sąlygoja nuteistųjų netinkamą elgesį, taisyklių pažeidinėjimą. Pagrindinis įkalinimo įstaigų darbuotojų tikslas - mokyti nuteistuosius pozityvių konfliktų sprendimo būdų, patiems šiuos būdus taikyti sprendžiant konfliktus (Sakalauskas, Jarutienė, Kalpokas ir Vaičiūnienė, 2019).

Tyrimas atskleidė, kad nuteistųjų resocializacijos procese socialiniam darbuotojui sunkumų kelia nutrūkę ar menki ryšiai su artimaisiais. Stárek, Víšek (2022) tyrimas rodo, kad ryšių su artimaisiais praradimas neigiamai veikia nuteistųjų motyvaciją įsitraukti į resocializacijos procesą bei apsunkina integraciją į visuomenę po bausmės pabaigos. Miklósi (2020) teigimu, socialinių ryšių su šeima, draugais palaikymas bausmės atlikimo metu yra būtinas nuteistojo psichologinės pusiausvyros palaikymui bei reintegracijai. Autoriaus teigimu, nuteistojo įkalinimas gali įtakoti ryšių su artimaisiais nutrūkimą ir jo pasmerkimą vienatvei. Kaip rodo tyrimas, tai neigiamai veikia nuteistojo resocializacijos procesą.

Tyrimas atskleidė, kad socialiniai darbuotojai susidūrus su sunkumais, juos sprendžia pasitelkdami vidinę įkalinimo įstaigos komunikaciją, dalyvaudami LKT organizuojamose supervizijose bei įkalinimo įstaigoje vykstančiose intervizijose. Tyrimas rodo, kad sunkumus socialiniam darbuotojui padeda įveikti darbo vietoje gaunama kolegų pagalba, vadovybės palaikymas sprendžiant problemines situacijas bei komunikacija su kalėjimo Resocializacijos skyriaus komandomis. Tyrimu atskleista, kad kolegų duodami patarimai, dalinimasis patirtimi, teikiamas palaikymas sunkiose situacijose, padeda atrasti naujus problemų sprendimo būdus, padeda tobulėti. Pasak Kiaunytės (2012), kolegų palaikymas socialinio darbuotojo darbe kelia didžiausią pasitenkinimą. Vaičiūnienės, Viršilo (2018) atliktas tyrimas rodo vadovybės palaikymo svarbą įgyvendinant nuteistųjų resocializaciją, nes darbuotojai jaučia užtikrintumą ir saugumą atlikdami savo funkcijas. Komunikacijos ir bendravimo svarbą socialiniame darbe atskleidžia ir Jackaitės, Kreivinienės (2024) atliktas tyrimas. Pasak autorių, socialinių darbuotojų gebėjimas komunikuoti padeda motyvuojant nuteistuosius bei užtikrina profesinės veiklos veiksmingumą. Stárek, Víšek (2022) tyrimas rodo, kad socialiniai darbuotojai pabrėžia bendradarbiavimo su kitų sričių specialistais svarbą, sudarant bendrą komandą, organizuojant pagalbą nuteistajam.

Taip pat tyrimas atskleidė, kad supervizijos bei intervizijos padeda spręsti socialinio darbuotojo sunkumus. Intervizijų ir supervizijų metu teikiama pagalba, pasidalinimas patirtimi padeda socialiniams darbuotojams tobulėti, suteikia žinių. Pasak Kiaunytės (2012), supervizijos ir intervizijos svarbios profesinėje veikloje, nes padeda spręsti, analizuoti problemines situacijas, moko valdyti emocijas. Abromaitienės (2018) atliktas tyrimas rodo, kad supervizija suteikia galimybę pamatyti kitokį problemos sprendimo būdą, bei įgyti daugiau darbo įrankių profesinėje veikloje.

IŠVADOS

1. Asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializacija – tai sudėtingas, daugialypis procesas, kuriuo siekiama mažinti nuteistųjų pakartotinį nusikalstamumą bei užtikrinti visuomenės saugumą. Resocializacijos paskirtis bausmių vykdymo vietoje yra asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, įgalinimas gyventi nenusikalstant ir sėkmingai integruojantis į visuomenę po bausmės pabaigos. Nuteistųjų resocializacijos procesas įgyvendinamas per resocializacijos programas ir priemones, kurios taikomos individualizuotai, atliepiančios nuteistojo poreikius. Programos skirtos koreguoti nuteistojo elgesį, mąstymą, ugdyti socialinius įgūdžius, atkurti socialinius ryšius, motyvuoti siekti pokyčio, gydytis priklausomybėmis. Mokslinių šaltinių bei teisinių dokumentų analizė atskleidė veiksnius, turinčius įtakos nuteistųjų resocializacijos įgyvendinimui įkalinimo įstaigose, kurie veikia makro, mezo ir mikro lygmenyse. Makro lygmenyje resocializacijos galimybėms įkalinimo įstaigoje turi politiniai, socialiniai, ekonominiai veiksniai. Mezo lygmenyje – tinkama įkalinimo įstaigos infrastruktūra, individualizuotas resocializacijos programų, priemonių parinkimas, atsižvelgiant į nuteistojo poreikius bei personalo profesionalumas. Mikro lygmenyje įtakos turi humaniškas ir individualizuotas požiūris į nuteistuosius, tinkamų, nežeminančių jų orumo, gyvenamųjų sąlygų užtikrinimas, teigiami kalėjimo personalo ir nuteistųjų santykiai.

2. Mokslinės literatūros bei teisės dokumentų analizė atskleidė socialinio darbuotojo veiklos svarbą įgyvendinant nuteistų asmenų resocializacijos procesą. Socialiniai darbuotojai, vykdydami savo profesinę veiklą, vadovaujami sąžiningumo, bendradarbiavimo bei profesionalumo užtikrinimo principais. Atsižvelgdami į nuteistojo individualius poreikius bei nustatytus kriminogeninius veiksnius, kartu su nuteistuoju sudaro individualų nuteistojo resocializacijos planą, motyvuoja aktyviai dalyvauti individualiame plane numatytoje resocializacijos priemonėje, taiko intervencines priemones, teikia socialinę pagalbą, vertina nuteistojo pokyčius. Socialinis darbuotojas, dirbdamas su nuteistaisiais, taiko individualaus ir grupinio darbo metodus, siekia padėti nuteistajam atstatyti ar sustiprinti socialinius ryšius su artimaisiais, bendradarbiauja su valstybinėmis įstaigomis, nevyriausybinėmis organizacijomis.

3. Empirinis tyrimas atskleidė, socialinio darbuotojo praktinės veiklos raišką įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializaciją, veiksnius turinčius įtakos socialinio darbuotojo veiklai, įgyvendinant asmenų nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializaciją, taip pat sunkumus, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializacijos procese ir jų sprendimo priemonės.

Tyrimo rezultatai parodė, kad socialinio darbuotojo pasirinkimą dirbti su nuteistaisiais įkalinimo įstaigoje paskatino noras išbandyti save su kita paslaugų gavėjų grupe, gyvenimo aplinkybės lėmusios darbo paieškas bei pagalbos nuteistiesiems žmonėms teikimo prasmingumas. Tyrimas atskleidė socialinio darbuotojo darbo reikšmingumą įkalinimo įstaigoje, sietiną su nuteistųjų socialinių

problemų sprendimu, resocializacijos priemonių nuteistajam planavimu, humanišku požiūriu į nuteistus asmenis, nuteistų asmenų kriminogeninių veiksmų mažinimu įgalinant juos keistis, saugumo jausmo suteikimu nuteistiems asmenims integruojantis į visuomenę. Tyrimas parodė, kad socialiniai darbuotojai, įgyvendindami asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją įkalinimo įstaigoje nustato nuteisto asmens poreikius, informuoja, konsultuoja, tarpininkauja, tvarko dokumentus, sudaro individualius nuteistųjų resocializacijos planus, juos įgyvendina bei stebi, taiko įvairias resocializacijos programas, bendradarbiauja su įstaigomis ruošiant nuteistąjį išėjimui į laisvę. Tyrimu identifikuoti socialinio darbuotojo taikomi metodai: individualaus darbo su nuteistuoju, darbo su grupe, darbo su bendruomene bei šeimos dienų organizavimas įkalinimo įstaigoje. Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad socialinis darbuotojas nuteistųjų asmenų resocializacijos procese bendradarbiauja su Resocializacijos skyriuje esančiomis komandomis, su įkalinimo įstaigoje esančiais skyriais, su savivaldybėmis bei nevyriausybinėmis organizacijomis. Tyrimas rodo, kad įgyvendinant nuteistųjų resocializaciją socialiniai darbuotojai pagalbą gauna iš kolegų, vadovybės. Taip pat jiems padeda Lietuvos kalėjimų tarnybos organizuojami mokymai.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad teigiamos įtakos socialinio darbuotojo veiklai, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją turi įkalinimo įstaigos veiksniai, sietini su tinkamomis darbo sąlygomis, su reguliariais resocializacijos skyriaus komandų susirinkimais, su mentoryste naujai atėjusiam darbuotojui, su pakankamu darbuotojų skaičiumi ir ne per dideliu darbo krūviu. Taip pat svarbią rolę įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją turi socialinio darbuotojo kompetencija ir patirtis, pagarba ir nusiteikimas padėti nuteistam asmeniui, emocinis atsparumas, socialinio darbuotojo motyvacija. Tyrimas atskleidė ir nuteistų asmenų individualius veiksmus, turinčius teigiamos įtakos socialinio darbuotojo veiklai - tai nuteistųjų motyvacija ir jų ryšių palaikymas su šeima bei artimaisiais.

Tyrimu identifikuoti sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializacijos procese ir jų sprendimas. Tyrimo duomenys rodo, kad socialiniai darbuotojai nuteistųjų resocializacijos procese susiduria su instituciniais sunkumais, tokiais, kaip nuteistųjų bendrabutinio tipo gyvenamųjų patalpų sistema, uždaro ar pusiau atviro tipo bausmės atlikimo sąlygos, įkalinimo įstaigos taisyklės, žmogiškųjų išteklių stygius bei per didelis darbo krūvis. Taip pat sunkumų socialiniam darbuotojui kelia nuteisto asmens ypatumai, jo situacija, t. y., nuteistųjų subkultūros laikymasis, padaryto nusikaltimo neigimas, menkas nuteistųjų išsilavinimas, priklausomybių turėjimas, nuteistojo agresyvumas, impulsyvumas, manipuliacijos, motyvacijos stoka, nutrūkę ar menki ryšiai su artimaisiais. Tyrimas atskleidė, kad socialiniams darbuotojams sunkumus padeda spręsti vidinė įkalinimo įstaigos komunikacija, įkalinimo įstaigoje vykstančios intervizijos bei Lietuvos kalėjimų tarnybos socialiniams darbuotojams organizuojamos supervizijos.

REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į tyrimo metu gautus duomenis pateikiamos šios rekomendacijos:

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijai:

1. Prioretizuoti Lietuvos kalėjimų infrastruktūros modernizavimą, siekiant panaikinti nuteistųjų bendrabutinio tipo gyvenamųjų patalpų sistemą įkalinimo įstaigose. Tai padėtų mažinti kriminalinės subkultūros, smurto ir psichoaktyvių medžiagų vartojimo apraiškas, taip užtikrinant saugesnes ir resocializacijos procesui palankesnes bausmės atlikimo sąlygas.

Lietuvos kalėjimų tarnybai:

1. Užtikrinti Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standarte (2024) nustatytas normas, kad Socialinio darbo ir psichologinių intervencijų komandos specialistas dirba ne daugiau kaip su 60 nuteistųjų, siekiant sumažinti darbuotojų darbo krūvį, kuris neigiamai veikia darbuotojų emocinę būseną, darbo efektyvumą bei nuteistųjų resocializaciją.

2. Reguliariai organizuoti profesinio tobulinimo mokymus darbui su agresyviais, impulsyviais bei manipuliuojančiais asmenimis, siekiant tobulinti socialinių darbuotojų įgūdžius bei kelti jų kvalifikaciją.

Laisvės atėmimo vietų įstaigoms:

1. Gerinti tarpdisciplininį bendradarbiavimą įstaigos viduje, stiprinti socialinių darbuotojų bei kitų padalinių atstovų bendradarbiavimą, užtikrinant savalaikį keitimąsi informacija apie nuteistųjų elgesį, rizikos veiksnius ir resocializacijos poreikius.

2. Sudaryti sąlygas kokybiškam individualiam socialiniam darbui, užtikrinant tinkamas erdves konfidencialiems socialinio darbuotojo ir nuteistojo pokalbiams bei pakankamą laiką individualiam darbui, mažinant administracinės apkrovos įtaką tiesioginiam darbui su nuteistaisiais.

LITERATŪRA

1. Abromaitienė, L. (2018). Apie supervizijos naudą: socialinių darbuotojų ir pedagogų patirtys. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 22(2), 83-93. <https://doi.org/10.7220/2029-5820.22.2.5>
2. Aleknevičienė, J. ir Kalinauskaitė, I. (2023). Resocializacijos įgyvendinimo problemos ir galimybės Lietuvos kalėjimuose. *Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika*, 26, 88-104. <https://doi.org/10.15388/STEPP.2023.7>
3. Aleknevičienė, J., Kalinauskaitė, I. ir Matačiūtė, L. (2022). Laisvės atėmimo bausmės konstravimo prielaidos Lietuvoje kritinės kriminologijos požiūriu: įkalinimo tikslų analizė. *Kriminologijos Studijos*, 9, 232-253. <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2021.9.9>
4. Almeida, F. B. d., Morandi, M. I., Moreira, W. A., Buzuku, S. ir Sellitto, M. A. (2022). Handling the Subjacent Complexity of a Resocialization Program for Inmates: A Systemic Analysis and Leverage Points. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 8(3), 115. <https://doi.org/10.3390/joitmc8030115>
5. Blagden, N. (2022). Prison climate and rehabilitating men with sexual convictions. Iš K., Uzieblo, W. J., Smid ir K. McCartan. *Challenges in the Management of People Convicted of a Sexual Offence*, (p.173-189). Springer International Publishing. DOI:10.1007/978-3-030-80212-7_11
6. Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches* (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
7. Cullen, F. T., Jonson, C. L. ir Mears, D. P. (2016). Reinventing community corrections. *Crime and Justice*, 46(1), 27-93. DOI:10.1086/688457
8. Čepienė, A. (2016). Asmenų grįžusių iš įkalinimo įstaigų resocializacija. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, (12), 102-109. <https://vb.svako.lt/object/elaba:23086083/>
9. *Dėl 2021–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos teisingumo sistemos plėtros programos patvirtinimo*. (2021 m. spalio 20 d.). Nr. 861. Teisės aktų registras. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/757cf1b0332211ec992fe4cdfceb5666>
10. *Dėl Iš laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietų paleidžiamų (paleistų) asmenų socialinės integracijos tvarkos aprašo patvirtinimo*. (2022 m. gruodžio 19 d.) Nr. A1-865/1R-418. Teisės aktų registras. <https://www.e-tar.lt/portal/tt/legalAct/5cd693407f9e11ed8df094f359a60216>
11. *Dėl Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos strateginės veiklos gairių 2022–2030 m. patvirtinimo*. (2022 m. vasario 7 d.). Nr. V-28. Prieiga per internetą: <https://kalejimai.lrv.lt/public/canonical/1729766818/1677/Gaires.pdf>
12. *Dėl Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2022 m. vasario 7 d. įsakymo Nr. V-28 „Dėl Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos strateginės veiklos gairių 2022-2030 m. patvirtinimo“ pakeitimo*. (2024

- m. spalio 10 d.) Nr. V-842. Prieiga per internetą: <https://kalejimai.lrv.lt/public/canonical/1729766818/1677/Gaires.pdf>
13. *Dėl laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų resocializacijos standarto patvirtinimo.* (2024 m. birželio 6 d.) Nr. V-454. Teisės aktų registras. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/185b3ea2243e11efb121d2fe3a0eff27?jfwid=-%2091hskg42s>
14. *Dėl Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų resocializacijos skyrių veiklos tvarkos aprašo patvirtinimo.* (2024 m. birželio 5 d.) Nr. V-446. Teisės aktų registras. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7096cdd0232811efbdaea558de59136c?csrt=13442608274492520973>
15. *Dėl nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos patvirtinimo.* (2021 m. sausio 7 d.) Nr. V-5. Prieiga per internetą: <https://kalejimai.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2023/10/U3h9k7ICAtw.pdf>
16. *Dėl specializuotos atviro tipo bausmės atlikimo vietos veiklos aprašo patvirtinimo.* (2023 m. birželio 30 d.) Nr. V-497/V-163. Teisės aktų registras. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/98c15f50177b11ee872ba1860d1a5040>
17. *Dėl pykčio valdymo programos, programos, skirtos asmenims, kurie vairavo transporto priemonę būdami apsvaigę, ir programos, skirtos asmenims, piktnaudžiaujantiems psichiką veikiančiomis medžiagomis, aprobavimo.* (2024 m. balandžio 25 d.) Nr. V-317. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/6ce375f002bf11efbcbfb318996800a8>
18. *Dėl suimtųjų ir arešto ar laisvės atėmimo bausmėmis nuteistų asmenų įtraukimo į darbą ir darbinę veiklą organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo.* (2026 m. balandžio 16 d.) Nr. V-39. Teisės aktų registras. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5a45a741f08b11f09cfce49e7aeb76fe?csrt=18307287032573724035>
19. *Dėl tipinių Lietuvos kalėjimų tarnybos kalėjimų Resocializacijos skyriaus socialinių paslaugų srities darbuotojų pareigybių aprašymų patvirtinimo.* (2023 m. kovo 6 d.) Nr. V-146. Lietuvos kalėjimų tarnyba.
20. *Dėl Lietuvos kalėjimų tarnybos 2026 metų veiklos plano patvirtinimo.* (2026 m. vasario 23 d.) Nr. 1R-36. Prieiga per internetą: <https://kalejimai.lrv.lt/public/canonical/1772602402/3345/2026-02-23%20Nr.%201R-36.pdf>
21. *Dėl aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos.* (2020 m. gruodžio 11 d.) Nr. XIV-72. Teisės aktų registras. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>
22. *Dėl devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos.* (2024 m. gruodžio 12 d.) Nr. XV-54. Teisės aktų registras. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/0b418dc0b89811ef88c08519262548c4?csrt=4065582371663928442>

23. *Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo*. (2021 m. rugsėjo 29 d.) Nr. 797. Teisės aktų registras. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/a7a7452027f911ecad73e69048767e8c>
24. *Dėl nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo*. (2021 m. gegužės 10 d.). Nr. V-153. Prieiga per internetą: <https://kalejimai.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/4/QOQpPjy5b8M.pdf>
25. Djubina, J. ir Vilks, A. (2024). Educational issues in the resocialization process of criminal offenders. *Society. Integration. Education. Proceedings of the International Scientific Conference*, 2, 76-90. <https://doi.org/10.17770/sie2024vol2.7835>
26. Dünkel, F. (2017). Resocializacija ir tarptautiniai žmogaus teisių standartai. Iš G., Sakalauskas. *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje* (p. 117-139). Žara.
27. Dzogovic, S. A. ir Bajrami, V. (2023). Qualitative research methods in science and higher education. *Human Research in Rehabilitation*, 13(1), 156-166. DOI: [10.21554/hrr.042318](https://doi.org/10.21554/hrr.042318)
28. Esposito, M. (2021). Execution of sentences and community work: organizational dimension and role of the social worker of ministry of justice in Italy. *Geopolitical, Social Security and Freedom Journal*, 4(2), 1-15. Doi: [10.2478/gssfj-2021-0008](https://doi.org/10.2478/gssfj-2021-0008)
29. Europos komisija. (2022) *Dėl įtariamųjų ir kaltinamųjų, kuriems taikomas kardomasis kalinimas, procesinių teisių ir dėl materialinių kalinimo sąlygų*. Žiūrėta 2025 m. spalio 23 d. [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/api/files/C\(2022\)8987_0/090166e5f4e021fe?rendition=false](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/api/files/C(2022)8987_0/090166e5f4e021fe?rendition=false)
30. Europos parlamentas. (2017 spalio 5 d.). *Europos Parlamento rezoliucija dėl kalėjimų sistemos ir sąlygų kalėjimuose (2015/2062(INI))*. Žiūrėta 2025 m. gruodžio 21 d. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0385_LT.html
31. Europos tarybos ministrų komitetas. (2006). *Ministrų Komiteto rekomendacija šalims narėms „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“*. 2006/Nr. R(2006)2. Žiūrėta 2024 m. lapkričio 5 d. <https://rm.coe.int/16804d22f9>
32. Gaižauskaitė, I. ir Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu: vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras.
33. Gerybaitė, G. (2022). Asmenų, atliekančių laisvės atėmimo bausmę, socialinė rehabilitacija pusiaukelės namuose iš profesionalo perspektyvos. *Socialinis Darbas: Patirtis Ir Metodai*, 29(1), 105–136. <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/cc11eba0-32e5-487b-96a6-32df09d5ac2e/content>

34. Gerybaitė, G. (2025). Nuteistųjų resocializacija kalėjimų pusiaukelės namuose: nuteistųjų patirtis. *Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika*, 30, 24-39. <https://doi.org/10.15388/STEPP.2025.30.2>
35. Gormley, J. (2025). The gravest inefficiency of plea bargaining and the consequences for rehabilitation and reintegration. *Journal of Law and Society*, 52, 249–268. <https://doi.org/10.1111/jols.12531>
36. Hacin, R. ir Meško, G. (2023). Self-Legitimacy of Prison Workers and Treatment of Correctional Clients: A Study in Slovenian Prisons. *Criminal Justice and Behavior*, 51(1), 86-106. <https://doi.org/10.1177/00938548231206844>
37. Hamsir, H., Zainuddin, Z., ir Abdain, A. (2019). Implementation of Rehabilitation System of Prisoner for the Prisoner Resocialization in the Correctional Institution Class II A Palopo. *Jurnal Dinamika Hukum*, 19(1), 112-132. DOI: 10.20884/1.jdh.2019.19.1.2056
38. Harding, R. (2014). Rehabilitation and prison social climate: Do ‘What Works’ rehabilitation programs work better in prisons that have a positive social climate? *Australian & New Zealand Journal of Criminology*, 47(2), 163-175. <https://doi.org/10.1177/0004865813518543>
39. Yosipiv, A., Kuzan, H., Berezhnytska, H., Boiarchuk, O. ir Maslak, N. (2022). Socio-psychological issues of resocialization of convicts to imprisonment: Domestic and international experience. *Polish Psychological Bulletin*, 53(1), 53-59. DOI: 10.24425/ppb.2022.140482
40. Jackaitė, S. ir Kreiviniene, B. (2024). Socialinio darbuotojo kompetencijų tobulinimas, siekiant didesnio socialinio dalyvavimo žmonėms, grįžtantiems iš laisvės atėmimo įstaigos. *Tiltai*, 93(2), 131-150. <https://doi.org/10.15181/tbb.v93i2.2677>
41. Kavaliauskienė, V. (2010). Refleksijos kultūra – socialinio darbuotojo profesinės veiklos raiškos aspektas. *Acta Paedagogica Vilnensia*, 25, 159-171. <https://doi.org/10.15388/ActPaed.2010.25.3000>
42. Kavaliauskienė, V. ir Nikolajenko, E. (2017). Nuostatos kaip socialinio darbuotojo profesinės veiklos motyvaciją skatinantis veiksnys. *Tiltai*, 77(2), 41-52. doi:10.15181/tbb.v77i2.1602
43. Kiaunytė, A. (2012). Socialinių darbuotojų profesinio streso rizika konfliktų sprendimo situacijoje: supervizijos taikymo aspektas. *Visuomenės sveikata*, 1, 51-57. <https://www.lituanistika.lt/content/45776>
44. Kublickienė, L. (2014). Vyriškumas kriminalinėje subkultūroje ir nuteistųjų resocializacijos galimybės. *Kultūra ir visuomenė: socialinių tyrimų žurnalas*, 3, 35-56. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=255676>
45. Lietuvos kalėjimų taryba. (2025). *Lietuvos kalėjimų tarybos 2024 metų veiklos ataskaita*. Prieiga per internetą:

- <https://kalejimai.lrv.lt/public/canonical/1739788005/2087/2024%20m.%20veiklos%20ataskaita.docx>
46. Lietuvos kalėjimų tarnyba. (2024). *Bausmių vykdymo sistemos aktualioji statistinė ataskaita 2024 metų*. Prieiga per internetą: <https://kalejimai.lrv.lt/public/canonical/1739357367/2075/2024%20m.%20aktuali%20statistika.pdf>
 47. Lietuvos kalėjimų tarnyba. (2023). *Lietuvos kalėjimų tarnybos 2023 metų veiklos ataskaita*. Prieiga per internetą: <https://kalejimai.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/3/Sjox3B4gNoc.docx>
 48. Lietuvos kalėjimų tarnyba. (2024). *Gyvenimo kokybės Pravieniškių 1-ajame kalėjime tyrimo 2024 metais baigiamoji ataskaita*. Prieiga per internetą: <https://kalejimai.lrv.lt/public/canonical/1743004515/2218/20250214%20P1K%20baigiamoji%20ataskaita%202024.pdf>
 49. Lietuvos kalėjimų tarnyba. (2024). *Gyvenimo kokybės Vilniaus kalėjime tyrimo 2024 metais baigiamoji ataskaita*. Prieiga per internetą: <https://kalejimai.lrv.lt/public/canonical/1743004515/2219/20250325%20VK%20baigiamoji%20ataskaita%202024.pdf>
 50. Lietuvos kalėjimų tarnyba. (2024). *Lietuvos kalėjimų tarnybos 2024 metų veiklos plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-178, įgyvendinimo ataskaita*. Prieiga per internetą: [https://kalejimai.lrv.lt/public/canonical/1739788126/2088/Priedas%20\(LKT%202024%20m.%20OVP%20%C4%AFgyvendinimo%20ataskaita\).docx](https://kalejimai.lrv.lt/public/canonical/1739788126/2088/Priedas%20(LKT%202024%20m.%20OVP%20%C4%AFgyvendinimo%20ataskaita).docx)
 51. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso patvirtinimo įstatymas. Bausmių vykdymo kodeksas. (2002). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.171368/asr>
 52. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo sistemos įstatymas. (2018). <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/8b5a4a1088f711e8af589337bf1eb893/zSWqCAjUMh>
 53. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas. (2006). Žiūrėta 2024 m. spalio 15 d. <https://www.e-tar.lt/portal/en/legalAct/TAR.91609F53E29E/asr>
 54. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija. (2025). *2024 metų veiklos ataskaita*. Prieiga per internetą: https://tm.lrv.lt/public/canonical/1741174785/5974/Teisingumo+ministerijos_2024+m_veiklos+ataskaita%20.pdf
 55. Liukinevičienė, L. ir Mikalauskas, D. (2018). Purposefulness of Improvement of Convict Re-socialization Implemented in the Remand Prison from the Perspective of the Personnel Engaged in the Process. *Social Welfare: Interdisciplinary Approach*, 8(2), 131-153. <https://doi.org/10.21277/sw.v2i8.382>

56. Liukinevičienė, L. ir Mikalauskas, D. (2018). Tardymo izoliatoriuje vykdomos resocializacijos veiksmingumas: kalinamųjų nuomonės tyrimas. *Socialiniai Tyrimai*, 41(2), 18-31. <https://doi.org/10.21277/st.v41i2.250>
57. Lleshi, S. (2024). Challenges of Social Workers in the Multidisciplinary Team in the Penitentiary System. *Interdisciplinary Journal of Research and Development*, 11(1), 20. <https://doi.org/10.56345/ijrdv11n104>
58. Macanovič, N. (2024). *Resocialization and Reintegration of Convicted Individuals: Possibilities and Challenges*. Conference: International Scientific Conference "LIFE IN PRISON" (Beograd), DOI: [10.47152/PrisonLIFE2024.20](https://doi.org/10.47152/PrisonLIFE2024.20)
59. Macanovič, N., Ramič, A., ir Gudelj, N. (2024). Models of Resocialization of Convicted Individuals. *Institute of Criminological and Sociological Research*. 71–77. <https://doi.org/10.47152/PrisonLIFE2024.19>
60. Miklósi, M. T. (2020). The importance of social organizations in law enforcement for promoting the reintegration of inmates. *Journal of Psychological and Educational Research*, 28(1), 125-138. <https://www.researchgate.net/publication/351871819> THE IMPORTANCE OF SOCIAL ORGANIZATIONS IN LAW ENFORCEMENT FOR PROMOTING THE REINTEGRATION OF INMATES
61. Mpofu, Z. F., Mkhize, S. M., & Akpan, J. U. (2024). Empathy, remorse, and restoration of dignity contributing to reduced recidivism: assessing the role of restorative justice in promoting offender rehabilitation and reintegration in Durban. *Cogent Social Sciences*, 10(1). <https://doi.org/10.1080/23311886.2024.2429018>
62. Naujienė, R., Eidukevičiute, J. ir Ruškus, J. (2018). Socialinių darbuotojų lūkesčiai supervizijai kaip atsakas į praktikos lauko kompleksiskumą ir neapibrėžtumą. *Social Work: Experience and Methods*, 22(2), 35-62. DOI:10.7220/2029-5820.22.2.3 c
63. Nikolajenko, E. (2019). Socialinio darbuotojo motyvacija kaip veiksmingo profesinio funkcionavimo prielaida. *Tiltai*, 83(2), 80-98. <https://doi.org/10.15181/tbb.v83i2.2065>
64. Nikoleishvili, K. (2025). Prisoners' Right to Rehabilitation: Micro and Macro Level Indicators for the Assessment of the Fulfilment of States' Positive Obligation. *German Law Journal*, 26(4), 668-682. <https://doi.org/10.1017/glj.2025.15>
65. Panda, S. (2019). Comparative Analysis of Qualitative And Quantitative Research. *M.Lib.I.Sc. Project, Panjab University, under guidance of Dr. Shiv Kumar*. 1-11. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7024410>
66. Rimkus, V. ir Kreiviniene, B. (2017). Pozityvus socialinis darbas: nuo probleminio modelio link asmens stiprybių ugdymo. *Tiltai*, 78(3), 13-28. <https://doi.org/10.15181/tbb.v77i3.1668>

67. Sakalauskas, G. (2015). Kalinimo sąlygos ir kalinių resocializacijos prielaidos. *Teisės problemos*, 88(2), 5-53. https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/G.Sakalauskas-2015_2.pdf
68. Sakalauskas, G. (2015). Kalinių ir darbuotojų santykių įkalinimo įstaigose svarba nuteistųjų integracijai ir įstaigoje vyraujančiai atmosferai. *Socialinė Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika*, 10, 52-67. <https://doi.org/10.15388/STEPP.2015.10.4859>
69. Sakalauskas, G. ir Norvaišytė, G. (2022). Žmogaus orumą ir teises užtikrinančios kalinimo sąlygos Lietuvoje – misija (ne)įmanoma? *Vilnius University Open Series*, 340-355. <https://doi.org/10.15388/KSK.2022.16>
70. Sakalauskas, G., Jarutienė, L., Kalpokas, V. ir Vaičiūnienė, R. (2019). *Kalinimo sąlygos ir kalinių socialinės integracijos prielaidos*. Žara. <https://teise.org/wp-content/uploads/2020/03/Kalinimo-salygos.pdf>
71. Sarzała, D. (2024). Praca socjalna jako czynnik wspierający readaptację społeczną skazanych w polskim systemie penitencjarnym. *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio J – Paedagogia-Psychologia*, 37(1), 153-168. doi:http://dx.doi.org/10.17951/j.2024.37.1.153-168
72. Selak, G. (2017). Društvene okolnosti kao bitan faktor resocijalizacije bivših osuđenika. Društvene devijacije, *Centar modernih znanja*, 2, 409-416. DOI : 10.7251/DDADP1702409S
73. Stárek, L. ir Víšek, J. (2022). The Social Worker as a Full-fledged Member of a Multidisciplinary Cooperation within the Czech Prison System. *Social Welfare: Interdisciplinary Approach*, 12, 20-35. <https://doi.org/10.15388/SW.2022.12.12>
74. Tkachenko, V. (2025). Resocialisation of offenders: international experience. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 2(3), 489-493. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.2.78>
75. Uscila, R. (2024). Nuteistųjų pusiaukelės namų tinkle plėtra Lietuvoje. *Vilnius University Open Series*, 531-547. <https://doi.org/10.15388/LBJT.2024.23>
76. Vaičiūnienė, R. (2017). Įkalintų asmenų resocializacijos galimybės kolektyvinio kalinimo ir kalėjimo subkultūros sąlygomis. Iš *Bausmių taikymo ir vykdymo tarptautinis palyginimas, tendencijos ir perspektyvos Lietuvoje*. Lietuvos teisės institutas, Vilnius: Žara, 181–204.
77. Vaičiūnienė, R., Viršilas, V. (2018). *Socialinės rehabilitacijos priemonių taikymo laisvės atėmimo vietose analizė: esamos praktikos tobulinimo perspektyvos*. Lietuvos teisės institutas.
78. Vaičiūnienė, R., Dainauskaitė, G. (2024). Pavyzdinio kalėjimo darbuotojo beiškant: tarp formalių lūkesčių ir kalėjimo kasdienybės. *Kriminologijos studijos*, 12, 8-32. <https://doi.org/10.15388/CrimLithuan.2024.12.1>
79. Valstybės kontrolė. (2024). *Vertinimo ataskaita. Vyriausybės projekto „Naujos kartos bausmių vykdymo įstaigos“ įgyvendinimo vertinimas*. <https://www.valstybeskontrolė.lt/LT/Product/24229/vyriausybes-projekto-naujos-kartos-bausmiu-vykdyimo-istaigos-igyvendinimo-vertin>

80. Večkienė, N. P. ir Eidukevičiūtė, J. (2016). Komunikacinės kompetencijos raiška profesinio identiteto paieškoje. *Tiltai*, 75 (3), 17-36. <https://doi.org/10.15181/tbb.v75i3.1421>
81. Virbalienė, R. (2023). Social worker's activity in the process of re-socialisation in the penal system. *Language, Individual & Society*, 17, 101–108. <https://doi.org/10.62991/LIS1996088996>
82. Vujičić, N. (2024). Work Engagement, Education, and Vocational Training of Inmates in the Sremska Mitrovica Penitentiary Facility. Iš M., Milićević, I., Stevanović, ir Lj., Ilijić. *Proceedings of the International Scientific Conference "Life in Prison: Criminological, Penological, Psychological, Sociological, Legal, Security, and Medical Issues"* (p. 115–124). Institute of Criminological and Sociological Research. <https://doi.org/10.47152/PrisonLIFE2024.25>
83. Zitha, M., & Jansen van Rensburg, S. K. (2026). The guilt–innocence paradox: Insights from convicted violent offenders in South African correctional centres. *Punishment & Society*, 28(1), 154-183. <https://doi.org/10.1177/14624745251366307>
84. Žilinskienė, L., & Tumilaitė, R. (2011). Resocializacijos modeliai ir jų taikymas. *Sociologija. Mintis Ir Veiksmas*, 29(2), 285-313. <https://doi.org/10.15388/SocMintVei.2011.2.6135>
85. Žydzūnaitė, V., ir Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai. Principai ir metodai*. Vaga

SANTRAUKA

Magistro baigiamojo darbo tema - *Socialinio darbuotojo vaidmuo asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos procese*. Lietuvoje vykdomos bausmių vykdymo sistemos reformos kontekste nuteistųjų resocializacijai skiriama daug dėmesio, siekiant sumažinti nuteistųjų skaičių ir pakartotinį nusikalstamumą. Naujausi tyrimai rodo, kad siekiant sėkmingos nuteistų asmenų reintegracijos į visuomenę, būtina psichologinė ir socialinė parama bausmės atlikimo metu. Resocializacijos reformos kontekste nemažas dėmesys skiriamas socialinių darbuotojų vaidmeniui nuteistųjų resocializacijos procese. Mokslinių tyrimų analizė rodo, kad šiame procese stokojama tyrimų, analizuojančių socialinių darbuotojų praktinę patirtį. Todėl svarbu analizuoti realias socialinių darbuotojų patirtis, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją. Tyrime keliami probleminiai klausimai: kaip socialinis darbuotojas įgyvendina asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją įkalinimo įstaigoje? Kokie veiksniai turi įtakos socialinio darbuotojo veiklai, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją? Su kokiais sunkumais susiduria socialiniai darbuotojai ir kaip juos sprendžia asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos procese?

Tyrimo objektas - socialinio darbuotojo vaidmuo asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos procese.

Tyrimo tikslas – atskleisti teoriniu ir empiriniu aspektu socialinio darbuotojo vaidmenį asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos procese.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos galimybes įkalinimo įstaigoje.
2. Aptarti socialinių darbuotojų veiklą asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos procese.
3. Pateikti socialinių darbuotojų praktinę patirtį, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją įkalinimo įstaigose.

Tyrimo metodai:

Teoriniai metodai: mokslinės literatūros ir dokumentų, susijusių su tema analizė, siekiant atskleisti teoriniu aspektu asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos ypatumus ir socialinio darbuotojo veiklą įkalinimo įstaigoje šių asmenų resocializacijos procese.

Empiriniai metodai: pusiau struktūruotas interviu metodas, siekiant pateikti socialinių darbuotojų praktinę patirtį, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją įkalinimo įstaigose. Analizuojant interviu metu gautus duomenis, taikoma kokybinė turinio analizė.

Tyrimo išvados:

1. Asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacija – tai sudėtingas, daugialypis procesas, kuriuo siekiama mažinti nuteistųjų pakartotinį nusikalstamumą bei užtikrinti visuomenės saugumą. Resocializacijos paskirtis bausmių vykdymo vietoje yra asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, įgalinimas gyventi nenusikalstant ir sėkmingai integruojantis į visuomenę po bausmės pabaigos. Nuteistųjų resocializacijos procesas įgyvendinamas per resocializacijos programas ir priemones, kurios taikomos individualizuotai, atliepiančios nuteistojo poreikius. Programos skirtos koreguoti nuteistojo elgesį, mąstymą, ugdyti socialinius įgūdžius, atkurti socialinius ryšius, motyvuoti siekti pokyčio, gydytis priklausomybės. Mokslinių šaltinių bei teisinių dokumentų analizė atskleidė veiksnius, turinčius įtakos nuteistųjų resocializacijos įgyvendinimui įkalinimo įstaigose, kurie veikia makro, mezo ir mikro lygmenyse. Makro lygmenyje resocializacijos galimybėms įkalinimo įstaigoje turi politiniai, socialiniai, ekonominiai veiksniai. Mezo lygmenyje – tinkama įkalinimo įstaigos infrastruktūra, individualizuotas resocializacijos programų, priemonių parinkimas, atsižvelgiant į nuteistojo poreikius bei personalo profesionalumas. Mikro lygmenyje įtakos turi humaniškas ir individualizuotas požiūris į nuteistuosius, tinkamų, nežeminančių jų orumo, gyvenamųjų sąlygų užtikrinimas, teigiami kalėjimo personalo ir nuteistųjų santykiai.

2. Mokslinės literatūros bei teisės dokumentų analizė atskleidė socialinio darbuotojo veiklos svarbą įgyvendinant nuteistų asmenų resocializacijos procesą. Socialiniai darbuotojai, vykdydami savo profesinę veiklą, vadovaujasi sąžiningumo, bendradarbiavimo bei profesionalumo užtikrinimo principais. Atsižvelgdami į nuteistojo individualius poreikius bei nustatytus kriminogeninius veiksnius, kartu su nuteistuoju sudaro individualų nuteistojo resocializacijos planą, motyvuoja aktyviai dalyvauti individualiame plane numatytoje resocializacijos priemonėse, taiko intervencines priemones, teikia socialinę pagalbą, vertina nuteistojo pokyčius. Socialinis darbuotojas, dirbdamas su nuteistaisiais, taiko individualaus ir grupinio darbo metodus, siekia padėti nuteistajam atstatyti ar sustiprinti socialinius ryšius su artimaisiais, bendradarbiauja su valstybinėmis įstaigomis, nevyriausybėmis organizacijomis.

3. Empirinis tyrimas atskleidė, socialinio darbuotojo praktinės veiklos raišką įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializaciją, veiksnius turinčius įtakos socialinio darbuotojo veiklai, įgyvendinant asmenų nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializaciją, taip pat sunkumus, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausme, resocializacijos procese ir jų sprendimo priemonės.

Tyrimo rezultatai parodė, kad socialinio darbuotojo pasirinkimą dirbti su nuteistaisiais įkalinimo įstaigoje paskatino noras išbandyti save su kita paslaugų gavėjų grupe, gyvenimo aplinkybės lėmusios darbo paieškas bei pagalbos nuteistiesiems žmonėms teikimo prasmingumas. Tyrimas atskleidė socialinio darbuotojo darbo reikšmingumą įkalinimo įstaigoje, sietiną su nuteistųjų socialinių

problemų sprendimu, resocializacijos priemonių nuteistajam planavimu, humanišku požiūriu į nuteistus asmenis, nuteistų asmenų kriminogeninių veiksmų mažinimu įgalinant juos keistis, saugumo jausmo suteikimu nuteistiems asmenims integruojantis į visuomenę. Tyrimas parodė, kad socialiniai darbuotojai, įgyvendindami asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją įkalinimo įstaigoje nustato nuteisto asmens poreikius, informuoja, konsultuoja, tarpininkauja, tvarko dokumentus, sudaro individualius nuteistųjų resocializacijos planus, juos įgyvendina bei stebi, taiko įvairias resocializacijos programas, bendradarbiauja su įstaigomis ruošiant nuteistąjį išėjimui į laisvę. Tyrimu identifikuoti socialinio darbuotojo taikomi metodai: individualaus darbo su nuteistuoju, darbo su grupe, darbo su bendruomene bei šeimos dienų organizavimas įkalinimo įstaigoje. Tyrimo duomenų analizė atskleidė, kad socialinis darbuotojas nuteistųjų asmenų resocializacijos procese bendradarbiauja su Resocializacijos skyriuje esančiomis komandomis, su įkalinimo įstaigoje esančiais skyriais, su savivaldybėmis bei nevyriausybinėmis organizacijomis. Tyrimas rodo, kad įgyvendinant nuteistųjų resocializaciją socialiniai darbuotojai pagalbą gauna iš kolegų, vadovybės. Taip pat jiems padeda Lietuvos kalėjimų tarnybos organizuojami mokymai.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad teigiamos įtakos socialinio darbuotojo veiklai, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją turi įkalinimo įstaigos veiksniai, sietini su tinkamomis darbo sąlygomis, su reguliariais resocializacijos skyriaus komandų susirinkimais, su mentoryste naujai atėjusiam darbuotojui, su pakankamu darbuotojų skaičiumi ir ne per dideliu darbo krūviu. Taip pat svarbią rolę įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją turi socialinio darbuotojo kompetencija ir patirtis, pagarba ir nusiteikimas padėti nuteistam asmeniui, emocinis atsparumas, socialinio darbuotojo motyvacija. Tyrimas atskleidė ir nuteistų asmenų individualius veiksmus, turinčius teigiamos įtakos socialinio darbuotojo veiklai - tai nuteistųjų motyvacija ir jų ryšių palaikymas su šeima bei artimaisiais.

Tyrimu identifikuoti sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializacijos procese ir jų sprendimas. Tyrimo duomenys rodo, kad socialiniai darbuotojai nuteistųjų resocializacijos procese susiduria su instituciniais sunkumais, tokiais, kaip nuteistųjų bendrabutinio tipo gyvenamųjų patalpų sistema, uždaro ar pusiau atviro tipo bausmės atlikimo sąlygos, įkalinimo įstaigos taisyklės, žmogiškųjų išteklių stygius bei per didelis darbo krūvis. Taip pat sunkumų socialiniam darbuotojui kelia nuteisto asmens ypatumai, jo situacija, t. y., nuteistųjų subkultūros laikymasis, padaryto nusikaltimo neigimas, menkas nuteistųjų išsilavinimas, priklausomybių turėjimas, nuteistojo agresyvumas, impulsyvumas, manipuliacijos, motyvacijos stoka, nutrūkę ar menki ryšiai su artimaisiais. Tyrimas atskleidė, kad socialiniams darbuotojams sunkumus padeda spręsti vidinė įkalinimo įstaigos komunikacija, įkalinimo įstaigoje vykstančios intervizijos bei Lietuvos kalėjimų tarnybos socialiniams darbuotojams organizuojamos supervizijos.

SUMMARY

The theme of the master thesis is *The role of a social worker in the socialization process of convicted persons*. In the context of the reform of the system of execution of sentences in Lithuania, the resocialization of convicts is given a lot of attention in order to reduce the number of convicts and reoffending. Recent studies show that psychological and social support during the sentence is necessary for the successful reintegration of sentenced persons into society. In the context of the reform of socialization, a lot of attention is paid to the role of social workers in the process of resocialization of convicts. Research analysis shows that there is a lack of research in this process analysing the know-how of social workers. It is therefore important to analyse the real experience of social workers in implementing the resocialisation of persons sentenced to imprisonment. The study raises the following issues: how does the social worker implement the resocialisation of persons sentenced to imprisonment in a prison? What factors influence the activity of a social worker in implementing the resocialisation of persons sentenced to imprisonment? What difficulties do social workers face and how do they deal with them in the process of resocialisation of persons sentenced to imprisonment?

The object of the research is the role of the social worker in the process of resocialization of persons sentenced to imprisonment.

The aim of the research is to reveal theoretically and empirically the role of the social worker in the process of resocialization of persons sentenced to imprisonment.

Tasks of the study:

1. Explain the possibilities of resocialization of persons sentenced to imprisonment in a prison.
2. Discuss the activities of social workers in the process of resocialization of persons sentenced to imprisonment.
3. Provide practical experience of social workers in implementing the resocialization of persons sentenced to imprisonment in prisons.

Methods of analysis:

Theoretical methods: analysis of scientific literature and documents related to the topic in order to reveal the theoretical aspect of the peculiarities of resocialization of persons sentenced to imprisonment and the activities of a social worker in a prison in the process of resocialization of these persons.

Empirical methods: a semi-structured interview method to provide practical experience of social workers in implementing the resocialisation of persons sentenced to imprisonment in prisons. Qualitative content analysis is applied when analyzing the data obtained during the interview.

Conclusions:

1. The resocialisation of persons sentenced to imprisonment is a complex, multifaceted process aimed at reducing the reoffending of convicts and ensuring public security. The purpose of resocialization in the place of execution of sentences is to enable persons sentenced to a custodial sentence to live without criminality and successfully integrate into society after the end of the sentence. The process of resocialization of convicts is implemented through resocialization programs and measures, which are applied in an individualized way, responding to the needs of the convict. The programs are designed to correct the behavior, thinking of the convict, develop social skills, restore social ties, motivate to seek change, treat addictions. The analysis of scientific sources and legal documents revealed factors influencing the implementation of the resocialization of convicts in prisons operating at the macro, meso and micro levels. At the macro level, political, social and economic factors have a bearing on the possibilities of resocialization in prison. At the meso level, appropriate prison infrastructure, individualised selection of resocialisation programmes and measures, taking into account the needs of the convict and the professionalism of the staff. The micro-level is influenced by the humane and individualized approach to convicts, the guarantee of decent, non-degrading living conditions, positive relations between prison staff and convicts.

2. Analysis of scientific literature and legal documents revealed the importance of social worker's activities in implementing the process of resocialization of convicted persons. In carrying out their professional activities, social workers are guided by the principles of honesty, cooperation and professionalism. Taking into account the individual needs of the sentenced person and the established criminogenic factors, together with the sentenced person, he/she shall draw up an individual plan for the resocialization of the sentenced person, motivate him/her to actively participate in the resocialization measures provided for in the individual plan, apply intervention measures, provide social assistance, assess the changes of the sentenced person. The social worker, working with convicts, applies individual and group working methods, seeks to help the convict to rebuild or strengthen social ties with relatives, cooperates with state institutions and non-governmental organizations.

3. The empirical research revealed the expression of the social worker's practical activities in implementing the resocialization of persons sentenced to imprisonment, factors influencing the social worker's activities, implementing the resocialization of persons sentenced to imprisonment, as well as the difficulties faced by social workers in the process of resocialization of persons sentenced to imprisonment and their resolution measures.

The results of the research showed that the social worker's choice to work with convicts in prison was motivated by the desire to test themselves with another group of service recipients, the circumstances of life that led to job searches and the meaningfulness of providing assistance to

convicts. The research revealed the significance of the work of the social worker in the imprisonment, which is related to the solution of social problems of convicts, the planning of resocialization measures for the convict, the humane approach to convicts, the reduction of the criminogenic factors of convicts by enabling them to exchange, and the provision of a sense of security to convicts when integrating into society. The research showed that social workers, when implementing the resocialization of persons sentenced to imprisonment in the prison, identify the needs of the sentenced person, inform, consult, mediate, manage documents, draw up individual plans for the resocialization of convicts, implement and monitor them, apply various resocialization programs, cooperate with institutions in preparing the convict for the release. The research identified the methods used by the social worker: organization of individual work with the convict, work with the group, work with the community and family days in the prison. The analysis of the research data revealed that the social worker cooperates in the process of resocialization of convicts with the teams located in the Resocialization Division, with the units located in the prison, with municipalities and non-governmental organizations. The research shows that during the implementation of the resocialization of convicts, social workers receive help from their colleagues, management. They are also assisted by training organised by the Lithuanian Prison Service.

The data of the research revealed that the positive influence on the activities of the social worker in implementing the resocialization of persons sentenced to imprisonment is due to the factors of the prison institution related to proper working conditions, regular meetings of the teams of the resocialization unit, mentoring the newly arrived employee, sufficient number of employees and not excessive workload. Also important in the implementation of the resocialization of persons sentenced to imprisonment is the competence and experience of the social worker, respect and willingness to help the convicted person, emotional resilience, motivation of the social worker. The study also revealed individual factors of convicts that have a positive impact on the activities of the social worker - the motivation of convicts and their contacts with family and relatives.

The study identified the difficulties faced by social workers in the process of resocialisation of persons sentenced to imprisonment and their resolution. The research data show that social workers in the process of resocialization of convicts face institutional difficulties, such as the system of dormitory-type residential premises of convicts, conditions for the execution of closed or semi-open-type sentences, prison rules, lack of human resources and excessive workload. The social worker is also challenged by the characteristics of the convicted person, his or her situation, i.e. adherence to the subculture of convicts, denial of the crime committed, poor education of convicts, possession of dependencies, aggressiveness, impulsivity of the convict, lack of manipulation, lack of motivation, broken or poor relationships with relatives. The research revealed that the social workers' difficulties

are helped by the internal communication of the prison, the interventions taking place in the prison and the supervisions organised by the Lithuanian Prison Service for social workers.

KLAUSIMYNAS

Esu Mykolo Romerio universiteto Socialinio darbo magistrantūros studijų programos studentė Ramunė Butkevičienė. Atlieku magistro baigiamojo darbo tyrimą, kuriuo siekiu atskleisti socialinio darbuotojo vaidmenį asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos procese. Atlieku kokybinį tyrimą, taikau pusiau struktūruotą interviu metodą. Numatomas interviu laikas apie 1 val. Jūsų patirtis yra labai svarbi ir prašau Jūsų sutikti dalyvauti tyrime ir pasidalinti savo patirtimi apie socialinio darbuotojo vaidmenį asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos procese. Informuoju, kad tyrimas atliekamas laikantis konfidencialumo ir anonimiškumo, nei Jūsų vardas, nei pavardė, nei įstaiga, kurioje dirbate, nebus minimi. Interviu duomenys bus pateikiami apibendrintai ir naudojami tik moksliniais tikslais. Siekiant užtikrinti informacijos tikslumą, pokalbį norėsiu įrašyti. Interviu įrašai bus prieinami tik man. Jeigu sutinkate dalyvauti tyrime, ar sutinkate, kad pokalbis būtų įrašytas?

Dėkoju už jūsų sutikimą dalyvauti tyrime.

Klausimai

1. Socialinio darbuotojo praktinės veiklos raiška įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją įkalinimo įstaigoje.

1. Papasakokite, kas jus paskatino rinktis darbą su nuteistaisiais įkalinimo įstaigoje?
2. Papasakokite, kuo socialinio darbuotojo darbas įkalinimo įstaigoje svarbus?
3. Papasakokite, koks yra socialinio darbuotojo darbas įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją įkalinimo įstaigoje? Ką ir kaip jis daro?
4. Papasakokite, kokius metodus ir kaip taikote dirbant su asmenimis, nuteistais laisvės atėmimo bausmės?
6. Su kuo ir kaip bendradarbiaujate įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją?
7. Papasakokite, kokią jūs, kaip socialinis darbuotojas, gaunate pagalbą įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją ?

2. Veiksniai, turintys įtakos, socialinio darbuotojo veiklai, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją.

1. Papasakokite, pateikiant pavyzdžius, kokie įkalinimo įstaigos veiksniai ir kaip turi įtakos socialinio darbuotojo veiklai asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos procese?
2. Papasakokite, pateikiant pavyzdžius, kokie jūsų, kaip profesionalo veiksniai, ir kaip turi įtakos jūsų veiklai įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijai?

3. Papasakokite, pateikiant pavyzdžius, kokie individualūs asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, veiksniai ir kaip turi įtakos jų resocializacijai?

4. Papasakokite, pateikiant pavyzdžius, kokie išoriniai veiksniai ir kaip turi įtakos jūsų veiklai įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializaciją?

3. Sunkumai su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmė, resocializacijos procese.

1. Papasakokite su kokiais sunkumais susiduriate dirbant su nuteistais asmenimis resocializacijos procese?

2. Papasakokite, kaip šie sunkumai reiškiasi?

3. Kaip sprendžiate kilusius sunkumus?

1 lentelė. Socialinio darbuotojo praktinės veiklos raiška įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją įkalinimo įstaigoje.

Kategorija	Subkategorija	Pagrindimas
Socialinio darbuotojo pasirinkimo dirbti su nuteistais asmenimis motyvai	Noras išbandyti save su kita paslaugų gavėjų grupe	„<...> dirbau ilgą laiką su socialinės rizikos šeimomis, šiaip 20 metų ir kažkaip gal truputėlį norėjosi pakeisti darbo sritį ir padirbėti su kita tiksline grupe“ (D1). „Nes ilgą laiką dirbau su viena paslaugų gavėjų grupe ir ilgai, ilgai svarsčiau ir priėmiau tą sprendimą, kad siekti kažkur tų pokyčių, tobulėjimo, keisti paslaugų gavėjų grupę ir taip gavosi, kad aš esu šiuo metu čia. <...> „Tikrai, tikrai naudingi, įdomūs pokyčiai, kurie padėjo tobulėti kaip specialistei“ (D4). „Dirbusi su skirtingomis klientų grupėmis ir tiesiog su šita klientų grupe nesu dirbusi. Ir tas galbūt paskatino iš tikrųjų išbandyti save su kita klientų grupe“ (D5). „<...> ieškojau visiškai naujai darbo, bet kažkaip pamačiau šitą skelbimą ir sakau, vat dar aš nemėginau dirbti su šita grupė, nors gal truputėlį gąsdino, bet surizikavau“ (D6). „Dar kas paskatino, kad tas profesinis laukas toks įdomesnis, buvo įdomu, kas čia per vieta, koks čia darbas“ (D8).
	Gyvenimo aplinkybės lėmusios darbo paieškas	„Paskatino aplinkybės. Buvau bedarbė ir atsirado galimybė įsidarbinti šioje įstaigoje“ (D2). „Labai asmeninis iš tikrųjų motyvas, nes prieš tai dirbau aptarnavimo srityje o pradėjo siausti Kovidas. Ir mano sritis tapo labai nestabili, kurioje dirbu. <...> Tai pradėjau ieškoti skelbimų. Ir kaip tik buvo naujai įsteigta pareigybė kalėjime socialinio darbuotojo“ (D3).
	Pagalbos nuteistiesiems žmonėms teikimo prasmingumas	„Tai kažkaip visuomet norėdavau padėti tiems žmonėms, kuriems tos pagalbos reikia, o įkalinimo įstaigoje, kai pamačiau, kad atsirado naujos pareigybės įsteigtos socialinio darbuotojo, tai iš tikrųjų va tas mane labai traukė“ (D7). „Turbūt manau, kad paskatino pirmiausia prasmingumo jausmas. Nu toks prasmingas darbas, kad mes padedam žmonėms, kurie padarė kažkada kažkokių klaidų gyvenime. Tiesiog, savo darbu mes jiems padedam grįžti į visuomenę, nes jie vis tiek grįš į visuomenę“ (D8). „Į šį darbą atėjau todėl, kad norėjau dirbti su žmonėmis, kurie turi rimtų gyvenimo sunkumų ir kuriems pagalba yra būtina. Mane traukė darbas, kuriame galiu matyti pokyčius ir prisidėti prie to, kad žmogus išėjęs į laisvę turėtų daugiau galimybių gyventi kitaip. Supratau, kad

		nuteistiesiems dažnai trūksta palaikymo, todėl norėjau būti tuo žmogumi, kuris padeda jiems susivokti ir keistis“ (D9).
Socialinio darbuotojo darbo reikšmės raiška įkalinimo įstaigoje	Nuteistųjų socialinių problemų sprendimas	„<...> dabar, kai socialiniai darbuotojai jau yra pareigybė visuose kalėjimuose ir ne vienerius metus, tai matyti akivaizdi nauda, kad padeda spręsti nuteistiesiems jų socialines problemas, kadangi nuteistieji yra nelaisvėje ir jie negali daug ko daryti ir negali susisiekti ir laisvai kontaktuoti su reikiamomis įstaigomis, ar netgi bendrauti pakankamai su artimaisiais ir atkurti ryšius. Tai va čia visur ateina socialinis darbuotojas, toks tarpininkas, tarp, nuteistojo ir laisvėje esančių įstaigų, žmonių, kurie jam svarbūs, artimųjų“ (D1). „Taip, konsultuojant, tarpininkaujant, palydinti, informuojant. Padedam su antro etapo socialiniu darbuotoju susisiekti, tai irgi labai svarbus momentas. <...> Tai vadinasi, dažniausiai visais įmanomais klausimais, kreipia pas mus, nes arba mes žinom kur tiksliai nukreipti, arba mes atsakom nuteistajam. Tai tikrai socialinio darbuotojo darbas yra labai svarbus“ (D3). „Mes socialiniai darbuotojai turbūt esame tie tokie, kaip atrama, pagalba nuteistajam. Kurie išklauso tam tikrose situacijose. Padeda jiems išspręsti tam tikrus kylančius sudėtingus klausimus, kas liečia socialinę sritį, padeda atstatyti bendravimo ryšius su savo artimaisiais“ (D4). „Tiesa, esame be tos aprangos žmogus, ne pareigūnas, ne tas, kur baudžia, o tas toks labiau, kur padeda, tiesiog išklauso ir toks suteikiantis pagalbą ir tą moralinę ir emocinę, ir visa ta kokia jiems reikalinga čia būnant. Tai tiesiog informavimas, konsultavimas. Tai jie mus vertina tokį vat, kaip tikrai tokį žmogų, kuris padės tikrai“ (D6). „Socialinis darbas padeda nuteistiesiems spręsti socialines, galbūt psichologines problemas, taip pat palaikyti ryšius su artimaisiais, planuoti gyvenimą po paleidimo“ (D7).
	Resocializacijos priemonių nuteistajam planavimas	„Taip pat pastaraisiais metais socialinių darbuotojų reikšmė dar labiau išaugo, kai mes pradėjome, perėmėme iš kitų resocializacijos specialistų, individualių nuteistųjų resocializacijos planų sudarymą. Kas reiškia, kad pradėjome planuoti priemones, kurių reikia nuteistajam resocializuotis. Numatydavom programas, reikiamas konsultacijas, rezultatą įrašydavom, kokio tikimės“ (D1).

		„Tuose planuose atkreipiam dėmesį į kriminogeninius poreikius, kad nuteistasis galėtų juos mažinti ir parenkame priemones. Tai būna įvairios priemonės“ (D3).
	Humaniškas požiūris į nuteistus asmenis	„Tai visų pirmausia, kad nuteistieji, galbūt apskritai tas socialinis darbas tai įneša to tokio žmogiškumo į įkalinimo įstaigas, nes socialinis darbuotojas yra darbuotojas, dirbantis su žmonėmis <...>. Apskritai tai yra darbas su žmogumi, tai yra kalėjimuose žmogiškumo faktorių įneša. <...> Pačiam kalėjime labai daug tų pareigūnų, dirbančių, tarkim daug metų, jie tų senų pažiūrų, nesupranta kas tas yra socialinis darbas“ (D5). „Tai tiesiog, vertinant, gal per žmogiškąją prizmę, kad kiekvienam žmogui, kuris turi tam tikrų bėdų ar problemų, kurių negeba pats savarankiškai išsprendti, reikalinga pagalba. Ir manyčiau, kad ta pagalba jiems užtikrina tam tikrą gyvenimo kokybę tokioj struktūruotoj aplinkoj“ (D2).
	Nuteistų asmenų kriminogeninių veiksmų mažinimas įgalinant juos keistis	„socialinio darbuotojo funkcijos, ką jis atlieka, tai tikrai prisideda prie rizikos mažinimo, kad nuteistasis pakartotinai nenusikalstų, nes mes užtikrinam, kad nuteistasis išėjęs iš įkalinimo įstaigos turėtų kur gyventi, kad turėtų dokumentą, kad būtų deklaruotas, o čia yra pagrindiniai turbūt dalykai, kad asmuo jaustųsi saugus išėjęs iš įkalinimo įstaigos ir kad jisai nenusikalstų, nes jeigu neturėtų kur gyventi, tai žinoma eitų vogti, kažkur pakampiais gulėtų žmogus“ (D7). „Mano darbas svarbus todėl, kad nuteistieji dažnai turi daug kriminogeninių veiksmų, kurie skatina nusikalsti, ir be pagalbos jie patys jų nepakeistų. Aš padedu jiems suprasti savo elgesį ir jo pasekmes, o kartu ieškome būdų, kaip tuos veiksmus sumažinti. <...> Pagrindinė pagalba – individualūs pokalbiai, socialinės programos priklausomybių mažinimui, emocijų valdymui ir socialinių įgūdžių ugdymui. Grupiniuose užsiėmimuose nuteistieji mokosi bendradarbiavimo, konfliktų sprendimo ir atsakomybės“ (D9).
	Saugumo jausmo suteikimas nuteistiems asmenims integruojantis į visuomenę	„Padedam iš tikrųjų ir tą tokį pagrindą susikurti. Kas liečia ten dėl darbinio užimtumo, dėl gyvenamosios vietos suradimo išeinant iš laisvės atėmimo vietos“ (D4). „<...> mes labai prisidedam prie jų integracijos į visuomenę. Tai pirmiausia tvarkome visus dokumentus, kas liečia asmens tapatybės dokumentus, kad žmogus išėjęs į laisvę galėtų

		gauti paslaugas įvairias, nes be asmens tapatybės dokumentų, jisai nieko negauna“ (D8). „Padedame tvarkyti socialinius dokumentus, susijusius su apgyvendinimu, išsilavinimu, dokumentų tvarkymu ar sveikatos priežiūra, kad sudarytume sąlygas sėkmingai integracijai“ (D9).
Socialinio darbuotojo praktinė veikla įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializaciją	Nuteistojo asmens poreikių nustatymas	„<...> išsiaiškinu poreikius, kokios pagalbos reikia šiuo metu, ar gali reikėti ateityje ir taip susipažįstu su nuteistuoju, užmezgu ir pradinį toki kontaktą“ (D1), „<...> žmogus atvyksta į įkalinimo įstaigą, tai turim konsultacijas. Pasiklausinėjam kokios pagalbos jam gali reikėti <...>“ (D8).
	Informavimas ir konsultavimas	„Tai pirmiausia yra individualus konsultavimas tam tikromis aktualiomis temomis. Aišku yra ir tų bendrųjų tokių socialinių paslaugų, tai kaip informavimas, neretai tenka tik suteikti nuteistajam reikiamą informaciją, padėti gauti telefono kontaktus, adresą, įstaigų adresus ir panašiai“ (D1). „Individualių konsultacijų metu labai detalai asmens konkrečiosios problemos, klausimai, emocijos yra analizuojamos, aptariamoms“ (D4). „<...> pagrindinis yra individualus konsultavimas. Konsultacijos svarbios, nes žmogaus gali pasikalbėti, išsikalbėti ir pasakyti savo problemą, su kuria susiduria ir kaip norėtų tą problemą išspęsti“ (D8). „Dirbdama su nuteistaisiais daugiausia naudoju individualius pokalbius. Stengiuosi suprasti jų situaciją, elgesio priežastis ir tai, kas skatina nusikalsti. <...> siekiu padėti nuteistiesiems atrasti vidinę motyvaciją keistis ir suprasti savo elgesio pasekmes“ (D9).
	Tarpininkavimas	„<...>, tarpininkavimo paslaugą irgi teikiame, ypatingai su migracijos skyriumi. Mes pateikiame prašymus, kad jie atvyktų dėl mobilios paslaugos ir tada atvyksta į kalėjimą ir užsako asmens dokumentą, kurio nuteistajam reikia, pasibaigęs arba pamestas“ (D1).
	Dokumentų tvarkymas	„Tai mes esame tie, kurie padeda pildyti dokumentus, formas įvairiausias, užklaudas, gauti pažymą, deklaruotis, įsigyti asmens tapatybės dokumentą“ (D3). „Pildome dokumentaciją, <...>, dėl asmens tapatybės dokumentų, deklaracijos prie savivaldybių, dėl socialinio būsto, <...>. <...>, dėl nakvynės namų, tada dokumentų tvarkymai su antstoliais, migracija“ (D8). „Ruošimasis paleidimui vyksta nuosekliai: kartu su nuteistuoju vertiname, kokių dokumentų jam reikia, padedame juos paruošti ir užpildyti,

		<...>. Tai svarbu, nes tinkamai sutvarkyti dokumentai sumažina streso situacijas, kai asmuo išeina į laisvę, ir padeda jam sklandžiau integruotis į visuomenę“ (D9).
Individualių resocializacijos planų sudarymas, įgyvendinimas ir stebėjimas		„<...>susipažįsta su <.....> kriminogeniniais veiksniais, kokie yra nustatyti ir <.....> pažįstant nuteistąjį, socialinis darbuotojas gali dėti planą su juo, ką jis turės per artimiausią pusmetį įgyvendinti, kokios priemonės jam bus skirtos, kokiose veiklose jis turės dalyvauti, kokio rezultato tikimasi ir kas turėtų pasikeisti. Planas peržiūrimas kas pusę metų, ar nuteistas įvykdė ar ne“ (D1). „Atvyksta žmogus pas mus, suradom resocializacijos planą. Jį reikia sudaryti pirmiausia su juo, parenkant ties kuo jis turi dirbti. Tai paskui mes pagal savo kompetencijas, pagal savo baigtus mokymus pritaikom, ką galim jam taikyti. Tai yra arba individualios konsultacijos, individualus darbas arba grupinės intervencinės programos“ (D6). „Tai planas apskritai susideda iš to, kad kai asmuo atvyksta į įstaigą, kontaktinis pareigūnas užveda planą. Tuomet psichologai per penkias darbo dienas padaro adaptacinį planą, kaip sėkmingiau nuteistajam adaptuotis kalėjime. Po adaptacinio plano sudarymo asmeniu yra sudaromas rizikos vertinimas, nusikalstamos rizikos vertinimas, ką atlieka vertintojai. Jie nustato kriminogenines sritis, su kuriomis reikia dirbti ir kad mažinti nusikalstamo elgesio riziką. Ir mes paskui ketvirtojo daly, pagal vertintojo vertinimą sudarome jam planą. Numatome priemones, kad jisai galėtų mažinti savo nusikalstamo elgesio riziką, tai arba kažkokią programą numatom tam tikram laikotarpiui lankyti arba numatome lankyti, kokias konsultacijas“ (D7). „Individualus planas sudaromas vertinant kriminogeninius veiksnius, motyvaciją, įgūdžius ir poreikius. Nustatomi trumpalaikiai ir ilgalaikiai tikslai, priemonės priklausomybių mažinimui, socialinių įgūdžių ugdymui ir profesiniam mokymuisi. Planas suteikia struktūrą, leidžia sekti progresą ir koreguoti veiksmus“ (D9).
Resocializacijos programų taikymas		„<...> vedam įvairias programas, kurios jam skirtos“ (D1). „Esam apmokyti taikyti įvairias intervencines programas. Jas taikome grupėmis, individualiai“ (D3). „<...>, intervencinės programos, per kurias, iš tikrųjų, labai gera galimybė žmogui atsiverti,

	rasti ir artimesnį kontaktą su klientu, žinoma, priklauso nuo žmogus, kiek kuris įsitraukia į tą programą, kiek kuris mato naudos iš tos programos, kiek būna atviras, kiek pasitiki tavim arba nepasitiki“ (D2). „Aš asmeniškai vedu programa Elgesys Pokalbis Pasikeitimas <...> yra motyvacinė programa, užmotyvuoti arba išsiaiškinti motyvaciją. Yra individuali programa Tik Tu ir Aš, labiau į kaltę orientuota, į pačio nusikaltimo suvokimą ir tuos gilesnius momentus“ (D3). „Elgesys Pokalbis Pasikeitimas tai yra individuali programa, tai yra penki šeši užsiėmimai, tai ji nėra struktūruota. <...> Pats vedantysis pasirenka, kaip labiau tinka, nes kas tinka vienam netinka kitam“ (D5). „Elgesys. Pokalbis, Pasikeitimas, tai šita programa yra parengta motyvacinio pagrindu. Mes per šią programą galime numatyti nuteistojo motyvaciją ir norą įsitraukti į kitas veiklas.“ (D7) „aš vedu grupines socialinių įgūdžių ir pykčio valdymo programą. <...> „O pykčio valdymo programa, tai čia yra norvegų programa, kurią čionai apmokė. <...> esmė yra tame, kad atpažinti pyktį, kada pajauti, kaip žinot, kada pyktis kyla, ten per save analizę labai daug, per pastebėjimus, per situacijų analizę, per savirefleksiją“ (D2). Aš asmeniškai vedu <...> ir grupinę programą dialektinio elgesio keitimo terapiją. <...> apie emocijų valdymą, apie savo emocijų pažinimą, apie agresijos, pykčio protrūkių valdymą, apie mokėjimą, turėjimą žinių, kas yra iš viso tos emocijos, kaip jo kyla, kaip jas galima tiesiog nieko neatskiriant valdyti. Mokom turėti tam tikrų įrankių dėžę. Tai yra įvairūs metodai, kaip save nuraminti, atsipalaiduoti, suvokti situaciją, pagauti save čia ir dabar situacijoje“ (D3).
Bendradarbiavimas su įstaigomis ruošiant nuteistąjį išėjimui į laisvę	„Šiaip, dar kitas momentas, ką mes, kaip socialiniai darbuotojai darome, tai pradedame intensyviai rengti asmenį paleidimui į laisvę kai lieka metai iki lygtinio paleidimo arba bausmės termino pabaigos. Palaikome ryšį, konsultuojamės su savivaldybėmis, kad asmeniui jam grįžus būtų suteikta pagalba“ (D4). „Siunčiam pranešimus į savivaldybę prieš pusę metų ir pranešam savivaldybei, kad toks žmogus gali išeiti į laisvę. Tam pranešime žmogus užsipildo poreikį, kokios pagalbos jam gali reikėti, kai jisai išeis. Pranešime stengiamės kuo detaliau aprašyti, jeigu žmogui bus reikalingas įdarbinimas, tai kokias jisai specialybes turi, ką yra įgijęs, darbo patirtis. Tai va ten žmogus

		pažymi, kokios jam pagalbos gali prireikti, Toliau iki asmens paleidimo į laisvę bendradarbiaujant su savivaldybės socialinis darbuotojas ar NVO atstovu“ (D8).
Socialinio darbuotojo taikomi metodai	Individualus darbas su nuteistuoju	„<...> taikoma yra intensyviai darbo su nuteistuoju ir jo šeima technikos, naudojant meninio pobūdžio priemonės. Tai kada yra šiek tiek pažeista šeimos struktūra, ar nutrūkę, ar trūkinėjantys ryšiai su artimaisiais, tai šie užsiėmimai labai tinka, nes nagrinėjama tiek pati šeimos struktūra, tiek ryšiai, tiek daug kalbama apie visus svarbius šeimos narius“ D1. „Vienas iš pagrindinių metodų tai yra individualios konsultacijos. <...> kalbėdami <...> individualiai, jie gal saugiau jaučiasi, jie gali būti atviresni, jie galimai mažiau manipuliuoja“ (D2). „Tai pagrindinis yra individualus konsultavimas. Konsultacijos svarbios, nes žmogaus gali pasikalbėti, išsikalbėti ir pasakyti savo problemą, su kuria susiduria ir ko norėtų tą problemą išspesti“ (D8). „<...> individualūs pokalbiai skatina savi refleksiją – nuteistasis geriau supranta savo elgesio pasekmes, atsakomybę už savo veiksmus ir galimas alternatyvas ateityje. Tai padeda formuoti atsakingesnį požiūrį, didina motyvaciją keistis ir prisideda prie sėkmingesnės resocializacijos. Tokiu būdu individualūs pokalbiai tampa pagrindiniu įrankiu, leidžiančiu pritaikyti resocializacijos planus prie kiekvieno asmens poreikių, stiprina pasitikėjimą darbuotoju ir sukuria sąlygas veiksmingai koreguoti elgesį“ (D9). „Jeigu individualiai, tai taikome technikas, padedančias stiprinti, atstatyti ryšį su šeima. Pritaikomos per meninę terapiją <...> aptarinėjame nutrūkusius ryšius, piešiame genogramas. Atranda priemonės, būdus, kaip galėtų turėti tų resursų atstatyti tuos ryšius <...>“ (D4). „Tai pagrindinis yra individualus konsultavimas. Mes tokiu būdu susipažįstam su žmogumi. (D8). „Dabar socialinis darbuotojas irgi yra apsimokytas taikyti motyvacinio interviu metodą. Yra individualiai dirbama su nuteistuoju, tam, kad jis motyvuojamas iš pradžių priimti pagalbą, išsikelti sau klausimą, kokia ta mano problema? Koks tas mano elgesys yra netinkamas ir koks elgesys man nuolat kliudo, pavyzdžiui, visuomenėje ar būnant čia, netgi būnant atliekant bausmę čia, tai yra įvairūs motyvai“ (D5).

		„Taikau motyvacinį interviu, kad dažnai tenka motyvuoti nuteistuosius, kad jie norėtų įsitraukti į resocializacijos procesą, norėtų keisti savo elgesį, gyvenimo būdą. <...> Dar vedu tik Tu ir Aš programą. Ji yra individuali. Ateina žmogus ir mes tiesiog kalbame apie jo nusikaltimus, kodėl jis tuo metu taip pasielgė, apie jo mąstymą, elgesį, kas galėjo jį įtakoti. Apie šeimą pakalbam, apie vaikystę, kaip augau, kokį pavyzdį matė“ (D8). „Dirbdama su nuteistaisiais daugiausia naudoju individualius pokalbius. Stengiuosi suprasti jų situaciją, elgesio priežastis ir tai, kas skatina nusikalsti. Per šiuos pokalbius kalbamės apie tai, kaip jų veiksmai veikia juos pačius ir kitus, aptariame konkrečias situacijas, kuriose jie priėmė netinkamus sprendimus, ir ieškome būdų, kaip galima elgtis kitaip. Taip pat siekiu padėti nuteistiesiems atrasti vidinę motyvaciją keistis ir suprasti savo elgesio pasekmes.<...> Be pokalbių, dirbdami individualiai su nuteistuoju taikome refleksiją, situacijų analizes ir elgesio planavimą. Tai darome klausdami, kaip jis elgtųsi skirtingose situacijose, kartu aptardami galimas pasekmes ir alternatyvius sprendimus. Tokiu būdu nuteistasis geriau supranta savo elgesį, mokosi priimti atsakingus sprendimus ir ugdo gebėjimą keistis, kas padeda sėkmingiau reintegrotis į visuomenę“ (D9).
	Darbas su grupe	„Darbas grupėje vyksta reguliariai, dažniausiai pagal iš anksto sudarytą tvarkaraštį, su keliomis nuteistųjų grupėmis vienu metu. Naudojame įvairius metodus: diskusijas, kuriose aptariamos asmeninės patirtys ir problemos, situacijų analizę, vaidmenų žaidimus bei praktines užduotis, imituojančias realias gyvenimo situacijas. <...> Kartais taikau kognityvinius-elgesio metodus, kad nuteistieji galėtų atpažinti mąstymo klaidas ir ieškoti naujų sprendimo būdų. Visa tai daroma ne tam, kad pamokytume, o kad padėtume jiems patiems suprasti savo elgesį ir keistis“ (D9). „dirbam su grupe ir vesdami grupines programas. Yra tokia socialinių įgūdžių ugdymo programa paruošta, yra daug užsiėmimų, dirbam grupėj, daug skirtingų temų, yra teorija, yra praktiniai užsiėmimai, yra namų darbai, yra lankomumas aktualu. Mes susitinkame kaip grupė, mes tampam tokia bendra, mums taip jaučiau su kiekvienu kartu, nes grupėj būna daugiau negu dešimt žmonių, mes susitinkam kokį pusmetį, tai toks irgi pokytis. Ir bandai vis tiek visą grupę stebėti, nes vieni yra tylesni

		žmonės, ar ne, kiti aktyvesni, bet visas tas įtraukimas, ir reikia atrinkti, kad žmogui tiktų. <...> Turim dar dialektinę elgesio terapiją, truputėlį mažiau imam žmonių, nes ten irgi su savi žala ir su emocijų valdymu, atvirumas“ (D6). „<...> socialiniai įgūdžiai <...> kiekvienam nuteistajam yra reikalinga šita programa, nes ji apima labai daug sričių. Yra temos, susijusios su bendravimo įgūdžiais su konfliktų valdymo įgūdžiais, su problemų sprendimo įgūdžiais. Iš tikrųjų irgi emocijų atpažinimo temos, savivertės patiprinimo irgi temos įvairios“ (D7). „Socialinių įgūdžių programa. Vyksta grupėje <...>. <...> Apie jų mąstymą, elgesį, bendravimą, tada finansai, darbo paieškos, kaip parengti CV, kaip save pateikti, kaip pristatyti. Viskas, ko gali reikėti žmogui, kuris išeina iš įkalinimo įstaigos ir nori integruotis į visuomenę“ (D8). „Grupėse žmonės dalijasi patirtimi, diskutuoja ir nagrinėja situacijas, kuriose susidūrė su sunkumais. Tai padeda jiems pamatyti savo elgesį iš šalies, suprasti, kaip jo sprendimai veikia kitus, ir ugdyti socialinius įgūdžius, savikontrolę bei atsakomybę. Grupinis darbas suteikia galimybę mokytis iš kitų patirties ir stiprina bendravimo įgūdžius“ (D9).
	Šeimos dienos	„Paprastai į metus būna nuo dviejų iki keturių šeimų dienų įvyksta kalėjime. Tai renginys, kuris skirtas nuteistiesiems turintiems vaikų, vaikus atlydė artimieji. Tame renginyje tėvai įkalintis turi galimybę stiprinti ar atnaujinti ryšius su savo vaikais“ (D1). „<...> šeimų dienos šventę organizuojam. Tai čia labiau apie darbą irgi su šeima. Pasikviečiam nepilnamečius, mažamečius vaikus į įstaigą. Tėvai, mūsų nuteistieji, ruošiasi, puošiasi, įsitraukia labai gražiai į tą šventę. Gaunam labai gražių atsilepimų, <...>. <...>. Po tokių renginių nuteistieji ateina su emocijomis, su padėka. <...>. Per tokius momentus gali truputėli stumtelt, kad nu stenkis, vykdyk planą, eik dirbti. Ir užsimotyvuoja žmonės, labai stipriai. <...>. Tikrai gražių istorijų matom “ (D3).
	Darbas su bendruomene	„<...>dirbam ir su bendruomene, nes skleidžiam informaciją apie nuteistuosius, konferencijų metų pristatinėjam informaciją. Nuteistieji daro įvairiausių gražius darbelius, dalyvauja akcijose, pavyzdžiui, kojinių naujagimiams mezga“ (D3). „Darbo su bendruomene, tai žinoma, bendradarbiaujam su nevyriausybinėmis

		įvairiomis organizacijomis, kurios irgi įsitraukia į veiklą padedant nuteistiesiems sėkmingai integruotis į visuomenę“ (D7).
Socialinio darbuotojo bendradarbiavimas nuteistųjų asmenų resocializacijos procese	Bendradarbiavimas Resocializacijos skyriuje tarp komandų	„Tai jeigu kalbant įstaigoje, tai yra skirtingos komandos, su kuriomis bendradarbiaujame ir be kurių nu neįsivaizduojame to ir mūsų darbo. <...> yra resocializacijos skyriaus kontaktiniai pareigūnai, kurie labai gerai žino nuteistuosius ir suteikia paprastai žinių. Taip pat yra užimtumo komanda, kurie organizuoja įvairius užimtumus ir darbinę jų veiklą. Taip pat, vertintojai, kurie sudaro individualų resocializacijos planą iš savo pusės, jie numato kriminogeninius veiksnius ir mes galim su jais susipažinti ir atitinkamai pagal tai planuoti priemones, ko kiekvienam nuteistajam reikia ir koks rezultatas galėtų būti“ (D1). „<...> aš esu komandos žmogus, man labai patinka komandinis darbas ir labai jaučiuosi gerai ir labai sklandžiai vyksta, jeigu tas komandinis darbas gerai vyksta. Tai tikrai galim tą resocializacijos procesą vykdyti gerai, vykdyti kokybiškai ir efektingai“ (D2). „Taip, tai mes, kadangi esam komanda ir mūsų resocializacijos skyrių sudaro pakankamai daug komandų, tai ir kontaktinių pareigūnų, ir vertintųjų analizės grupė, ir užimtumo specialistai. Mes, kaip socialiniai darbuotai, turim savo komandoje ir psichologus. Tai su visais išvardintais tikrai bendraujam“ (D3). „Jeigu vietoje čia bendradarbiaujam, tarkim, tai prasideda aišku, <...> nuo mūsų komandos, tada bendradarbiaujam su užimtumo komanda su kontaktinių pareigūnų komanda, su vertintojų komanda <...>“ (D5). „Resocializacija tai apskritai yra toksai mūsų didelis skyrius. Tai resocializaciją apima ne tik socialiniai darbuotojai, bet ir psichologai dirba su tuo ir užimtumo tarnybos specialistai ir vertintojai, taip pačiai, kaip ir kontaktiniai pareigūnai prie to prisideda. Tai tikrai mes visi stengiamės glaudžiai bendradarbiauti, kad nuteistajam, kad tas va individualus resocializacijos planas būtų sudarytas pagal jo rizikos lygį ir rizikos vertinimą“ (D7). „Tai jeigu kalėjimo viduje, tai bendradarbiaujam tiek su kontaktiniais darbuotojais, tiek su vertintojais, užimtumo specialistais. Esame komanda, kurioje mes tiesiog dalinamės informacija, kalbam apie tuos asmenis“ (D8).

	Bendradarbiavimas įkalinimo įstaigoje tarp skyrių	„Tai yra pareigūnai, yra saugumo valdymo skyrius, kurie rūpinasi saugumu, <...>. Tai turbūt... kalėjime su visais, net ir su sveikatos priežiūros skyriumi irgi tenka, tenka turėti kartais tam tikrų bendrų taškų, bendravimo, tai kalėjime su visais“ (D1). „<...>, su įstaigos kitų skyrių specialistais labai glaudžiai, su saugumo valdymo skyriaus specialistais labai reikia bendradarbiauti. <...> Tai vyksta bendradarbiavimas, reikia suderinimo, kad galėtų dirbti, užimtumą vesti su tam tikru klientu. <...> organizuoti kažkokį susitikimą su mūsų socialiniais partneriais (D2). „<...> su saugumo valdymo skyrium, nes yra momentų, kada reikia bendrauti dėl tam tikros informacijos gavimo, pavyzdžiui, ar vieni nuteistieji gali bendrauti su kitais nuteistaisiais, būti grupinėse programose. Ar gali išleisti vienus su kitais. <...>, su visais skyriais kalėjime reikia bendradarbiauti“ (D3). „Jeigu įžvelgiame, kad nuteistasis konsultacijos metu išsako kažkokias mintis dėl savižalos, ar nuteistajam pasireiškia agresija, tai mes tą informaciją dalinamės bendradarbiaudami su kolegomis iš saugumo valdymo skyriaus. <...> Su įskaitos skyriumi bendradarbiaujame, jeigu reikia kokio dokumento. <...>, įskaitos skyrius persiunčia informaciją dėl lygtinių paleidimų, su datomis ir visa reikalinga informacija, nes mes, atsižvelgdami į tas datas kreipiamės į savivaldybes, siunčiame pranešimus <...>, tai labai, labai svarbus tas glaudus bendradarbiavimas“ (D4). „Visas kalėjimas bendradarbiauja tarpusavyje, dėl tos sėkmingos resocializacijos“ (D5).
	Bendradarbiavimas su savivaldybėmis	„Tai mes esam pirmo integracijos etapo socialiniai darbuotojai. Bendradarbiaujame su antro etapo socialiniais darbuotojais. Tą darome per savivaldybę, kurioje asmuo yra deklaruotas arba į kurią ruošiasi grįžti gyventi“ (D3). „Už mūsų įstaigos ribų glaudžiai bendradarbiaujame su savivaldybėmis, nes antram integracijos etape pagalbos asmeniui teikimą perima savivaldybės, <...> bendradarbiaujame dėl pačių įvairiausių klausimų. <...> Taip pat, Socialinių paslaugų centrai. <...> Dėl socialinių paslaugų, jeigu tarkime nuteistojo šeimai yra taikoma atvejo vadyba, tai tenka bendradarbiauti su socialiniais darbuotojais, dirbančiais socialinių paslaugų centre, su vaiko teisių skyriaus specialistais, jeigu asmens šeimai yra taikoma atvejo vadyba arba jeigu asmuo

		atlieka laisvės atėmimo bausmę už tam tikras bylas, kur yra įtraukti nepilnamečiai“ (D4). „<...> mes išsiunčiam tą pranešimą apie <...> asmens paleidimą į savivaldybę, į kokią <...> grįžta, mes iš ten ir gaunam atsakymą, kad laisvėje jam bus priskirtas socialinis darbuotojas ir su juo mes užmezgame ryšį, ir duodam tam nuteistajam jo kontaktus, turime arba telefoninius pokalbius, arba nuotolinius, kad tam žmogui truputėlį būtų drąsiau. Ir jie užmezga tą ryšį“ (D6). „Su savivaldybėmis, kuriose būna paskirtas antrinis socialinis darbuotojas, vyksta nuotolinės konsultacijos kartu su nuteistuoju ir kartu kalbam kokios jam gali pagalbos reikėti, kai jisai išeis. Kad ir savivaldybės darbuotojas būtų pasirengęs padėti ir kad nuteistasis žinotų, kad jis gali kreiptis“ (D8). Bendradarbiavimas <...> yra labai svarbus, nes leidžia užtikrinti, kad nuteistiesiems būtų suteikta visa reikalinga pagalba ir sudaromos geresnės sąlygos sklandžiai integracijai į visuomenę po laisvės atėmimo bausmės“ (D9).
	Bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis	„<...> ir ypatingai, kada lieka metai <...> iki bausmės pabaigos arba iki galimo lygtinio paleidimo, tada įsitraukia antrinę integraciją vykdančios organizacijos, kaip Caritas, nes būna, kad savivaldybė paskiria NVO atstovą atsakingą už antrojo socialinės integracijos etapo priemonių įgyvendinimą“ (D1). „<...> bendradarbiaujam su Caritu, nes atvyksta socialiniai darbuotojai priskirti antrame resocializacijos etape nuteistųjų integracijos“ (D5). „Iš Carito <...> atvyksta gyvai, <..>. Tai jie turi gyvą kontaktą, gyvą bendravimą, individualų <...>. Bendrauja ir aptarinėja, kokios jiems pagalbos reikės išėjus, ten kažkam gal ir ryšius atkurti socialinius, kažkokias išmokas. <...> tokį ryšį užmezga ir tam žmogui pasikreipti išėjus į laisvę didesnė tikimybė, kad jis nukeliaus pas tą savo socialinį darbuotoją ir prašys tos pagalbos“ (D6).
Socialinio darbuotojo gaunama pagalba, įgyvendinant nuteistųjų resocializaciją	Kolegų pagalba	„Ir su kolegomis irgi gali pasikalbėti, nes visi čia žino tuos pačius nuteistuosius. Va tas ir informacijos dalinimasis labai gerai, kad su kolegomis gali pasidalinti informacija. Ir kartais ir tą atsakomybę pasidalinti. Ir lengviau būna dirbti“ (D1). „Iš kolegų pagrindinė pagalba, <...> mes labai <...> dalinamės ir žiniom, ir viskuo, ir

		palaikymas, ir, nu, kaip sakant, komandiškai dirbam <...>“(D2). „Mūsų komanda yra tokia glaudi ir tampri vienu metu. Tai, jeigu ir ne intervizijos laikas, ar asmuo, ar darbuotojos turi kažkokią iškilią problemą, sprendžiam čia, dabar ir vietoj. Tai tų įrankių mes turim ir turim į ką kreiptis. Bet ir turim pakankamai tą jau tokią ”skūrą” pasiauginę. Kartas nuo karto dalykai kartoja ir mes jau žinom kuo remtis, žinom ko griebtis, bet jeigu dar kyla kažkokių neaiškumų, turim ir į ką pasikreipti“ (D3). „Jeigu man reikia tos pagalbos, tai aš kreipiuosi į kolegas, į vyr. socialinį darbuotoją, į skyriaus viršininką galiu pasikreipti jeigu man neaišku. <...> viską sprendžiam viduje, kažkaip su kolegom, nes vis tiek verdi toj pačioj sriuboj, tai kažkaip ir mes išsprendžiam tikrai taip vat draugiškai“ (D6). „Tai iš tikrųjų jo mes stengiamės vienas kitą palaikyti. Nors, aišku, galbūt komandoje visokių ten dalykų būna, <...>, bet tikrai stengiamės vienas kitą palaikyti, padėti, kartu bendradarbiauti, kalbėtis tarpusavyje (D7). „Pagalbą gaunu visą laiką dirbdama su kolegomis – aptariame sudėtingas situacijas, patariame vieni kitiems. Kolegų pagalba ypač reikalinga tuomet, kai susiduriama su sudėtingomis situacijomis nuteistųjų gyvenime, pavyzdžiui, konfliktų tarp asmenų, agresyvaus elgesio ar psichologinių krizių atvejais. Ji taip pat svarbi organizuojant grupinius ar individualius užsiėmimus, tvarkant dokumentus ar ruošiant nuteistuosius paleidimui“ (D9).
	Vadovybės pagalba	„Ir, aišku su vadovybe gali pasitarti, kaip spręst sudėtingesnius atvejus“ (D1). „Kuo tikrai galim pasididžiuoti, tai vadovais, <...>. Tikrai daug palaikymo, padrąsinimo sulaukiam, tai tas labai motyvuoja“ (D3). „Tai jeigu kažkas ir iškyla, kažkokios pagalbos reikia, tai aišku, socialiniai darbuotojai, kreipiasi jau į viršininkus, tada tie viršininkai tą problemą sprendžia. Jeigu neišeina spręst, tai jau kreipėmės į kalėjimų tarnybą, kad iškilo kažkokia va situacija“ (D7).
	LKT organizuojami mokymai	„Kas labai gerai, kad Lietuvos kalėjimų tarnyba tikrai organizuoja mums daug mokymų ir skatina dalyvauti“ (D1). „Galima registruotis patiems, kokie mokymai man aktualūs, yra siūlymai ir mes galim rinktis“ (D6).

		„<...>paprastai būna apie naujas programas, apie naujus darbo metodus ir mes visada turime ir išsibandyti, turime tą praktikai skirtą laiką išbandyti, tai visada pabandome vesti su nuteistaisiais. <...>, tai va taip atėjo ne viena, ne kelios tos programos. Ir dabar jau jos tampa nuolatinėmis ir labai svarbios“ (D1). „Aš iš kiekvienų mokymų atrandu kažką tai sau, netgi iš tokių, kur būna tikrai teorija <...>“ (D2). „<...>, nuolat reikia pakrauti savo žinių bagažą. Naujų resursų turėti, kuo tu galėsi padėti asmeniui. Nes jeigu tu neturėsi resursų, neturėsi žinių bagažo, instrumentų, tai tu negalėsi asmeniui padėti“ (D4). „Praktiškai, ką išmokom, tą ir naudojame. Pagiliname ir teorines žinias, praktinių užsiėmimų gauname ir tas žinias kiek įmanoma mes praktikoje pritaikome konsultacijų metu, programų metu“ (D6). „Kuo daugiau žinių, tuo daugiau yra supratimo ir savim pasitikėjimo, nes jautiesi tiesiog stipresnis specialistas“ (D8).
--	--	--

2 lentelė. *Veiksniai, turintys teigiamos įtakos, socialinio darbuotojo veiklai, įgyvendinant asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmę, resocializaciją.*

Kategorija	Subkategorija	Pagrindimas
Įkalinimo įstaigos veiksniai	Tinkamos darbo sąlygos	„Aš gaunu darbo vietą, kompiuterį, telefoną, sėkmingai jų resocializacijai, kuriuos man suteikia kalėjimo tarnyba. <...> Kas liečia kabinetus, tai aš kabinetą turiu, viskas tvarkoj, jeigu man reikia kažkokių priemonių, aš visada kreipiuosi į atitinkamus skyrius. Man tos priemonės yra suteikiamos, jeigu kreipėmės dėl transporto vykti į kažkokių mokymus, tai šiai dienai ir viskas mums suteikiama arba apmokama“ (D5). „Patalpų trūkumas gali apsunkinti grupinius užsiėmimus. <...>, nes dažnai tenka riboti dalyvių skaičių arba pritaikyti veiklas prie mažesnės erdvės, o tai sumažina užsiėmimų kokybę ir nuteistųjų įsitraukimą. Be to, ne visos veiklos gali vykti efektyviai, jei nėra tinkamos erdvės praktiniams užsiėmimams ar diskusijoms. Šis veiksnys įtakoja resocializaciją, nes nuteistiesiems sunkiau išmokyti bendradarbiavimo, socialinių įgūdžių ir atsakomybės, o ribotos sąlygos gali mažinti jų motyvą dalyvauti ir gauti naudos iš programų“ (D9).

Resocializacijos skyriaus reguliarūs komandos susirinkimai	„<...> esame nusimatę, pasitvirtinę kalėjime resocializacijos skyriuje, tarkim, kiekvienos komandos, kada vyksta susirinkimai, kada vyksta susirinkimas su skyriaus viršininku ir kada vyksta susirinkimas su kalėjimo viršininku esame nusimatę. Tai ta tokia struktūruota veikla, struktūra irgi priveda prie to, kad problemos kylančios, <...> neišsiplečia į didelį konfliktą dėl to, kad mes galim spręsti komandoje čia ir dabar. Tai gali turėti tos tokios teigiamos įtakos, <...>“ (D5).
Mentorystė naujai atėjusiam darbuotojui	„Ateina nauji specialistai, kurie nėra taip apmokami greitai, tuo labiau didelė darbuotojų kaita. Manau didelę įtaką turi. Nauji specialistai atėję, jie dar neturi to tokio багаžo, pastiprinimo, tų priemonių, programų apsimokinę, jiems reikalingas palydėjimas“ (D4).
Pakankamas darbuotojų skaičius ir ne per didelis darbo krūvis	„Darbo krūviai yra pakankamai sudėtingi. Tai realiai taip, kad dėliojame darbus, sprendžiami pagrindiniai svarbiausi klausimai degantys, kur čia ir dabar reikia spręsti. <...>. Dalykai užsivilkina. Ne taip greitai sprendžiami, kur galbūt norėtųsi ir patiems nuteistiesiems, tiek ir mums kaip specialistams“ (D4). „<...>, kad man, kaip vienam asmeniui per daug turiu tų pačių nuteistųjų. Tai aš tiesiog fiziškai nespėju. <...>. Tai tiesiog tas laiko planavimas, nes kai turi daug žmonių ir jų tas spektras didelis, kaip gali padėti tam asmeniui, reikia ir vieną, ir kitą, ir trečią ir kažkaip. <...> Tai automatiškai, kad kažkas tada kenčia. Dažniausiai nu tas žmogus kenčia, nes aš neturiu, nes man jeigu čia labai reikia, tai kažkur kažką nu turėsiu aš nustumti tolyn“ (D6). „Tai pagrinde gal įtaką daro tai ir didelis nuteistųjų skaičius, nes iš tikrųjų labai yra daug nuteistųjų, o specialistų dirbančių nu tikrai nėra per daugiausiai, tai tas darbas toksai labiau gaunasi kaip kiekybinis, o ne kokybinis. <...>. Tai mes vedame konsultacijas, mes vedam ir programas, dar papildomai kiti darbai, kas susideda, tai iš tikrųjų ir laiko stoka, ir žmogiškųjų išteklių stoka“ (D7). „Sakyčiau, galbūt darbuotojų trūkumas turi įtakos, nes tada krūviai didesni, žmogus automatiškai nespėja priimti visų nuteistųjų, tada nepatenkinti būna“ (D8). „Didelis darbo krūvis dažnai apsunkina resocializacijos procesą, nes sumažina laiką, kurį galima skirti individualiam darbui su nuteistaisiais ir nuodugniai jų stebėjimui. Dėl to sunkiau atidžiai planuoti pokalbius, parengti

		individualius planus ar stebėti pažangą, o tai gali lemti, kad kai kurie nuteistieji negauna reikiamos pagalbos laiku. Be to, didelis darbo krūvis didina darbuotojo nuovargį ir stresą, todėl mažėja darbo kokybė, sumažėja kūrybiškumas taikant metodus ir gali kilti sunkumų išlaikyti nuoseklų palaikymą nuteistųjų motyvacijai bei resocializacijos tikslams“ (D9).
Socialinio darbuotojo, kaip profesionalo veiksniai	Socialinio darbuotojo profesinė kompetencija ir patirtis	„<...>mes vykdom tą intervenciją ir galim susipažinti su įvairia medžiaga, ją įvertinti ir nuspręsti, kokį individualų resocializacijos planą nuteistajam sudaryti. Tai <...> gebėjimas sisteminti informaciją. Gebėjimas susikoncentruoti į tai, kas svarbiausia. <...> Gebėjimas rinkti informaciją iš skirtingų šaltinių, tai čia kas kalbant dėl planų ir toliau irgi tos kompetencijos, kad mes pačios vedame įvairias programas ir tiesiogiai bendraujam su nuteistaisiais ir įsivertinam jų dalyvavimo rezultata. Ir dar turbūt padeda tai, kad žinome socialinės paramos sistemą, žinome mieste, koks yra socialinės paramos tinklas, į kokias organizacijas galime kreiptis, kad gaut reikiamą tuo metu pagalbą“ (D1). „Daugeliui kyla tam tikri iššūkiai, kuomet socialinis darbas tai yra apie tą empatiją, apie supratimą žmogaus, apie aiškių ribų nubrėžimą, bet tuo tarpu ir prisileidimą, kaip žmogaus prie savęs, kad tą pasitikėjimą įgauti. O turint įkalinimo įstaigoje griežtas tvarkas, mes tų dalykų peržengti negalime. Tai yra tokia vidinė dvikova, kaip tą žmogų prisigerinti prie savęs, nepažeidžiant taisyklių. Tai tas labai sudėtinga iš tikrųjų yra“ (D3). „Tai turbūt resursų, žinių bagažo turėjimas, kažkokių priemonių, įrankių, kuom tu gali padėti nuteistiesiems, didelę įtaką turi. Nes jeigu naujas ir jaunas specialistas, tik tai atėjęs, neturėdamas tam tikrų žinių bagažo, reikia laiko, kad tam tikrą klausimą išspręsti, negu tam specialistui, kuris jau turi tam tikrų resursų ir galimybių padėti“ (D4). „<...>darbinė patirtis. Bet čia susideda visos tos savybės, komunikacija, greita reakcija. <...> Aš laiku ganėtinai save profesionaliu socialiniu darbuotoju, kadangi turiu didelį socialinio darbo stažą, tai tas toksai galbūt profesionalumas“ (D5). „<...> mano patirtis ir profesinės žinios. Kuo daugiau jų turiu, tuo lengviau atpažįstu kriminogeninius veiksnius ir suprantu, kaip su jais dirbti. Patirtis padeda pastebėti, kada žmogus tik imituoja motyvaciją, o kada tikrai nori keistis.

		Bendravimo įgūdžiai taip pat labai svarbūs. Aiškus, pagarbus ir nuoseklus bendravimas padeda sukurti pasitikėjimą. <...>. <...>, svarbu gebėti planuoti ir organizuoti darbą. Tinkamas laiko išdėstymas leidžia reguliariai susitikti su nuteistaisiais, vesti grupes ir laiku tvarkyti dokumentus. Geras planavimas užtikrina, kad nuteistasis gautų pagalbą, reikalingą ruošiantis paleidimui, ir kad resocializacijos procesas vyktų sklandžiai“ (D9).
	Pagarba ir nusiteikimas padėti žmogui	„Tai, manau, kad pagarbos laikymasis, nes ne paslaptis, kad klientai ateina visokie ten ir pikti, ir nepatenkinti, tai išlaikyti tą pagarbą. Žiūrėti kaip į žmogų, kad šiuo metu gal patiria kažkokią įtampą ar kažką, dėl ko jisai yra piktas. Motyvuoti keistis, kalbėtis. <...>. Žmogus išsipasakos, jei nors kažkiek pasitikės specialistu, tad jeigu specialistas bus abejingas ir jam žmogus bus neįdomus, tai jis tiesiog neišsipasakos. Tai mūsų toks darbas, mes turim išklausti, turim parodyti, kad mums rūpi“ (D8). „Tiesiog žmogiškumo, supratimo, išklausymo, to neteisimo iškart, kažkokių išankstinių neturėti nuostatų“(D6).
	Emocinis atsparumas	„Svarbus ir emocinis atsparumas. <...>. Jei sugebu išlaikyti ramybę, situacija nesikomplicuoja ir galiu tęsti darbą konstruktyviai“ (D9). „<...> asmeninių tokių dalykų, kaip gebėjimo atsilaikyti nuo tų manipuliacijų, tokio tvirtumo nepasiduoti provokacijoms, manipuliacijoms. Sakyčiau, kad tikrai ypatingai svarbu šioje vietoje“ (D4). „<...> nes reikia mokėti reaguoti į kiekvieną nuteistąjį, nes jie tikrai yra neprognozuojami. Vienas gali būti agresyvus, kitas čia šaukti, kitas galbūt kaip tik ramiai bendrauti, tai reikia išlaikyti tas ribas. Reikia mokėti juos priimti, su jais, bendrauti ir komunikuoti“ (D7).
	Socialinio darbuotojo motyvacija	„Tai, vėlgi, manau, kad kiekvienas iš dirbančiųjų, kiek savy motyvacijos turėsi, kiek ugnelės turėsi, tiek kažką ir kitą šildysi. Tai, ta vat ugnelė iš daug ko susideda. Tai nuo motyvacijos, nuo noro dirbti, nuo kaip į tave vadovai žiūri. Kokias vidų pas tave kompetencijos yra. Ar turi dar motyvacijos, ar nori padėti žmogui, ar jau kažkas blėsta ir ne itin malonu dirbti“ (D3). „Mano motyvacija ir nusiteikimas tiesiogiai veikia, kaip vyksta nuteistųjų resocializacija. Kai esu susikaupusi ir motyvuota, pokalbiai būna produktyvesni, lengviau įvertinu situaciją ir galiu padėti nuteistajam rasti tinkamus sprendimus. Jei

		jaučiuosi pavargusi ar nepilnai susikaupusi, pokalbiai vyksta lėčiau, o nuteistasis gali mažiau atsiverti“ (D9).
Individualūs nuteistų asmenų veiksniai	Nuteistųjų motyvacija	„<...>,reikalingas kalėjime yra aktyvus nuteistojo dalyvavimas. Tiek siūlomuose specialistų konsultacijose, psichologo, socialinio darbuotojo, tiek įvairiose programose, tiek išitraukiant į darbinę veiklą. Nes nuo to <...> priklauso resocializacijos sėkmė“ (D1). „Praktiškai numeris vienas tai yra žmogaus motyvacija, kaip jisai nori. Nes per prievartą tai mes nieko nedarom. Kadangi <...>, jie žino <...> pasekmes, tai jie būna <...> eina tik dėl ”pliusiuko”, <...>. Tai tas labai jaučiasi ir tą rezultatą pasiekti sunku“ (D3). „<...> paties asmens motyvacija. Čia greičiausiai esminis dalykas. Nes jeigu žmogus neturi jokios motyvacijos, tai jis ir nedarys. O jeigu žmogus turi motyvacijos, turi kažkokius tikslus, siekius, kuriuos nori įgyvendinti. Turėti, sakykime, gerą ateitį išėjus iš laisvės atėmimo vietos, keistis, nesugrįžti prie to gyvenimo būdo, kur gyveno iki tol, iki ateidamas į laisvės atėmimo vietą, tai žmogus tikrai to pasieks“ (D4). „<...> jie patys sau klijuoja etiketes, tas labai turi įtakos. Jie nuolat akcentuoja, kad mes jiems klijuojame etiketes, kad čia iš manęs nieko nesitiki, aš nuteistasis, aš išeisiu nuteistuoju, bet jie patys nenorėdami tam tikrų dalykų daryti arba, tarkim, dalyvauti programoje <...>, jie patys sau dėl patogumo klijuoja etiketes, kad jiems nereiktų dirbti su savimi. Tai ta žema motyvacija, žema savivertė, nepasitikėjimas savo jėgomis“ (D5). „Tai galbūt jų pati motyvacija labai yra svarbu, nes dalis nuteistųjų yra nemotyvuoti. Tai mūsų darbas yra juos motyvuoti, padėti už motyvuoti. <...>. <...> motyvuoti asmenys, <...> aktyviau išitraukia į resocializaciją į programas“ (D7). „Turbūt pirmiausia tai, kad jis pats norėtų keistis, pats norėtų pakeisti savo elgesį, suprastų ką ne taip darė ir nuo ko tai prasidėjo“ (D8). „Vienas svarbiausių – motyvacija. Jei žmogus nori keistis, jis aktyviai dalyvauja pokalbiuose ir grupėse, o be motyvacijos vengia susitikimų, todėl procesas stringa“ (D9).
	Ryšų palaikymas su šeima/artimaisiais	„<...> įtakos turi nuteistųjų asmeninis gyvenimas, nepaisant to, kad jie yra į kalinimo įstaigoje. Jie palikę vaikus, žmonas, tėvus ir jei ryšys su jais geras, tai labai padeda“ (D3). „Taip pat įtakos turi artimųjų palaikymas. Jei šeima palaiko ryšį, žmogus dažniau motyvuotas

		keistis. O jei ryšių nėra, jis jaučiasi vienišas ir mažiau įsitraukia į procesą“ (D9).
--	--	--

3 lentelė. *Sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai asmenų, nuteistų laisvės atėmimo bausmės, resocializacijos procese ir jų sprendimas.*

Kategorija	Subkategorija	Pagrindimas
Instituciniai sunkumai	Nuteistųjų bendrabutinio tipo gyvenamųjų patalpų sistema	„Galbūt čia vis tiek ta aplinka tokia, kad daug nuteistųjų, kad nepasiduoti įtakai kitų nuteistųjų.“ (D8). „Manau, kad tas atskyrimas jų pačių ir mums būtų lengviau, nes matom tikrai, kad yra jaunuolių, kurie patenka, tai yra 18, 19, 20 metų pirmą kartą į įstaigą patenka ir jie kartu gyvena su jau, pavyzdžiui, 18 kartų teistu, kuriam viskas čia tinka, patinka ir dar devynioliktą kartą čia atvažiuos ir nemato tame problemos. Tai vat tai resocializacijai tikrai neprideda daug plusų“ (D3).
	Uždaro ar pusiau atviro tipo bausmės atlikimo vietos sąlygos	„<...> uždaras tipas tai gerokai sudėtingiau išspręsti tam tikrus klausimus negu atvirame, ar padėti žmonėms kurie yra laisvėje. Dėl tų pačių priklausomybių, tikrai yra gerokai mažesni resursai pagalbos, negu, kad tarkim žmogus, kuris atlieka laisvės atėmimą atvirose namuose <...>. O uždame, pusiau atvirame, resursai yra labai riboti. Tenka spręsti kitus klausimus. Žmogus gali pasikliauti tik specialistu, o ne pats kažkokius klausimus spręsti. Tas irgi labai apriboja, kas galėtų jį įgalinti, kad jis pats labiau spręstų, darytų, jis viską perleidžia, perduoda specialistui (D4).
	Įkalinimo įstaigos taisyklės	„<...> dirbam uždaroje teritorijoje su labai griežtomis taisyklėmis ir tų taisyklių nevalia pažeisti ne tik nuteistiesiems, bet ir darbuotojams. <...>. Taip, taisyklių reikia, viskas tvarkoje, bet tam tikri momentai kertasi, tokia vidinė dvikova atsiranda. Kaip pavyzdį galiu pasakyti, yra dailės terapija Raktas, jinai grupinė ir paskutinis užsiėmimas yra dvyliktas, kuomet dalyviai su grupės vadovu susirenka gerti arbatos, valgyti sausainių, saldainių. Atrodo, kad, nu o kas čia tokio? Bet, pas mus įkalinimo įstaigoje tai yra griežtas taisyklių pažeidimas ir mes jokiais būdais negalim to leisti, nepaisant to, kad mes esam apmokyti tokias grupinės programos vesti. Ir atsimušam iš karto į standartą, kad žinom, kaip gali būti ir tą ryšį kaip galim tikrai gražiai palaikyti, bet negalim sau to leisti“ (D3). „Galbūt va, kaip ir minėjau, tas saugumo valdymo skyrius, kadangi ten irgi yra griežtos

		taisyklės, kurios galbūt riboja individualų darbą bei grupinį darbą ir jų galimybes“ (D7). „Režimo taisyklės kartais neleidžia susitikti su žmogumi tada, kada reikia. <...> riboja mūsų susitikimų su nuteistaisiais dažnumą, trukmę ir vietą, nes viskas privalo vykti pagal nustatytas įkalinimo įstaigos procedūras, kad būtų užtikrintas saugumas ir tvarka. <...>, šis veiksnys yra svarbus resocializacijai, nes reikia rasti būdus, kaip efektyviai naudoti turimą laiką, planuoti individualius ir grupinius užsiėmimus bei išmokyti nuteistuosius disciplinos ir atsakomybės, kas yra svarbi jų sėkmingai reintegracijai į laisvę (D9).
	Žmogiškųjų išteklių stygius, didelis darbo krūvis	„<...>, kad man, kaip vienam asmeniui per daug turiu tų pačių nuteistųjų. Tai aš tiesiog fiziškai nespėju. <...>. Tai tiesiog tas laiko planavimas, nes kai turi daug žmonių ir jų tas spektras didelis, kaip gali padėti tam asmeniui, reikia ir vieną, ir kitą, ir trečią ir kažkaip. <...> Tai automatiškai, kad kažkas tada kenčia. Dažniausiai nu tas žmogus kenčia, nes aš neturiu, nes man jeigu čia labai reikia, tai kažkur kažką nu turėsiu aš nustumti tolyn“ (D6). „Tai pagrinde gal įtaką daro tai ir didelis nuteistųjų skaičius, nes iš tikrųjų labai yra daug nuteistųjų, o specialistų dirbančių nu tikrai nėra per daugiausiai, tai tas darbas toksai labiau gaunasi kaip kiekybinis, o ne kokybinis. <...>. Tai mes vedame konsultacijas, mes vedam ir programas, dar papildomai kiti darbai, kas susideda, tai iš tikrųjų ir laiko stoka, ir žmogiškųjų išteklių stoka“ (D7). „Sakyčiau, galbūt darbuotojų trūkumas turi įtakos, nes tada krūviai didesni, žmogus automatiškai nespėja priimti visų nuteistųjų, tada nepatenkinti būna“ (D8). „Didelis darbo krūvis dažnai apsunkina resocializacijos procesą, nes sumažina laiką, kurį galima skirti individualiam darbui su nuteistaisiais ir nuodugniai jų stebėjimui. Dėl to sunkiau atidžiai planuoti pokalbius, parengti individualius planus ar stebėti pažangą, o tai gali lemti, kad kai kurie nuteistieji negauna reikiamos pagalbos laiku. Be to, didelis darbo krūvis didina darbuotojo nuovargį ir stresą, todėl mažėja darbo kokybė, sumažėja kūrybiškumas taikant metodus ir gali kilti sunkumų išlaikyti nuoseklų palaikymą nuteistųjų motyvacijai bei resocializacijos tikslams“ (D9).
Sunkumų keliantys nuteisto	Nuteistųjų subkultūros laikymasis	„Aišku, vienas iš jų būna subkultūrų laikymasis, kas tikrai neprisideda prie geresnės

asmens ypatumai, jo situacija		resocializacijos. Tam tikri įsitikinimai, tam tikros nuostatos. Jie ten būna ir atsisako dalyvauti ir nu skaito, kad kažko tai jiems nereikia. Arba kažkaip demonstratyvus tas toksai bendravimas gali būti. Nelinkę atvirauti ir taip nebūna ta sėkminga ta tokia pagalba“ (D1). „subkultūra turi įtakos nuteistųjų resocializacijai. Labai matosi, kada žmogus yra užspaustas ir jam yra pakankamai sunku būt kalėjime vis tiek, jeigu gavęs ne vienus metus, tas buvimas yra sudėtingas, žmogus pasikeičia, užsidaro, nesikalba. Ir visą tą pyktį kaupia savyje ir išėjus į laisvę visa tai niekur nedingsta, todėl svarbiausia kalbėtis“ (D8).
	Nuteistųjų padaryto nusikaltimo neigimas	„Neretai pasitaiko vis dar, kad nuteistieji nepripažįsta nusikaltimo ir tada irgi labai sudėtinga su jais dirbti ir sudėtinga taikyti programas, ir motyvuoti juos keisti elgesį“ (D1).
	Nuteistųjų menkas išsilavinimas	„Tai ir jų išsilavinimas, nuteistųjų, tai irgi yra toksai, kaip veiksnys vienas iš jų, nes kai kurie ten nei pradinės klasės nebaigę. Tuo labiau nei vidurinės, nei pagrindinės. Tai irgi labai tas įtakuoja, jų galbūt nemokėjimas rašyti, komunikuoti, bendrauti“ (D7).
	Nuteistųjų turimos priklausomybės	„Dar nuteistų psichoaktyvių medžiagų vartojimas labai didelį įtaką turi, nes jokios resocializacijos nepadarysi, jokio proceso neužkursi, kuomet asmuo yra neadekvatus, yra apsvaigęs, tai tuščiai švaistomas laikas yra, o tokių žmonių nemažai“ (D3). „<...>, jeigu žmogus turi priklausomybę ir jis jos niekaip nesprenžia, tu gali pasitelkti visus resursus kokius tik įmanoma, nes tikrai buvo ne vienas, ne du pavyzdžiai, bet dažnas atvejis, jeigu ten turi kažkokią priklausomybę ir nėra motyvuotas jos spręsti. <...> . Jis vis tiek gali praeiti keliolika programų, bet vis tiek išėjus iš programos, vartos tam tikras medžiagas, ar alkoholį, ar narkotikus, ar dar kažką“ (D4). „Pagrindinis iš tų neigiamų veiksnių yra labai didelės priklausomybės jų tiek alkoholiui, tiek narkotikams. Galbūt dėl to, kad nėra kas dirba labai intensyviai su ta priklausomybe, aš ir sakau, jeigu būtų labai gerų specialistų ir daug tų specialistų ir dirbtų individualiai su jais, nebūtų galbūt to tokio atkryčio jiems išėjus iš įkalinimo įstaigos“ (D5). „Priklausomybės labai yra stiprus veiksnys, su kuriuo, labai dažnai susiduriame ir kalėjimuose, tai yra labai didelė problema. Ir kas svarbiausia, kad mes neturime specialistų, kas dirbtų su priklausomybėmis, <...>. <...>, nes jeigu asmuo yra

		priklausomas, tai jisai gali būt, kad jisai arba ateina arba neateina. <...>. Tiesiog, visiškai įtakoja tą jo patį dalyvavimą programoje, nes jisai arba labai daug emocijų būna, arba jisai kaip tik būna piktas, agresyvus arba kaip tik sėdi labai laimingas, išsišiepęs, iš visko juokiasi. Tai tikrai va būna įtakoja“ (D7). „<...> dažnai žmonės turi priklausomybių. Tai, kad suprastų, kad apskritai turi priklausomybių ir reikia galbūt pradėti gydytis, kreiptis pagalbos tada“ (D8). „Priklausomybės apsunkina susitelkimą į pokyčius – jei žmogus turi priklausomybę, pirmiausia reikia spręsti vartojimo problemas“ (D9).
	Agresyvumas, impulsyvumas, manipuliacijos	„<...> pasitaiko taip, kad susierzina klientas, ir agresiją parodo. Ir tokiu atveju, vėlgi turiu vadovautis kompetencijom, kažkaip pokalbį nukreipti taip, kad tas pokalbis kaip galima baigtųsi pozityviau. Kad kažkaip tai vis dėl to, kad sekantį kartą su tavim dar kalbėtų“ (D2). „Dauguma iš jų yra impulsyvus. Visą laiką, kalbant, reikia galvoti, ką pasakysi, apie ką kalbėsi, atsižvelgti į jo nuotaiką“ (D2). „Tai turbūt kai žmogus yra kažkokioje tokioje pykčio būsenoje, tai to konstruktyvaus pokalbio, dialogo, tikrai tikėtis neverta. Dažniausiai tiesiog atsisveikini, pasakai, kad šiuo metu Jūs negalite kalbėti ir <...> sugrįšime prie šito klausimo, kai nusiraminsite“ (D4). „Taip pat nuteistųjų agresyvus elgesys. Pas mus tokių yra. Yra net tokių, kur nu visiškai ten ir puola tuos pareigūnus ir ten nežinau, ko tik ten nevyksta su jais ir tu vis tiek turi su tokiais nuteistaisiais dirbti, kuris net grasina, net ir rašo prašymus, kad aš kažką padursiu, kažką užmušiu ir tu vis tiek turi su tuo nuteistuoju dirbti. Jis vis tiek rašo prašymą, jis turi vykdyti planą ir aš turiu pas jį eiti ir vesti konsultacijas“ (D7). „<...> jeigu jie išmoksta manipuliuoti ir gražiai rodytis, nu vėliau išlenda vis tiek“ (D6). „Atskirti kada manipuliuojama, kada yra meluojama, kada nesakoma tiesa. Tai viskas per patirtį ateina. Mes dirbam su pakankamai sunkiais klientais, tai tiesiog mokėti už save pastovėti ir kartais tenka <...>“ (D8).
	Motyvacijos stoka	„Pagrindinis tas sunkumas šiandien, padėti žmogui yra jo paties motyvacijos stoka, nes jeigu žmogus pats nenori daryti, tai gali visas technikas jam vis siūlyti ir vis tiek nieko nepadės ir jis nesikeis“ (D4).

		„Tai nuteistųjų ne motyvacija. Nenoras dalyvauti programose. Pagrinde dalyvauja programos dėl išorinių veiksnių, ne dėl vidinių. Tai ta motyvacija yra išorinė ne vidinėje, kad pasigerinti sąlygas. Ten iš vienos grupės į kitą, galbūt perkelti nu, bet ne dėl savęs, pastebima yra tas“ (D7). „<...> nuteistųjų tos motyvacijos nebuvimas, nes pakankamai yra sudėtinga, kai reikia motyvuoti ir atrodo jau kaip ir susitarėm, kad judam į priekį ir tada žmogus tiesiog nebeateina, nebenori nieko. Ir tada tampa tiesiog sudėtinga, nes kai žmogus motyvuotas, tada labai smagu dirbti, žmogus užsidegęs, jisai nori, jisai daro. Kada motyvacijos nėra, tada reikia jau rasti būdų ir metodų, kaip tą motyvaciją žmogui sukelti“ (D8). „Vienas pagrindinių – motyvacijos stoka. Dalis nuteistųjų nenori keistis, vengia pokalbių ar grupinių užsiėmimų. Pavyzdžiui, kartais žmogus ateina į susitikimą tik formaliai, bet realiai nedalyvauja ir neatlieka užduočių“ (D9).
	Nutrūkę ar menki ryšiai su artimaisiais	„<...> neigiami veiksniai, galbūt nutrūkę ryšiai su artimaisiais irgi. <...> jis nebeturi dėl ko stengtis, jis nusivylęs, visuomenė jo nepriims ir taip toliau“ (D5). „Nes būna, kad ir nususuka artimieji, kai patenka. Turim tų irgi visai atėjusių iš gatvės tų žmonių, vienišų arba jau visi nususukę žmonės artimieji, tai čia būna vienas, vienišas. Būna penkis, šešis metus, nu nėra niekam paskambinęs. Tai ta socialinių ryšių problema tokia labai aiški, bet tada kaip juos atkurti jeigu jis jau kokių dvidešimt metų taip gyvena. Aišku, baiminasi jisai, nes jam reiks eiti gal į nakvynės namus, <...>“ (D6).
Sunkumų sprendimo priemonės	Vidinė įkalinimo įstaigos komunikacija	„Dažniausiai pasišnekam tarpusavyje, jeigu reikia kartais kreipiamės į įstaigos vadovybę, resocializacijos skyriaus viršininką. Turim koordinatorę Lietuvos kalėjimų tarnyboje, kuri padeda irgi spręsti kažkokius, aišku gal tokias labiau visiems kalėjimams būdingas ten tas tokias problemas išskiria ir net kartais pateikia aiškų tokį atsakymą“ (D1). „Bandom kalbėtis ir su kitais ir tais pačiais vertintojais, nes jiems aktualu. Tai bandai aiškinti, kad žinai yra taip ir taip. Kad tas žmogus jau lankė tą ir tą. Ir taip šituo etapu jisai nieko nelankė, nes nu aš turiu daug naujų žmonių, kurie nieko dar nepradėjo“ (D6). „Kilusius sunkumus sprendžiu derindama profesinius įgūdžius, kantrybę ir nuoseklų darbą

		su nuteistaisiais. Kai susiduriu su motyvacijos stoka, stengiuosi kalbėtis su žmogumi apie jo tikslus, pasekmes ir tai, ką jis pats laimėtų keisdamasis. <...> Kai kyla emocijų valdymo sunkumų, pati išlaikau ramybę ir stengiuosi nesunkinti situacijos. Jei reikia, pokalbį trumpam nutraukiu ir grįžtu prie jo tada, kai žmogus nusiramina. Tai padeda išvengti konfliktų ir leidžia tęsti darbą konstruktyviai. <...> Priklausomybių atvejais bendradarbiauju su specialistais, nukreipiu į programas ar motyvuoju žmogų ištraukti į gydymą. Dažnai resocializacija pajuda tik tada, kai sprendžiama priklausomybės problema“ (D9).
	LKT kalėjimų socialiniams darbuotojams organizuojamos supervizijos	„Iš įstaigos vadovybės ir iš Lietuvos kalėjimų tarnybos tai mes kuo džiaugiamės, kad gauname supervizijas, kurios vyksta beveik kartą per mėnesį. Ten į metus būna numatyta, nežinau, apie 9-10 kartų. Tai akivaizdi nauda, nes gali ir pasikalbėti ir apie tai kaip jautiesi ir kaip išspręsti sudėtingus atvejus“ (D1). „Kiekvienais metais mes turim nemažai supervizijų, kur susirenka specialistai, socialiniai darbuotojai iš kitų kalėjimų ir tiesiog mes kalbame apie tas problemas su kuriom susiduriame darbe. Tai padeda išsiginčioti, galbūt išspręsti tas problemas, kurias atrodo neįmanoma išspręsti“ (D8). „<...>, kas mėnesį vyksta supervizijos, kurios padeda gauti grįžtamąjį ryšį ir patarimus, kaip spręsti įvairias problemas. <...> reguliariai vyksta supervizijos, kuriose galiu pasikalbėti apie savo darbą, išsiaiškinti sunkumus ir gauti patarimų, kaip geriau padėti nuteistiesiems“ (D9). „<...> jeigu <...> nebūtų <...> supervizijų, tai tikrai žmogus ir perdegtų, nes reikia išsiventiliuoti, reikia pasikalbėti“ (D7).
	Įkalinimo įstaigoje vykstančios intervizijos	„Taip pat, intervizijas galėčiau įvardyti, ką mes darome komandoje, labai svarbu tobulėjimui, sprendžiam sudėtingus klausimus, dalinamės žiniomis, patirtimi. Tai tikrai labai svarbu profesiniam augimui“ (D4). „Taip pat aš, kaip vyriausioji socialinė darbuotoja, vedu interviziją socialiniams darbuotojams. Tai irgi, kad aptarti tas, galbūt sudėtingas situacijas, kažkokias problemines sritis“ (D7). „Ir turim intervizijas pačiuose kalėjimuose, su vyriausiąja socialine darbuotoja kalbam apie tuos atvejus, su kuriais sunku susidoroti, išspręsti. Tai irgi padeda“ (D8).

		„Tobulinuosi dirbdama su kitais socialiniais darbuotojais – kas kelis mėnesius vyksta intervizijos, kuriose aptariame sudėtingas situacijas ir dalinamės patirtimi“ (D9).
--	--	---